

Assimilació, resistència i canvi a la romanització en el món ilerget

(Aproximació a l'Horitzó Ibèric Tardà i les seves pervivències a les comarques de plana de les províncies d'Osca i Lleida)

Ignasi Garcés i Estalló

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
ESTUDI GENERAL DE LLEIDA
FACULTAT DE LLETRES

ASSIMILACIÓ, RESISTÈNCIA I CANVI A LA ROMANITZACIÓ
EN EL MÓN ILERGET.

(Aproximació a l'Horitzó Ibèric Tardà i les seves pervivències a les comarques de plana de les províncies d'Osca i Lleida).

Tesi presentada per aspirar al títol de Doctor per

IGNASI GARCÉS I ESTALLO

Direcció: Dr. EMILI JUNYENT I SANCHEZ

Professor Titular de Prehistòria

Secció d'Arqueologia, Prehistòria i Història Antiga,

Dpt. de Geografia i Història. Estudi General de Lleida.

Lleida, octubre de 1990

U.E. 1961. Casació amb u.e 1994.

331.(1) Set frags. (3 de u.e. 1961 i 4 de u.e. 1994) d'un vas de boca tancada. Pasta dura, ataronjada, de frac. recta i part. micàcies. Decoració amb línies, dues sobre la base de la vora, quatre al coll i dues al cos sota un registre format per grans "emes" entre grups de dos o tres traços verticals intercalats, en pintura vinosa fosca. Vernís intens ataronjat que a l'interior regalimà (fig. 220,1).

U.E. 1994.

332.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta beige, dura, de frac. recta, amb partícules micàcies. Tractament previ de pintura groguenca damunt la qual s'ha representat en morat un triangle allargat, dos traços sobre la vora i tres línies al cos (fig. 236,5).

333.(2) Fragment de vora de platet de llavi triangular. Pasta groguenca o vermellosa segons sectors, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Conserva cinc línies a l'exterior en pintura vinosa fosca. Vernís ataronjat intens (fig. 236,3).

U.E. 2533.

334.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta groga ataronjada, dura, de

frac. irregular, amb partícules micàcies. Pintura de color morat, un triangle allargat i dos traços sobre la vora. Vernís ataronjat intens final (fig. 219,3).

335.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raimat, grup C. Pasta ataronjada intensa, dura, de frac. irregular, amb partícules micàcies. S'ha representat en color vinós un triangle allargat i un traç sobre la vora (fig. 219,2).

U.E. 2553.

336.(1) Cinc frags. de la part superior d'un pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb partícules calcàries i micàcies, aquestes darreres abundoses. Decoració amb triangles separats sobre l'ala, al cos tres línies, sota les quals hi ha una sèrie de dobles "oves" i tres línies més a sota, en pintura vinosa morada. Vernís ataronjat final que a l'interior regalimà i són visibles empremtes dactilars (fig. 221,1).

337.(2) Fragment de vora de tapadora amb flexió. Pasta beige, dura, de frac. recta, amb partícules calcàries i micàcies. Una banda i dues línies en pintura de color morat. Vernís ataronjat (fig. 219,4).

338.(3) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular, amb partícules micàcies. Amb pintura vermella vinosa una banda i entre parelles de

línies una sèrie d'"oves" dobles i a sota un registre no definible (fig. 219,5).

U.E. 2600.

339.(1) Dos frags. informes. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. La decoració consisteix en una porció d'una sèrie d'"esses", una fina banda entre parelles de línies desiguals, una sèrie de parelles de traços obliqüos i a sota, tres línies i una banda en color vinós fosc, sobre una base rosada prèvia que cobreix tota la superfície (fig. 219,10).

U.E. 2617.

340.(1) Fragment de vora exvasada de contenidor tronco-cònic. Fang marró, dur, amb alguna vacuola, de frac. recta i partícules micàcies. La pintura de color vinós forma traços sobre la vora i dues bandes al cos (fig. 218,2).

341.(2) Fragment de vora de vas de boca tancada. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Conserva dues línies de pintura vinosa i vernís vermellós que a l'interior regalimà (fig. 217,5).

U.E. 2628.

342.(1) Fragment de vora de vas tipus "coll d'ànec". Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades,

dura, amb vacuoles, frac. irregular, part. calcàries i micàcies. Restes de dues línies en color vermellós vintós (fig. 219,9).

U.E. 2636.

343.(1) Fragment informe. Pasta beige, dura, de frac. irregular i partícules micàcies. Vernís ataronjat intens i pintura vinosa fosca, una sèrie de petits cors tombats i tres línies (fig. 219,6).

U.E. 2765.

344.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala lleugerament inclinada, posició B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb partícules calcàries i micàcies. Sobre l'ala conserva en pintura vermellosa una línia circumperimetral al centre i en un angle un conjunt de fins traços transversals (fig. 220,6).

U.E. 2808.

345.(1) Fragment de vora exvasada de secció pseudo-romboidal. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Restes de triangles i dues fines bandes componen la decoració conservada, en color vintós fosc. Vernís ataronjat intens que regalimà a l'interior (fig. 220,4).

U.E. 2864.

346.(1) Fragment de vora exvasada de llavi arrodonit. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. irregular i partícules micàcies abundoses. Restes d'una banda al coll en color vinós intens (fig. 220,5)

U.E. 3314.

347.(1) Pom de tapadora massís amb dos solcs sobre la vora. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular, amb part. micàcies. Decoració amb cinc línies concèntriques lleugerament tortes i desiguals en color vermellós. Vernís ataronjat intens aplicat posteriorment (fig. 221,2).

348.(2) Fragment de vora de vas semitancat. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Base ataronjada intensa mal conservada. Restes d'una línia i una banda en color vinós fort (fig. 221,3).

U.E. 3439.

349.(1) Quatre frags. corresponents a la vora i fons d'un mateix pseudo-kalathos tronco-cònic tipus Raimat, grup C. Pasta rosada, dura, de frac. regular i part. micàcies. Sobre la vora uns triangles llargs entre grups de quatre traços, al cos tres bandes i dues línies a prop del fons (fig. 222,1).

33. 11. Grup 11. Ceràmiques associades a

materials moderns i superficials.

U.E. C 1.

350.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada rosada, dura, de frac. regular, amb part. calcàries i micàcies. Sobre el llavi exterior conserva molt gastada una banda en vermells pàl.lid (fig. 219,7).

351.(2) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, untuosa, de frac. regular, amb part. calcàries i micàcies. Sobre el coll restes d'una línia (fig. 219,8).

352.(3) Fragment de vora de gran kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta amb partícules micàcies i desgreixant calcari mitjà -fins 4 mm.-. Decoració amb pintura vinosa fosca, una fina línia circumperimetral i part d'un llarg traç oblic a la mateixa (fig. 220,3).

U.E. 11. Casació amb u.e. 18.

353.(1) Vint-i-dos frags. d'un pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C, gairebé sencer. Argila ataronjada, rosada, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Decoració a la vora amb grups de traços curts perpendiculars, llargs i isolats, al cos onze bandes a

prop de la base. Pintura morada marronosa (fig. 223,1).

354.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raimat, grup C. Pasta de nucli granatós, superfícies marrons, untuosa, de frac. roma, amb part. calcàries i micàcies. Restes de pintura i de vernís rosat mal conservats (fig. 220,2).

U.E. 18.

355.(1) Fragment de fons de copa amb peu i punt de torn. Pasta beige, dura, de frac. angulosa, amb part. micàcies. A la cara interna una espiral en pintura de color vinós. Vernís ataronjat final (fig. 220,9).

U.E. 20.

356.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli grisaci i superfícies ataronjades, dura, de frac. en arestes, amb partícules micàcies i calcàries. La decoració en pintura marronosa és formada per un grup de catorze traços perpendiculars i fins sobre l'ala, una línia al llavi exterior i una banda al coll (fig. 222,3).

U.E. 36.

357.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos. Pasta de nucli gris i superfícies rosades, fractura amb arestes, dura, amb part. micàcies. La decoració vinosa

molt deteriorada mostra amples traços sobre l'ala (fig. 223,3).

358.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta beige ataronjada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Conserva al cos una ampla banda entre línies. Pintura de color vinós fosc (fig. 220,8).

359.(3) Fragment informe. Pasta bicolor: a l'interior vermellova a l'exterior ataronjada, dura, amb algunes vacuoles, frac. en aresta. Base prèvia ataronjada groguenca i, al damunt, amb pintura vinosa fosca, una sèrie d'"enes" sobre una línia, dues bandes i una fina línia (fig. 224,1).

U.E. 114.

360.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli marró i superfícies ataronjades, dura, de frac. concoidea, amb part. calcàries i micàcies. Sobre l'ala restes d'un triangle rom i de dues línies fines circumperimetrals en pintura vermellova (fig. 224,1).

361.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i partícules micàcies. Restes de triangles consecutius sobre l'ala en pintura vinosa fosca i de vernís ataronjat final (fig. 220,7).

362.(3) Fragment de peu de copa. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb partícules calcàries i micàcies. Preparació cremosa prèvia i a sobre en vermell vinós fosc restes de vuit cercles concèntrics fins a la superfície interior (fig. 222,6).

U.E. 115.

363.(1) Fragment de vora de platet. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. micàcies. Restes de tres fines línies en color vermellós vinós a la cara exterior i al damunt vernís final ataronjat rosat (fig. 222,7).

364.(2) Petit fragment de vora de tapadora. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular. Conserva una banda i tres línies en pintura color vermellós vinós a la cara exterior (fig. 222,8).

U.E. 135.

365.(1) Fragment de vora exvasada de llavi arrodonit. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i partícules calcàries i micàcies. Restes de pintura sobre el llavi intern (fig. 222,2).

366.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada rosada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Sobre l'ala un triangle allargat i sobre el cos tres línies en color

vinós fosc (fig. 222,5).

367.(3) Fragment de vora flexionada de tapadora. Pasta beige, untuosa, de frac. regular i partícules micàcies. Una banda i quatre línies en pintura vermella marró. Vernís final ataronjat (fig. 222,4).

U.E. 291.

368.(1) Fragment de vora de tassa, imitació Lamb. 1. Pasta marró, dura, de frac. recta en arestes, amb partícules micàcies. La decoració exterior consisteix en una línia sobre uns fins acanaltas i a sota, una sèrie de dofins que miren a la dreta; a l'interior uns llargs triangles alternen amb traços curts sota tres línies. La pintura és de color vinós i va ésser coberta amb un vernís ataronjat marró (fig. 224,6).

U.E. 318.

369.(1). Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, amb algunes vacuoles de cocció, de frac. recta i amb partícules calcàries i micàcies. Sobre una pintura rosada de base, s'ha traçat en marró vermellós unes línies verticals que enmarquen un motiu de "postes" també vertical (fig. 224,5).

U.E. 544.

370.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos

d'ala penjant, grup D. Pasta, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Pintura ataronjada cremosa prèvia. Sobre l'ala uns triangles allargats entre pinzellades i, sobre el cos, tres línies, una banda, i tres línies. Pintura de color vermell morat (fig. 204,1).

U.E. 603.

371.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i partícules calcàries i micàcies. Restes d'una banda al coll en pintura vinosa i vernís final ataronjat (fig. 223,2).

U.E. 681.

372.(1) Fragment de vora de tenalla. Pasta marró vermelloso, dura, de frac. recta, amb partícules calcàries, micàcies i de quarç. Restes de tres línies al coll en color vins i vernís vermell intens final, que per coccio esdevé marró a la part interior per on regalimà (fig. 225,1).

373.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos de vora penjant, gairebé soldada al cos, grup D. Argila beige, dura, de frac. recta amb partícules micàcies. Preparació en pintura rosada i a sobre en color marró vins unes restes de triangles sobre la vora i, d'una banda al coll (fig. 223,4).

374. (3) Fragment de vora de tapadora. Pasta color carabassa, de regular duresa i frac. foliàcea, amb part. micàcies. Decorat amb una banda i tres línies en morat (fig. 223,7).

375. (4) Fragment de fons amb peu de copa. Fang marró, dur, de frac. regular i part. micàcies. Amb pintura de color morat tres cercles concèntrics (fig. 222,9).

U.E. 746.

376. (1) Fragment de petita vora exvasada. Pasta ataronjada, dura, de frac. concoidea i part. micàcies. Pintura cremosa prèvia i final vermellova, una línia al cos (fig. 223,8).

U.E. 806.

377. (1) Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Argila ataronjada, dura, amb defectes de coccib, frac. concoidea i part. micàcies. No conserva restes de pintura, només de vernis rosat (fig. 223,5).

U.E. 813.

378. (1) Fragment de vora de platet. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Tres línies en pintura marró vermellova. Vernis ataronjat final (fig. 223,6).

379.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raimat, grup C. Argila ataronjada, dura, de frac. regular i partícules calcàries i micàcies. Conserva uns traços sobre la vora en marró vermellós i vernís final de color ataronjat intens (fig. 224,3).

U.E. 816.

380.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Pasta de nucli gris amb revores morades, superfícies ataronjades, dura, de frac. en arestes tallants i forta coccib. Sobre l'ala un grup de traços amb el central més desenvolupat, sobre el cos dues línies i l'inici de semicercles concèntrics (fig. 225,4).

381.(2) Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Argila vermellova, dura, de frac. regular i part. micàcies. Pintura prèvia blanca, beige i espessa i, amb pintura color vinós fosc unes restes de triangles units sobre l'ala i, una línia al coll (fig. 225,3).

382.(3) Petit fragment de vora de tapadora. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Una ampla banda i dues línies en color vinós fort. Vernís ataronjat pàl.lid aplicat finalment (fig. 224,2).

383.(4) Fragment de vora de pseudo-kalathos, d'ala penjant i soldada al cos. Argila marró, dura, de frac. recta i part. micàcies. Amb pintura vinosa tres

línies al coll i un espai reticulat defectuosament executat. Vernís ataronjat pàl.lid final que ocupa la cara externa i l'inici de la interna (fig. 224,6).

U.E. 823.

384.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana desplaçada a l'interior, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. concoidea i part. micàcies. Sobre la vora restes d'un triangle en color vermell vinós. Vernís ataronjat final (fig. 225,5).

U.E. 844.

385.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos, tipus Raimat, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. La decoració consisteix en un triangle allargat ente traços sobre la vora i tres fines línies al cos, en pintura vermella vinosa. Vernís final vermell pàl.lid (fig. 226,2).

386.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos, tipus Raimat, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Decoració conservada en pintura vinosa, uns traços sobre la vora, una banda i una línia al cos. Vernís final ataronjat (fig. 225,2).

387.(3) Frag. de vora de tenalla. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Restes d'una línia al coll en pintura vinosa

fosca. Vernís rosat ataronjat final (fig. 226,1).

U.E. 854.

388. (1) Fragment de vora de platet. Pasta beige i vermellova, dura, de frac. regular i partícules micàcies. Amb pintura de color vinós fort restes de dues línies a la superfície interior (fig. 226,3).

U.E. 857.

389. (1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular, amb partícules calcàries i micàcies. No conserva pintura (fig. 226,4).

U.E. 859.

390. (1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Argila vermellova, dura, de frac. regular, amb part. calcàries i micàcies. No conserva pintura (fig. 226,6).

391. (2) Fragment de vas de boca semitancada. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta amb partícules micàcies. Conserva quatre línies al coll en pintura vinosa i restes de vernís rosat final (fig. 227,1).

392. (3) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac.

recta i part. micàcies. Decoració sobre la vora de triangle entre traços i una línia al cos en color vermellós (fig. 226,7).

393.(4) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Fang ataronjat, dur, de frac. foliàcea i partícules micàcies. Sobre una pintura groguenca prèvia altra de morada que forma uns traços a l'ala i una banda al coll (fig. 226,8).

U.E. 876.

394.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Amb pintura vinosa uns llargs i irregulars traços triangulifomes sobre la vora i línies al cos. Un intens vernís ataronjat cobreix les superfícies (fig. 227,4).

395.(2) Fragment de vora de platet de llavi exvasat. pasta ataronjada, dura, de frac. concoidea i part. micàcies. Decorat amb pintura vermella vinosa, a l'exterior una banda i una línia, a l'interior uns petits triangles i dues línies (fig.227,2).

396.(3) Fragment informe. Pasta marró i superfícies beige, dura, de frac. recta i part. micàcies. Base prèvia de pintura blanquinosa, al damunt en color vinós fosc una banda, dues línies i l'extrem d'un motiu vegetal (fig. 224,7).

U.E. 916.

397.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli vermellós i gris, superfícies marrons, dura, de frac. en aresta i part. micàcies. La pintura vermella granatosa forma dues línies circumperimetrals i part d'un triangle de costat rom sobre l'ala (fig. 227,8).

U.E. 921.

398.(1) Fragment de paret i d'ansa horitzontal de kalathos. Argila ataronjada, dura, de frac. recta amb part. micàcies. Restes d'una línia en color vinós i de vernís ataronjat intens posterior a la pintura (fig. 227,5).

U.E. 951.

399.(1) Fragment de pom de tapadora. Pasta ataronjada, dura, de frac. concoidea i part. micàcies. Restes de cercles sobre el pom, al cos una banda i tres línies concèntriques en color vermell vinós fosc (fig. 227,3).

400.(2) Fragment de vora de kalathos lleugerament convexa, grup B. Pasta ataronjada i vermellosa, dura, de frac. recta i part. micàcies i calcàcies. Amb pintura vinosa una banda al coll (fig. 226,5).

U.E. 953.

401.(1) Fragment de cos massís de "thymia-
terium" o de peu de copa. Argila ataronjada, dura, de
frac. irregular i part. micàcies. Pintura morada mal
adherida i vernís posterior ataronjat intens (fig.
227,6).

402.(2) Fragment de vora de perfil arrodonit i
bisell interior. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular
i part. micàcies. En color vermellós unes restes de
línies sobre una base rosada mal conservada (fig. 226,9).

403.(3) Fragment de vora de tenalla. Pasta
ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Amb
pintura vinosa fosca dues línies sobre la vora i una
banda al coll. Vernís ataronjat intens final (fig.
227,9).

U.E. 976.

404.(1) Fragment de vora de tapadora. Pasta
ataronjada, dura, de frac. recta, amb alguna vacuola i
part. micàcies. Restes de tres línies i una banda en
color vermell vinós, al damunt vernís ataronjat intens
als dos costats (fig. 228,1).

405.(2) Fragment informe. Fang ataronjat, dur,
de frac. recta, amb partícules calcàries i micàcies.
Decorat amb una línia i una fulla semblant a l'heura en

color vinós fosc. Vernís ataronjat intens final (fig. 227,7).

U.E. 987.

406.(1) Fragment de vora de vas de boca semitançada. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. En color vinós fort dues línies sobre la vora, quatre al coll i l'inici d'un motiu reticulat al cos. Vernís ataronjat intens final que va cobrir part de la cara interna (fig. 227,10).

U.E. 988.

407.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Petits triangles sobre l'ala i una línia al cos en pintura de color morat intens (fig. 228,7).

408.(2) Fragment informe. Pasta de nucli gris i superfícies beige grisàcies, dura, de frac. recta i part. calcàries i micàcies. Decorat amb pintura ataronjada pàl.lida a les dues cares, a l'interior amb porcions de cercles concèntrics gairebé al damunt d'un motiu curvilini i a l'exterior una banda i unes línies (fig. 228,2).

409.(3) Tres frags. informes. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular, amb vacuoles i part. micàcies.

La decoració en pintura vinosa morada consisteix en uns registres verticals delimitats per grups de tres línies, un reticulat, una sèrie de traços irregulars disposats en vertical i un nou reticulat, més fi que l'anterior. Vernís ataronjat intens final amb restes d'empremtes de terrissaire (fig. 228,6).

U.E. 991.

410.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Pintura vinosa sobre l'ala que forma uns curts traços transversals. Vernís ataronjat intens final (fig. 228,8).

411.(2) Fragment de fons de copa. Pasta de nucli ataronjat i superfícies beige, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Quatre cercles concèntrics en vermell vinós i vernís ataronjat marró final (fig. 228,5).

412.(3) Fragment de fons de copa. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Restes de cercles concèntrics en color vermell vinós i vernís ataronjat marró final (fig. 228,4).

U.E. 998.

413.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. El nucli de la pasta és de color gris amb

ribets vermells, superfícies groguenques, dures, de frac. irregular, amb petit desgreixant calcàri -2 mm.- i partícules micàcies (fig. 229,1).

414.(2) Fragment de vora de tapadora. Pasta ataronjada intensa, dura, de frac. regular, amb alguna vacuola i part. micàcies. En color morat una línia. Vernís ataronjat clar final (fig. 226,3).

U.E. 1015.

415.(1) Fragment informe. Fang de nucli gris i superfícies ataronjades, dur, de frac. irregular i part. micàcies. Amb pintura vermella pàl.lida uns semicercles concèntrics amb el central més ampli (fig. 229,2).

U.E. 1016.

416.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. micàcies. Pintura vinosa mal conservada sobre l'ala en forma de triangles. Vernís ataronjat de base (fig 229,3).

U.E. 1018.

417.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. micàcies. La pintura vermellova, mal adherida, decora la vora i dues línies al coll (fig. 229,4).

U.E. 1021.

418.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala lleugerament inclinada, grup B. Pasta ataronjada o vermellova a zones, dura, de frac. irregular, amb part. calcàries i fi desgredixant -1 mm.- micaci. Conserva un grup de traços sobre la vora superior en color vermellós pàl.lid (fig. 229,6).

419.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Argila ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Amb pintura vinosa fosca part d'un triangle rom, dos traços sobre la vora i restes d'una banda al coll. Vernis rosat aplicat finalment (fig. 229,8).

420.(3) Tres frags. informes. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. micàcies. La decoració consisteix en un motiu floral en color morat, l'extrem d'un tall vegetal d'on surten una espiga i dues fulles trilobulades i a la part inferior tres línies. Vernis ataronjat intens final (fig. 230,4).

U.E. 1024.

421.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Fang ataronjat, dur, de frac. regular i part. micàcies. Decorat sobre la vora amb uns triangles allargats entre grups de dos traços i al cos dues línies en color vinós morat. Vernis ataronjat intens

final (fig. 228,9).

422.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. en arestes i partícules micàcies. Conserva un triangle sobre la vora pintat en color morat (fig. 229,5).

423.(3) Fragment de vora de pseudo-kalathos, tipus Raïmat, grup C. Pasta de nucli vermellós i superfícies groguenques, dura, de frac. recta i part. micàcies. S'observa una línia i una banda al cos en pintura morada (fig. 229,9).

424.(4) Fragment de vora de pseudo-kalathos, tipus Raïmat, grup C. Pasta de nucli ataronjat i superfícies beige, dura, de frac. irregular, amb part. calcàries i micàcies. S'observa una banda al cos en pintura morada (fig. 230,6).

425.(5) Fragment de vora de pseudo-kalathos, tipus Raïmat, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Base de pintura rosada cremosa i a sobre, en pintura morada, un possible triangle i quatre traços sobre la vora, al cos cinc línies i una banda (fig. 230,5).

426.(6) Dos frags. d'ansa de secció triple. Argila ataronjada, dura, de frac. irregular i partícules micàcies. Amb pintura vinosa fosca uns traços transversals i, al damunt, vernís ataronjat final (fig.

231,1).

U.E. 1028.

427.(1) Fragment de vora de copa. Pasta vermellosa, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Base rosada cremosa prèvia. Al damunt pintura de color vermell vinós al dos costats, a l'exterior una sèrie de dents de llop, a l'interior cinc fines línies i part d'una més ampla (fig. 229,7).

428.(2) Fragment de vora de kalathos d'ala gairebé plana. Pasta vermellosa, dura, de frac. concoidea i part. calcàries i micàcies. Decorat amb traços sobre la vora i una banda al coll en pintura vermellosa pàl.lida (fig. 230,2).

U.E. 1034.

429.(1) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Decoració fitomorfa, una fulla llarga i uns talls envolvents amb brots esquemàtics de traços transversals. Pintura de color vermellós vinós (fig. 231,2).

U.E. 1046.

430.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup C. Argila color marró clar, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Decorat amb pintura

morada, uns petits i cursius triangles sobre la vora. Vernís ataronjat que ocupà la superfície exterior i regalimà per l'interior (fig. 230,8).

U.E. 1083.

431.(1) Vora i flexió d'una tassa de llavi arrodonit. Pasta ataronjada, dura, de frac. en arestes i part. micàcies. Vernís molt fi previ i cremós, amb pintura vinosa fosca decoració de uns traços sobre la vora i a l'exterior una banda al coll amb zona de reserva; a l'interior dues amples línies i una banda ocupen tota la superfície conservada (fig. 230,7).

U.E. 1094.

432.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos, grup C. Fang ataronjat, dur, de frac. regular i part. micàcies. Decorat amb pintura vermella vinosa, part d'un triangle i un traç sobre la vora, una banda i dues línies al cos. Vernís vermellós (fig. 231,4).

U.E. 1103.

433.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta beige, dura, de frac. en arestes i part. micàcies. Pintura rosada prèvia, molt fina, i a sobre de la vora uns trianguliformes en pintura vinosa (fig. 230,1).

434.(2) Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup C. Fang marró, dur, de frac. recta i part. micàcies. Decoració sobre la vora amb pintura vinosa fosca, dos traços entre dos triangles (fig. 230,3).

U.E. 1134.

435.(1) Fragment de vora de vas de boca semitançada. Pasta marró, dura, de frac. regular i part. micàcies. La decoració consisteix en pintura morada, quatre línies al coll i una al cos. Vernís ataronjat pàl·lid (fig. 231,3).

U.E. 1177.

436.(1) Fragment de vora de tenalla. Pasta ataronjada, dura, de frac. en aresta, amb partícules calcàries i micàcies. Decorat amb pintura vermellosa, una línia sobre la vora, una banda i quatre línies al coll. Vernís ataronjat lluent que ocupa part de la cara interior i tota l'exterior, aplicat finalment (fig. 231,6).

U.E. 1180.

437.(1) Dos frags. d'una tapadora amb marcada flexió. Argila ataronjada i beige, dura, de frac. concoidea, amb part. calcàries i micàcies. Decoració amb dues línies al coll i dues més al cos, en color marró (fig. 231,9).

438. (2) Tres frags. de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat. Pasta de nucli marró amb filets granatosos i superfícies ataronjades, dura, de forta coccio, frac. recta i part. micàcies. Amb pintura granatosa un llarg triangle i cinc traços transversals sobre la vora, una línia, tres bandes i unes vuit línies més al cos (fig. 232,1).

439. (3) Fragment de flexió de gerra. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Sobre una base ataronjada s'ha pintat en color vins pujat una sèrie de semicercles secants, a sota unes tres línies (fig. 231,7).

440. (4) Dos frags. informes del mateix vas. Fang ataronjat, dur, de forta coccio i frac. en aresta, amb desgreixant mitjà -3 mm.- calcàri i part. micàcies. Base prèvia ataronjada mal conservada que a l'interior regalimà i s'observen empremtes. Al damunt amb pintura vinosa fosca uns grups de tres línies verticals que delimiten registres en el mateix sentit, en tres d'ells alternen "enes" amb parelles de traços, en un altre s'observen "sigmes" i en un tercer semicercles secants (fig. 233,1).

U.E. 1184.

441. (1) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta de nucli vermell i superfícies beige, dura, de frac. recta i part. micàcies.

Restes de traços sobre l'ala i una banda fina al coll en pintura marró vermellova (fig. 231,5).

U.E. 1196.

442.(1) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Decorat amb part d'un costellar en color marró vermellós (fig. 230,9).

U.E. 1214. Casació amb ue. 1265.

443.(1) Tres frags. de la meitat superior d'un vas de boca semitancada. Argila ataronjada, dura, de frac. irregular, forta cocció i part. micàcies. Decoració amb pintura vinosa: una banda sobre la vora, quatre línies al coll, al cos dues línies i, separades per tres línies, dos registres; el superior format per semicercles secants, l'inferior conté una sèrie d'"esses" que miren a esquerra, abans de la carena una altra línia. Vernís ataronjat intens aplicat finalment (fig. 234,4).

444.(2) Dos frags. de vora de gerra amb arrencament d'ansa. Fang ataronjat, dur, de frac. irregular i part. calcàries, de quarç i micàcies abundoses. Banda al coll en pintura vermellova. Vernís ataronjat a les dues cares (fig. 234,1).

445.(3) Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Pasta marró, dura, de frac. regular i part. micàcies. Restes de triangles sobre la vora i una

l'ínia al coll en pintura granatosa. Vernís ataronjat final que s'ha després (fig. 234,3).

U.E. 1245.

446.(1) Fragment de vora de vasset de llavi apuntat. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Restes de triangles pintats en color vins fosc, a sobre vernís ataronjat (fig. 234,2).

U.E. 1258.

447.(1) Tres frags. de vora de tenalla. Argila beige, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. La decoració consisteix en una banda entre dues parelles de línies al coll i, l'inici d'un motiu vegetal amb tall cargolat, en pintura morada. Vernís rosat que regalimà a l'interior (fig. 234,5).

U.E. 1261.

448.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta beige, dura, de frac. recta i part. micàcies. Amb pintura marró unes restes de triangles a la vora i de tres línies al cos (fig. 231,8).

U.E. 1265.

449.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta beige, dura, de frac. recta,

amb desgreixant mitjà -4 mm.- calcàri i part. micàcies.
Restes indeterminables de pintura marró (fig. 232,2).

U.E. 1294.

450.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Base cremosa prèvia rosada. Amb pintura vermella vinosa unes restes de triangle, un traç sobre la vora i dues bandes al cos (fig. 232,6).

U.E. 1297.

451.(1) Fragment de vas de vora plana i orientada a l'interior. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular, amb part. calcàries i micàcies. Conserva una banda al coll en pintura vermella vinosa fosca (fig. 232,5).

U.E. 1358.

452.(1) Fragment informe. Pasta dura, de nucli gris i superfícies marronoses, frac. recta i part. micàcies. Amb pintura vermella uns semicercles concèntrics (fig. 232,4).

453.(2) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Apareixen pintats uns costellars en color vermell viu (fig. 232,3).

453. (1) Ansa de secció triple amb restes de paret dels cos. Fang ataronjat, dur, de frac. irregular i part. micàcies. Les parets conserven restes de línies i als segments de l'ansa s'alternen els traços transversals en grups de tres, amb altres traços longitudinals més llargs, també en grups de tres. Pintura de color vins fort (fig. 235,4).

455. (2) Fragment de fons de copa de peu baix. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. micàcies. Base ataronjada fina, a sobre i, en pintura vermella vinosa, una espiral a dintre d'una banda circular per la cara interna (fig. 235,2).

456. (3) Fragment de vora de plat tipus Fontscaldes. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular amb aresta, conté partícules calcàries i micàcies. La decoració amb pintura vermella vinosa, a l'exterior es conserva una banda, a l'interior una banda i una línia (fig. 235,1).

457. (4) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. micàcies. Sobre la vora triangles molt allargats entre parelles de traços en pintura morada (fig. 233,9).

458. (5) Fragment de vora de kalathos d'ala

convexa, afi al grup B. Argila de nucli marró, ribets vermells i superfícies ataronjades. Amb pintura vermella vinosa restes d'una banda conservada al coll (fig. 233,7).

459.(6) Fragment de vora de tapadora de marcada flexió. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular amb part. micàcies. Decoració d'una banda al coll i quatre línies al cos amb pintura que oscil·la entre el marró i el morat segons les zones (fig. 233,3).

460.(7) Fragment de vora de vas de boca semitançada, amb arrancament d'ansa. Fang ataronjat, dur, de frac. recta i part. micàcies. Una línia sobre la vora. dues sobre el coll i un traç al cos en pintura vermella vinosa. Intens vernís ataronjat (fig. 233,6).

461.(8) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac recta i part. micàcies, vacuola de coccio. En color vermell vinós restes d'una fulla de tres lòbuls (fig. 233,2).

U.E. 1368.

462.(1) Fragment de fons de copa. Pasta ataronjada, dura, de frac. en arestes, amb part. calcàries i micàcies. Cinc línies concèntriques a l'interior en pintura vermella vinosa. Intens vernís ataronjat a les dues cares, d'aplicació posterior a la pintura (fig. 233,4).

U.E. 1405.

463. (1) Fragment de vora de platet de llavi apuntat. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Decoració d'una banda exterior i d'altra interior en color vinós pujat. Vernís ataronjat posterior (fig. 233,8).

U.E. 1497.

464. (1) Fragment de vora de copa. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. La decoració exterior presenta petits i cursives dents de llop, a l'interior de grans taques i sis línies en vermells clar. Vernís rosat a les dues cares previ (fig. 235,5).

U.E. 1582.

465. (1) Fragment de vora de pseudo-kalathos. Argila ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Sobre l'ala un traç allargat entre dos transversals i dues bandes fines al cos en pintura marró (fig. 236,4).

U.E. 1688.

466. (1) Fragment de fons de copa. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Base de pintura beige ataronjada fina, al damunt i per la cara

interna en pintura morada un ample cercle del qual arranca una espiral (fig. 235,3).

467.(2) Fragment de vora de pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Fang ataronjat, dur, de frac. regular i part. micàcies. Amb pintura vinosa fosca un triangle sobre la vora i dues línies al coll (fig. 233,5).

U.E. 1908.

468.(1) Tres frags. de vora de pseudo-kalathos de llavi penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. en aresta marcada, part. micàcies. Conserva dos traços sobre la vora i una banda al coll en color vins fosc. Intens vernís rosat posterior (fig. 236,6).

U.E. 2075.

469.(1) Fragment de vora de kalathos d'ala lleugerament inclinada, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular, fi desgreixant calcari i partícules micàcies. La pintura és de color marró vermellós. Sobre la vora un gran triangle i una línia, al coll ampla banda (fig. 237,5).

U.E. 2216.

470.(1) Fragment de vora tipus coll d'ànec. Pasta ataronjada de nucli gris, dura, de frac. irregular,

amb part. calcàries i micàcies. Restes d'una línia sobre la vora en vinós (fig. 236,2).

U.E. 2389.

471.(1) Fragment informe. Pasta de nucli granatós, superfícies marrons, dura, de frac. recta, amb alguna vacuola, part. calcàries i micàcies. Amb pintura vinosa un motiu delimitat per línies horitzontals i verticals efectuades a mà alçada (fig. 237,3).

U.E. 2539.

472.(1) Tres frags. de la part superior d'un pseudo-kalathos tipus Raïmat, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Pintura vermella vinosa. A la vora un triangle allargat entre cinc traços i al cos deu línies (fig. 236,1).

U.E. 2564.

473.(1) Fragment de vora de vas de boca semitancada. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Decorat amb una banda al coll i altra a la vora i, també, amb l'inici d'un reticulat fi al cos, en pintura vinosa fosca. Vernís ataronjat final intens que regalimà a l'interior (fig. 237,6).

474.(2) Fragment de vora de pseudo-kalthos. Pasta ataronjada, de superfícies beige, dura, de frac.

recta, amb part. calcàries i micàcies. Conserva una banda al coll en pintura marró (fig. 237,2).

U.E. 3228.

475.(1) Fragment de vora de tenalla. Pasta de nucli ataronjat i superfícies vermelloses, dures, de frac. irregular, part. calcàries i micàcies. Base ataronjada intensa prèvia, mal adherida i pintura vermella vinosa. Una banda fina entre parelles de línies al coll (fig. 237,7).

Sense U.E.

476.(1) Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Base cremosa prèvia. Sobre la vora uns triangles allargats pintats en color vins morat (fig. 237,4).

477.(1) Tres frags. de la part superior d'un pseudo-kalathos d'ala penxant, grup D. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i partícules micàcies. Base rosada mal conservada. Al damunt en pintura vinosa forta mal conservada una sèrie de triangles allargats sobre la vora, i de dobles "oves entre parelles de línies al cos (fig. 237,1).

33.12. Coroplàstia del Portal de Magdalena

1. (14-B-N-198) Figureta femenina acampanada. restaurada en un petita porció inferior, careix de cap i braços. Pasta ataronjada pàl·lida amb partícules negres, depurada, de superfícies marrons. El vestit és simulat per una sèrie de línies verticals amb pintura vermellova morada, cenyides a la cintura amb una motiu en forma de llaç i amb un destacat escot en pic (GALLART et al. 1985,60) (fig. 238,1).

2. (u.e. 1343) Dos frags. d'una figureta femenina acampanada. Molt deteriorada, careix de cap i braços i, a més a més, s'ha escamotejat a la part superior. Pasta ataronjada, dura, de superfícies beige, amb partícules lluentes. Conserveva algun indici de vernís negres (fig. 238,2).

3. (u.e. 1582). Part superior d'una figureta femenina acampanada amb els braços plegats sobre el pit. Pasta ataronjada i superfícies espatulades. Pintura vinosa intensa que representa el vestit: traços fins verticals que a l'esquena formen un escot i part d'un llaç (fig. 238,3).

4. (fora de context) Tronc d'una figureta femenina amb representació sexuada afegint-hi dos petits discs als pits; li manca el cap i la part de la base, els braços són curts. Pasta ataronjada, compacta. Pintura vinosa morada que representa el vestit: dues línies

horitzontals ceneixen els pits per sobre de l'inici d'un faldellí de traços irregulars i un reticulat sobre l'esquena (fig. 239,1).

5. (u.e. 1397) Tronc de figureta femenina acampanada, amb representació sexuada per dos petits discos afegits a modus de pits. El coll llarg, careix de cap, els braços estarien orientats vers la part davantera, però han perdut els extrems, del faldellí només es conserva l'arranc. Pasta ataronjada amb partícules micàcies. Les superfícies conserven restes de vernís ataronjat i de pintura vinosa mal conservada que indiquen el vestit amb ratlles verticals (fig. 239,2).

6. (u.e. 1016) Tronc de figureta amb apèndix, de reconstrucció incerta. Pasta ataronjada i partícules micàcies, superfícies beige amb empremtes del terrisser i pintura morada de línies fines (fig. 239,4).

7. (u.e. 1342) Cap amb tocat cònic i tors d'una figureta femenina molt deteriorada. Pasta dura, de color granatós i superfícies ataronjades. Restes de vernís vermells i de pintura vinosa que indica el vestit (fig. 239,5).

8. (u.e. 2146) Part de tors amb arrancament del cap i dels braços d'una figureta. Pasta compacta, ataronjada groguenca, no conserva restes ni de pintura ni de vernís (fig. 239,7).

9. (u.e. 2052) Extrem inferior d'una figureta acampanada. Argila groguenca compacta amb partícules negres. Pintura vinosa fosca i restes de vernís marró (fig. 239,6).

10. (u.e. 1319) Part superior d'un pondus amb ampli forat de subjecció. Pasta ataronjada, amb partícules calcàries, i superfícies allisades. Amb pintura vinosa uns traços laterals i unes línies verticals a la cara principal (fig. 239,3).

11. (u.e. 405) Extrem davanter del tronc d'un cavallet. Pasta dura, compacta, de color granatós. Vernís marró negrós a la superfície (fig. 240,1).

12. (u.e. 1230) Extrem davanter del tronc d'un cavallet. Argila groguenca, depurada. Superfícies amb vernís ataronjat (fig. 240,2).

13. (u.e. 549) Tronc d'un animal amb cua. Pasta groguenca de nucli vermellós i partícules micàcies. Indicis de vernís ataronjat (fig. 240,3).

14. (u.e. 339) Base circular destinada a sostenir una figureta animal. Pasta ataronjada, dura, amb ditades de terriser i restes de vernís ataronjat irregularment aplicat (fig. 240,4).

34. PUIG PELEGRÍ (Lleida)

Material de la col·lecció particular de M. Camps (Lleida).

Gerro amb broc inferior decorat amb una banda entre línies a la meitat superior i una banda a la part inferior (CONDE 1988, f. 2a) (fig. 241,1).

35. GEBUT (Soses)

Materials al magatzem de l'I.E.I. (Lleida).

1. Gerra bitronco-cònica amb anses de secció doble, restaurada i mancada de la base. Pasta de superfície ataronjada i pintura vinosa. La decoració ocupa gran part de la superfície, sobre la vora una sèrie de traços oblics, sobre l'espatlla dos registres entre línies, un d'ells amb triangles reomplerts de traços i acompanyats de rúbriques, l'altre amb una sèrie de dofins que miren a la dreta; sobre la part superior de la panxa una banda i quatre línies i, sobre les anses parelles de traços alternatius en horitzontal i vertical (fig. 242).

2. Petit pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. La restauració impedeix d'apreciar les característiques de la pasta i de la pintura. La decoració ocupa la vora exterior amb triangles allargats entre parelles de traços i, al cos amb una sèrie de "esses" que miren a l'esquerre, entre línies i bandes (fig. 241,3).

3. Vas amb broc inferior i possible tapadora decorats amb sèries de semicercles concèntrics i aigües entre bandes i línies (CONDE 1988 f.2c) (fig. 241,2).

36. CARRASUMADA (Torres de Segre)

Materials procedents de les nostres prospeccions.

1. Vora de tenalla de boca plana. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura i amb partícules calcàries (fig. 243,4).

2. Vora de tenalla de boca plana. Pasta i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular, amb partícules calcàries i micàcies (fig. 243,3).

37. PUNTA DEL CALVARI (La Granja d'Escarp)

Materials procedents de les nostres prospeccions.

1. Vora de tenalla de boca plana. Pasta i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i amb partícules calcàries (fig. 243,2).

2. Vora de tenalla de boca plana. Pasta i superfícies rosades, dures, de frac. recta i amb partícules micàcies. (fig. 243,5).

3. Vora de tenalla de boca plana. Pasta i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i amb partícules micàcies (fig. 243,6).

4. Kalathos cilíndric d'ala plana, grup B. Decorat amb quatre línies i una banda (PITA et al. 1969) (fig. 244,3).

5. Kalathos tronco-cònic d'ala plana, grup A. La decoració consisteix en semicercles concèntrics sobre una banda entre línies (PITA et al. 1969) (fig. 244,4).

6. Vas de perfil globular decorat amb costellars, semicercles concèntrics i bandes (PITA et al. 1969) (fig. 244,5).

7. Part del cos d'una oinochoe. Decoració de costellars i bandes (PITA et al. 1969) (fig. 244,6).

8. Tapadora decorada amb aigües i una banda, publicada en forma de plat (sic.) (PITA et al. 1969) (244, 6).

38. ELS VILANS (Aitona-Serds)

1. Vora de kalathos. Pasta rosada. Decoració amb bandes i línies verticals al cos i dents de llop sobre la vora, de color vermell fosc (PEREZ ALMOGUERA 1986, 103) (fig. 244,1).

2. Fragment informe decorat. Pasta de "sandwich" rosada a l'interior i clara als laterals. Bandes pintades en color vermell fosc (PEREZ ALMOGUERA 1986,103) (fig. 244,2).

39. EL ROMERAL (Albesa).

Figureta conservada al Museu de l'I.E.I. n. inventari L-97.

Figureta femenina acampanada trencada a prop de la base i amb els braços mutilats. Pasta rosada, dura. Pintura vermellosa vinosa. Al cap porta un tocat cònic i s'han representat els ulls amb dos discs de fang adherits i pintats, la boca amb una incisió curta. Al coll la pintura indica una espècie de collar o un detall del vestit. Sobre el pit, dos traços en pic un al davant i l'altre al darrera, esquematitzen el vestit. El faldellí és una línia perimetral de la qual surten traços desiguals orientats que segueixen la forma acampanada de la figureta (fig. 245).

40. MORMUR (Balaguer).

Materials al Museu Comarcal de La Noguera, a Balaguer.

1. Part inferior d'una petita tapadora. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular, amb part. calcàries

i micàcies. Decoració d'una línia en espiral i a prop de la vora d'una banda en color vinós fosc (fig. 246,1).

2. Fragment de vora de kalathos d'ala gairebé plana, grup B, amb un gir entrant sota l'ala. Pasta rosada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Sobre la vora una dent de llop roma en pintura vinosa fosca. Vernís ataronjat vermellós que ocupa la cara exterior del cos i la meitat de l'ala on s'ha pintat (fig. 246,2).

3. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i partícules micàcies. Sobre l'ala uns triangles separats en color vinós fosc, damunt d'una base de pintura cremosa que ocupa gran part d'aquesta i continua al cos (fig. 246,3).

4. Fragment informe. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i part. micàcies. Base beige prèvia ben conservada i pintura marró que representa part d'un motiu vegetal omplert de traços curts, a sota dues línies (fig. 246,4).

5. Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Decorat amb pintura vermella fosca, una sèrie d'"esses" entre dues parelles de línies i un motiu incert (fig. 246,5).

6. Fragment informe. Pasta ataronjada rosada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Una ampla banda

de pintura blanquinosa ocupa la part central del fragment, posteriorment s'ha enmarcat entre línies de pintura vinosa granatosa, s'ha decorat amb tres traços curts verticals i, a més a més, un gran rectangle del mateix color (fig. 246,6).

41. TRONA DEL MARINO. (Balaguer)

Materials inèdits al Museu de La Noguera (Balaguer).

1. Inv. 1257. Fragment de vora de tenalla. Pasta de nucli gris i superfícies biege i marrons dura, de frac. en arestes, amb part. calcàries i micàcies. Decorada amb una ratlla a la vora de pintura marró (fig. 247,4).

2. Inv. 1257. Fragment de vora de kalathos d'ala lleugerament inclinada, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, untuoses, de frac. irregular, amb part. calcàries i micàcies. Al coll una banda, al cos restes de traços en color granatós mal conservat (fig. 247,3).

3. Inv. 1262. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. calcàries. Amb pintura marró clara un grup de traços transversals sobre la vora (fig. 247,5).

42. LA PEDRERA. (Vallfogona de Balaguer)

Entre els materials de l'Estrat I de Maluquer et al. 1960, s'observa un plat sencer en roig ilerget i diversos fragments pintats amb bandes, semicercles i potser fitomorfs a l'angle superior dret. De les vores presentades n'hi ha de coll d'ànec i una que correspon a una gran tenalla de boca plana (f. 241,6).

43. TOSSAL DE LES FORQUES (La Sentiu de Sió)

Materials inèdits al Museu Comarcal de La Noguera (Balaguer).

1. Fragment informe decorat. Pasta de nucli groguenc i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i part. micàcies. Pintura de color vinós clar mal conservada. Una part d'un motiu vegetal de estilitzades fulles entrellaçades i, separat per una ampla banda entre línies un motiu de rectangles i aspes (fig. 248,1).

2. 5 frags. informes decorats. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Pintura marró vermellova que ocupa les dues superfícies; a l'exterior un motiu de fulles i garlandes limitat per unes bandes, a l'interior un motiu afí a l'anterior que, a més a més, inclou uns quadres angulosos (fig. 250).

3. Fragment informe decorat. Pasta ataronjada, dura, frac. regular, amb partícules calcàries i micàcies. La decoració amb pintura marró vermellova ocupa les dues cares; a l'exterior una sèrie de triangles

reomplerts amb traços entre punts i une bandes, a l'interior un motiu de banda i línies (fig. 249,1).

4. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Pasta de nucli vermellós i superfícies groguenques, dura, de frac. recta amb partícules calcàries (fig. 249,2).

5. Fragment de vora de tenalla de boca plana amb dues acanaladures sobre la vora. Pasta de nucli ataronjat i superfícies groguenques, dura, de frac. irregular, amb part. calcàries i micàcies (fig. 249,3).

6. Fragment de vora de tenalla de boca plana amb llavi desenvolupat. Pasta de nucli vermellós i superfícies groguenques. Dura, de frac. recta i partícules micàcies (fig. 249,4).

44. MONTERÓ (Camarasa)

Materials inèdits al Museu Comarcal de La Noguera (Balaguer).

1. Fragment de vora de vas afí a un kalathos. Pasta de nucli marró i superfícies beige, dura, frac. recta i partícules micàcies (fig. 249,2).

2. Fragment de peu. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i partícules micàcies. Pintura prèvia blanquinosa i al damunt pintura morada que forma unes línies (fig. 248,3).

3. Fragment informe decorat. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i amb particulés calcàries. Amb pintura marró mal conservada unes restes d'un motiu reticulat (fig. 248,4).

4. Fragment de vora de kalathos, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. regular. Conserva indicis de pintura (fig. 248,5).

44.bis. MAS DEL XELI (A prop de Monteró)

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Pasta de nucli vermellós i superfícies beige, frac. recta i desgreixant micaci (fig. 248,7).

2. Fragment de vora de vas d'ala esvasada amb do s sols sobre l'ala. Pasta marró de superfícies vermelloses, frac. recta i partícules micàcies (fig. 248,6).

45. ANTONA (Artesa de Segre)

Materials al Museu Local d'Artesa de Segre.

1. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Pasta vermellova i frac. recta, desgreixant calcàri (fig. 247,1).

2. Fragment de vora de tenallaa de boca plana. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i partícules

calcàries (fig. 247,2).

46. ESPLUNYALS (Artesa de Segre)

Materials al Museu Local d'Artesa de Segre.

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, amb desgreixant micàci i frac. irregular. Decorat sobre l'ala amb una base de pintura blanquinosa i al damunt unes llargues dents de llop en pintura morada (fig. 249,5).

47. LA FONTETA DE GREALÓ

Materials al Museu Local d'Artesa de Lleida.

1. Pseudo-kalathos grup C, afí al tipus Raïmat. Pasta ataronjada, depurada, de frac. neta i viva, pintura vermella vinosa ben adherida. Sobre la vora uns triangles allargats entre tres traços oblics, al cos quatre línies i dos frisos pintats entre tres zones de separació imprecisament delimitades per bandes i línies. El registre superior figuren una sèrie d'"emes" entre tres traços curts. Al registre inferior una sèrie d'"esses" que miren a l'esquerra (JUNYENT - PEREZ 1982, 77-78) (fig. 251).

2 i 3. Ansa i flexió d'un mateix vas de perfil carenat. Pasta ataronjada, homogènea i fang depurat, frac. regular amb vives arestes. L'ansa és decorada amb

traços transversals, el cos amb un reticulat vigorós sobre dues línies i una banda (JUNYENT - PEREZ 1982, 79-80) (f. 252, 1 i 2).

4. Part superior d'un bol forma Lamb. 1. Pasta clara marronosa, depurada, ratllable amb l'ungla i untuosa al tacte. La superfície externa presenta vernís ataronjat mal conservat i, la cara interior, pintura vermella fosca: quatre línies a la zona baixa (JUNYENT - PEREZ 1982, 79-80) (f. 252,3).

48. CASTELLÓ (Artesa de Lleida)

Materials al Museu Local d'Artesa de Lleida.

1. Fragment de vora de plat tipus "Fontscaldes". Pasta grogenca, tova, ben depurada, conserva indicis de pintura a les dues cares, com és habitual en aquesta forma (f. 253,5).

2. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada de nucli vermellós, amb part. micàcies, frac. foliàcea i pintura vermellosa pàl.lida: traços obliqüos agrupats, reserva sobre la vora i línia exterior a la mateixa (f. 253,6).

49. TOSSAL DE LA MORADILLA (Lleida)

Material de les nostres prospeccions.

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Superfícies ataronjades, dures, de frac. recta i part. calcàries. Restes de pintura vermellova (fig. 243,1).

50. MARGALEF I (Torregrossa).

Materials al Museu Local d'Artesa de Lleida.

Els materials obtinguts per antigues excavacions en aquest jaciment ja foren objecte d'una publicació científica per E. Junyent (JUNYENT 1972a, 89-132). Per a la millor comprensió de l'inici de l'horitzó ilerget tardà reproduim certs materials a les nostres figures 262-273 que es tindran presents a l'estudi final -formes, decoracions- però, aquí, obviam reproduir les descripcions pormenoritzades dels mateixos. Afegim el vas amb broc inferior (fig. 263,8) recentment publicat per M.J. Conde (CONDE 1988, 208).

51. MARGALEF II (Torregrossa)

Materials al Museu Local d'Artesa de Lleida.

1. 11 Fragments de la part superior d'una copa amb anses de llengüeta. Pasta groguenca, ratllable amb l'ungla, de frac. recta i partícules micàcies. Pintada a l'interior amb línies de color vinós fosc. Vernís ataronjat intens a les dues cares (261,7).

52. TOSSAL DE LES TENALLES (Sidamunt)

Materials al Museu Arqueològic de Barcelona.

Els nombrosos materials procedents de les antigues excavacions (1915) del Tossal de les Tenalles constitueixen un notable conjunt pel coneixement de les ceràmiques ibèriques pintades al Pla d'Urgell amb anterioritat al 100 a.C. No obstant, no s'ha tractat encara el seu estudi exhaustiu, que sobrepassa molt els límits d'aquest treball. Afortunadament disposem d'una síntesi de formes i decoracions que incorporarem en aquest estudi (PELLICER 1966, 97-112), figures 272-277.

53. CANTAPERDIUS (Bellvis)

1. Fragment de vora de bol. Pasta beige marró, molt dura, compacta, conté desgreixant de petita mida de color negre i blanc. La superfície coberta amb una base desigualment conservada de color marró intens (MARI et al. 1982, 103 i f. 5,4) (fig. 278,9).

2. Pom de tapadora. Pasta de color ataronjat, dura, homogènia, compacta i ben depurada. La part superior decorada amb una espiral pintada en color morat fosc. (MARI et al. 1982, 103 i f. 5,5) (fig. 278,10).

54. MAS DE MELONS (Castelldans)

Materials al Museu Local d'Artesa de Lleida.

1. Fragment de vora. Pasta rosada cendrosa. Decoració de línies a la vora i al cos. Pintura vermella marronosa (PEREZ ALMOGUERA 1988, 80) (fig. 253, 1).

2. Fragment de vora de vas de boca tancada. Pasta ataronjada rosada. Línies sobre la vora i el coll. Pintura vermella vinosa (PEREZ ALMOGUERA 1988, 80) (fig. 253, 2).

3. Fragment de vora. Pasta ataronjada pàl·lida. Pintura sobre la vora i el cos, de color vermell marronós (PEREZ ALMOGUERA 1988, 80) (fig. 253,3).

4. Fragment de vora de pseudo-kalathos, grup C. Pasta ataronjada i pintura vinosa mal conservada, un triangle llarg entre traços sobre la vora i tres línies al cos (fig. 253,4).

55. TOSSAL DEL JOC (Juneda)

Materials al Museu Municipal de Les Borges Blanques.

1. Vora de kalathos, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i partícules calcàries. Pintura de color marró, uns llargs i separats triangles sobre la vora i una banda al cos (fig. 261,6).

56. LA FITA (Juneda)

Materials al Museu Municipal de Les Borges
Blanques.

1. Fragment informe. Pasta rosada, dura, de frac. irregular amb arestes, part. micàcies. Pintura blanca cremosa a l'esquerre, rosada a la part dreta, i amb pintura vinosa fosca una fletxa i alguns traços (fig. 254,1).

2. Fragment informe. Argila ataronjada, dura, de frac. regular i part. calcàries. Vernís rosat previ a les dues cares. Amb pintura vinosa fosca un tall vegetal cargolat i una fulla trilobada esquemàtica i dues línies (fig. 254,2).

3. Fragment de vora, carena i ansa de copa. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. calcàries. Vernís ataronjat a les dues cares i pintura vinosa, a l'interior sis línies i una banda, a l'exterior uns traços sobre la part superior de l'ansa i part d'un triangle (fig 254,3).

4. Dos frags. de la vora i coll d'una gerreta bicònica. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries. Vernís rosat a l'exterior que a l'interior regalimà. Pintura vinosa fosca, dues línies al coll, la inferior amb una sèrie de petits traços en forma de comes, i l'inici d'un motiu fitomorf (fig. 254,4).

5. Fragment de vora de plat. Pasta de nucli

gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. recta i part. calcàries. Amb pintura vinosa unes dents de llop irregulars i una banda (fig. 254,5).

6. Fragment de vora motllurada. Pasta granatosa, dura, de frac. recta i part. micàcies. Vernis rosat a l'interior que esdevé ataronjat a l'exterior. Amb pintura vinosa fosca uns grups de traços sobre la vora (fig. 254,6).

7. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup C. Argila ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Pintura blanca prèvia i vinosa fosca, unes dents de llop sobre l'ala (fig. 254,7).

8. Fragment informe. Pasta de nucli ataronjat i superfícies groguenques, dura, de frac. recta i fi desgredant calcari. Amb pintura vinosa clara mal conservada una sèrie d'"esses" que miren a l'esquerre (fig. 254,8).

9. Fragment informe. Fang ataronjat, dur, de frac. recta i part. micàcies. Pintura blanquinosa prèvia i vermella vinosa. Unes línies una sèrie de parelles de traços obliqües i unes ones (fig. 254,9).

10. Dos frags. d'una vora de vas amfòric. Pasta vermelloso, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Vernis vermellós a l'interior que esdevé gris-marró a l'exterior; amb pintura granatosa una banda entre tres

línies al coll (fig. 255,1).

11. Fragment de vora de vasset amb dos solcs exteriors prop del llavi. Pasta rosada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Vernís rosat a l'interior i ataronjat a l'exterior, on també hi ha dues línies de pintura vinosa fosca (fig. 255,2).

12. Fragment de vora de petit kalathos de llavi penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Decorat amb unes dents de llop de color vermell viu (f. 255,3).

13. Fragment de coroplàstia. Cap de cavallet en terra-cuita molt deteriorat. La boca és efectuada per extracció de pasta i l'ull per perforació del fang. Algunes línies en pintura vinosa podrien indicar els arreus. Pasta beige, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 255,4).

14. Fragment de peu motllurat. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. L'exterior presenta vernís ataronjat (fig. 255,5).

15. Fragment de peu motllurat. Pasta beige, dura, de frac. irregular i part. calcàries. Vernís castany fosc. (f. 255,6).

16. Fragment de peu motllurat. Pasta beige, dura, de frac. irregular i part. micàcies (fig. 255,7).

17. Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries. Amb pintura vermellosa un motiu fitomorf acabat en una petita fulla d'"heura" esquemàtica (fig. 255,8).

18. Fragment de vora de tapadora amb flexió final. Argila beige, dura, de frac. recta i part. micàcies. Vernís a les dues superfícies ataronjat intens. A l'exterior presenta una banda i dues línies en vinós clar (f. 255,9).

19. Pom de tapadora. Pasta de nucli vermellós i superfícies marrons, frac. irregular i part. micàcies, amb restes de pintura a l'exterior (fig. 255,10).

20. Fragment de vora de platet d'ala convexa. Pasta marró, dura, de frac. recta i part. calcàries. Pintura de color marró: sobre la vora uns triangles allargats, al cos interior banda i línia (fig. 255,11).

21. Tres frags. informes. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Vernís rosat i pintura de color morat, un reticulat i una línia (fig. 255,12).

22. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies (fig. 256,1).

23. Fragment de vora de platet tipus "Fontscaldes". Fang ataronjat, dur, de frac. irregular i part. micàcies. Decorat amb pintura vinosa. Uns llargs triangles sobre la vora, una banda ampla a l'interior i una altra a l'exterior (256,2).

24. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta beige, dura, de frac. recta i part. calcàries. Decorada amb pintura vinosa. Uns grups de traços i reserva sobre l'ala i dues línies al llavi i al coll (fig. 256,3).

25. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies marrons, dura, de frac. recta i part. calcàries. Decoració similar a l'anterior (fig. 256,4).

26. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies (fig. 256,5).

27. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. en arestes, amb part. calcàries. Sobre la vora un grup de traços i una zona de reserva, al cos una banda i una línia en pintura vermella (fig. 256,6).

27. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. calcàries (fig. 257,1).

28. Fragment de vora de tenalla boca plana amb dos solcs. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 257,2).

29. Fragment de vora de kalathos d'ala lleugerament inclinada, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. en arestes, part. calcàries i micàcies. Sobre la vora una fina línia i un llarg triangle, al cos una banda en vermellós (fig. 257,3).

30. Fragment de vora de tenalla boca plana. Pasta vermelloso, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 257,4).

31. Fragment de vora de tenalla boca plana. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 257,5).

32. Fragment de vora de tenalla boca plana. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. calcàries. (fig. 257,6).

33. Fragment de vora de tenalla boca plana. Pasta vermelloso, dura, de frac. regular i petit desgreixant calcàri (fig. 257,7).

34. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta granatosa i superfícies ataronjades. Amb pintura vermelloso un triangle allargat, una línia sobre la vora i una banda al coll (fig. 257,8).

35. Fragment informe. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular amb partícules micàcies. En vermellós un tall cargolat, una línia i una sèrie vertical d'"esses" (fig. 257,9).

36. Fragment informe. Nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. recta i part. micàcies. Part d'una fulla reomplerta de traços en color morat (fig. 257,10).

37. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i part. calcàries. Sobre la vora un triangle allargat i una línia en color vinós (fig. 258,1).

38. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. en aresta i part. calcàries. En vermellós unes dents de llop cursives sobre la vora i unes línies al coll (fig. 258,2).

39. Fragment de vora de kalathos tipus B. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Presenta uns traços sobre la vora i al llavi en color vinós (fig. 258,3).

40. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, tipus B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, amb arestes i pintura consistent en

llargs triangles sobre la vora i línies al cos, en color vermell vinós (fig. 258,4).

41. Petit fragment de vora de kalathos, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i part. calcàries. Pintura vermella que forma unes dents de llop sobre l'ala i una banda sobre el cos (fig. 258,5).

42. Fragment de plat tipus "Fontscaldes". Argila vermellova, dura, de frac. irregular i part. calcàries. Amb pintura vinosa uns llargs triangles sobre la vora i unes bandes a les dues cares (fig. 258,6).

57. BASSA DE LA TORRE (Les Borges Blanques)

Materials a l'Ajuntament de les Borges Blanques.

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies beige, dures, de frac. regular i part. calcàries. Restes de pintura vinosa (fig. 259,1).

2. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries. Restes de pintura vinosa (fig. 259,2).

3. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada groguenca, dura, de frac. recta

i part. calcàries. Restes de pintura vinosa (fig. 259,3).

4. Fragment d'un petit kalathos, grup B. Nucli gris i superfícies groguenques, dures, de frac. irregular i part. calcàries. Restes de pintura marró, uns traços sobre la vora i sobre el cos (fig. 259,4).

5. Fragment de vora de platet. Pasta beige, dura, de frac. recta i part. calcàries. Unes dents de llop en color vermell vinós (fig. 259,5).

6. Fragment de vora de kalathos, grup A transició a B. Pasta de nucli negrós i superfícies marrons, dura, de frac. recta i part. calcàries. Amb pintura marró sobre la vora un grup de traços i una zona de reserva (fig. 259,6).

7. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries. Sobre la vora unes dents de llop cursives pintades en color vermellós (fig. 259,7).

8. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies vermelloses, dura, de frac. en arestes i part. micàcies. Pintura color vermell vinós, sobre la vora hi ha una banda entre dues línies ondulades, d'aquesta surten alguns talls cargolats i els espais buids són ocupats per petites "esses", al costat exterior del llavi dues línies i una banda al coll (fig. 259,8).

9. Fragment de vora de plat tipus "Fontscaldes". Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies (fig. 259,9).

10. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies beige, dura, de frac. en arestes i part. calcàries i micàcies. La pintura vermellosa forma uns triangles cursius sobre l'ala i uns semicercles concèntrics al cos (fig. 259,10).

11. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Argila vermellosa, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 259,11).

12. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Pasta grisa de superfície ataronjada, dura, de frac. irregular i part. micàcies (fig. 259,12).

13. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta, amb part. calcàries i micàcies. Sobre l'ala unes dents de llop desiguals, al cos una banda i una línia, a sota la part superior d'un motiu de rombes i de costellar, pintura vermellosa (fig. 259,13).

14. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies (fig. 259,14).

15. Fragment de vora de kalathos d'ala plana,

grup A, amb restes de pintura. Pasta grisa de superfícies marrons, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig 259,15).

16. Fragment de vora de tenalla amb resalt per facilitar l'encaix d'una tapadora. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Indicis de pintura (fig. 259,16).

17. Fragment de vora de pseudo-kalathos grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Presenta vernís rosat a les dues cares (fig. 259,17).

18. Fragment de vaset de vora exvasada. Argila ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 259,18).

19. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli vermellós i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i part. calcàries. Unes dents de llop en pintura vermellova (fig. 260,1).

20. Fragment de vora de tenalla. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries. Vernís rosat a les dues cares i pintura marró en forma d'una línia al coll (fig. 260,2).

21. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i part. micàcies (fig. 260,3).

22. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies marrons, dures, de frac. recta i part. micàcies. Pintura vinosa fosca, uns triangles allargats sobre la vora (fig. 260,4).

23. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 260,5).

24. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta granatosa, dura, de frac. irregular i part. micàcies (fig. 260,6).

25. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i part. micàcies. Amb pintura vinosa una línia perimetral i uns traços sobre la vora, al coll una banda (fig. 260,7).

26. Fragment de vora de kalathos, grup A. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Una línia sobre la vora i una banda al coll en pintura vermellova (fig. 260,8).

27. Fragment de vora de platet de llavi penjant. Fang vermellós, dur, de frac. recta i part. calcàries. Decorat amb unes dents de llop cursives, una banda i una línia a la cara interna en color vermellós (f. 260,9).

58. EL GATELLAR I (Les Borges Blanques)

Materials a l'Ajuntament de Les Borges
Blanques.

1. Fragment de vora de pseudo-kalathos, grup C.
Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular, amb indicis
de pintura (fig. 261,1).

2. Fragment de vora de pseudo-kalathos, grup C.
Pasta beige, dura, de frac. recta i part. micàcies (fig.
261,2).

3. Fragment de vora amb el llavi exvasat. Pasta
ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies (fig.
261,3).

4. Fragment de vora de pseudo-kalathos, tipus
C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part.
calcàries. Pintura marró, part d'un triangle i quatre
traços sobre la vora, una línia i una banda al cos (fig.
261,4).

59. ELS MASOS (Arbeca)

Materials a l'Ajuntament de Les Borges
Blanques.

1. Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala
penjant, grup D. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular

i part. calcàries. Pintura vermella vinosa, un triangle entre traços sobre la vora i una línia al cos (fig. 261,5).

60. LA FOGONUSSA B (Sant Martí de Riucorb)

Materials procedents de les nostres prospeccions.

1. Fragment de vora de pseudo-kalathos grup C, tipus Raïmat. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Pintura de color marró vinós, uns traços sobre la vora i unes línies al coll (fig. 278,1).

61. LA FOGONUSSA A (Sant Martí de Riucorb)

Materials procedents de les nostres prospeccions.

1. Fragment de vas de vora exvasada. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. irregular. Pintura vermellova, uns traços curts a la cara interior de la vora i un motiu mal conservat al coll (fig. 278,2).

2. Fragment de vora de kalathos lleugerament inclinat, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dures, de frac. irregular i part. calcàries i micàcies. Restes de pintura vermellova (fig. 278,3).

3. Fragment de vora de kalathos, grup B. Pasta vermelloso de superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 278,4).

4. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Pasta granatosa, superfícies ataronjades, dura, de frac. recta, amb desgreixant petit i mitjà (5mm.) calcari (fig. 278,5).

5. Fragment de vora d'àmfora ibèrica. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i part. calcàries (fig. 278,6).

6. Fragment de vora d'àmfora ibèrica. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 278,7).

7. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Pasta vermelloso, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 278,8).

61. LA CADENA (Guimerà)

Materials inèdits al Museu Local de Guimerà.

1. Inv. 580. Fragment de vora de bol d'imitació de vernís negre. Pasta marró, dura, de frac. amb arestes i part. calcàries (fig. 289,1).

2. Inv. 579. Fragment de vora de bol d'imitació

de vernís negre. Argila ataronjada, dura, de frac. recta (fig. 289,2).

3. Inv. 542. Fragment de vora de kalathos d'ala inclinada, grup C. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades. Restes de pintura vinosa, molt deteriorada (fig. 289,3).

4. Inv. 544. Fragment de vora de kalathos, grup B. Pasta ataronjada, de superfícies vermelloses, untuosa, amb part. micàcies. Sobre la vora una línia perimetral, un grup de traços i una zona en reserva. La pintura és de color vinós (fig. 289,4).

5. Inv. 545. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Restes de pintura (fig. 289,5).

6. Inv. 542. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. micàcies. Amb pintura vermella vinosa fosca una línia circumperimetral, uns llargs i arrodonits triangles sobre la vora i al coll una banda (fig. 289,6).

7. Inv. 548. Fragment de vora de kalathos, grup A. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, frac. irregular i part. micàcies. Restes de pintura vinosa molt deteriorada (fig 289,7).

8. Inv. 539. Fragment de vora de kalathos d'ala

plana, grup A. Pasta ataronjada, dura, de frac. concoidea. Pintura vermellosa pàl·lida (fig. 289,8).

9. Inv. 559. Fragment informe. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Combina unes aigües i un costellar en color vinós fosc (fig. 289,9).

10. Inv. 545. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup A. Pasta beige, dura, de frac. recta (fig. 290,1).

11. Inv. 568. Fragment informe. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. irregular. Decoració amb pintura vinosa, una sèrie d'"esses" en vertical i un extrem de fulla reomplerta de traços (f. 290,2).

12. Inv. 578. Fragment de vora de tassa. Pasta ataronjada, dura, de part. micàcies i pintura de traços curts a l'interior en color vermell (fig. 289,10).

62. MOLÍ D'ESPÍGOL (Tornabous)

Els materials procedents de les excavacions del Molí d'Espigol efectuades per la Universitat de Barcelona a les dècades dels anys 70 i 80 resten inèdits. Ja que aquests, corresponen a diversos horitzons només disposem amb seguretat dels publicats com a corresponents al Nivell T-I (MALUQUER et al. 1971, 19-46) que incorporarem

al nostre estudi (figs. 282-283), a més a més, d'un conjunt de vasos amb broc inferior dels darrers moments de vida del poblat (CONDE 1988, 208-211) (fig. 284-285).

63. AGUILELLA (Barbens)

Materials al Museu Comarcal de Tàrraga.

1. Inv. 758. Fragment informe. Pasta beige, dura, de frac. recta. Pintura vinosa marró que representa tres línies, una sèrie de semicercles secants, i una banda entre dues parelles de línies (fig. 281,5).

64. PLÀ D'EN PERELLÓ (EL CURCÓ) (Tàrraga)

Materials al Museu Comarcal de Tàrraga.

1. Inv. 569. Fragment de vora de coll d'ànec. Pasta ataronjada, dura i de frac. concoidea. Restes de pintura sobre la vora en color morat. (fig. 281,7).

2. Inv. 568. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta beige, amb petites part. calcàries (fig. 281,6).

65. TOSSAL DEL MOR (Tàrraga)

1. Dels materials de l'antiga col.lecció dels P.P. Escolapis de Tàrraga (COLOMINAS - DURAN 1920, 606) se n'aprecien els següents motius decoratius: cercles

concèntrics, costellars, reticulats, "postes", semicercles concèntrics i secants, "esses", fulles d'heura exemptes i espirals enllaçades (fig. 279).

Materials de la col.lecció O. Saula (Tàrrega).

2. Fragment de vora de platet. Argila marró beige, dura, de frac. irregular. Decoració amb pintura vinosa fosca, un triangle llarg sobre la cara interna de la vora (fig. 280,1).

3. Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta. Vernís roig intens i lluent sobre la superfície externa i pintura vinosa molt fosca que representa una fulla cargolada (fig. 280,2).

4. Fragment informe. Argila ataronjada, dura, de frac. recta. Vernís d'intens color ataronjat i amb pintura granatosa fosca l'extrem d'una espiral (fig. 280,3).

Materials del Museu Comarcal de Tàrrega (antiga col.lecció J. Tous).

5. Inv. 115b. Fragment de vora de copa. Pasta ataronjada, frac. irregular i partícules micàcies. Decorat amb una sèrie d'"esses" a l'exterior i línies a l'interior, en color vinós. Vernís vermellós (fig. 280,5).

6. Inv. 41. Fragment de vora de copa. Pasta ataronjada, dura i amb partícules micàcies. Pintura vermella vinosa. Línies a l'interior i "oves" a l'exterior (fig. 280,4).

7. Inv. 115c. Fragment de vora de pseudo-kalathos d'ala penjant, grup D. Pasta groguenca, untuosa, de frac. irregular. Unes dents de llop en color vinós. Vernís vermell intens (fig. 280,6).

8. Inv. 115a. Fragment de vora de pseudo-kalathos, grup D. Pasta rosada, dura, de frac. irregular. Pintura vinosa i vernís vermell (fig. 280,7).

9. Inv. 31 Fragment de vora de kalathos, grup B. Pasta ataronjada, dura i de frac. irregular. Base blanquinosa i pintura de color vinós (fig. 280,8).

66. BORNIONA (Tàrrrega)

Materials del Museu Comarcal de Tàrrrega.

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular. Restes de bicromia en blanc i vermells (fig. 280,9).

2. Fragment informe. Pasta beige ataronjada, dura, de frac. recta. Presenta pintura blanquinosa ben adherida, damunt s'ha aplicat pintura vermellosa, una sèrie d'"esses" i unes línies (fig. 280,10).

67. ESTINGLELLS A (Verdt)

Materials del Museu Comarcal de Tàrraga.

1. Fragment de vora del tipus coll d'anec. Pasta groguenca i vermellova, dura, amb fi desgredxant calcari (fig. 280,12).

2. Fragment de vora de tipus coll d'anec. Pasta de nucli gris i supeficies beige, dura, de frac. recta. Decoració d'una línia sobre la vora en vins fosc (fig. 280, 13).

A la col.lecció R. Boleda de Verdt es guarden d'altres materials similars, entre ells kalathos amb decoracions de costellars, ones o cercles. Per la seva importància reproduim:

3. n.Inv. 196. Fragment informe amb dos registres separats per bandes entre línies, el superior presenta línies verticals separadores, algunes amb espiriliformes i postes, l'inferior presenta costellars (fig. 280,11).

68. TOSSAL RODÓ (Verdt)

Materials de la col.lecció R. Boleda de Verdt.

1.n.Inv.127. Vora i part del cos d'un kalathos d'ala plana, grup B. Restaurat. Decoració pintada en

color vermell vinós, a la vora unes dents de llop desiguals, un registre superior delimitat per bandes i amb la combinació de costellars triples entrelaçats amb una línia en ziga-zaga (fig. 286).

69. PLA DE LES TENALLES (La Granyanella)

Jaciment excavat per membres del Museu Comarcal de Tàrrrega. Els materials corresponents a la seva fase tardana presenten afinitats notables i similars amb els del Tossal de les Tenalles de Sidamon, però resten en estudi i en espera de la memòria definitiva. Només disposem en l'actualitat d'un vas amb broc inferior publicat per M.J. Conde (CONDE 1988, 210) (fig. 281,4).

70. SANT PERE EL GROS (Cervera)

1. Fragment de fons de copa decorat amb un motiu en espiral (LOPEZ - LAFUENTE 1988, 101, f.4,1) (fig. 290,4).

71. ELS CORTALS (Cervera)

1. Fragment de vora de vas tancat. La decoració conservada al coll consisteix en una banda i dues línies (LAFUENTE - LOPEZ 1987, l. I; 1988, 103 f. 5,1) (fig. 287,1).

2. Part superior d'un kalathos d'ala plana, grup B. Decorat amb unes dents de llop cursives i

enllaçades amb una línia a la vora. Al cos i sota una banda amb dues fines línies hi ha una sèrie de registres verticals: rombes, postes i simulacions vegetals. Pintura prèvia groguenca ben adherida i vermella vinosa posterior (LAFUENTE - LOPEZ 1987, l. I,33; 1988, f. 7,2) (fig. 287,2).

3. Vora de gerro de llavi exvasat. Decorat amb una línia sobre la vora, al coll una banda i una línia. (LAFUENTE - LOPEZ 1987, l. II,28; 1988, 103,f. 5,2) (fig. 288,1).

4. Vora de pseudo-kalathos d'ala inclinada, grup B. Decoració sobre la vora, un conjunt de dents de llop allargades i unides (inèdit, cedit per A. Lafuente i J.B. Lòpez) (fig. 288,2).

5. Vora de kalathos d'ala plana, grup B. Sobre la vora un grup de fins traços transversals i una zona en blanc (LAFUENTE - LOPEZ 1987, l. I,30) (fig. 288,3).

6. Vora de kalathos d'ala inclinada, grup C. Decorat amb uns llargs triangles units sobre la vora (LAFUENTE - LOPEZ 1987, l. I,31) (fig. 288,4).

7. Vora de kalathos troncocònic d'ala plana, grup A. Sobre la vora i sobre el cos hi ha unes dents de llop (LAFUENTE - LOPEZ 1987, I,32) (fig. 288,5).

8. Vora de tassa amb visell i motllura exterior

a prop del llavi. Decorada amb triangles sobre el llavi, una sèrie d'angles al coll i un motiu vegetal al cos (LAFUENTE - LOPEZ 1987, II,27) (fig. 288,6).

9. Fragment informe. Decorat amb un motiu fitomorf format per un tall d'extrem cargolat (LAFUENTE - LOPEZ 1987, l. II, 26) (fig. 288,7).

72. EL COLOMAR DE PALLEROLS (Talavera)

1. Fragment de vora de gerra del tipus coll de cigne (LOPEZ - LAFUENTE 1988, 101, f. 4,2) (fig. 290,5).

73. GRANYENA DE SEGARRA

Materials de les nostres prospeccions.

1. Fragment de vora de tenalla de boca plana. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 294,5).

74. CASTELL DE MONTORNÈS

Materials de les nostres prospeccions.

1. Fragment de vora de vas de boca tancada. Pasta ataronjada, undutosa, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 290,3).

75. GUISSONA

Materials inèdits procedents de les nostres excavacions a l'any 1983.

1. (A-1-5) Vora de tenalla. Pasta ataronjada, dura i de frac. irregular (fig. 291,1).

2. (B-2-5-64) Vora de tenalla de boca plana. Pasta de nucli gris, dura, superfícies ataronjades, desgreixant fi calcari. Acabat rugós (fig. 291,2).

3. (B-2-1-6) Fragment informe. Pasta de nucli ataronjat i superfícies beige, desgreixant micaci i calcari, fractura regular. Pintura prèvia blanquinosa i un banda vertical de color vermellós-amarronat (fig. 291,3).

4. (B-3-3) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, fractura regular i partícules calcàries. Un motiu vegetal d'espiral en marró vermellós (fig. 291.4).

5. (B-6-2) Fragment informe. Pasta rosada, dura, de fractura regular. Uns cercles concèntrics i aigües en color vinós (fig. 291,5).

6. (B-6-2) Fragment de vora de kalathos d'ala lleugerament convexa, grup B. Argila depurada, rosada, dura de fractura irregular. Pintura blanquinosa prèvia i de color vinós al llavi (fig. 291,6).

7. (B-24-3) Fragment de fons amb peu. Pasta ataronjada, dura, de frac. regular i amb vacuoles. Unes línies verticals i longitudinals en color vinós (fig. 291,7).

8. (B-18-5) Fragment de vora de pseudo-kalathos de vora penjant. Pasta de nucli gris i superfícies marrons, dura, de frac. irregular i amb fines partícules de desgreixant. Una banda horitzontal i un motiu incert en color vinós (fig. 291,8).

9. (B-24-NT) Fragment informe. Pasta de nucli i superfícies ataronjades, dura, de frac. irregular i desgreixant fi calcari. Pintura a l'interior amb bandes i aspes de color vinós (fig. 291,9).

10. (B-21-3) Vora de pseudo-kalathos, grup C. Pasta ataronjada, dura, frac. irregular i desgreixant fi calcari. Amb pintura vinosa un triangle allargat, un traç sobre la vora i una línia al cos. Vernís vermellós final (fig. 291,10).

11. (B-21-3) Vora de pseudo-kalathos, grup C. Pasta ataronjada, dura, de frac irregular i desgreixant fi calcari. Pintura vinosa mal conservada amb tres traços sobre la vora i tres línies a l'exterior. Vernís vermell a les dues superfícies (fig. 291,11).

12. (E-21-4) Dos frags. d'una vora de pseudo-kalathos, grup C. Pasta groguenca, dura, frac

irregular i desgreixants micacis. Amb pintura vinosa marró sobre la vora un triangle allargat i quatre traços transversals, al cos una banda ampla (fig. 292,4).

13. (E-21-4). Fragment de vora de kalathos grup B. Pasta ataronjada, dura, amb desgreixants calcaris. Pintura blanca sobre la vora i la cara interna. En color ataronjat marronós l'inici d'un triangle allargat (fig. 292,4).

14. (E-19) Fragment informe. Pasta ataronjada, de frac. regular i part. micàcies. Pintura prèvia groguenca exterior i uns traços en color vinós fosc (fig. 292,5).

15. (E-21-4) Vora i carena d'una gerreta (fig. 292,2).

16. (E-21-4) Vora de kalathos d'ala lleugerament penjant, grup B. Pasta ataronjada, dura, amb partícules micàcies i calcàries. Restes de pintura en color vinós (fig. 292,3).

17. (E-1-3) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura, amb fines partícules de desgreixant i de fractura irregular. Entre línies dues fileres d'escacs (fig. 292,6).

18. (E-6-2) Fragment informe. Pasta ataronjada, dura de frac recta i fines partícules calcàries. En color

vinós pujat uns semicercles concèntrics i línies en vertical (fig. 292,7).

76. LES GUIXERES DE TALTEÜLL (Biosca)

Materials al Museu de Torà.

1. Fragment de vora d'àmfora ibèrica de boca plana. Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 294,3).

2. Fragment de tenalleta. Pasta de nucli marró i superfícies ataronjades, dura, de frac. irregular i part. calcàries (fig. 294,6).

77. PUIG CASTELLAR (Biosca)

Materials al Museu Local de Torà.

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta beige, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Restes de pintura a l'exterior, s'aprecia una banda al coll (fig. 293,1).

2. Fragment de vora de coll d'ànec. Pasta ataronjada, dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 293,2).

3. Fragment de vora de coll d'ànec gruixuda. Pasta de nucli gris i superfícies atarajades, dures, de

frac. recta, amb part. calcàries i micàcies (fig. 293,3).

4. Fragment de vora motllurada. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i part. micàcies. Restes d'una línia al coll i d'una banda al cos en vermell fosc (fig. 293,4).

5. Fragment informe. Argila ataronjada, untuosa, de frac. recta i part. calcàries i micàcies. Decoració en color vinós fosc, part d'una fulla, dues línies i l'inici de semicercles concèntrics (fig. 293,5).

6. Fragment de kalathos d'ala plana, grup B. Pasta de nucli gris i superfícies beige, dura, de frac. irregular i part. micàcies. Decoració amb unes dents de llop sobre la vora i una ampla banda a l'exterior en color granatós (fig. 293,6).

78. CARRER NOU DE TORÀ

Materials al Museu Local de Torà.

1. Fragment de vora de kalathos d'ala plana i cos cilíndric. Pasta de nucli vermellós i superfícies ataronjades, dura, de frac. recta i part. micàcies. Pintura vermellosa intensa, sobre la vora unes dents de llop cursives, unes línies al coll, uns semicercles concèntrics i uns costellars (fig. 295,1).

2. Fragment informe. Pasta de nucli gris i

superfícies beige, dura, de frac. recta i part. micàcies.
Pintura marró vermellova que forma uns costellars i una
banda (fig. 295,2).

3. Dos frags. de bol imitació de vernís negre.
Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades, dura, de
frac. irregular (f. 295,3).

4. Fragment de bol imitació vernís negre. Pasta
ataronjada, dura, de frac. recta amb part. calcàries
(fig. 295,4).

5. Fragment de vora de tenalla boca plana.
Pasta ataronjada, dura, de frac. irregular i part.
calcàries (fig. 295,5).

6. Fragment de vora exvasada amb festó
exterior. Pasta de nucli gris i superfícies ataronjades,
dura, de frac. recta i part. calcàries (fig. 295,6).

7. Fragment de vora de gerra. Pasta marró,
dura, de frac. recta i part. micàcies. Decorada amb
incisions sobre la vora (fig. 294,1).

8. Fragment de vora exvasada. Pasta ataronjada,
dura, de frac. recta i partícules micàcies (fig. 294,2).

9. Fragment de vora de tenalla. Pasta de nucli
gris i superfícies beige, dura, de frac. recta i part.
micàcies (fig. 294,4).

6. CONTRASTACIÓ DE LES PROPOSTES EN LA DOCUMENTACIÓ

6.1. A LES FONTS LITERÀRIES

Destacarem ara els punts principals que es poden extreure de la documentació literària, centrats en dos blocs: l'actitud exterior romana i les possibilitats indígenes.

6.1.1. CARACTERÍSTIQUES DEL CONTACTE ROMÀ

El contacte inicial es bèl·lic dintre del marc de la 2ª Guerra Púnica. S'inicià precedit d'un contacte similar amb els cartaginesos, força difícil de calibrar.

Per una banda Polibi i Titus Livi (Pol. 3, 35, 2 i Tit. Liv. 21, 33) asseguren que els cartaginesos havien pres per la força de les armes algunes ciutats promptament i inesperada, després de renyits combats, d'altra banda s'especifica sobre Indibil que s'havia distingit des de sempre per la seva adhesió als cartaginesos (Pol. 3, 76, 3). Certament, una i altra afirmació no s'han de negar del tot, però considerem, vista la campanya d'Hannibal en el seu conjunt i els successos posteriors, que aquests conflictes no passaren d'escaramusses.

Un corrent historiogràfic pretèn que, ja que certs pobles (ilergets, lacetans, ausetans) són anomenats repetides vegades actuant conjuntament, es dedueixen blocs amb pactes estables entre els pobles de l'interior i els de la costa. Aquesta realitat acceptable es complica amb tota una teoria de poca base real, que sospita un caràcter retroactiu, fins a sostenir que els pactes costa/Roma, interior/Cartago no responien a aliances de darrera hora sinó a una antiga rivalitat entre les tribus de la costa i les de l'interior, aquests darrers pobles units sota l'hegemonia ilerget que, pel fet de ser aliades de Cartago, facilitaren l'orientació de les altres tribus vers l'esfera romana (RODRIGUEZ ADRADOS 1950, 571). La tasca dels arqueòlegs tendia a complimentar la teoria, d'acord amb el reconeixement d'una cultura material diferenciada i a certes importacions meridionals a l'àrea ilerget, absents a la costa (JUNYENT 1974b, 124-125).

En realitat flotava el tòpic de tribus a l'estil de la colonització europea moderna, on les potències jugaven sovint amb ancestrals rivalitats indígenes, un imperialisme ilerget que encapçalava tribus pobres que cobejaven les planes fèrtils de la costa (sic.) (RODRIGUEZ ADRADOS 1950, 579-580), si s'hagués d'assenyalar un recurs important de l'interior seria precisament les dilatades possibilitats agrícoles. S'argumentava al capdavant la debilitat militar de la costa (RODRIGUEZ ADRADOS 1950, 581-582; PICAZO 1978, 222), el qual aspecte és sumament delicat, ja que les fonts literàries amb el seu filo-romanisme feren un pobre servei al seus aliats silenciant-los en detriment dels seus oponents, que són els protagonistes del tendenciós relat.

El propi registre arqueològic sí que ens mostra diferències amb la costa, però, en definitiva tota la zona catalana des de finals del s. V a.C. gravita sobre el mateix i comú pol econòmic: l'esfera comercial d'Emporion (JUNYENT 1981, 38-40). Una certa "koinè" de productes i tècniques s'estén a la costa i al rera país. Quan es produí l'apropament polític-militar amb Cartago és una pregunta que resta més sense resposta que allò que a Rodríguez Adrados li semblava solucionar, però que potser té alguna cosa a veure amb la progressiva presència cartaginesa al nord del Segura la dècada precedent a la 2ª Guerra Púnica, període per altra banda d'intensa activitat diplomàtica de les potències que culminarà en la destrucció de Sagunt, més que no pas en

velles i sostingudes rivalitats.

Respecte a l'actuació dels romans, destaca en els primers temps el paper que jugaren els generals com a representants del poder romà. És coneguda la genialitat dels Escipions en adonar-se com el seu exèrcit podia emprar els mateixos efectius enemics mitjançant l'aplicació d'elementals sistemes persuasius (FATAS 1973, 129; ROLDAN 1974, 28).

Mesures de caràcter polític més que no pas estratègic són les que emprà el general amb claretat després de la rebel·lió del Sucro quan decideix portar la guerra contra els ilergets: "no he volgut acceptar com a aliat a cap dels ibers en aquesta empresa." (Pol. 11,31). I de passada, i donades les circumstàncies arrodonir l'ocupació cap a la Vall de l'Ebre, "que no restès un sol enemic en una província sotmesa amb tant d'esforç" (Liv. 28,32).

En aquesta perspectiva de pèrdua de "favors" s'entén els peioratius i les invectives d'Escipió contra els caps ilergets: de reis aliats passen a reis de lladres (Liv. 28, 32).

La política general romana del període de la conquesta resta ben clara: els romans tenien el costum de no fer un foedus si no estaven pacificats, per això no els desarmà i els permet de viure amb els romans propicis o amb els romans aïrats (Liv. 28, 34), però clarament amb

els romans. Eren pactes sempre acordats amb una persona i després ratificats o no pel Senat.

La fi de la guerra també mostra la pròpia ingerència dels romans sobre els ilergets, les condicions de pau són d'una banda polítiques: entrega de Mandoni i altres personatges dels que no es conserva la relació, i d'ostatges de 30 pobles, de l'altra logístiques: doble stipendi, blat per sis mesos, mantes i togues (Liv. 29,3) tot pensant en la provisió immediata pel exèrcit d'Escipiò. En un territori de producció agro-pecuària i potser artesanal, minvat de recursos miners, és curios com es fixa una multa i es grava una producció futura. Els ilergets i els aliats no es distingeixen per la seva riquesa, però disposen de recursos estables, que sempre seran benvinguts en una perspectiva global d'autofinançament de la guerra en Hispania. Com irònicament exposà Arribas, si el teixit era feina de dones, les dones ibèriques no conegueren el repòs l'any 205 a.C. (ARRIBAS 1978, 205).

La paradoxa més il·lustrativa de la política romana del temps de conquesta és la del passatge (Pol. 21, 11,3) on un general romà presenta com a exemple davant d'un rei hel·lenístic a diversos capitosts d'Hispania i del Nord d'Àfrica -quina idea devien tenir enllà d'Occident?- que han esdevingut autèntics reis precisament en virtut del reconeixement romà, llàstima que no ho hauria pogut comprovar de voler en el cas que ho hagués volgut, perquè ja feia tretze anys que Indibil

era mort.

A inicis del s. II a.C., Cató mostra clarament als indígenes quin era el camí que s'havia de seguir en el futur, en un discurs als "senadors" de tota la part nord de l'Ebre els convenç que ells mateixos eren els primers interessats que tingués lloc una mesura de desmilitarització (CARO BAROJA 1976, 136).

Les fonts del s. I a.C. permeten de fer-nos una idea de la influència que sobre la Vall de l'Ebre tingué el romà Sertori. Excepcional havia de ser en totes les relacions mantingudes entre Roma i els indígenes la creació d'una original escola de "quadres" del país com la que desenvolupà a Osca aquest polític, on la simple funció de retenir ostatges (Plu. 37) s'arrodonia amb una visió de futur. La influència en el procés d'aculturació no seria tant de l'Escola -amb un tràgic final (Plu. 38)-, com del conjunt de l'obra de Sertori, que va sobreviure en els seus rivals que, per guanyar-se als indígenes també van haver de practicar "ofertes" cap a ells.

Sertori es podia presentar als indígenes no com un anti-romà o anti-patriota, és i es presenta com més romà que Sila i els seu grup (MANGAS 1970, 507); la "clientela" que el defensà si no ho fa per resistència a Roma, sinó per prosperar dintre de Roma, podran ésser enquadrats com a romans. Cató havia marcat un camí, però no havia posat els mitjans, Sertori sí que els posa i, a

més a més amb naturalitat i coherència. Després de Sertori ja és difícil parlar de diplomàcia romana envers els indígenes perquè la línia de separació entre indígenes i romans és menys nítida per àmplies regions peninsulars (MANGAS 1970, 510).

El pas de Cèsar amb la batalla d'Ilerda també comportà canvis d'aculturació amb els indígenes, des de les gestions de Fabi (Bell. Civ. 40), als transtorns econòmics a la regió (Bell. Civ. 41 i 43). El vigorós discurs de Cèsar llueix tant, que amaga un teló de fons que ens agradaria de conèixer: el país, la gent davant la qual es desenvolupen els moviments de tropes.

6.1.2. ELS INDÍGENES

6.1.2.A. TROPES.

Durant la fase de conquesta se'ns donen algunes xifres de combatents indígenes. La primera referència són els 300 ilergets que Hannibal deixà a Hannó (Pol. 3, 33, 7) i (Tit. Liv. 21, 22), reforç notable, però que continua descansant en tropes més llunyanes: els 1.800 numides i els 450 genets libio-fenicis. Nosaltres sospitem que aquests contingents no són casuals, i poden obeir a les possibilitats reials dels ilergets: és una quantitat que en el món romà formaria exactament un cos de cavalleria.

Serà una coincidència o no el regal d'Escipiò a Indíbil anys més tard. 300 cavalls escollits (Liv. 27,19) precisament perquè es "rearmi", una xifra que podria haver estat el contingent "habitual" dels ilergets. Escipiò assumeix aquest fet i el potència ben segur de reforçar, de fet, el seu exèrcit. Els indígenes es comprometen en aquella ocasió a prestar servei als romans, aquests a canvi els corresponen amb regals econòmics o tàctics que, ben segur, no li han costat gaire, perquè els acaba de prendre a l'ènic. En definitiva, el tracte és desigual.

En una altra ocasió es relata com Indíbil socorria els cartaginesos amb 7.500 suessetans (Liv. 25, 32). Una quantitat molt problemàtica ja que semblen molts per un sol poble que, a més a més, no és el d'Indíbil, i que no recorre als tradicionals aliats: ausetans, lacetans, etc.

La part final de la guerra és la de xifres i qüestions més increïbles. En efecte, ens pinten la imatge d'un Indíbil i un Mandoni que ja es veien amos d'Hispania (Liv. 28,25), quan tot just havien aconseguit arrossegar al conflicte els lacetans i el jovent dels celtibers, i es dedicaven simplement a perjudicar els seus veïns sedetans i suessetans. La realitat anava per un altre camí.

A més a més com assenyala G. Fatás Indíbil havia participat en combats en Andalusia, coneixia les

forces del Llevant i les disponibilitats dels celtíbers (FATAS 1973, 133). Als conflictes del 206-205 a.C., quan la pau és impossible i criden al seu poble i als auxiliars, Livi ens diu reuneixen 20.000 infants i 2.500 genets el primer any (Tit. Liv. 28, 31,5), i que l'enfrontament final esdevé a La Sedetània amb 30.000 infants i 4.000 genets (Tit. Liv. 29, 1) xifra tan voluminosa que quasi ningú avui accepta.

Allò que cal destacar és la flexibilitat indígena, perquè malgrat la seva derrota, apliquen una estratègia davant de la batalla similar a un exèrcit del món mediterrani antic (Tit. Liv. 29,2), mostra com els ilergets ja havien iniciat conscientment o no el camí de l'aculturació des de la pròpia conquesta, gens sorprenent perquè tota l'època ibèrica és un gran període històric d'aculturació, que ara continua.

6.1.2.B. OSTATGES

Costum militar arrelat a l'època, esdevé pràctica comuna de romans i de pònics demanar ostatics que solen ésser familiars dels representants polítics locals, els quals són una garantia contra sublevacions en un territori gran i de difícil intervenció immediata. Apareixen ja mencionats al principi de la guerra amb la primera topada amb els romans (Tit. Liv. 21,61; BALIL 1956, 42), i s'insinuen com a condició prèvia d'aixecar el setge d'Athanagrum.

Segurament són una imposició de les potències, i signifiquen un canvi d'aculturació forçós entre els indígenes, perquè aquests es basaven en la seva paraula, com s'especifica clarament quan es diu que Indibil va permetre ésser desposseït dels seu regne abans de traïr la seva fidelitat a Hasdrúbal (Pol. 9, 11, 3-4). El passatge més il·lustratiu és la presència d'ostatges ilergets a Cartago Nova i el seu alliberament i lliurament pels romans: la dona de Mandoni i les filles d'Indibil.

Aquest passatge augmenta la fortuna literària de Escipió, ja que en una situació afina es trobà un segle abans Alexandre de Macedònia respecte a la mare, la muller i les filles de Darios III (Plu. Alex., 21) (MARCO 1977, 97), tot el passatge és sospitós de moltes recreacions d'un antic tòpic literari.

Després de la mort d'Indibil també s'imposaren ostatges a 30 pobles.

6.1.2.C. ELS LEGATS

Un tercer aspecte de les relacions durant la conquesta són els legats, que jugaren un paper important en l'aculturació. Poc valorats per les fonts, la majoria de les vegades apareixen anònims. Indibil havia enviat de temps enrera legats a Escipió (Pol. 10, 37,7; Tit. Liv. 27,17) (BALIL 1956, 43); i acabarà enviant a Mandoni en

persona que se les haurà de sentir de tots els colors (Tit. Liv. 28,34). Posteriorment (195 a.C.) Belistages envia al seu propi fill com a legat a Cató, el qual aprofitarà per retenir-lo amb llargament (Tit. Liv. 34, 14) com un ostatge més. Com veiem es desprèn que són personatges vinculats amb el poder polític local, que tenen un paper privilegiat. Però els legats desapareixen de les fonts a la fi de la guerra, de totes formes és lícit de suposar interlocutors quotidians amb el poder romà provincial posteriorment.

6.1.2.D. REIS

Anomenats tirans pels autors grecs i règuls pels llatins, sabem de l'existència de dos reis contemporanis Indibil (Pol. 3, 76, 9, 11,3; 10, 18, 7-15; Tit. Liv. 22, 21; 25, 32) i Mandoni, tot i que no se'ns perfilen els poders, Indibil sembla que la seva autoritat era per sobre de la de Mandoni.

Que els reis no desapareixen a l'any 205 a.C. amb la derrota militar ilergeta, ho demostra la presència del rei Belistages a l'any 195 a.C. quan arriba Cató. És fàcil deduir-ne el seu paper col.laboracionista.

Les qüestions socials en el procés de conquesta afloren en el discurs de Livi, a l'arenga que atribueix a Escipió contra els sublevats recorda després de tot que els revoltats eren romans de baixa extracció, mentre que

els seus aliats, els cabdills ilergets, eren de regia ascendència (Tit. Liv. 28, 27).

Més que no pas dominar tota Hispania com s'afirma en algun passatge, hi hem de veure un sentit de refus, de resistència inicial al món romà, de tornar per sempre als costums i als usos dels seus pares (Tit. Liv. 29,1). I una prudència innegable es desprèn de l'actuació d'Indibil i Mandoni, anhelant una solució pacífica confiats en la clemència romana (Tit. Liv. 28, 25; 28, 34).

Menys caracteritzats a les fonts literàries que allò que voldriem, la investigació s'ha recreat més en els aspectes filològics dels noms (TOVAR 1949, 156 i 161; ALBERTOS 1966, 51, 124-125, 146, CARO BAROJA 1971; FATAS 1975, 310-311). Les fonts remarquen un aspecte: el seu paper de caps militars i la capacitat de poder que tenen per convocar tropes.

6.2. A L'EPIGRAFIA

6.2.1. EPIGRAFIA IBÈRICA

6.2.1.A. COMENTARI DELS SUPORTS I DE LES INSCRIPCIONS.

L'epigrafia monumental en pedra és

magníficament representada per la tant excepcional com solitària inscripció del Monument n. 1 de La Vispesa, per la temàtica que representa tal vegada commemorativa d'un episodi bèl·lic amb participació indígena al costat dels romans, de tots els que esdevingueren entre la segona meitat del s. II i s. I a.C.

Contràriament l'inscripció del Monument n. 2 sembla poc acurada pel conjunt on se situa, sospitem que és una aportació antiga però posterior a la talla de la peça; tant com menys no es va aplicar l'esforç que comporta la redacció del monument n. 1.

L'estela del Pilaret de Fraga presenta un marcat caràcter funerari i alhora és una interessant prova de l'adopció d'usos afins als romans tot conservant la llengua indígena.

De la inscripció rupestre de Cogul convé retenir, la menció a l'tirada des d'aquest punt geogràfic i la pervivència d'un lloc de culte en forma més o menys continuada des de la prehistòria fins a època romana.

El plom de Monterò aporta una dada més sobre l'equiparació cultural dels indígenes de l'interior amb formes de vida afins als seus contemporanis de zones més iberitzades: probablement vers l'Horitzó Ibèric Tardà i coincidint amb la presència romana es produeix una equivalència completa.

Donem per autèntica la referència d'un anell de plata amb inscripció ibera, prova indirecta del nivell de luxe de les tan mal conegudes èlites locals en vies de romanització.

Les inscripcions sobre ceràmiques són al seu torn més decepcionants ja que es limiten a un o dos signes sota vasos, de preferència importats -vernís negre campanià, ceràmica grisa o àmfores vinàries-. Diferentment de les inscripcions d'una paraula sencera en ceràmica àtica del Tossal de les Tenalles (SILES 1985, 178) o de Roques de Sant Formatge (JUNYENT 1973a), ara trobem simples marques o inicials potser de propietat i missatges en clau suficients pels entenedors immediats, en una epigrafia en decadència, i amb una funcionalitat clara que després trobarem per exemple en la inscripció llatina del Solar de la Diputació d'Ozca (AGUILERA et al. 1987, 56).

Les fusaïoles semblen conservar inscripcions llargues, potser invocadores. De totes formes no podem datar-les amb satisfacció i tanmateix podrien pertànyer a moments més antics que el que ara ens ocupa.

6.2.1.B. COMENTARI DE LA DISTRIBUCIÓ ESPACIAL

La distribució dels epígrafs com tants d'altres aspectes es vinculable a la intensitat de la investigació i les zones buides corresponen a una manca de recerca

sistemàtica (fig. 309). El límit occidental per ara s'ha de situar a la Llitera o si es vol cap al Cinca. Precisament la Llitera és una zona de rica i variada epigrafia. Amb la intensificació de les actuacions a Lleida ciutat també observem un focus epigràfic notable però restringit als grafitis quotidians. Són coneguts epígrafs al Baix Segre, i el límit septentrional és marcat a Monterò amb diverses mostres en plom i grafitis. A les comarques orientals, Urgell i Segarra, també han aparegut epígrafs en diverses troballes circumstancials.

6.2.1.C. VALORACIÓ DELS EPIGRAFS

Analitzada en conjunt la producció epigràfica ibèrica del període que ens ocupa, disposem de:

<u>textos llargs</u>	<u>inscripcions d'una paraula</u>	<u>grafits</u>
4	5	33

El tipus de grafia pot ésser el pols de l'habilitat d'uns artesans i també els indicadors d'un nivell cultural assolit per una comunitat humana. Des d'aquest punt de vista destaca la cota de perfecció en monuments com el n. 1 de La Vispesa i la regularitat dels signes gravats a Monterò. Menys acurat resulta el gravat de la roca dels Moros de Cogul, amb lletres de diversa mida i traçat irregular. De certa bona traça a les fusaioles, els grafitis sobre ceràmica són força irregulars.

6.2.1.D. VALORACIÓ DEL LÈXIC

La inscripció més llarga és la de l'estela del Pilaret de Sta. Quitèria de Fraga amb vuit paraules seguida de la de la Roca dels Moros de Cogul amb sis veus. Tot i l'excepcional categoria del monument n. 1 de la Vispesa només ens ha arribat amb cinc paraules, tres de les quals llegibles, cinc també al complet plom de Monteró. En total doncs, a l'àrea ilergeta es coneixen vint-i-vuit paraules. El lèxic seria:

Acoacus (Cogul)	
Alauniltirten (Cogul)	col.lectiu o topogràfic.
Alorildu (Pilaret)	nom personal.
Altilbalal (Margalef)	
Ameteikeoen (Pilaret)	
Aue (Pilaret)	
Bacelbal (Cogul)	
Bais (Cogul)	
Balmacebace (Cogul)	
Ban (Margalef)	
Belasbaisereban (Pilaret)	nom personal.
Egisiran (Vispesa)	nom personal.
Erkemi (Pilaret)	nom personal.
Erui (Pilaret)	
Gibastartice (Soses)	nom personal.
Iltirta ?(Sant Salvador)	
Iskula (Monteró)	
Itekunketi (Monteró)	
Itolbols (Soses)	

Kanstia (Margalef)
 Keltar (Pilaret) nom personal.
 Lakene (Monterò)
 Neitin (Vispesa) deïtat de la guerra = Mart romà.
 Ninar (Molí d'Espigol)
 Orkeikelaur (Vispesa) nom personal.
 Suise (Soses)
 Tanea (Monterò)
 Tencaacea (Cogul)
 Utascabercugien (Albelda)

En l'estat actual de coneixements l'èpigrafià
 ibèrica ilergeta debuta al s. IV a.C. amb paraules
 grafitades sobre plats de ceràmica àtica de vernis negre,
 i continua mal coneguda a cavall dels s. III/II a.C.
 sobre eines i vasos en la mateixa tònica. Es al s. II
 avançat i durat tot el s. I a.C. quan a més d'aquesta
 producció, apareix la "gran" epigrafià: monuments de
 Vispesa, plom de Monterò i anell de Soses entre d'altres,
 paral·lela al desenvolupament de les seques al país a les
 mateixes centúries. Des de la primera meitat del s. I
 a.C. apareixen grafits llatins que coexisteixen amb els
 anteriors : Paeria (inèdit) i La Fonteta de Grealò
 (JUNYENT - PEREZ 1982, 70-71) entre d'altres. No es
 documenta amb seguretat cap epígraf ibèric contemporani
 i/o posterior a August.

6.2.2. INSCRIPCIONS LLATINES

El volum d'informació que proporcionen respecte al món indígena les inscripcions llatines és molt limitat com correspon a la seva naturalesa, no obstant això són qualitativament de gran interès per explicar el procés de transformació cultural.

Les quatre inscripcions abasten tota l'àrea: una a Osca (Peñalen), dues a la Segarra (La Malesa de Florejacs i l'Església d'Ivorra) i la quarta trobada a Ascoli (Picè, Itàlia) inclou genèricament l'àrea ilergeta (Bronze d'Ascoli).

Les inscripcions epigràfiques en pedra es mouen en contextos molt romanitzats. No disposem de cronologia per la de Peñalen, però la de La Malesa es dataria al s I d.C. i la d'Ivorra al voltant de la segona meitat del s. II d.C. Com veiem excepte en un cas, no s'allunyen de les dades finals de les produccions ceràmiques (mitjan del s. I d.C.). S'han reduït en nombre, perquè algunes de les inscripcions que antigament s'assenyalaven com a "pervivències" de noms indígenes, per exemple la de Bòria, ha resultat falsa. I el fet que un nom suposadament indígena arribi al s. II d.C. no el considerem conclouent de grans pervivències, pot ésser degut a múltiples factors que ignorem.

Respecte al bronze ascolità (89 a.C.) es mou totalment dintre de l'esfera del món romà i il·lustra com

tres genets ilergets, reclutats a Salduie, aconseguen per mèrits bèl·lics certes recompenses romanes i entre elles la ciutadania. S'ha assenyalat fins a la societat com aquests noms destaquen entre els seus camarades per posseir un nomen i praenomen llatí i el cognomen indígena (ALBERTOS 1966, 114).

En conjunt són sis els noms semi-romans coneguts, sobre els que s'ha analitzat el caràcter filològic (ALBERTOS 1966).

Lucius Iunius Laurbeles (s. I d.C.)

Lucius Caecilius Agidillo (s. II d.C.)

Terentia Imunica ?

Quintus Otacilius Suisetarten (89 a.C.)

Cneus Cornelius Nesille (89 a.C.)

Publius Eabius Enasagin (89 a.C.)

6.3. A LA NUMISMÀTICA

Reconeguda la moneda com un instrument que, malgrat la seva aparença superficial indígena, és de fet un ressort estimulat i controlat per l'administració romana, i un vehicle d'aculturació de primer ordre.

La pròpia elecció de les seques és simptomàtica: l'itirada per aprofitar des del principi el prestigi d'una civitas que coneixera abundoses emissions,

primer dintre del cercle emporità i després gravitant sobre la nova capital Tàrraco. Suplantat el llop per la lloba, de fet el poc recolzament que l'administració romana atorgarà a la ciutat des del s. I a.C. i la potenciació de Caesaraugusta, comportaran la fi d'encunyacions amb August.

La lacetana Iesso, petita ciutat "frontera" vers el món de la muntanya coneixerà una modesta emissió.

Una problemàtica envolta a la seca de Sesars, possible intent suprimit a darrera hora en benefici de Bolskan, d'una forta amonedació més a l'interior.

Bolskan, d'aparició tardana es convertirà en un seca ibèrica de primer ordre a la qual no serà aliena la presència del "govern" romà a l'exili de Sertori i la seva experiència. La posició geo-política de "frontera" d'Osca afavorirà emissions tan suggerents respecte a la simbologia del poder i la seva comprensió pels indígenes com la de Domici Calvi. I encara més tard, continuarà encunyant sota August, Tiberi i Cal·ligula. Més monòtones que les d'Iltirida, les monedes de Bolskan tindran gran influència sobre l'oest de la Vall de l'Ebre.

Les monedes de Bolskan i d'Iltirida són destinades a dues comunitats diferents, ja que són monedes poc afines en representacions i tractament; creiem que confirmen l'aguda deducció del professor Fatàs sobre el text de Plini: Oscenses Vescitans i Ilerdenses

surdaons (FATAS 1973, 29). Dues comunitats ibero-romanes polaritzades sobre dues ciutats; la vella designació d'Ilergetes com a poble s'havia oblidat, diversos factors havien contribuït a aquest fet.

L'amonedació en definitiva, tot i ésser un element controlat per l'administració romana és indicadora de la puixança dels nuclis urbans -p.e. Iltirida (PEREZ ALMOGUERA pre-actes, 302)-, també com a font de transmissió simbòlica prestà elements culturals als indígenes, s'explica així la presència de dofins pintats a les ceràmiques ibèriques de la zona ilerget (vid. motiu 11,4).

6.4. A LA JERARQUITZACIÓ DELS JACIMENTS

6.4.1. LA PROBLEMÀTICA DE LA DESTRUCCIÓ DELS JACIMENTS

Durant les etapes d'investigació que s'han desenvolupat sobre els ilergets, diversos autors han vist o cregut veure senyals de destruccions violents traduïts en incendis als poblats ibèrics a la fi del s. III a.C., en un ambient tòpic i suggestiu caracteritzat per una lectura catastrofista de les fonts literàries, per similituds proclius al discurs dels episodis bèl·lics. Dit d'altra forma semblava "natural" trobar signes de destrucció. Repassem aquesta informació per tal

d'esbrinar que hi ha de cert.

En total són set els jaciments dels que s'ha escrit que hi havia senyals d'incendi: Els Vilans (Aitona/ Seròs), Gebut (Soses), Puig Pelegrí (Lleida), Margalef (Torregrossa), Tossal de les Tenalles (Sidamon), Pla de les Tenalles (Granyanella) i Moli d'Espigol (Tornabous).

Puig Pelegrí va ser objecte d'una prospecció o excavació d'una habitació, segons els autors contenia proves d'incendi i materials dels s. IV-III a.C. (CAMPS - PITA 1966, 291-292), no s'aporta informació objectiva, i tal vegada un nivell de cendres dels que mai no falten en una zona d'habitat s'hagi interpretat com una destrucció general.

A Gebut no se'n va fer memòria i no se'n conserven els diaris d'excavació. L'única nota atribuïble al seu excavador (ANONIM 1943, 107-109) no menciona destruccions ni incendis, que difícilment haurien passat per alt, ni tant sols en una excavació d'aquestes característiques. La menció de destruccions prové de R. Pita (PITA 1948, 99; 1964, 381) i no s'aporten dades objectives. L'existència d'un immediat jaciment romà a uns tres-cents metres posa en tela de judici una destrucció violenta precisament aquí.

D'Els Vilans s'ha apuntat la presència -en talls produïts per causes no científiques- de nivells de

cendres sobre les cimentacions (PITA 1948, 98-99; 1961, 312; 1962, 279). Aquest cas és més problemàtic, perquè el jaciment ha sofert avui unes perdues molt grans i ja E. Junyent lamentava com no es podia argumentar la continuïtat o la discontinuïtat de l'ocupació des dels nivells ibèrics, així com tampoc la seva caracterització i, en conseqüència, la possible relació existent entre el jaciment i la vil·la situada a una distància propera del riu (JUNYENT 1982c, 266). De totes maneres pensem que es produiria una situació semblant a la de Gebut.

Un cas diferent és Margalef, on inicialment i de forma irregular s'excavà una habitació incendiada i on posteriorment amplià treballs el professor J. Maluquer de Notes. Desafortunadament no disposem d'una memòria i proves irrefutables, però sembla que es confirmava l'extensió general d'un incendi (MALUQUER 1982a, 251-253), el propi estudi de materials aportava una data final entre s. III i primera meitat del II a.C. (JUNYENT 1972, 104, 110, 124, 130 i 132; 1973, 303; 1974b, 396). Tot i que es documenta un jaciment a la plana immediat, i més tardà (Margalef-Baix). Sense relacionar-lo obligatòriament amb causes bèl·liques, sí que sembla contenir un incendi final.

Molt aviat excavat a l'any 1915, el Tossal de les Tenalles, fou considerat pels seus primers investigadors com de fase única finalitzada violentament amb el moviment de les tropes romanes (COLOMINES - DURAN 1920, 616). Ja hem comentat com el Tossal esdevé un

jaciment complex amb nombroses fases, i una pervivència màxima fins al 100 a.C. Es cert que al vessant nord, actualment s'hi veuen talls al terreny amb cendres i presència de vernis roig ilerget, però no es pot llançar alegrement una visió de destrucció generalitzada i incendi.

Al Pla de les Tenalles, novament topem amb l'obstacle de la manca de publicacions detallades i riguroses. Una petita àrea excavada sembla contenir cendres al voltant del 200-175 a.C. (VILLALBA - TOUS 1982, 263; TOUS 1982, 265; VILLALBA 1983, 172-173).

És al Moll d'Espigol el jaciment que des d'un principi (excavacions de Mn. Llorens) deixà ben clarament que havia sofert no un, sinó dos nivells d'incendi (MALUQUER et al. 1971, 30 i 34-35). Novament som mancats de memòries, per això el problema sorgeix en situar-les temporalment, especialment la darrera que correspon a la fi del Poblats I sobre el 218 a.C. (MALUQUER 1982c, 276-277; 1986, 6 i 23) o potser fins al 140 a.C. segons una revisió del vernis negre (GRACIA 1986, 46 i 51).

En definitiva, dos poblats amb restes d'incendis -Margalef i Moll d'Espigol- no se sap si casuals o no i una sèrie de destruccions que segurament no ho són es tot el que resta.

6.4.2. CARACTERITZACIÓ DELS JACIMENTS

En total disposem de 215 punts sobre els que es té referència. Agrupats per les zones que mencionàvem a la Introducció es reparteixen així:

1.	Districte d'Osca	7
2.	Alcanadre - Monegres	8
3.	El Mig Cinca	7
4.	El Baix Cinca	11
5.	La Llitera	14
6.	El Segrià Occidental	24
7.	Lleida nucli urbà	7
8.	El Baix Segre	23
9.	El Mig Segre	8
10.	El Pla d'Urgell	19
11.	Les Garrigues	22
12.	Corb	10
13.	Ondara	40
14.	Sió - Llobregós	15

Al quadre estadístic adjunt QUADRE 1 (pàg. 712), considerem una sèrie de variables característiques:

6.4.2.A. CRONOLOGIA:

Efectuem una ordenació en set grups segons la datació que es pot atorgar en l'estat de coneixements als llocs d'hàbitat:

QUADRE 1.

Z.	CRONOLOGIA							R. VI.							EMPLAÇAMENT							ALTURA			SIMBIOSI
	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	1	2	3				
1	1	0	1	2	1	0	2	1	1	0	0	0	1	1	2	473	477	483	0						
2	5	0	0	1	0	1	1	0	1	4	1	1	0	0	1	356	600	415	0						
3	1	3	0	2	0	0	1	4	1	0	3	0	1	0	2	327	332	331	0						
4	3	0	0	2	0	3	3	12	4	1	1	1	3	0	1	240	230	168	1						
5	1	3	3	3	1	0	1	5	5	3	1	2	2	0	1	357	334	345	0						
6	6	2	0	6	3	5	2	24	4	7	5	1	5	1	0	1	324	309	266	0					
7	1	2	1	0	2	1	0	-	-	-	-	-	-	1	-	186	180	160	-						
8	5	6	0	1	1	5	5	34	6	5	2	1	7	0	2	202	210	168	2						
9	2	1	0	2	1	0	2	8	3	1	1	1	0	0	2	382	377	310	0						
10	4	1	2	2	4	1	5	10	2	3	1	5	2	0	6	232	214	220	1						
11	2	4	5	2	5	2	2	24	5	1	4	1	0	0	0	347	341	333	0						
12	1	2	0	2	0	2	3	7	2	1	1	1	2	0	3	432	418	405	2						
13	7	7	5	2	5	4	10	16	9	4	6	8	6	0	7	430	370	374	1						
14	3	4	1	2	2	0	3	7	3	3	1	5	0	1	1	477	462	436	0						
PROMIG D'ALTURA																			340	327	305	TOTAL	7		

- 1.- s. II a.C.
- 2.- s. II-I a.C.
- 3.- s. I a.C.
- 4.- s. II a.C.-I d.C.
- 5.- s. I a.C.-I d.C.
- 6.- s. I d.C.
7. Indeterminat.

Espacialment són representats a la fig. 306.

En total disposem de 42 (19,53%) jaciments que podrien conèixer el s. III/II a.C. sense entrar en el s. I a.C., és el grup més nombrós, però només una cinquena part del total. 35 (16,27%) Tindrien una cronologia de s. II-I a.C. D'una forma absoluta sense entrar en detalls de quina puixança o decadència portaven a la darrera centúria. 18 (8,37%) són jaciments que se centren al voltant del s. I a.C., el qual grup s'hauria de revisar en profunditat, ja que aquesta cronologia aïllada és històricament improbable, 29 (13,48%) són els casos de llarga pervivència: jaciments des del s. III a.C. que entren al s. I d.C. 27 (12,55%) coneixen les dues centúries a cavall de l'Era. 25 (11,62%) són jaciments romans amb pervivències indígenes o que s'en relacionen. 39 (18,13%) punts que ens resten per especificar per la deficient informació d'origen no es pot contrastar.

6.4.2.B. RELACIÓ VISUAL

Els casos en que hem comprovat que es veuen

entre si dos jaciments es troben a la fig. 308. En total hem detectat 152 interrelacions, però una tasca més acurada pensem que permetria de reconèixer-ne molts més. Això pot servir per il·lustrar com és un fenomen freqüent en certes zones: Baix Cinca i Baix Segre en especial, i alguns punts de les planes orientals del Segre.

L'intervisibilitat és més freqüent entre els poblats antics del s. III/II a.C. que són els que ocupen els llocs enlairats. Alguns dels quals esdevenen autèntics talaies.

6.4.2.C. EMPLAÇAMENT

L'emplaçament dels jaciments té les següents possibilitats (fig. 307):

- 1.- gran altura
- 2.- petita altura
- 3.- extrem de terrassa
- 4.- suau elevació
- 5.- lloc pla
- 6.- hàbitat semi-rupestre en afloració rocosa
- 7.- civitas
- 8.- no documentat

Són 207 els llocs considerats, amb el següent resultat global: en altura destacada: 46 (22,22%) sol·lució més emprada en aquest horitzó, herència de la

fase ibèrica plena ja que el grup és format per la majoria de poblats del s. III/II a.C.; en petita altura: 33 (15,94%); a un extrem de terrassa: 27 (13,04%), sobre suaus elevacions del terreny: 36 (17,39%), en llocs plans 28 (13,52%), majoritàriament els més tardans; semi-rupestres només 3 (1,44%), paradoxalment amb presència romana notable. 3 ciutats que estadísticament li correspondrien només un (1,44%), però amb una influència territorial fortíssima; finalment el grup indefinible amb les dades disponibles és de 31 (14,97%).

6.4.2.D. PROMEDI DE LES ALTURES

Resultat de portar a terme un càlcul de mitja entre els jaciments que entren en cada un dels tres segles: II a.C., I a.C. i I d.C., per cada zona. Trobem però dos problemes:

- Algunes zones compten amb pocs jaciments per una estadística fiable.

- La xifra corresponent al s. I a.C. i en molt més grau encara al s. I d.C. d'acord amb aquells jaciments que presenten pervivències. En el cas que es comptabilitzessin tots els contemporanis "purament" romans, les xifres disminuirien notablement.

Malgrat els diferents fenòmens distorsionadors, els totals són simptomàtics d'una progressiva baixada a la

plana: 340 m. de promedi al s. II a.C, 327 al s. I a.C. i 305 al s. I d.C. (Quadre 1).

6.4.2.E. PROXIMITAT

Casos de proximitat entre poblat ibèric i jaciment romà en distància inferior a 1000 metres. Dels 46 jaciments datables als s. III/II a.C. en 7 casos el poblat presenta al costat un jaciment romà del tipus "vil.la", la qual cosa planteja una innegable interrelació entre ambdós.

Una qüestió primordial i no resolta encara és la possibilitat de cadastres romans a les zones de la plana de Lleida que ens ocupen. Un equip de la càtedra d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona treballa en aquest tema des dels darrers anys, els resultats són encara força hipotètics respecte a tres punts: primer al sud de les Serres d'Almenara i Llarga es comencen a identificar zones ben mesurades en actus romans; segon l'àrea Ilerda - Tàrrrega presenta unes orientacions N-S que coincideixen amb la que tenien les restes trobades a la Plaça Magdalena de Lleida; tercera s'endevinen orientacions N-S a la Plana de Guissona en funció també de les restes romanes d'Iesso (BURES et al. 1989, 119-120). Fins dades recents es negava obertament la presència de colònies de ciutadans romans (MALUQUER et al. 1986, 11).

6.4.3. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ DEL TERRITORI A L'ÀREA D'ESTUDI

A l'àrea que ens ocupa no s'han fet estudis detallats de poblament, la qual cosa ens limita a l'hora de valorar el procés en el seu conjunt. Un intent és l'ocupació del Baix Segre que efectuaren J. Rovira i J. Santacana, malgrat tot poc contrastable; conclouen aquests autors que, a l'Edat del Bronze, les distàncies mitjanes entre nuclis veïns eren molt curtes (1,6 Kms) per passar amb l'iberització a 2,9 Kms (ROVIRA - SANTACANA 1984, 86).

Es suggestiva la possibilitat d'una "frontera" nord deduïble de les característiques singulars que presenten els jaciments del Nord de Lleida: Monderes (Castillonroi), Monterò (Camarasa) i Antona (Artesa de Segre) que són paral·lels en situació, altura i materials. En conjunt aquests tres casos tenen una certa homogeneïtat i és temptador de considerar-los com a part d'un límit o frontera per la seva posició estratègica (GONZALEZ PEREZ 1982, 279), la qual línia nosaltres estendríem fins a Castellàs (Albelda) i Olriols (Sant Esteve de Llitera) i que esdevé la defensa de la plana des de les primeres estribacions de muntanya.

6.4.4. COMPARACIÓ AMB ALTRES ÀREES

Al Solsonès tot apunta a la pervivència dels

poblats: Castellvell que comença al s. VII-VI a.C. perdura fins ben entrat al s. I a.C. (GURT et al. pre-actes, 40), Sant Miquel de Sorba cobreix al menys des del s. V a.C al I d.C. (GURT et al. pre-actes., 41), Sotaterra de Solsona comença a finals del s. II o principis del I a.C. i arriba a principis del II d.C. (CURA 1972, 67; GURT et al. pre-actes, 41). Els jaciments presenten doncs, analogies amb els que veiem a la nostra àrea.

El nord-est de Catalunya presenta una problemàtica diferent, no perquè físicament sigui la zona de desembarcament dels romans des de l'any 218 a.C. sinó per tota una sèrie d'accions continuades des del s. II a.C.: actuació del Cònsol M. Porci Cató, construcció d'un *praesidium* a Empúries, document excepcional per comprendre l'acció inicial de Roma en aquest territori (NOLLA pre-actes, 293). De l'adaptació de la població autòctona als nous models, en queden proves arqueològiques abundants en l'abandó lent però continuat a partir del segon terç del s I a.C. i, en algun cas, abans de tots els camps de sitges que servien de magatzem i dipòsit de gra, i que ara la introducció de noves tècniques d'explotació i sistemes d'emmagatzematge, els fa inútils (CASAS - NOLLA 1983, 25). No passa res de semblant amb la sitja de Cortals de Cervera, l'únic cas estudiat a la nostra àrea (LAFUENTE - LOPEZ 1987, 11-17), però amb cronologies afins a de Molas (Verdú) i Els Tossalets (Tàrrrega), tots aquests casos més aviat referits a la zona lacetana o propera.

Les conclusions venen a ésser afins en tot la Laietània: la majoria de jaciments perduren fins el voltant del 100 a.C. o primera meitat del I a.C., i sempre resten casos aïllats on surten materials fins el Canvi d'Era i L'Alt Imperi, fins i tot en zones tant romanitzades com el llitoral català on des de finals del s. II a.C. es detecta una irrupció de nous assentaments agrícoles de caràcter romà i canvis en la jerarquia del territori (PREVOSTI 1981a, 293; 1981b, 531-532; LOPEZ et al. 1983, 108; MIRET et al. 1984, 176; BLAJOT et al. 1984, 98-99; SANMARTI - SANTACANA 1986, 243; PREVOSTI et al., pre-actes, 88-90; MOLIST pre-actes, 207).

La pervivència és la tònica característica a Aragó. Fins i tot un jaciment tan importantíssim com Botorrita sembla presentar signes de destrucció en diversos nivells i mostres de continuïtat (DIAZ premsa, 233). A les terres de l'interior aragonès és més freqüent documentar la continuïtat pacífica dels poblats ibèrics fins la presència en ells de terra sigillata per exemple a El Palao d'Alcanyis, El Poyo del Cid, El Castillo de Cedrillas, El Cerro de la Cañada de Escorihuela, La Muela de Hinojosa de Jarque; Torre Gachero a Vall-de-roures i Alto Chacón (Teruel) (ATRIAN et al. 1980, 51).

Casos de poblats ibèrics com el Puig de la Misericordia i La Punta d'Orleill (Castelló) il·lustren el canvi d'habitat vers la plana en el s. I a.C. i la continuïtat de poblament i de formes ceràmiques respecte al període anterior a l'arribada dels romans (OLIVER -

GUSI 1986, 273).

Una primera fase de continuïtat en llocs alts i una segona amb associació a jaciments agrícoles nous que suposa un canvi en els patrons d'assentament també és documentada a l'extrem meridional de la Citerior (RUIZ a. 1987).

Casos de continuïtat de poblats fins a l'Alt Imperi es documenten arreu i no esdevenen ja una sorpresa. El problema recau en calibrar que és allò que perdura.

6.5. ALS OBJECTES MOBLES

6.5.1. CARACTERITZACIÓ DE LES FORMES

FORMA 1

DESCRIPCIÓ: copa kantaroide de peu baix provista de dues anses que sobresurten lleugerament per sobre del plànol de la vora; el coll presenta un flexió entrant i sortint característica, i els peus són baixos, de perfils trapezoidals amb la base de repòs plana.

PRESENT A: 1 vora a La Vispesa, en excavació; 1 vora al Castillo de Chalamera en superfície; 2 vores i possiblement dos cossos al conjunt de Raïmat; 6 vores i 1 fons al conjunt de Pompeu Fabra de Lleida; a La Paeria de Lleida hi és molt representada des del nivell 11: 2 vores

en el mencionat nivell, 7 vores i 3 fons al niv. 10, 4 vores i 3 fons al niv. 9, 2 vores al niv. 8, 1 vora al niv. 7, 2 vores i 1 fons al niv. 5 i 1 vora al niv. 4, a més 13 vores i 8 fons sense context; a l'Antic Portal de Magdalena de Lleida, s'identifiquen un total de 38 vores i 20 fons; trobem 1 vora a La Fita de Juneda de superfície, 1 vora i 1 fons en excavació a Guissona-83.

DECORACIONS: a l'exterior invariablement es pinta el coll i les anses, i es deixen en reserva els dos terços inferiors; al coll hi predominen les dents de llop d'ampla base i extrem cursiu, segons l'habilitat del pintor; en algun cas aquestes dents se substitueixen per una sèrie de semicercles secants o una sèrie de "sigmes", aleshores s'emmarquen entre línies; les anses se solucionen amb traços horitzontals; a l'interior es pinta totalment: al centre de la base es pinta un disc d'on surten o bé una espiral o bé cercles concèntrics, a l'altura del coll hi ha invariablement una banda i, a la part superior, fines línies concèntriques.

Pot aparèixer només amb pintura o també combinada amb vernís ataronjat però rosat, en cap cas es documenta amb pintura blanca.

VARIANTS FORMALS: situat al coll hi ha dues possibilitats: coll llarg (4-6 cms.) o curt (2-3 cms.) però no és possible assignar-los diferències cronològiques o evolutives, el coll llarg és més freqüent a Magdalena, i el curt a Paeria, però de forma relativa.

CRONOLOGIA: absent en conjunts del s. III i II a.C., apareixeria al tombant del s. I a.C., des del nivell 11 de Paeria, potser des del segon terç d'aquesta centúria. Les dents de llop que presenta també són pròpies d'aquest segle, l'absència de pintura blanca també pot ésser un indicador de modernitat relativa. Els motius de "sigmes" i, en especial, arquets secants són molt tardans gairebé del tombant al I d.C. L'existència de vernís ataronjat-rosat també és significativa. A tots els jaciments on apareix donen proves de s. I a.C. (absent a Olriols, però present a La Vispesa i a Chalamera) molt freqüent a Paeria i Magdalena, detectada a Guissona es mou en ambients del s. I a.C.-canvi d'Era. Poc representada proporcionalment a Raïmat i, absent als altres conjunts "més" imperials, potser no sobrepassa l'època d'August o de Tiberi.

PARALLELS I FILIACIÓ: no es documenta fora de la nostra àrea. Sembla pertànyer al servei de taula i per la filiació resten almenys dues possibilitats: invenció al s. I a.C. amb peus propis del vernís negre tardà d'aquesta centúria o evolució hipotètica per reducció de mida des dels pocs exemplars de cràters de peu baix de l'Horitzó Tossal Tenalles (finals s. III i s. II a.C) que equivaldrien a les d'Azaila del s. II a.C. Relativament afí un vas de Cartagena (ROS 1989, figs. 1 i 23, forma XI).

FORMA 2

DESCRIPCIÓ: copa fonda o bol de perfil còncav, generalment amb solcs acanalats a l'exterior de la vora. Un sub grup (2b) presenta a més anses amb llengüetes al pla superior.

PRESENT A: Paeria de Lleida amb 3 exemplars al nivell 10, 1 al nivell 9, 3 al nivell 8, 1 vora al nivell 7 i 5 exemplars sense context; a La Magdalena trobem 6 exemplars, 1 a La Fonteta de Grealb (Lleida) i 1 a La Fita (Juneda).

Les anses de llengüeta de la forma 2b provenen: dues de La Paeria (nivells 12 i 6), una d'Olriols i l'altra de Margalef-baix.

DECORACIONS: generalment apareix amb pintura geomètrica amb bandes i línies a l'interior, i a l'exterior cobert només amb vernís granatós, vermell, rosat o ataronjat. Rarament es pinten totes dues cares.

VARIANTS: en funció de les anses designem 2a i 2b segons l'absència o presència de llengüetes.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: la filiació sembla possible amb l'adopció indígena d'una forma romana de vernís negre: les formes 1 i 8 de campaniana B. Respecte a la variant 2b entronca amb la còpia de vasos metàl·lics del món romà i la versió en terrissa de la forma Lamb.

68. Són pocs els exemplars representats, potser la 2b present a Olriols i Margalef-Baix corresponen a finals del s. II o principis del I a.C., a La Paeria es documenta a la part central del s. I a.C., el propi vernís negre imitat donaria dades entre l'últim quart del s. II a.C. i primera meitat del I a.C., no obstant això, la presència de vernís roig comú indicaria una data baixa.

No es documenta fora de la nostra àrea. En tot cas es pot apuntar una ansa amb llengüetes a la part superior i inferior al Alto Chacón (Terol) (ATRIAN 1976, fig. 17), jaciment amb apogeu al s. III-II a.C., però que coneix el s. I d.C.

FORMA 3

DESCRIPCIÓ: gerra bicònica de vora exvasada, amb dues anses senzilles o bifides que sobresurten lleugerament per sobre del pla superior de la vora, les bases presenten un peu trapezoïdal baix, amb una superfície de recolzament plana.

PRESENT A: en forma fragmentaria a Raimat, a La Paeria de la següent forma: 3 vores al nivell 11, 2 vores i dues carenes al nivell 10, 1 exemplar a n. 9 i 5 sense context; a La Magdalena hi ha fragments d'un total de 6 vasos; de Gebut es conserva 1 gairebé sencera i parcialment 1 a La Fita. Recentment n'ha aparegut una de

sencera al Molí d'Espigol de Tornabous, en nivell superficial no vinculable a les peces tradicionalment conegudes d'aquest jaciment.

DECORACIONS: pintada a l'exterior, la pintura ocupa la meitat superior o quelcom més; la vora pot presentar una sèrie de traços oblics o simplement línies delimitadores, les anses traços horitzontals, de vegades combinats amb altres de verticals; és la part superior del cos la que més es cuida: emmarcades entre línies als exemplars petits es desenvolupa un ampli fris amb motius fitomorfs: talls i circell esquemàtics amb fulles de parra entrellaçades de tintes planes; l'exemplar de Gebut per la seva mida presenta dos registres amb triangles reomplerts de traços i esquemàtics dofins.

Poden presentar vernís rosat o ataronjat, no es coneixen amb pintura blanca.

VARIANTS: la pròpia mida i les possibilitats del llavi podrien indicar variants, en el cas que hi hagués més exemplars.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: possiblement entronqui amb les gerres bicòniques de mida més gran de Margalef i Tossal Tenalles (s. III/II a.C.). En qualsevol cas s'ha de datar al s. I a.C. potser des del segon terç per la cronologia de Paeria, i en grans trets coincidint amb la forma 1: pròpia del s. I a.C., arribaria a l'Horitzó de Raïmat i, per tant, a principis del s. I d.C., però ja

poc representada.

Es una peça amb evident servei de taula i rica decoració, mancada de paral·lels estrictes fora de la nostra àrea.

FORMA 4

DESCRIPCIÓ: platet de vora exvasada i flexió prop del llavi. En l'estat actual de coneixements no disposem de formes senceres, i agrupem exemplars relativament heterogenis entre si.

PRESENT A: 1 a Castellasos d'Albelda, a La Paeria repartida així: 1 al nivell 12, 2 al niv. 11, 1 al niv. 10, 6 al niv. 9, 1 al niv. 7, 2 sense context, 10 a La Magdalena, 1 a La Fita, 1 a La Bassa de la Torre (Les Borges Blanques) i 1 al Tossal del Mor (Tàrraga).

DECORACIONS: pintat sovint a les dues cares, en aquest cas a l'exterior presenta triangles entre traços, l'interior motius afins o bé línies, en algun cas, retícula romboïdal.

VARIANTS: en l'estat actual moltes possibilitats.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: el plat carenat fons es presenta austerament sense decorat en horitzons de s. III

a.C. com Roques de Sant Formatge (Seròs), però no coneixem amb seguretat els estadis fins a les peces que aquí esmentem, pròpies de finals del s. II (potser per la decoració de La Bassa de la Torre) i, en especial, de tot el s. I a.C. a La Paeria. L'elevada presència a La Magdalena pot indicar que coneix el Canvi d'Era. Per la seva decoració correspon al servei de taula i amb prou feines té paral·lels directes fora de l'àrea.

FORMA 5

DESCRIPCIÓ: plat de vora engrosida i flexió al coll, en l'estat actual no coneixem el fons.

PRESENT A: 1 al Tossal Gros d'El Torricó, 1 al conjunt de Raïmat i 8 a La Magdalena.

DECORACIÓ: pintat internament i externament sempre, predominen les bandes fines, només en algun cas trencades per triangles allargats entre traços sobre la vora exterior.

VARIANTS: amb només 10 exemplars individualitzats, és prematur parlar de variants.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: en realitat és un grup ben distingible i homogeni dintre de la forma 4 menys precisa, pròpia dels horitzonts més tardans: absent totalment a La Paeria, el trobem a La Magdalena i en sospitosos conjunts "imperials" afins en formes i en

l'espai: Raimat i El Tossal Gros d'El Torricó. Proposem una data tardana: segona meitat s. I a.C. i primera meitat I. d.C. Correspondria al Servei de taula i és pròpia de l'àrea que ens ocupa.

FORMA 6

DESCRIPCIÓ: tapadora de perfil cònic amb diverses solucions de pom.

VARIANTS: 6a: tapadora de perfil pla i vora inclinada; 6b: tapadora evolucionada de característica flexió de la vora amb tendència vertical.

PRESENT A: 6a en Punta del Calvari i en exemplars inèdits que no incloem de Gebut.

6b: 4 exemplars sencers a Oloriols, a La Paeria repartida així: 1 vora ja al nivell 12, 3 vores i 2 poms a niv. 11, 8 vores al niv. 10, 1 vora a niv. 9, 1 vora a niv. 5, 1 vora i un pom a niv. 4, i 6 vores i 3 poms sense context; 28 exemplars al lot de La Magdalena, 1 vora i 1 pom a La Fita i 1 pom a Cantapedius (Bellvis).

DECORACIONS: pintada a l'exterior, hi predomina l'austeritat de bandes i línies. En alguns exemplars d'Oloriols s'introdueixen sèries de dobles oves. Els poms són resolts amb cercles o espirals.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: modest util de cuina i rebost, es dataria al s. II a.C. a Gebut i Punta del Calvari (variant 6a). Evolucionaria a la nostra àrea vers la variant 6b ja potser a finals del s. II a.C. i, en especial, al s. I a.C. i canvi d'Era, però no sabem quan desapareix, sospitem que en el mateix temps que desapareix la forma 7 que és estranya en jaciments "imperials".

FORMA 7

DESCRIPCIÓ: pseudo-kalathos tronco-cònic de gran diàmetre amb la vora d'ala penjant (que designem grup D). El pla superior de la vora acostuma a presentar un solc que permeti acoplar còmodament una tapadora; lamentablement no disposem d'exemplars sencers.

PRESENT A: 1 exemplar (potser arcaic) a Olriols, 4 a Pompeu Fabra, a La Paeria trobem: 12 al nivell 11, 15 al nivell 10, 6 al nivell 9, 2 al nivell 5, 1 al nivell 4 i 18 sense context, assoleix el màxim a La Magdalena amb 55 mostres, a Gebut es conserva 1 falsament sencer per la restauració, 1 evolucionat a Mas de Melons (Castelldans), 1 a La Fita, 1 a Els Massos (Arbeca), 1 al Tossal del Mor, 1 evolucionat a la sitja de Cortals (Cervera) i 1 a Guissona-83.

DECORACIONS: sempre a l'exterior, la part que penja del llavi pot presentar triangles allargats

separats, en ocasions amb parelles de traços intercalats. El cos presenta grups de bandes delimitades per algunes de més grosses, ocasionalment a la part central hi ha registres de dobles oves, reticulats romboïdals, sèries d'"eses" o "emes" entre traços. Poden presentar vernis rosat o ataronjat.

VARIANTS: 7a: el llavi penjant inclinat i nitidament separat del cos; 7b: el llavi vertical i més gruixut, però encara separat del cos; 7c: llavi sortit i soldat al cos. Sospitem una evolució progressiva des de la primera a l'última variant, més cronològica que no pas estilística.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: novament som davant d'una forma pròpia de l'àrea que ens ocupa. Per Orlíols hauriem d'acceptar una data de finals del s. II a.C. a tot estirar, no obstant això és un únic exemplar (7a), a La Paeria és molt propi dels nivells 11 i 10 la qual cosa demostra la plena vigència a mitjan del s. I a.C., malgrat això la continuada presència a La Magdalena (d'on vénen gran nombre d'exemplars 7c) tal vegada indiqui que va conèixer bé la segona meitat del s. I a.C. i aconseguiria el canvi d'Era.

El seu origen potser s'ha de cercar en una evolució local i degenerativa dels kalathoi tronco-cònics de vora grup A, de mitjans o segon quart del s. II a.C.

FORMA 8

DESCRIPCIÓ: vas contenidor, de perfil còncav i vora notablement gruixuda.

PRESENT A: 5 exemplars al conjunt de Raimat, 9 al de La Magdalena i 1 trobat recentment a les excavacions de la vil.la romana de Corbins.

DECORACIONS: pintat només a l'exterior, el cos presenta invariablement bandes i el llavi triangles llargs entre grups de quatre o fins i tot cinc amples traços. No coneix vernissos ni altres pintures.

VARIANTS: no es detecten

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: peça d'origen local, significativament absent a La Paeria i present a La Magdalena i, en general, en conjunts "imperials" com Raimat i Corbins. Cal afegir la possible tornada a la senzillesa de pintura dels darrers moments que insisteix en el geometrisme i en la pèrdua de vernissos, amb unes caarakterístiques pintures marrons. Per tot això proposem una datació entre el canvi d'Era i la primera meitat del s. I d.C., que esdevindria una de les formes més tardanes que coneixem, tot i que en anteriors treballs no la distingirem de la forma 9 (PEREZ ALMOGUERA et al. 1988, 20-21, variant 1.1.6), de la qual ara considerem que és una evolució.

A Cartagena trobem una forma de vora similar, però de parets més amples, també en horitzonts tardans (ROS 1989, f.16, Forma Ie).

FORMA 9

DESCRIPCIÓ: pseudo-kalathos de perfil tronco-cònic i vora reentrant (que hem descrit com a grup C). El fons és pla i notablement gruixut.

PRESENT A: amb 36 vores i 3 fons a Raïmat, lloc on per primera vegada el documentarem, per això en aquest treball el designem sovint "tipus Raïmat"; s'ha vist però, superat pels 64 exemplars de La Magdalena, alguns de sencers; en canvi a La Paeria només es registra 1 exemplar i significativament del tardà nivell 4, 1 exemplar al Tossal Gros d'El Torricó, 1 de transició de formes més arcaiques als Castellassos (Albelda), 1 a Plaça S. Joan de Lleida, 1 de transició a La Fonteta de Grealó (Lleida), 2 al Mas de Melons (Castelldans) 1 a Bassa de la Torre (Les Borges Blanques), 3 al Gatellar (Les Borges Blanques), 1 a La Fogonussa B (S. Martí de Riucorb), 1 de transició a Cortals (Cervera) i 3 de les excavacions de Guissona-83.

DECORACIONS: sobre la vora, la més canònica, són triangles molt llargs entre quatre o cinc traços; més curts i entre dos traços als exemplars de transició (Castellassos, Grealó, i alguns de La Magdalena). El cos

pot estar totalment decorat de fines bandes als més tardans, en alguns casos -de preferència en els de transició- amb dos registres on podem trobar "emes" entre traços, triangles reomplerts de traços o arquets secants. Prop de la base es deixen de pintar. A Raïmat la meitat presenten vernís rosat o ataronjat, mai pintura blanca.

VARIANTS: les cinc primeres que ja formularem per Raïmat: PEREZ ALMOGUERA et al. 1988, 20-21):

9.1. Vora que orientada a l'interior, es flexiona definitivament cap a fora.

9.2. Vora que surt en la mateixa proporció a l'interior i a l'exterior.

9.3. Vora orientada a l'interior de flexió convexa.

9.4. Vora orientada a l'interior de flexió forta.

9.5. Vora amb l'interior destacat i més baix que l'exterior.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: l'absència gairebé absoluta a La Paeria i l'aclaparadora presència a La Magdalena i a Raïmat, així com també, en conjunts "imperial" ens porten a proposar un origen de segona meitat de s. I a.C. -elements de transició- i un apogeu

al canvi d'Era i la primera meitat s. I d.C.

L'origen es trobaria en una evolució local dels kalathoi f.16 i vora grup B troncocònics, del s. I a.C., els quals substitueixen a Raimat. Com a forma és pròpia de l'àrea, en canvi kalathoi de vora girada, a l'interior, però, més llarga que la dels exemplars que ens ocupen, es poden trobar a Burriac al s. I a.C. (MIRO et al. 1988, 123) i amb datació 90-50 a.C., a Tarragona (AMO 1985, f. 16, 8 i 9)? i a Albintimilium (LAMBOGLIA 1950, 92, fig. 44 n. 19, estrat VI-B), insistim que són afins no paral·lels estrictes.

També són identificatives les decoracions: llargs triangles entre quatre traços que és exclusiva de la forma 8 i d'aquesta.

FORMA 10

DESCRIPCIÓ: vas de boca semitancada, vora vertical i coll que tendeix a l'horitzontalitat, provista de dues petites anses o no, malauradament no el coneixem sencer.

PRESENT A: Raimat amb 3 exemplars, 3 més a La Paeria nivell 11, 3 a al nivell 9 i 1 sense context, 20 exemplars a La Magdalena, 1 a La Cadena (Guimerà) i 1 a Cortals (Cervera).

DECORACIONS: pintada a l'exterior, al coll

presenta bandes i línies, el cos acostuma a presentar registres entre línies: "emes" entre traços verticals, reticulats romboidals, parelles de traços oblics amb punts entre si, fins i tot sèries de dofins; per part seva les anses presenten traços. Gairebé sempre sol presentar vernís rosat o ataronjat.

VARIANTS: no se n'aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: amb pocs paral·lels fora de l'àrea que ens ocupa, és podria relacionar amb un exemplar trobat al Teatre de Sagunt, entre materials que es tanquen en temps de Tiberi (ARANEGUI et al. 1985, 129-135). A La Paeria es pot documentar des de mitjan del s. I a.C. data que s'estén fins al canvi d'Era a La Magdalena i, si hem interpretat correctament el conjunt de Raïmat assoliria la primera meitat del s. I d.C.

La presència vasos gairebé de juguina, com un de Raïmat (fig. 87,4) no és exclusiva de la nostra àrea, al conjunt de La Font Major (prov. de Tarragona) trobem un petit kalathos de 5 cms. d'alt i decoració floral (RAURET 1962, 2j).

FORMA 11

DESCRIPCIÓ: gerra amfòrica de boca plana decorada, no coneixem cap exemplar sencer. Afí a la forma

10 s'hi diferencia per la seva mida i per aspectes formals: disposició obliqua del llavi i anses reforçades de secció triple.

PRESENT A: 1 exemplar a La Vispesa, 1 a Castellassos d'Albelda, 1 al Tossal Gros d'El Torricó, 2 a Raïmat de mida petita, 1 a Pompeu Fabra, a La Paeria de la següent forma: 1 al nivell 10, 1 al nivell 9, 1 al nivell 7, 1 al nivell 4, 5 sense context, a La Magdalena identifiquem 15 exemplars, 1 a Mas de Melons (Castelldans), 1 a La Fita de Juneda i 1 a La Bassa de la Torre (Les Borges Blanques). Anses triples es documenten al Castillo de Chalamera, a Plaça Sant Joan de Lleida i, especialment, a La Magdalena.

DECORACIONS: al coll la mateixa temàtica que la forma 10: una banda entre dues parelles de línies; el cos, en canvi, presenta més varietat: escacs, reticulats romboïdals, sèries d'"esses", d'arquets secants, o motius fitomorfs com talls florals esquemàtics, fulles trilobades grans i espigues.

Gairebé tots els exemplars amb vernís exterior ataronjat o rosat.

VARIANTS: no se'n distingeixen.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: alguna semblança presenta una vora trobada a la ciutat de València (MATA et al. 1980, fig. 8, 44), i també el vas de Cartagena

(ROS 1989, f. 25 i f. 42, Forma XV) que repeteix fins i tot la decoració del coll. D'aquesta ciutat la forma XVI és data al canvi d'Era, però un cop més la forma sembla originària de la regió per evolució de gerres de l'Horitzó Tossal Tenalles (s. III-II a.C.).

A mitjan de s. I a.C. es documentaria a La Paeria, passaria al canvi d'Era present a La Magdalena i assoliria la primera mitat del s. I d.C. a Raimat.

FORMA 12

DESCRIPCIÓ: tymiaterion o porta llànties amb peanya, el coneixem molt fragmentàriament.

PRESENT A: 1 exemplar a La Paeria, nivell 10, 2 més a La Paeria sense context, 1 a La Magdalena i 1 a Sant Pere el Gros (Cervera).

DECORACIONS: geomètrica senzilla: sovint a la part superior arrenca una espiral; destaquem un exemplar de La Paeria que presenta una au, potser un gall.

VARIANTS: no se'n coneixen.

FILIACIÓ I CRONOLOGIA: els thymiateria esdevenen peces corrents a jaciments del sud de l'Ebre, en especial, a Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a 240-241, forma 4,40, fig. 62-63) i rodalia: Cabezo de la Bovina

(PEREZ - DE SUS 1982, 180, fig. 1; 1984, 267, fig. 3) i Castillejo de La Romana (BELTRAN LLORIS 1979, 60); també són coneguts a Tarraco (SERRA VILARÓ 1932, fig. 16; AMO 1985, fig. 20 i 22). Presenten però, grans diferències com les que aquí ens ocupen, principalment la base molt acampanada enfront a la tendència de cos massís dels que ens ocupen. Més que diferències cronològiques es pot pensar en diferències estilístiques.

A La Paeria seria present al s. I a.C., de totes formes, amb tants pocs exemplars no es pot precisar la seva datació d'una manera fiable.

FORMA 13

DESCRIPCIÓ: suport del qual no coneixem tota la forma, i que es caracteritza per un peu molt desenvolupat, i motllurat tant internament com externament.

PRESENT A: 5 exemplars al nivell 11 de La Paeria, 2 al nivell 10, 1 al nivell 4, i 6 sense context, 2 a La Magdalena, 1 a Pompeu Fabra, 1 a La Fita (Juneda) i 1 a Guissona-83.

DECORACIÓ: acostuma a ser el vernís rosat o ataronjat, rarament pigada de pintura.

VARIANTS: no se'n apunten.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: suport de destí incert, ja es documentaria vers el segon quart del s. I a.C. a La Paeria, la presència en aquest jaciment, la poca incidència a La Magdalena apunten a una datació dintre del s. I a.C. fins quelcom abans del canvi d'Era.

FORMA 14

DESCRIPCIÓ: plat de vora gruixuda afí al plat tipus "Fontscaldes".

PRESENT A: 1 exemplar a L'Alegria de Montsó, 3 a La Paeria nivell 13, 1 a La Paeria nivell 9, 1 a La Paeria sense context, 1 a La Magdalena, 1 a Castelló (Artesa de Lleida), 1 a La Fita, 1 a La Bassa de la Torre (Les Borges Blanques) i 1 a Margalef-baix (Torregrossa).

DECORACIONS: pintat amb bandes a totes dues cares, el seu estat fragmentari impedeix de comparar-lo amb el grup de Fontscaldes.

VARIANTS: no se'n observen.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: semblaria il·lògic no connectar la forma amb el plat present a Fontscaldes (C.V.A 1958, pl. 28-40) datable entre el segon i el darrer quarts del s. II a.C. De totes maneres es poden establir diferències d'estil entre els de Fontscaldes i els que ens ocupen, els quals presenten una forma més rabassuda.

Apareix amb profusió entre els pocs materials de la base de La Paeria: nivell 13, datable entre 90-70 a.C., la resta de jaciments: L'Alegria, Margalef-Baix, Fita, Castelló i Bassa de la Torre poden ésser indistintament del s. II i del I a.C.; la presència a La Magdalena sospitem que també correspon al poc conegut moment republicà del lloc.

FORMA 15

DESCRIPCIÓ: kalathos cilíndric o lleugerament tronco-cònic caracteritzat per l'ala plana i exvasada (grup A); el fons umbilicat; pot presentar anses adherides sogades.

PRESENT A: Sant Sebastià i Corba del Canal (Tamarit de Llitera), Torre Florencio (Alcampell), Torre Claret (El Torricó), El Castillo (Chalamera), Barranco de la Cruceta (Ballobar), Pilaret de Santa Quitèria (Fraga), Torre del Barbut (Almacelles), Tossal de Sant Salvador (Almenar), Sant Joan, Pompeu Fabra, La Paeria nivell 12 i sense context, La Magdalena i Puig Pelegrí (Lleida), La Pedrera e.I (possible) (Vallfogona de Balaguer), Monteró (Camarasa), Gebut (Soses), Punta del Calvari (La Granja d'Escarp), Vilans B (Seròs-Aitona), La Fita i Tossal de l'Aliga (Juneda), Bassa de la Torre (Les Borges Blanques), Margalef (Torregrossa), Tossal Tenalles (Sidamon), Fogonussa A (Sant Martí de Riucorb), La Cadena (Guimerà), Pla de les Tenalles (Granyanella) i Torà.

DECORACIONS: sobre l'ala sol presentar dents de serra; al cos les possibilitats són nombroses: registres separats per bandes i línies, amb diverses solucions geomètriques o fito-zoomorfes.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: el kalathos seria originari del Llevant peninsular a finals del període ibèric ple, i potser més tard s'estendria per Catalunya, La Vall de l'Ebre i el sud de França, potser des dels inicis del s. II a.C., però malgrat els tots els treballs monogràfics que se li han dedicat, continua sent vàlida l'afirmació que li manquen seqüències estratigràfiques i que es datat d'acord amb estudis estilístics (JUNYENT 1972a, 102). Durant molt de temps es va estendre la idea d'una influència des del taller de Fontscaldes al grup de Tossal Tenalles (PELLICER 1966, 106), i d'aquí l'evolució al Baix Aragó. En realitat, Fontscaldes i Tossal Tenalles són conjunts amb relatius punts de contacte i cal considerar-los diferents.

El grup de kalathos que separem com a forma 15 seria propi del s. II a.C., des de principis a finals. Per la centúria següent formalment podem trobar peces afins, però ja amb les vores més amples i de tendència de perfil triangular.

FORMA 16

DESCRIPCIÓ: kalathos cilíndric o tronco-cònic

caracteritzat per una ala en posició central respecte al cos del vas, amb fons umbilicat i anses adherides o no.

PRESENT A: Solar de la Diputació, Monte Gil, L'Alegria, La Vispesa, Orlíols amb 17 exemplars, Torre Florencio, Castellassos, La Roda, Era Vella, Corbes del Canal, Les Corques, Torre Claret, Tossal Gros, El Castillo, El Pilaret de Sta. Quitèria, Raïmat, Clots, Tossal del Maso, Serra del Quiles, Tossalet del Santamaria, Canyeret, Sant Joan, Suda, Pompeu Fabra, La Paeria amb 29 exemplars entre els nivells 13 al 9, 3 exemplars als nivells 5-4, i 30 més sense context, a La Magdalena amb 37 exemplars, a Trona del Marino, Mor Mur, Monterò, Els Vilans d'Aitona-Sards, La Punta del Calvari, Castelló d'Artesa de Lleida, La Fita, Bassa de la Torre amb 23 exemplars, Tossal del Joc, Margalef, Tossal del Mor, Borniona, La Fogonussa A, El Corcò, Tossal Redó de Verdú, Pla de les Tenalles, La Cadena, Cortals, Tossal Miró, Guissona, Puig Castellar, i Torà.

DECORACIONS:

VARIANTS: aquesta forma va ser produïda en nombrosos tallers. El kalathos fou objecte d'una tesi doctoral monogràfica a la Universitat de Barcelona. No creiem necessari crear aquí noves subdivisions.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: considerem que evoluciona des de la forma 15, la seva cronologia per associació a campaniana A mitjana i tardana, B i parets

fines aniria des de la part central del s. II a.C. al tercer quart del s. I a.C., rarificaria vers el canvi d'Era.

FORMA 17

DESCRIPCIÓ: vas de vora curvilinia i exvasada.

PRESENT A: La Paeria amb 1 exemplar al nivell 13, 3 al nivell 11, 2 al nivell 10 i 6 sense context; 2 exemplars a Pompeu Fabra, 1 a La Magdalena, 1 a Raïmat, 1 a La Fogonussa A, 1 a La Cadena (Guimerà) i 1 a Torà.

DECORACIONS: sovint pintat a l'interior del llavi amb traços oblics i línies.

VARIANTS: no se'n aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: amb els pocs i fragmentaris exemplars de què disposem és difícil de concretar la forma (mena de gerret) i la cronologia que oscil·la entre els segles II i I a.C.

FORMA 18

DESCRIPCIÓ: vas de vora exvasada i perfil triangular.

PRESENT A: 1 exemplar a Solar de la Diputació (Osca), 2 a La Vispesa, 1 a Olriols, 2 a Sant Sebastià, 1 al Tossal Gros, 1 a Raimat, a La Paeria es reparteix així: 1 al nivell 12, 5 al nivell 10, 1 al nivell 9, 4 sense context, 6 a La Magdalena, 1 a Bassa de la Torre i 1 al Gatellar (Les Borges Blanques).

DECORACIONS: diverses possibilitats de línies i dents de llop a l'exterior de la vora.

VARIANTS: no se'n observen.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: amb els pocs i fragmentaris exemplars de què disposem és difícil de concretar la forma, i la cronologia que oscil·la entre mitjans del s. II i el s. I a.C.

FORMA 19

DESCRIPCIÓ: gerra de perfil globular i vora de coll d'ànec.

PRESENT A: Cabezo del Lobo (Albero Alto), Castellazo (Robres), La Vispesa, Olriols, Torre Florencio (Alcampell), Torre del Barbut (Almacelles), Metxut (Almenar), Tossal de Sant Salvador (Almenar), La Capirutxa (Alpicat), Roques del Sarró (Lleida), Raimat, Plaça de Sant Joan, La Paeria (nivell 11 i sense context), La Magdalena, La Pedrera (Vallfogona de

Balaguer), Tossal Tenalles de Sidamon, i La Cadena (Guimerà).

DECORACIONS: senzilles línies al Tossal de les Tenalles, la majoria, pel seu estat fragmentari no es poden concretar.

VARIANTS: no se n'observen.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: aquests vasos mancats d'estratigrafies, corresponen als s. III/II a.C. al Tossal de les Tenalles, en forma residual arriben a jaciments del s. I a.C.. Segurament amb evolucions formals (aquest és el cas de l'exemplar de Raimat), limitats als primers nivells de La Paeria i poc familiar a La Magdalena, l'ànguidament passa al s. I a.C. Per a Pellicer d'un nucli originari en Llevant s'estenien per la Costa i Baix Aragó fins a la nostra àrea (sic) (PELLICER 1966, 106).

La seva funció sembla ser de contenidors.

FORMA 20

DESCRIPCIÓ: Oenochoe de cos cilíndric i boca trilobada.

PRESENT A: Gebut (Soses), Punta del Calvari (La Granja d'Escarp), Tossal de les Tenalles, Margalef,

Estinclells (Verdu) i Moli d'Espigol (Tornabous).

DECORACIÓ: motius geomètrics.

VARIANTS: mancats d'estudis monogràfics i de variants.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: al s. III a.C. se situarien els oenochoes de cos panxut i decorats amb ulls de Roques de Sant Formatge (Seròs), al s. II i, en especial, a la seva primera meitat el trobem a la fase final de poblats ibèrics; en un Horitzó similar els apareguts a àrees veïnes: Castellet de Banyoles (Tivissa, Tarragona), a Sant Antoni de Calaceit (Baix Aragó) i Sant Miquel de Sorba (Solsonès) (PELLICER 1962, 64; JUNYENT 1972a, 110-111 i 115).

FORMA 21

DESCRIPCIÓ: vas de perfil globular.

PRESENT A: conjunt de formes globulars, heterogènies entre si, que trobem en petites quantitats a: Canyeret (Lleida), Plaça de Sant Joan (Lleida), Metxut (Almenar), Trona del Marino (Balaguer), Punta del Calvari (La Granja d'Escarp), Tossal de les Tenalles, Guissona i Torà.

DECORACIONS: senzilles com correspon a la seva

època.

VARIANTS: moltes, ja que es tracta d'una forma heterogènia.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: als jaciments mencionats hi abunden materials de s. III/II a.C., i, es absent als horitzons ben representats del s. I a.C.

FORMA 22

DESCRIPCIÓ: pot de flexió propera a la base, llavi curvilini i parets gruixudes.

PRESENT A: 3 exemplars a Margalef, 2 al Moli d'Espigol i 1 al Metxut d'Almenar.

DECORACIONS: pintura amb bandes i línies.

VARIANTS: no se n'aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: forma poc corrent a l'àrea ilerget, ja fa anys es va apuntar la seva procedència meridional (JUNYENT 1975, 718). Més modernament s'han identificat 3 exemplars al poblat d'El Vilar de Valls (FABRA - BURGUETE 1986, 65-66) que indiquen l'àrea real de la seva expansió al nord de l'Ebre. Respecte a la cronologia ha d'ésser de s. III a.C. o màxim primera meitat del II a.C.

FORMA 23

DESCRIPCIÓ: bol de parets obertes, inspirat en formes de vernís negre (Lamb. 26, 27 i 26/27).

PRESENT A: La Roda (Algaió), Torre Claret, Torre Florencio, El Castillo de Chalamera, El Pilaret de Fraga, Metxut i Zaragoza I (Alguaire), Cantaperdius (Bellvis), Margalef, La Cadena i Tora. Un total de 7 bols procedents d'Olriols amb característiques afins, però pintats els incloem provisionalment en aquest grup.

DECORACIONS: forma llisa.

VARIANTS: no se n'aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: pròpia del s. II a.C. per les formes que imita, tindria equivalències a Alloza i Azaila per les formes llises, i a S. Antoni de Calaceit, en especial els bols d'Olriols (PALLARES 1965, 61 i fig. 17).

FORMA 24

DESCRIPCIÓ: gerro de vora curvilínia i motlures al coll.

PRESENT A: La Paeria amb 3 exemplars al nivell 11 i 2 més al nivell 9, un exemplar de Cortals (Cervera)

podria pertànyer a aquesta forma.

DECORACIONS: línies i bandes, reticulats, parelles de traços oblics.

VARIANTS: no se n'aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: difícil de precisar ambdues qüestions amb tant pocs exemplars, seria pròpia de la part central del s. I a.C.

FORMA 25

DESCRIPCIÓ: petit vas de vora exvasada i flexió a dos terços del cos, en forma caliciforme.

PRESENT A: 1 exemplar a Pilaret de Santa Quitèria, 1 a Vedat de Sant Simó, 4 a Margalef, 1 al Tossal de les Tenalles, 3 a Moli d'Espigol.

DECORACIONS: forma no pintada.

VARIANTS: no se n'aprecien

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: la filiació d'aquesta forma es vincula als exemplars metàl·lics del Castellet de Banyoles (Tivissa, Tarragona) (JUNYENT 1972, 92-93), i en ceràmica es troba a Mas Castella (Els Monjos, Barcelona), A Anseresa (Solsonès), Castelillo d'Alloza

(Terol) i al poblat d'Els Vilars (Valls, Tarragona) (FABRA - BURGUETE 1986, fig. 2). Respecte a la cronologia per la nostra àrea és adient una cronologia de finals s. III i primera meitat del II a.C.

FORMA 26

DESCRIPCIÓ: gerra provista d'una ansa superior horitzontal, a manera de cistella.

PRESENT A: La Roda, Margalef, Tossal Tenalles, La Cadena.

DECORACIONS: motius geomètrics senzills, bandes i línies.

VARIANTS: no se n'identifiquen.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: forma pròpia de l'horitzó ibèric ple, es documenta al s. IV a.C. a Els Vilars d'Arbeca (Inèdit), dades per les quals també apareix al País Valencià. En realitat no el tenim ben documentat a l'Horitzó Ibèric Tardà, i podria no arribar-hi o, en tot cas, pertànyer a les darreries del s. III a.C. i principis del II a.C., absent del tot al I a.C. Pellicer ja el situa sobre el 200 a.C. a Sidamon (PELLICER 1966, 106).

FORMA 27

DESCRIPCIÓ: vas contenidor caracteritzat per la presència d'un broc a la part inferior per tal de facilitar la decantació de líquids.

PRESENT A: Torre Claret (El Torricó), Paeria (nivell 11 i sense context), Puig Pelegrí (Lleida), Gebut (Soses), La Pedrera (Vallfogona de Balaguer), Margalef (Torregrossa), Pla de les Tenalles (Granyanella), Moli d'Espigol (Tornabous), aquest darrer amb més de 15 vasos sencers i gran quantitat de brocs.

DECORACIONS: modestes en aquests vasos destinats a magatzem, apareixen bandes i línies, només a Gebut s'aprecien aigües.

VARIANTS: segons M.J. Conde dues: l'esfèrica comuna a d'altres àrees ibèriques i la cilíndrica, pròpia de l'Illergècia (CONDE 1988, 213). En realitat, son dues formes pròpies del món ibèric a les quals simplement s'ha afegit un broc inferior: la gerra forma 22, i la tenalla de boca plana forma 29.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: Per a M.J. Conde apareix a Coll Alt de Tivissa i al Puig de Benicarló entre finals del s. VI i principis del s. V a.C., al s. IV a.C. ja es documentaria a Tornabous, la majoria corresponen als s. III-II a.C. (CONDE 1987, 38; 1988, 213). Afegim que en La Paeria assoleix el s. I a.C. en estratigrafia, la qual

cosa indica que no es dilueix ràpidament per la romanització, i es correspon amb les troballes de la sitja de Puig d'en Planes (Osona, Barcelona) amb TSI i TSG a la primera meitat del s. I d.C. (CONDE 1987, 38). També afegim la primera troballa a La Llitera, que desplaça el límit occidental més enllà del Segre.

FORMA 28

DESCRIPCIÓ: tenalla de tendència globular i vora plana, amb un ressalt a fi de facilitar l'encaix d'una tapadora.

PRESENT A: Solar de la Diputació (Osca), Olriols, Les Corques (Albelda), Margalef i Bassa de la Torre.

DECORACIÓ: pintura de línies i bandes, i sovint dents de llop sobre l'ala.

VARIANTS: no se n'aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: coneguda al s. IV a.C. a la costa, actualment es pot indicar a la zona de Lleida des del s. III a.C., a Margalef oscil·laria entre el s. III/II a.C., a Osca es dataria millor al pas s. II/I a.C.

Els paral·lels apunten a la zona catalana en dades tardanes: el dipòsit de Burriac se situaria entre

finals del s. II i primera meitat del I a.C. (MIRO et al. 1988, 123 i fig. 45 i 86) similar a la sitja de Plaça de les Bruixes (Berga) (SANCHEZ 1984, lam. 8); en un context romà-republicà a Tarragona (AMO 1985, fig. 38); i, en poblat ibèric a St. Miguel de Vallromanes (Montornès, Barcelona) (RIPOLL et al. 1964, 7 i fig. 2).

FORMA 29

DESCRIPCIÓ: tenalla de gran capacitat i perfil oval, caracteritzada per una vora de tendència plana.

PRESENT A: Cabezo del Lobo, Castellazo de Robres, La Vispesa, Olriola, Castellassaos, La Roda, Corba de Canal, Les Corques, Monderes, Torre Claret, El Castillo de Chalamera, Vedat de St. Simon, Pilaret de St. Quitèria, Plaça de St. Joan de Lleida, La Paeria amb 1 exemplar al nivell 13, 5 al nivell 11, 1 al nivell 10 i 4 sense context, 1 a La Magdalena, Tossal de les Cases, Sant Ramon, Tossal del Santamaria, Metxut, Serra dels Oms, Tossal de Sant Salvador, Antona, Tossal de les Forques de l'Assentiu, La Pedrera de Vallfogona de Balaguer, Mor Mur, Tossal de La Moradilla, Carrasumada, Punta del Calvari, la Fita, Bassa de la Torre, Margalef, Fogonussa A, Tossal del Moro, Guissona i Torà.

DECORACIÓ: sense pintar o en alguns casos amb senzilles línies i bandes.

VARIANTS: no se n'aprecien.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: element propi de la Vall de l'Ebre no té similars a València o a la costa catalana. M. Beltrán les denomina "dolia" i F.4.43. de la seva classificació (BELTRAN LLORIS 1976a, 242-244), també s'han denominat tipus "Ilduratin" pels ròtuls que presentaven a Azaila. La seva àrea d'expansió a més de Lleida i Osca és la mencionada Azaila, el Piquete de La Atalaya (Azulara) (PAZ PERALTA - AGUILERA 1982, 188, i fig. 193), al Alto Chacón (ATRIAN 1976, 13), Castillejo de La Romana (BELTRAN LLORIS 1979, 69-71), Alcorisa, Alloza, Sant Antoni de Calaceit i Piuró del Barranc Fondo (Maçalleó) entre els més coneguts.

A Roques de Sant Formatge ja és present al s. III a.C. (JUNYENT 1973a, 297). Les que ens ocupen són majoritàriament de finals s. III/principis s. II a.C., moment d'apogeu de la forma. En menor quantitat apareix a La Paeria als nivells antics, per la qual cosa desapareixeria a la segona meitat del s. I a.C. De totes formes, els exemplars tardans (primera centúria a.C.), es caracteritzen per una tendència més oval del cos i el llavi tendeix a engrossir-se (fins i tot degenerar-se) a l'extrem; al mateix temps perd grandària: d'exemplars de 5-6 cms. de vora passen a 2-3 cms.

FORMA 30

DESCRIPCIÓ: gran contenidor obert,

caracteritzat per la presència d'una motllura exterior sobre el coll.

PRESENT A: La Paeria nivell 11 amb 2 exemplars.

DECORACIÓ: no en té.

VARIANTS: no en té.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: datat al segon quart del s. I a.C.

FORMA 31

DESCRIPCIÓ: cratera de peu baix amb dues anses i flexió aproximadament a la meitat del vas.

PRESENT A: Tossal de les Tenalles.

DECORACIÓ: rica decoració entre bandes i línies de motiu exempts: ocellets, fulles i símbols geomètrics.

VARIANTS: no se n'observen.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: correspon a la forma 4.21 de Beltran o cratera de peu atrofiat, datable entre el s. III/II a.C., amb paral·lels a Azaila (BELTRAN LLORIS 1976, f. 55), El Castelillo de Alloza (ATRIAN et al. 1980 fig. 21, 1-2) i Tiro de Cañón (PERALES et al.

1984, 222). M. Beltrán identifica una evolució formal entre les del Tossal de les Tenalles amb vora motllurada i les d'Azaila al s. I a.C. amb les anses soldades a la vora; per la nostra part recordem un cop més, com a l'Illergècia és inexistent amb posterioritat a l'Horitzó Tossal Tenalles.

FORMA 32

DESCRIPCIÓ: Vas d'ala plana, coll cilíndric i cos globular.

PRESENT A: només documentat a Moli d'Espigol.

DECORACIÓ: inexistent.

VARIANTS: inexistents.

CRONOLOGIA I FILIACIÓ: rarsa que per ara s'ha de situar al s. II a.C. amb la revisió de la cronologia de les fases de Moli d'Espigol.

6.5.2. CARACTERITZACIÓ DELS MOTIUS DECORATIUS

GRUP 1. LINIALS BÀSICS

A la major part del període que ens ocupa, aquests motius compleixen la funció de delimitar els

extrems dels vasos o els motius entre si. Tardanament -pseudo-kalathoi estil Raimat i formes contemporànies passada l'Era-, poden servir per decorar rutinàriament tota la superfície del vas. Per aquesta raó prescindirem de la nombrosíssima relació de llocs on es troben aquests motius.

1.1. Línia

S'ha definit encertadament com el motiu bàsic, ordenador de tots els altres (NORDSTRÖM 1973, 117).

1.2. Banda

Les bandes com a tals rarament són motius ja que sovint apareixen entre línies. M. Beltran l'anomenà motiu 5 de la seva classificació (BELTRAN LLORIS 1976a, fig. 70), i M.M. Ros motius A 2.2. i A 2.3. (ROS 1989). Als vasos del Tossal de les Tenalles, Margalef i Gebut és normal trobar bandes entre dues línies, però també es coneixen bandes soles. El conjunt format per una banda molt ampla i dues parelles de línies molt fines, característic, per exemple, de l'estil Elx-Arxena, sembla tenir el seu ressò als vasos de la nostra àrea, però que tendeixen a la desproporció: bandes no tan amples i línies que esdevenen fines bandes. A la ceràmica del canvi d'Era i principis s. I d.C. ja s'han diluït totes les diferències.

GRUP 2. LINIALS SIMPLES

2.1. Traços seriats verticals.

Aquest motiu el trobem en forma de traços picuts per grups sense altres motius, però per factura equivàlen als que acompanyen les "emes" (motiu 7.6). Apareix en frag. informe a La Paeria, sense context, i en el coll d'una f. 3 a La Fita, podria ser datable al s. I a.C. preferentment, a la segona meitat.

2.2. Traços oblics per grups.

Normalment per parelles, apareix en s/f a Olriols, a La Paeria en vora f.24 al nivell 11, dues vegades en s/f al nivell 10, en una vora f.16 del nivell 9, en un s/f del nivell 5 i en 1 s/f fora de context, a La Magdalena el trobem en f.10, a La Fita en 1 s/f. Alguns dels exemplars de La Paeria i el de La Fita presenten pintura blanca a la base. Com veiem és propi del s. I a.C o potser de finals del II a.C.

Un motiu precedent són els grups de traços verticals que trobem al Tossal de les Tenalles al s. III/II a.C., i que tenen la seva equivalència al sud de l'Ebre a Tiro de Cañon. (PERALES et al. 1984, fig. 15,5).

2.3. Angles.

Amb aquest nom designem el motiu format per

dues línies obliqües que convergeixen en un punt: >>> present només en una rara forma a Cortals (Cervera) que considerem com una evolució de la f.7.

Els hem reconegut a Solsona (SERRA VILARÓ 1924, fig. 8).

2.4. Angles compostos.

Formats per línies concèntriques que delimiten angulositats a manera de rombes. En f.16 el trobem a L'Alegria de Montsó, al fons d'una f.1 al nivell 5 de La Paeria, i en una forma oberta incompleta al Tossal de les Forques de La Sentiu.

2.5. Dents de llop.

Excloses les dents de llop que decoren les ales de la f.16, a les quals dediquem un capítol concret (Grup 12), trobem aquesta decoració sobre una vora de f.18 al Solar de la Diputació d'Ossa, en 1 s/f a Pompeu Fabra, en 1 vora de Margalef i en un fragment de Torre Barbutxo.

La seva difusió és pròpia de la Vall de l'Ebre: Azaila, Tiro de Cañon (PERALES et al. 1984, f.15,10), no obstant això també són coneguts fora: a Salvatierra (Villena, Alacant) (CONCA 1980, 119).

2.6. Triangles.

Incloem aquí els triangles regulars que trobem en una vora f.18 a La Vispesa i en 1 frag. s/f de Cortals.

2.7. Rombes.

Els rombes són motius propis de la fi de l'Horitzó Ibèric Ple (coneguts a Roques de Sant Formatge) i inicis del que ens ocupa: Tossal de les Tenalles (motiu 12 de Pellicer), Olriols dues vegades, en una trencats i envoltats per una línia, a Cortals i un exemplar s/f a La Magdalena. Rombes reomplerts de pintura i emmarcats per una línia romboïdal en un s/f del Tossal Redó de Verdú.

Al Llevant es coneixen als s. IV-III a.C., per exemple a La Albufereta (tema 1 de NORSTRÖM 1973, 238) i a Azaila són datats des de la primera meitat del s. II a.C. (motiu 7 de M. Beltrán, BELTRAN LLORIS 1976a, fig. 70). Més al nord els trobem al Castellet de Banyoles de Tivissa (Tarragona) (VILASECA et al. 1949, 36).

L'exemplar mencionat a Verdú té equivalències amb els temes 22-24 d'Azaila (BELTRAN LLORIS 1976, 263), a Alloza. Similar a la decoració d'Olriols, una procedent de la Cueva del Mal Paso de Castelló (FLETCHER 1954, 198). Motiu 45 de Liria (BALLESTER et al. 1954).

2.8. Ziga-zaga.

Només trobem en un exemplar a La Paeria, s. I.

a.C.

GRUP 3. LINIALS COMPOSTOS

3.1. Escacs de quadres.

Per executar aquest motiu el pintor primer traça unes línies horitzontals mestres i després pinta quadres amb pinzellades més o menys hàbils. El trobem en f.16 a Olriols, en frag. s/f a Castellassos, en dos frags. d'una mateixa peça a Raïmat, a La Paeria a un frag. s/f. al nivell 11, dues vegades al nivell 9, una al nivell 5, i una sense context, 8 vegades en s/f a La Magdalena, una s/f a Guissona, mencionat a La Malena, Torre Florencio i Tossal del Santamaria. Es present al Tossal de les Tenalles, és freqüent al s. I a.C.

Els escacs són el tema 12 de Beltràn a Azaila entre els s. III-I a.C. (BELTRAN LLORIS 1976a, fig. 70, també CABRE 1944, lam. 5,1). Són comuns a l'horitzó romano-republicà de Tarraco (SERRA VILARO 1932, fig. 14). També es troben a Liria (BALLESTER et al. 1954, n. 29).

3.2. Escacs de triangles.

Només representat per un frag. informe a La Paeria sense context.

3.3. Escacs de rombes.

També un "unicum" en un fragment informe de La Paeria, sense context, però amb la particularitat de posseir pintura blanca. S I a.C.

3.4. Triangles reomplerts de traços.

És un motiu que recorda una decoració molt repetida a les ceràmiques de decoració acanalada del Bronze Final de la zona i que 'reapareix ara" en pintura. A Orlriols el trobem sobre f.16, a Plaça Sant Joan de Lleida en s/f., a La Magdalena en repetides ocasions: sobre f.7, f.9, f.11 i informe, cal destacar l'exemplar d'aquest jaciment que presenta tricromia, també en un frag. s/f a Tossal de les Forques de La Sentiu amb punts entre els triangles i, finalment, en una f.3 a Gebut amb unes rúbriques que es repeteixen a la mencionada f.9 de La Magdalena.

La datació és imprecisa: s. II-I a.C.

3.5. Rectangles entre traços.

Decoració peculiar de l'àrea que ens ocupa, apareix a Orlriols sobre f.16 i sobre s/f., a Vispesa sobre la vora d'un vaset f.18, a La Paeria en s/f als nivells 9 i 7, a Mor Mur sobre s/f i al Tossal de les Forques de La Sentiu.

Cal tenir present que, a La Vispesa, Paeria i Mor Mur apareix sobre pintura blanca, per la qual cosa

s'ha de datar entre finals del s. II a.C. i primera meitat del I a.C.

Fora de la nostra àrea el trobem a la zona catalana en ambients ibero-romans: al Foro Baix de Tarragona (AMO 1985, 24).

3.6. "Oves" entre traços.

Estrictament no és un motiu linial compost sinó curvilini compost, però l'incloem aquí perquè estem convençuts que és una simple derivació de l'anterior. Apareix a La Paeria dos cops sense context i a La Magdalena en una f.2. Proposem una datació de segona meitat del s. I a.C., posterior a 3,5.

3.7. Rectangles entre aspes.

Motiu que només hem observat en fragments informes, però deduem que correspon a la decoració final de grans kalathoi. Apareix al Castillo de Chalamera, a La Paeria al nivell 13 i sense context, i dos cops a La Magdalena. Correspon als segles II-I a.C.

3.8. Aspes unides.

Rar motiu que només trobem a Orlíols, una vegada. Entre s. II i I a.C.

3.9. Reticula linial.

Designem així al motiu 10 de Pellicer pel Tossal de les Tenalles, per ara no reapareix a la zona.

A Llíria és conegut (BALLESTER et al. 1954, n. 277).

3.10. Reticula romboïdal.

Motiu freqüent que trobem en f.7 a Pompeu Fabra, sobre la mateixa forma al nivell 11 de La Paeria, en f.2b al nivell 6 de La Paeria, en f.3 a La Paeria sense context, i a La Magdalena: en f.7, tres en f.10, un en f.11 i un en f.17.

En informes: Col·legi de Sta. Rosa d'Ossa, Solar de la Diputació Provincial de la mateixa ciutat, dues vegades a Olriols, a Sant Sebastià, a Castellassos d'Albelda, a Castillo de Chalamera, a Masada de Ratón de Fraga, tres vegades a Raimat, a Pompeu Fabra de Lleida, a La Paeria 15 ocasions entre els nivells 11, 10, 9, 8, 4 i sense context, 6 a La Magdalena, a Monteró, a La Fonteta de Grealó, a La Fita i a Tossal del Mor.

Forma de cronologia extensa seria present des de la segona meitat del s. II a.C. a la primera meitat del I d.C.

Es el motiu 17 de la classificació d'Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a, fig. 70) i, en aquest jaciment, propi dels "timyatheria" dels s. III-I a.C. En connexió

amb aquest jaciment el trobem al Palomar d'Oliete (ATRIAN et al. 1980, 194-197) i també a Alloza. A Catalunya, el tornem a trobar a Tarragona i a Sant. Miquel de Sorba, al Solsonès (SERRA VILARO 1921). Ja més lluny el motiu també es coneix a Cartagena (ROS 1989, fig. 8, motiu A.3.1), a l'Alcúdia d'Elx (tema 1, n.3 de NORSTRÖM 1973 238; RAMOS FOLQUES 1970, fig. 14) i al poblat castellonenc de Sta. Bàrbara en ambient ibero-romà (VICENT 1979, 188).

3.11. Espina de peix.

Motiu que distingim de l'espiga (6.5) perquè posseeix un geometrisme intencionat i perquè entre els traços es formen una mena de rombes. Per ara propi de La Paeria en dos frags. informes: nivell 8 i sense context, la qual cosa impedeix de fixar datacions.

GRUP 4. CERCLES

4.1. Cercles concèntrics.

Els cercles concèntrics pertanyen a l'Horitzó Ibèric Ple amb seguretat. El dubte és si es mantenen a la fase que ens ocupa, perquè els exemplars que reproduïm procedeixen de superfície en jaciments a cavall dels s. III/II a.C.: Castellazo de Robres, Orlriols, Tossal del Maso, Tossal de la Capirutxa i Tossal del Mor. A La Paeria apareix una vegada en estratigrafia, però a la rasa o nivell 8, la qual imprecisa una datació, i és l'únic cas a La Paeria a més quelcom "atípic".

El gust pels cercles de molts radis -com trobem a Guissona- és propi de l'àrea catalana: a Prats de Rei els trobem combinats amb aigües (prats lams. XVIII,3; XX,1 i XXIII, també a la fase final de Burriac (Cabrera de Mar, Barcelona) (MIRO et al. 1988, motiu 13) i a St. Miquel de Sorba (Solsonès) (SERRA VILARÓ 1921, f.5).

Poc freqüents a Azaila, són no obstant això, són coneguts (temes 51 i 52 de M. Beltrán BELTRAN LLORIS 1976, 268) i també els trobem al Alto Chacón en kalathos (ATRIAN 1976, fig. 3), i a Alloza, Alcorisa i Castellares de Herrera de los Navarros.

Al Llevant ja es coneixerien als s. IV-III, tema 5 de (NORSTRÖM 1973, 130-131) per Alacant, i també a Llíria (BALLESTER et al. 1954, n. 88). Sembla ser que no es donen després del s. III (ROS 1989, 63).

4.2. Porcions de cercles concèntrics.

Com el cas de 4.1., motiu a cavall dels horitzons ple i tardà (s. III/II a.C.) a Tossal de les Tenalles (motiu 8 de Pellicer), Margalef sobre una f.28 i a Olriols.

4.3. Semicercles concèntrics.

Solució pictòrica profusament emprada als s. II-I a.C., és una de les més característiques. Sense entrar en quantitats la trobem: al Solar de la Diputació

d'Osca sobre f.16, a L'Alegria de Montsó, a La Vispesa, a Orlriols també sobre f.16, a Torre Florencio, al Castillo de Chalamera, al Pilaret de Santa Quitèria, al Metxut, a Clots, al Tossal de Sant Salvador, a Plaça Sant Joan de Lleida també sobre f.16, a Pompeu Fabra, a La Paeria en nivells 12 a 9, i sense context, a La Magdalena també sobre f.16, a Punta del Calvari, a Bassa de la Torre sobre f.16, a La Pedrera estrat I de Maluquer, a Tossal de les Tenalles (motiu 4 de Pellicer), a Tossal del Mor, a La Cadena en f.16, a Guissona i a Torà.

Tema predilecte dels kalathoi dels s. II-I a.C. i d'altres vasos. Formen amb els costellars i les aigües els motius dels kalathoi d'Empúries de segona meitat del s. II a.C. i primera del I a.C.: al sector Basilica (AQUILUÉ et al. 1984, 179 f. 91,1; i a les sitges del Forum AQUILUÉ et al. 1984, f. 132-135). És un motiu també molt emprat sol o en combinació als mencionats a tots els kalathoi difosos per les costes d'Itàlia.

M. Beltrán l'inclou com a tema 4.44 d'Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a, 264-265 i fig. 71). També apareix a Sant Antoni de Calaceit, Castellejo d'Alloza i Tiro de Cañón PERALES 1984, f. 15-16); combinat amb aigües al Castillejo de La Romana (BELTRAN LLORIS 1979, 59).

A Llevant esdevé el tema 4 de Norström (NORSTRÖM 1973, II, 240 i fig. 29. A Llíria seria el motiu 93 (BALLESTER et al. 1954), també els trobem a Cartagena (ROS 1989, fig. 8-9).

4.4. Semicercles concèntrics secants.

Motiu propi de la transició d'horitzons ple i tardà, s. III/II a.C. apareix en un vas amb ansa de cistella f.26 i en kalathos f.15 a Margalef. Sobre fragments informes al Tossal del Mor, Pla de les Tenalles, Puig Pelegrí i Tossal de l'Aliga. També al Tossal de les Tenalles (motiu 2 de Pellicer).

Pot aparèixer amb traços serpentiformes en l'espai no ocupat per la pintura. En aquest cas esdevé el tema 12 de Norstrom (NORSTRÖM 1973, 244) de la Serreta, al Palau (Alcalà de Xivert) (SALVADOR 1981, fig. 4,22); a Les Forques (Borriol, Castelló) (FALOMIR - SALVADOR 1981, 261), a la Cueva de la Torre del Mal Paso (Castelló) (FLETCHER 1954, 191 i fig. 5) o a San Antonio de Calaceit (PALLARES 1965, 46).

Sense traços intermedis el trobem sobre un kalathos de Can Olivé (Barcelona) (BARBERA 1961 fig.4). De les dues formes a Llíria (BALLESTER et al. 1954, motius 104 i 103).

4.5. Arquets secants.

Aquest motiu el trobem sobre f.1 al Castillo de Chalamera, a La Paeria als nivells 10, 9 i fora de context, així com també a La Magdalena; sobre la vora d'un platet exvasat al nivell 10 de La Paeria; i sobre f.9 i f.10 a La Magdalena. En frags. informes: dues

vegades a Orlriols, dues a Raimat, una a la Plaça de Sant Joan de Lleida; a La Paeria set al nivell 10, una al nivell 9 i quatre sense context; set a La Magdalena i un a Aguilera de Barbens.

Executat d'una sola línia a mà alçada sense compàs, apareix en forma vertical o horitzontal. A Lleida i a Osca és present amb tota seguretat al s. I a.C., assolint la primera meitat del I d.C.

El trobem a Azaila amb el n. 13 de la classificació de M. Beltran, (BELTRAN LLORIS 1976a, fig. 70), també apareix al Palomar d'Oliete (ATRIAN et al. 1980, 194-197), a Tiro de Cañón (PERALES et al. 1984, 249) i en Poyo del Cid (Herrera de los Navarros) aquí clarament al s. I d.C. (BURILLO 1980, fig. 51,6; 1981, 262-263). El motiu s'esten també per Celtibèria i regió vaccea.

En altres regions tanmateix el trobem en ambients imperials: a l'Alcúdia d'Elx sobre un "olpe" de la producció tardana definida per E. Llobregat i que ha de datar-se entre la segona meitat del s. I d.C. i el s. II d.C. (RAMOS FERNANDEZ 1975, 141 i lams. LXIII, LXIV; RAMOS FOLQUES 1979, 27 i 35, figs. 15 i 27, lams. VI, C i XIII, D; ABASCAL 1988, 368). Decoració present a Cartagena (ROS 1989, fig. 11, motiu A.9.1.) i a Llíria (BALLESTER et al. 1954, 104, temes 99-102)

GRUP 5. CURVILINIS

5.1. Costellars.

Aquest és un motiu característic dels vasos de finals del s. III a.C. (estrat I de Roques de Sant Formatge (JUNYENT 1973a, 297 i fig. 5, 149), el II a.C. i segons que es desprèn de l'estratigrafia de La Paeria de primera meitat del I a.C., els pocs exemplars a La Magdalena i l'absència entre els jaciments "imperials" reforcen la nostra proposta sobre la seva fi.

Presentes a: L'Alegria, La Vispesa, Orlriols -aquí 5 vegades sobre f.16, Torre Florencio, El Castillo de Chalamera, Tossal de la Capirutxa, el Canyeret de Lleida, Plaça Sant Joan de la mateixa ciutat, La Paeria nivells 13, 12, 10, 9, 4 i sense context, La Magdalena, sobre una oenochoe a Punta del Calvari, Tossal de les Tenalles, Estinglells A, Tossal del Mor, La Cadena i sobre f.15 a Torà.

Aquest motiu és el n. 7 de (NORSTRÖM 1973, 242) per la zona alicantina, el A.8.1. A Cartagena (ROS 1989, fig. 8, el n. 20 a Llíria (BALLESTER et al. 1954) i els ns. 43, 45, 49 i 51 d'Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a, 266); apareixen al Castellet de Banyoles de Tivissa (VILASECA et al. 1949, 36), en el grup emporità i en els kalathoi escampats per la Mediterrània acompanyant els semicercles concèntrics (vid. 3.4).

Una menció apart mereix un grup de costellars que intercalen grans línies trencades, i que trobem en kalathos, indistintament f.15 i f.16: a La Vispesa, La Suda (Lleida), Bassa de la Torre i Tossal Redó de Verdú. Els ambients semblen de la transició del s II al I a.C., tot i que un cop més no tenim estratigrafies.

Temes 51 i 52 d'Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a, 268 i fig. 71) els data al s. I a.C.; al llevat s'ha vist com l'element que acompanya l'aparició de la temàtica vegetal (ARANEGUI 1974, 41 i fig. 3), que enllà és més antic ho demostra el kalathos de Les Forques de Borriol (Castelló) (FALOMIR - SALVADOR 1981, fig. 7).

5.2. Aigües.

Designem amb aquest epígraf els conjunts de línies sinuoses desenvolupades verticalment que trobem a: Oloriols en f.16, El Pilaret en un vas cilíndric amb anses, Paeria nivell 10, Magdalena, al vas cervecer de Gebut, al plat/tapadora de Punta del Calvari, en una tenalla de Margalef, a diversos vasos a Tossal de les Tenalles, al Tossal Redó de Verdú i a Guissona.

La cronologia aniria del s. III/II a.C. al II, present al I a.C però rarificant-se a mesura que avança la centúria.

Es el tema 10 de Norström (NORSTRÖM 1973 fig. 32), i a més del sud-est: Cartagena, (ROS 1989, fig. 11)

Lliria (BALLESTER et al. 1954, n. 20), dels grups de l'empordà i fora de la península, els trobem a Berga a la Plaça de les Bruixes (SANCHEZ 1984, lám. 7)

5.3. Ones.

Així designem a les línies ondulades representades en grups horitzontals, que trobem a: El Castillo de Chalamera, La Paeria nivells 10, 9, 8 i sense context, La Magdalena, La Fita i Estinglells A. Semblen presentar una cronologia imprecisa de s. I a.C.

Al sud-est (Serreta, Albufera) es daten entre els segles IV i I a.C (NORSTRÖM 1973, 135-136), a Cartagena (ROS 1989, fig. 11), també són conegudes a Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a, temes 42 i 45).

5.4. Escames.

Motiu format per sèries de semicercles que s'encavalquen, efectuats a mà alçada. Només els trobem en una f.16 a Olriols i a Castellassos d'Albelda. Segles II-I a.C.

5.5. Serpentiformes.

Línia ondulada aïllada o entre dues línies delimitadores. Pròpia del s. III/II a.C. pot arribar fins a inicis del I a.C.: Solar de la Diputació Provincial d'Osca, Torre Barbut, Pompeu Fabra, La Paeria nivell 13 i

sense context, La Magdalena, La Fita, Les Forques
dLa Sentiu, Margalef, Tossal Tenalles i Tossal Redó de
Verdú. Motiu n. 9 de Llíria (BALLESTER et al. 1954) i
conegut a Cartagena (ROS 1989, fig. 11).

GRUP 6. ESQUEMÀTIC ISOLAT

6.1. Aspa.

Petit motiu que omple espais buits a la
decoració. El trobem a L'Alegria, La Vispesa, al coll
d'una f.11 a La Paeria nivell 10 i amb traços petits als
extrems també al mateix nivell.

6.2. Creu aspada.

Número 6 de la classificació de Pellicer al
Tossal de les Tenalles, només apareix en aquest jaciment.

Es repeteix en un kalathos de Castiglioncello
(LAMBOGLIA 1954, vas n. 3, figs. 36-38).

6.3. Estrella.

Motiu predilecte dels pintors per cobrir
l'espai que resta sota les anses aplicades als kalathoi,
el trobem a Olriols, Pilaret de Sta. Quitèria i Tossal de
les Tenalles, en datacions de s. III-II a.C. També en un
frag. informe de La Magdalena.

Apareix en molts llocs en la mateixa situació sota anses de kalathoi: Tarragona (SERRA VILARO 1932, fig. 19; AMO 1985, 52) a St. Miquel de Sorba (SERRA VILARO 1921), a la sitja n. 4 de can Olivè (BARBERA et al. 1961, fig. 4), al Castellet de Tivissa (Tarragona) (VILASECA et al. 1949, 36), a Azaila (BELTRAN LLORIS 1976a, 277), a Tiro de Cañón (motiu 15,22) (PERALES et al. 1984, 249), i al vas n. 2 de Castiglioncello (LAMBOGLIA 1954, 30-32).

6.4. Fletxa.

Una representació en un fragment amb tricromia a La Fita de Juneda, de característiques tècniques afins a altres fragments de l'apogeu de La Magdalena.

6.5. Espiga.

Aquest motiu que és una esquematització original d'un motiu vegetal. No se'n sap el temps, però és pròpia del s. I a.C. avançat: 1 a Olriols i 3 a La Magdalena, una les quals sobre f.11.

Trobem una espiga en lloc d'una estrella sota una ansa de kalathos a can Olivè (BARBERA et al. 1961, fig. 4), i representada, per exemple al Palau (Alcalà de Xivert, Castelló (SALVADOR 1981, fig. 4,20).

6.6. Mitja lluna.

Un motiu estrany que trobem en un fragment informe amb pintura blanca al nivell 13 de La Paeria. Entre 90-70 a.C.

GRUP 7. ESQUEMÀTIC SERIAT

7.1. Esses.

Motiu decoratiu que podem trobar disposat horitzontalment o verticalment, amb diferències d'estil, mida i distància entre els individus, en alguns vasos més que "esses" podríem acceptar el terme de cuquets "gusanillos" (ATRIAN et al. 1980, 96-97), per la degeneració que assoleixen. No veiem motiu però, per designar com "estrigilis" a les esses de traços llargs (ROS 1989, 68).

A) en horitzontal el trobem al Solar de la Diputació d'Osca, a La Vispesa, a Olriols sobre f.16, a Sant Sebastià, a La Paeria nivell 13, nivell 11, nivell 10 amb les f.7 i f.7, nivell 9 amb f.1, nivell 7, nivell 5, nivell 4 i sense context, a La Magdalena sobre f.1 i f.10, a Mor Mur, a Gebut sobre f.7, a La Fonteta de Grealó sobre f.9, a La Fita, a Margalef sobre f.15 i f.26, al Tossal de les Tenalles (Motiu 1 de Pellicer), al Tossal del Mor i a Borniona sobre f.16.

Tindrien el seu origen a Llevant, emprats amb profusió a La Serreta (ARANEGUI 1974, 43), a la Cueva de la Torre del Mal Paso (FLETCHER 1954, fig. 8) i es

desenvoluparien fins les esses esveltes i ganxudes que acompanyen a la temàtica simbòlica d'Elx-Arxena (NORSTRÖM 1973, 259 i fig. 50), tema 7 i motius 13-17; RAMOS FOLQUES 1964, 358-359; RAMOS FERNANDEZ 1974, 83 i 86). Localitzable a Llíria (BALLESTER et al. 1954, n.16) i a Cartagena (ROS 1989, fig. 12).

A Aragó també les trobem als nivells augustos de la Casa de Los Pardo de Saragossa (BELTRAN LLORIS 1979, fig. 83), al Castelillo de Alloza (ORTEGO 1946, fig. 5,2; ATRIAN et al. 1980, 103-104), amb quatre tipus a Tiro de Cañón, entre les quals en forma de "cuquet" (PERALES et al. 1984, 249), al Cabezo de la Guardia (Alcorisa) (ATRIAN et al. 1980, 96-97), al Palomar d'Oliete (ATRIAN et al. 1980, 194-197), a Azaila, temes 98-99 (BELTRAN LLORIS 1976s, f. 73) i en forma "delfiniforme en un kalathos del Poyo del Cid (BURILLO 1980, fig. 51,5).

A Catalunya, sense voler ésser exhaustius: al Castellet de Banyoles de Tivissa (VILASECA et al. 1949, lams. XVI i XX-XXI) i Plaça de les Bruixes de Molins de Rei (Barcelona) datats a la segona meitat del s. II a.C. (BERGUEDA 1984)

B) en vertical a L'Alegria, La Vispesa, Orlíols sobre f.16, S. Sebastià, Pilaret de Sta. Quitèria sobre f.16, a Pompeu Fabra, a La Paeria nivells 10, 9 i sense context, a La Magdalena sobre f.16, a La Fita i a La Cadena.

En aquesta disposició les trobem a Sorba (SERRA VILARÓ 1922) i a Tarragona (SERRA VILARÓ 1932, figs. 13 i 15; AMO 1985, figs. 23 i 39.

Com veiem les "esses" presenten un arc cronològic ampli que abasta la totalitat dels segles II i I a.C.

7.2. Sigmes.

Un motiu pictòric seriat ens recorda aquesta lletra, grega sense que la intenció dels pintors òbviament hagi estat reproduir-la. La datem entre finals del s. II i tot el s. I a.C., si jutgem pels jaciments d'on surt:

A) en horitzontal: a Olriols, a Pompeu Fabra sobre f.16, a La Paeria nivell 10 en f.3, nivell 9, nivell 8 i a La Magdalena.

B) en vertical: a Olriols, Paeria nivell 11 i sense context, a La Magdalena.

Es coneguda a Azaila, tema 100 de Beltran, associable a les "esses" (BELTRAN LLORIS 1976a, 297 i fig. 73) i també al Palomar d'Oliete (ATRIAN et. al. 1980, 194-197). A Llíria ha estat catalogada com a motiu n. 16 (BALLESTER et al. 1954).

7.3. Dobles oves.

Motiu característic del segon quart del s. I a.C. potser fins l'extinció de la centúria, sobre tres formes característiques: 6b, 7 i 10. Sobre un s/f a L'Alegria, en f.6 a Olriols, en f.7 a Pompeu Fabra, en f.10 al nivell 9 de La Paeria, s/f al nivell 8 de La Paeria i al grup sense context; 3 en f.7 i 3 s/f a La Magdalena.

Tornem a trobar el motiu no lluny de la nostra àrea, en un kalathos de Solsona (SERRA VILARÓ 1924, fig. 6) i en certa forma, emparentat amb el tema 32 de M. Beltran (BELTRAN LLORIS 1976a, 62).

7.4. Bes baixes.

Motiu seriat que, de forma cursiva i en vertical imita aquest motiu. El trobem en dos fragments informes a La Magdalena.

7.5. Emes.

Sèrie de traços que recorden aquesta lletra o costellars degenerats, apareixen sempre entre traços. Excepte un de dubtós del Pilaret de Sta. Quitèria, la resta els trobem 2 en s/f a La Paeria nivell 10, 1 en f.7 a la Paeria nivell 9; a La Magdalena 1 en f.7, 1 en f.9, 2 en f.10 i 7 en s/f; també en f.9 a La Fonteta de Grealó. Datació entre segona meitat del s. I a.C. (no es pinten sobre pintura blanca) i canvi d'Era (no apareixen a Raimat).

E. Junyent les anomena emes o lunetes i les considera una recreació local dels costellars o palmiformes (JUNYENT - PEREZ 1982, 77), nosaltres considerem que provenen de la transformació del motiu 7.6.

7.6. Enes.

Sèrie de traços ovals a la part superior i amb dos pics a la inferior. Excepte un fragment de f.1, tots els que coneixem són informes: Olríols, Castillo de Chalamera, La Paeria nivell 4 i sense context, La Magdalena. Segle I a.C.

7.7. Cors.

Sèrie de petits motius que recorden cors. Es troba a La Paeria sense context i en f.3, i a La Magdalena en informe.

GRUP 8. ESQUEMÀTIC ENTRELLAÇAT

8.1. Postes.

A) horitzontals: sobre dues f.16 a Olríols, i al Tossal de les Tenalles desglosades entre els motius 3, 5, 7 i 9 de Pellicer segons la seva complexitat decorativa.

B) verticals: a Olriols, Francesc Macià, La Paeria nivell 4 i sense context, La Magdalena, en f.15 a Margalef i en f.16 a Cortals.

Pertanyen bàsicament al s. II a.C. però també apareixen al I a.C.

Tema 11,3 de (NORSTRÖM 1973, 24), el trobem molt difós al món ibèric, al Llevant es data entre els s. III-I a.C. Les més afins, per exemple a les del Tossal de les Tenalles són les d'Azaila, Alloza, Alto Chacón, Castillejo de la Romana, Tiro de Cañón (PERALES et al. 1984, 249) i Turó de la Rovira (Barcelona) (BARBERA et al. fig. 2). A Llíria també estan ben representades (BALLESTER 1954, n. 172-173).

8.2. "Ròleos"

Motiu que trobem en una f.16 amb pintura blanca a La Paeria nivell 9, i en un frag. del Tossal del Mor.

El trobem als kalathoi d'Azaila, motiu 37b de BELTRAN LLORIS 1976a, fig. 70).

8.3. Ovals units.

Un curiós motiu que trobem en un fragment informe de El Castillo de Chalamera.

GRUP 9. SUPORTS FLORALS

9.1. Tall llis.

Incloem aquí aquells talls de suport sense brots. Apareixen a Sant Sebastià, Paeria nivells 10, 4 i sense context, i a Magdalena. Semblen propis del s. I a.C.

9.2. Tall amb brots naturalistes.

Designem així aquells que presenten talls amb brots que no són transversals, d'acord amb representacions naturalistes. Els trobem a La Paeria sobre f.3 al nivell 10, i en la mateixa forma al nivell 9, alguns sense context i a Pompeu Fabra. La seva datació per ara es vincula a la part central del s. I a.C.

9.3. Talls amb brots esquemàtics.

Designem així aquells que presenten talls amb brots transversals executats rutinàriament, fins i tot aplicats fora del tall com passa sobre una f.11 i altres frags. informes a La Magdalena. A més el trobem sobre f.16 a Olriols, sobre f.3 a Raïmat, sobre f.3 a La Paeria nivell 11 i sense context, sobre f.3 a La Fita i a Cortals. S'iniciaria paral·lel a 9.2., però sembla una evolució degenerativa d'aquest entre el segon quart del s. I a.C. i potser quelcom passada l'Era.

Aquest motiu és més propi de les ciutats en vies de romanització que dels poblats ibèrics: una gerra bicònica de Celsa (BELTRAN LLORIS 1985, 104), Forum Municipal de Tarragona (AMO 1985, 45 i fig. 50), Prats de Rei (Barcelona) amb fulla 10,2 en una f.16 -kalathos- (BERGADÀ 1984, lam. XXI) o el Castillejo de la Romana (BELTRAN LLORIS 1979, 59) també en kalathoi.

9.4. Talls espiraliformes.

Difícils de distingir de fragments simples espirals que no siguin de fons de vas o de pom de tapadora, el trobem a La Paeria nivells 10, 9, 5 i sense context, a La Magdalena, al Tossal del Mor, a Cortals i a Guissona. Sembla que és propi del s. I a.C.

Apareix als nivells republicans de Fuentes de Ebro (Saragossa) (BELTRAN MARTINEZ 1957, fig. 20).

GRUP 10. FLORALS

10.1. Fulla empenta.

Tradicionalment considerada fulla d'heura, sense entrar en disquisicions botàniques, d'una mida molt grossa com a motiu isolat a kalathoi i d'altres vasos del Tossal de les Tenalles de Sidamon, on Pellicer distingí set tipus. A la nostra àrea també es pot trobar al Puntal d'Ontinyena, Castillo de Chalamera, Margalef, La Cadena i Tossal del Mor de Tàrraga. En forma fragmentària i per

tant dubtosa a Mor Mur, La Paeria sense context, La Magdalena i La Fita. La cronologia seria de s. III finals i s. II a.C.

Temes 83 a 91 de M. Beltrán, començaria amb fins filaments al voltant, per esdevenir autèntiques bràctees al Tossal de les Tenalles, Fontscaldes, Puig Castellar, a més d'aquests jaciments es trobaria a Ischia, Castiglioncello, Albufereta d'Alacant, Serreta d'Alcoi, S. Miquel de Sorba i Castellet de Banyoles (Tivissa, Tarragona) (BELTRAN LLORIS 1976a, 273).

A Tarragona també és present (SERRA VILARO 1932, fig. 9-11; AMO 1985, f. 30); a Can'Olivè (BARBERA et al. 1961 fig.4), i a Tiro de Cañón (PERALES et al. 1984, f. 16, n. 58).

Seria el Tema 15 de Norström (NORSTRÖM 1973, II, 245). A Llíria guarden semblança amb els de la zona que ens ocupa els n. 230 i 234 (BALLESTER et al. 1954).

10.2. Fulla de dos lòbuls llargs.

Específica i diferenciada fulla de lòbuls primis i llargs i forma total triangular. Apareix sobre tres fragments d'Olrriols, un del quals és una f.11, a La Magdalena, i al Tossal de les Forques de La Sentiu. Proponem una data de finals s. II a.C. i s. I a.C.

Fulles bessones les trobem a Prats de Rei, en

kalathos (BERGADA 1984 lam. XXI), a Tarragona, malauradament de procedència desconeguda (AMO 1985, fig. 53). No llunyanes en forma són certes fulles de l'Alcudia d'Elx, complementàries d'uns motius principals: grans ocells (NORSTRÖM 1973, 252).

10.3. Fulla curta lanceolada.

Modesta fulla a l'extrem de talls, que trobem a Pompeu Fabra, Paeria nivell 11, nivell 9, nivell 5 i sense context, a La Magdalena i a La Fita. Se centraria al s. I a.C.

10.4. Fulla trilobada.

En realitat és una fulla de parra que trobem en ambients tardans: Raïmat (f.3), La Paeria nivell 9, esquemàtica a Paeria sense context, diverses vegades a La Magdalena, La Fita. Oscil.laria entre s. I a.C. avançat i primera meitat del I d.C.

10.5. Fulla de dos lòbuls curts.

Diverses mostres de petites fulles amb forma de cor que trobem a La Paeria nivell 11, La Magdalena, Margalef i Tossal del Mor, s. II i primera meitat del I a.C.

10.6. Fulla monolubada.

Petita fulla que trobem a Orlriols i La Paeria fora de context, sense una datació fiable.

10.7. Rosiforme exempt.

Fulla o flor d'extrems ovals reomplerts de traços a Orlriols, similar una de La Paeria nivell 11, també en un fons obert de La Paeria sense context. Provisionalment la situem a cavall entre els s. II/I a.C.

En ambient imperial es troben solucions similars a Cartagena (GONZALEZ SIMANCAS 1929, fig. IV; BELTRAN MARTINEZ 1948, 159; ROS 1989, 93 i f. 36).

10.8. Rosiforme encerclat.

Motiu de tendència molt geomèrica pintat sobre kalathos i sobre cratera de peu baix al Tossal de les Tenalles. Datació de finals s. III/s. II a.C.

Certa semblança guarda el motiu n. 305 del Corpus d Llíria (BALLESTER et al. 1954)

10.9. Palmiforme.

Format per fulles disposades en forma de palmeta però trencades al mig per una mena d'escaleriforme. Es documenta al Tossal de les Tenalles i a Margalef, datació com el motiu anterior.

GRUP 11. ZOOMORFS I ANTROPOMORFS

11.1. Ocell.

L'ocellet representat amb un ull per un cercle buit i punt, ales de traç sinuós i potes esquemàtics amb traços rectes i decidits queda retratat per les representacions al Tossal de les Tenalles (motiu 21 de Pellicer), Molí d'Espigol i Pla de les Tenalles, als que afegiríem un petit fragment de Sant Sebastià (Tamarit de Llitera). La cronologia aniria entre finals del s. III i més propiament s. II a.C.

Assenyalem la possible corresponència amb un ocell pintat en un frag. molt deteriorat de Tarragona (AMO 1985, fig. 14), i del poblat d'El Vilar de Valls de datació afi al Tossal de les Tenalles (FABRA - BURGUETE 1986, fot. 12).

11.2. Au.

Dues representacions: un gall al fons d'un timiatherion a La Paeria nivell , datable al s. I a.C. i la part inferior d'una au a La Magdalena, de potes i dits corbs, datable laxament al s. I a.C.

11.3. Cavall.

Part inferior d'un èquid de potes desproporcionades i rectes, amb representacions

detallades de les peüngles, que apareix a l'antic nivell 12. Datable sobre el segon quart del s. I a.C.

Conserva les característiques essencials dels èquids de la pintura bascular ibèrica: ante-potes curtes, part baixa llarga i desproporcionada, detall de les peülles. Com a tret distintiu, el presumpte cavall de Paeria presenta els contorns de les potes rectes i paral·lels entre si, semblant a la representació en pedra de La Vispesa, i contra el caracter comú de traçar-les més o menys arquejades; per aquestes raons proposem un pintor local i renunciem a fer una relació de "llocs" on apareixen cavalls pintats.

11.4. Dofí.

Representació esquemàtica seriada que recorda aquest animal, que segurament copiaren de monedes, mosaics -ja apareix en opus signinum- o en materials peribles. Apareix a Gebut sobre una f.3, i 5 vegades a La Magdalena: sobre f.3 també, sobre f.10 i els altres tres casos en informe. Proposem una datació de segona meitat s. I a.C. incloent el canvi d'Era.

A Azaila tornem a trobar dofins però, més esquemàtics que els nostres, associats a motius propis del s. I a.C. potser antic (CABRÉ 1944, lam. 3, fot. 4 i 6; BELTRAN LLORIS 1976a, 258). No incloem aquí les "esses" delfiniformes vid. el nostre motiu 7.1.

11.5. Representació humana.

Segura només tenim la cara frontal del petit Fragment de Santa Anna (Tamarit de Llitera). Es menciona a a La Malena (Lanaja) però no el coneixem, i s'ha volgut veure al Castillo de Chalamera.

La cara de Sta. Anna presenta una frontalitat ingènua, poc freqüent entre les representacions de perfil del món ibèric, i té com a paral·lel més proper una representació de l'Alcúdia d'Elx (FERNÁNDEZ AVILES 1944, 161-168; MAESTRO 1985, 560), i semblances dispositives amb les representacions més naturalistes de El Palomar d'Oliete (BELTRAN MARTINEZ 1958, fig. 34).

GRUP 12. DECORACIONS SOBRE L'ALA FORMA 16.

12.1. Dents de llop consecutius.

Aquells que s'amaguen entre si formen una línia sense fi. Documentem: 3 a Pilaret de Sta. Quitèria, 1 a La Paeria al nivell 11, 2 al nivell 10 i 2 sense context, 1 a La Magdalena, 6 a Bassa de la Torre, 1 al Tossal Redó de Vedú, 1 a Cortals i 1 a Puig Castellar. Possible datació segona meitat s. II a.C. i principis del I. a.C.

Són conegudes en vasos d'Azaila com tema 33 de BELTRAN LLORIS 1976, i a Prats de Rei (BERGADÀ 1984 lams. XXI i XXII).

12.2. Dents de llop separades.

No hi ha contacte entre els elements. Apareix un exemplar a: La Paeria nivell 11 i sense context, La Magdalena, Mor Mur, La Fita, Bassa de la Torre i Tossal del Joc. Datació com a l'anterior o quelcom més tardana.

Alguns kalathoi de S. Miquel de Vinebre són afins als que incloem en aquest grup (SANZ 1979, 16, fig. 2).

12.3. Triangles llargs.

Format per grans traços triangulars que tot just mantenen contacte entre si. Un exemplar a: Els Castellassos, Era Vella, Corques, Torre Claret i amb pintura blanca a Raimat. Cap d'aquests jaciments ofereix una cronologia clara, ens inclinem però a considerar-lo propi del s. I a.C.

12.4. Triangles llargs amb línia de perímetre.

Similar al motiu anterior, presenta la novetat de la unió dels traços per una banda amb perímetres. Apareix repartit així: 1 al Solar de la Diputació d'Ossa, 2 a L'Alegria, 2 a La Vispesa, 1 a Olriols, 1 a Pilaret de Sta Quitèria, 1 a Canyeret (Lleida), 1 a Sant Joan (Lleida), 1 a Pompeu Fabra (Lleida) i a La Paeria sense context, 5 a La Magdalena, 2 a La Fita, 2 a Bassa de la Torre i 1 a La Cadena. Apareix en jaciments uns casos

afins a 12.3. i en altres més "vells", provisionalment segona meitat o finals del s. II a.C. i s. I a.C.

Decoració afi es la que conserva una vora de kalathos amb cèrvols pintats al seu cos i procedent d'Empúries (CASTILLO 1943, 21 i fig. 11). Un exemplar trobat a Tamuda (Algèria) reuneix aquestes característiques (TARRADELL 1951, 186) i un altre procedent de Cartagena (ROS 1989, fig. 16).

12.5. Triangles entrelaçats.

Barroc motiu on els triangles són envoltats per una línia que forma arquets. El trobem a La Magdalena, La Cadena, 3 cops a Orlíols on s'omplen els espais lliures una vegada amb aspes i altre amb petites esses, i un a Bassa de la Torre que substitueix els triangles per una banda entre línies que forma espirals. No es poden datar amb seguretat: finals s. II - s I a.C.

12.6. Petites dents de serra.

Decoració que trobem a Orlíols, Pilaret de Sta Quitèria i a La Paeria sense context. No podem precisar si en f.15 o f. 16 en una vora de La Pedrera e. 1. Datació incerta, però antiga dintre de la forma que ens ocupa.

12.7. Alternança de traços i reserves.

Al costat de la vora es pinten quatre o cinc grups de traços transversals degeneratius d'exemplars on s'efectuava a compàs. La resta es deixa en reserva, per això fragments molt petits poden semblar mancats de pintura. Documentat així: 2 a Olriols, 1 a St. Sebastià, 2 a Castellassos, 2 a Pilaret de Sta. Quitèria, 1 a La Suda, 2 a La Paeria nivell 12, 1 al nivell 9, 1 al nivell 4, 6 sense context, 1 a Trona del Marino i 1 a Castelló (Artesa de Lleida). Datació de darrer quart del s. II a.C. i s I a.C.

Aquesta decoració es molt característica del N.E. de Catalunya, per exemple a Empúries entre la segona meitat del s. II i primera del I a.C. (AQUILUE et al. 1984, 301, fig. 108,7 i 397, fig. 116,10) o a Montori (Rupià) en context republicà-imperial (CASAS et al. 1983, lam. XLV, 15) i Pla de l'Horta (Sarrià de Dalt, Girona) (CASAS et al. 1983, lam. LX, 5, 6 i 13). El tornem a trobar amb decoració afi als exemplars emporitans i també alcança Itàlia, per exemple a Albintimilium (LAMBOGLIA 1954, f. 16). Un motiu similar sobre un exemplar de nivell del temps d'August a La Casa de Los Pardo (Saragossa) (BELTRAN LLORIS 1979, fig. 84). A València als primers nivells de la ciutat (MATA et al. 1980, fig. 16, n. 124) i a Cartagena (ROS 1989, fig. 31).

12.8. Alternança de traços i reserves amb línia de perímetre.

Motiu similar a l'anterior el qual s'afegeix una línia de perímetre. Troballes totes a Lleida: 3 a Pompeu Fabra, 1 a La Paeria nivell 11, 1 al nivell 10, 1 al nivell 6, 1 sense context i 1 a La Magdalena. Datació de s. I a.C.

Hi ha també paral·lels a la ciutat de València (MATA et al. 1980, fig. 14, n. 90).

6.5.3. VERNÍS ROIG ILERGET

Aquesta ceràmica aparegué per primer cop a les excavacions de l'any 1915 al Tossal de les Tenalles (COLOMINAS - DURAN 1920, f. 416), R. Pita ja va fer alguns comentaris - sigillata local- (PITA 1963, 381), va reaparèixer a l'Estrat 1 de la Pedrera -excavacions al 1958 (MALUQUER et al. 1960, 40-44 i 74), i Pellicer la vinculà amb un frag. d'Empúries (PELLICER 1966, 105, nota 3). Va ésser l'atenta excavació de Roques de Sant Formatge de 1970 la que permeté a E. Junyent individualitzar-la i datar-la en un treball ja clàssic: JUNYENT 1974b, 109-111.

És una ceràmica d'excel·lent vernís roig, rosat, coral·lí, ataronjat o granatós, aplicat

acuradament amb pinzell, que vitrifica i no es ratlla amb l'ungla, es pot desprendre de les parets dels vasos sense perdre la consistència. Les pastes dels vasos són depurades, amb minuscules partícules blanquinoses i coloracions de l'ataronjat i marró clar al rosat, en algun cas grisa per l'excés de coccio. Les formes bàsiques són oenochoes de boca trilobada i ansa de secció rectangular i petits bols, amb algun contenidor i vas més atípic (JUNYENT 1974b, 111-120).

Bàsicament és un servei de taula que competeix amb la vaixel·la importada de vernís negre i que es pot datar entre mitjan del s. III i primera meitat del II a.C. (JUNYENT 1974b, 124), actualment el mateix autor s'inclina a datar-la entre finals del III i s. II a.C.

Respecte a la dispersió d'aquest tipus ceràmic, abasta les zones de plana de les províncies de Lleida i Osca, les sobrepassa i, també, apareix a la Conca de Barberà. En aquest treball s'ha mencionat en una nòmina de 44 jaciments: El Almerge i Filada Medio (Laluenga), La Malena (Lanaja), Pinzana i L'Alegria (Montsó), Ripoll i El Pontón (Binaced), Barranco de la Cruceta i El Castillo (Chalamera), Pilaret de Sta. Quitèria i Vedat de Sant Simó (Fraga), Olriols (S. Esteve de Llitera), La Vispesa i Sant Sebastià (Tamarit de Llitera), Els Castellassos (Albelda), Torre del Barbut i Tossal de la Capirutxa (Almacelles), Tossal del Maso (Alguaire), Metxut i Tossal de S. Salvador (Almenar), Monderes (Castillonroi), Plaça S. Joan, La Suda i Puig Pelegri (Lleida), Carrasumada

(Torres de Segre), Gebut (Soses), Els Vilans A (Aitona - Seròs), Roques de Sant Formatge i Moli Roca (Seròs), Punta del Calvari (La Granja d'Escarp), La Pedrera (Vallfogona de Balaguer), Mor Mur (Balaguer), Tossal de les Forques (Assentiu de Sib), Margalef (Torregrossa), Tossal de les Tenalles (Sidamon), El Tossal II (Golmès), Serra dels Colomers (Puigverd de Lleida), La Fita (Juneda), El Puntarrò (Les Borges Blanques), Fogonussa A (S. Martí de Riucorb), Moli d'Espigol (Tornabous), Tossal del Mor i Montmagastrell (Tàrrega) i Estinclells A (Verdú). La nòmina pot ampliar-se si es confirma la seva presència en una sèrie de jaciments inèdits en revisió: Els Vedats (Albelda), Sant Faduc (Alfarràs), Tossalet de Fenollet (Almenar) i Porta dels Apòstols (Lleida). També coneixem la seva presència en llocs inèdits més al nord de l'àrea per nosaltres estudiada: El Pueyo (Barbastro) i Lo Pingato (Costean).

6.5.4. DECORACIÓ AMB PINTURA BLANCA (BICROMIA)

L'estat fragmentari de molts dels vasos ens impedeix de conèixer bé la funció d'aquesta pintura de color blanc ivori o beige que s'aplicava prèviament a la tradicional pintura d'òxid fèrric de color vermellós, morat o marró. Sembla, però, que s'aplicava a franges per destacar més els motius decoratius principals com ara flors, "esses", "emes", línies obliqües o dobles "oves" entre d'altres. No ocupa, doncs, tota la superfície.

Si bé en una ocasió la definirem com a engalba, (PEREZ ALMOGUERA et al. 1988, 26) actualment la considerem autèntica pintura. D'aspecte espessant i poc adherent, els elements atmosfèrics la fan desprendre amb facilitat, i se'n va la pintura d'òxid fèrric superior. Es per això que, en prospecció, a penes es localitza i els conjunts més grans corresponen a excavacions científiques o il.legals.

Per ara la nòmina de llocs on la coneixen són: Orlriols (S. Esteve de Llitera), La Vispesa (Tamarit de Llitera), Castellassos (Albelda), Raïmat (Lleida), La Paeria, La Magdalena i Pompeu Fabra (Lleida), Mor Mur (Balaguer), Monteró (Camarasa), La Fita i Tossal de l'Aliga (ambdòs a Juneda), La Fogonussa A (S. Martí de Riucorb), El Mas (Vilagrassa), Cortals (Cervera) i Guissona.

E. Junyent menciona un preparat blanquinós en algunes peces de Roques de Sant Formatge (Seròs) al s. III a.C. (JUNYENT 1973a, 297; 1975, 718), que no semblen tenir connexió amb la nostra ceràmica, absent als Horitzons de s. III/II a.C. del Tossal de les Tenalles i de Margalef. Si bé podria aparèixer a Orlriols avançat el s. II a.C., Cortals, Guissona i, en particular, a La Paeria la fixen al s. I a.C. des de 90-70 a.C. fins mitjan de centúria ja que als nivells superiors del jaciment lleidatà es rarifica a igual que a La Magdalena i a Raïmat, a tot estirar arriba al canvi d'Era però no la sobrepassa. La tímida presència a Raïmat, les pròpies

formes sobre les que apareix que no són les més tardanes
ens corroboren aquesta impressió.

Segurament mitjançada la primera centúria a.C.
són desplaçades per les produccions amb vernís rosat o
ataronjat que si aconseguen la primera meitat del I
d.C. En un moment incert es produeixen algunes de les
peces de bella tricromia que contenen tots els elements
de l'horitzó Ibèric Tardà: a La Paeria, La Magdalena i a
La Fita.

L'aspecte que el seu dia oferirien aquestes
ceràmiques bicromes, amb el blanc i el vermell més
intensos seria diferent. No deixen d'èsser parentes d'un
grup de gerros que trobem en diversos jaciments, en
particular a La Paeria amb una engalba blanquinosa, que
potser tenen relació amb el grup definit per J.M. Nolla
per l'Empordà (NOLLA 1981, 51-62). Fora de l'àrea que ens
hem traçat apareix mencionada a la Puebla de Castro
(MAGALLON - FERRE 1977, 154, n.2). A d'altres àrees
ibèriques es documenta preparant tot el vas a Azaila
(GARCIA BELLIDO 1962, 658), a algunes peces de l'estil
Elx-Arxena, i en un frag. empurità (CASTILLO 1943, 24).

6.5.5. CERÀMIQUES PINTADES AMB VERNÍS VERMELL

Una tècnica de les ceràmiques comunes, pròpies
de la Vall de l'Ebre per als segles I a.C. - I d.C.

consisteix en aplicar vernissos castanys, rosats, vermells pàl·lids o ataronjats més o menys intensos. Al principi en bols i oinochoes, després en tota mena de gerres. Aquest vernís de vegades s'ha confós amb el roig ilerget, malgrat que aquest ja va quedar ben definit a (JUNYENT 1974b, 109-133), i una mínima pràctica els distingeix ràpidament.

Aquesta tècnica fou prestada a la ceràmica pintada, possiblement perquè l'una i l'altra són produïdes pels mateixos tallers del país, que diversifiquen la seva producció. Es procedeix primer a pintar el vas i després és vernissat, amb ditades del terrissaire, i regalimant a l'interior dels vasos, és té aquesta sospita perquè pot saltar la pintura d'oxid fèrric i aleshores mostra la pasta del vas, deixant una mena de negatiu entre el vernís. Insistim que és pròpia de la segona meitat de s. I a.C. i primera del I d.C.

QUANTIFICACIÓ DE LA CERÀMICA IBÈRICA PINTADA DE LA
MAGDALENA (LLEIDA)

<u>Forma</u>	<u>Nº. individus</u>	<u>Percentatge</u>
1	38	11,72
2	6	1,85
3	6	1,85
4	10	3,08
5	8	2,46
6	28	8,64
7	55	16,97
8	9	2,77
9	64	19,75
10	20	6,17
11	15	4,62
12	1	0,30
13	2	0,61
14	1	0,30
15	3	0,92
16	37	11,41
17	9	2,77
18	6	1,85
19	2	0,61
28	1	0,30
indet.	3	0,92
TOTAL	324	100,00

6.5.6. COROPLÀSTIA

6.5.6.A. FIGURETES FEMENINES ACAMPANADES

Actualment coneixem 17 figuretes o fragments de figuretes femenines acampanades: Solar de la Diputació Provincial d'Ozca, dues a L'Alegria, Olriols, Era Vella, el Romeral d'Albesa i 11 a Lleida: 9 a La Magdalena i dos a La Paeria, localitzades una al nivell 3 i altre sense context respectivament.

Hi ha notícies imprecises de més troballes, lamentablement no són gaire explícites: va aparèixer "un important conjunt de figurillas de barro, de forma humana, que parecien representar mujeres vestidas con largos mantos, en forma que recordaban algunas del tipo del "Cerro de los Santos" y otros santuarios andaluces, aparecieron cerca de Alcarràs en un escondrijo y fueron destruidas en lamentables circunstancias, de forma que sólo tenemos noticias vagas sobre su forma y detalles" (PITA 1975, 116-117; LARA 1976, 18).

1. Aquestes figuretes de tamany entre els 7 i els 15 cms. aproximadament, formen un conjunt francament homogeni que respon a una mateixa concepció i un mateix destí.

2. Apareixen sempre en zones d'habitat, en abocadors vinculats a aquests, o en troballes de superfície de poblats.

3. Representen dones i dintre de la seva tosquedat resalten clarament uns trets definidors: el modelatge aconsegueix ressaltar uns ulls, un nas i una boca, una mena de còfia o tocat cònic al cap i, en alguns casos s'afegeixen braços i pits, en desproporció de formes. La pintura representa amb luxe de detalls el vestit: els plecs inferiors, escots, llaços i, en particular, detalls de la còfia; les joies i els embelliments també s'esquematitzen. Tècnicament algunes presenten vernissos ataronjats i preparacions cremoses pròpies de les ceràmiques del s. I a.C. fins al canvi d'Era.

4. L'aspecte més imprecís, la cronologia es pot suplir indirectament: no es coneixen per ara als poblats ibèrics d'horitzó ple (s. IV-III a.C.) per exemple són molt llunyanes de la decoració antropomorfa d'un pom de tapadora del Tossal de les Tenalles (BALIL 1953, 136-143), i apareixen en ambients de s. I a.C.: Solar de la Diputació Provincial d'Osca i La Paeria de Lleida. Potser ja es coneixen a finals del s. II a.C. fins al canvi d'Era, però al seu torn, als ambients imperials del país trobem els típics "togats", subtil transformació cultural. Aquesta datació baixa faria més entenedora la presència d'una figureta a una vil·la romana (El Romeral d'Albesa), que no pas a la rocambolesca explicació de viatjar figureta i fang d'un poblat ibèric proper (DIEZ-CORONEL - PITA 1966, 355), on valgui la redundància, seria estrany trobar-ne.

5. Figuretes de terra cuita d'època ibèrica es coneixen no gaire lluny en terres de Tarragona: una figureta acampanada molt mutilada la trobem a la Serra de l'Espasa (VILASECA 1947, 259-264, l. XXI; GENERA 1988, 216 i lam. II,1), i un cap tronco-cònic afi a les còpies de les nostres representacions a Sant Miquel de Vinebre (GENERA 1988, 216 i lam. II,1), però aviat s'acaben les semblances: una representació amb ulls aplicats a Fontscaldes del s. II a.C. és més en la línia de la representació antropomorfa del Tossal de les Tenalles (COLOMINAS 1920, f. 386; BALIL 1956, 257 i f. 1), i, gairebé en aquesta línia la de Riudoms amb "tiara alta" i datada per aproximació al s. I a.C. (FERRER 1953, 519), seria més afi al cap de terra cuita molt deteriorat de l'Alegria.

6. Considerem que són representacions domèstiques, protectores de l'àmbit familiar. Cavallets i figuretes femenines pintades en terra cuita ja es coneixen en el Pròxim Orient des de l'inici de la civilització, amb sorprenents paral·lels com les que presentem aquí, tanmateix es trobarien al món Egeu antic i a nombroses cultures protohistòriques mediterrànies -fenicis i pònics-, perquè responen a concepcions culturals de base comuna -com, per exemple, passa amb els enterraments infantils en poblat-, però diferents en cada ocasió respecte a la funcionalitat i significació. Allò que val la pena de resaltar és que es difonen com a grup en un període concret -l'horitzó ilerget tardà- i no tenen equivalència al món romà posterior. Com a cultura

assimiladora l'adopció de la civilització romana desplaça aquestes figuretes femenines i les substitueix per representacions d'un món més centrat en els homes.

6.5.6.B. ÈQUIDS

De cavallets coneixem dues representacions segures a Guissona; un cos d'animal, potser de cavallet al nivell 5 de la Paeria de Lleida, on també s'han recollit fora de context tres potes i un cos; tres cossos més al Portal de La Magdalena de Lleida, acompanyats d'una base de suport i, de La Fita (Juneda) procedix un cap d'animalet, potser un cavall.

1. En primer lloc distingim les dues representacions de Guissona, de bona factura i detalls de les regnes que recorden la representació en pedra de Fuente la Higuera (Moixent, València) (CHAPA 1986, 100 i fig. 4,3). Guissona és una població que presenta una seqüència des de l'Edat del Ferro fins ara sense solució de continuïtat, el seu descobridor, J. Colmines indica que procedeixen d'una sitja ibèrica. D'acord amb l'estudi estilístic A. Balil les data al s. II a.C. (BALIL 1956, 264), data que es manté (GENERA 1988, 216 i lam. II, 1). J. Maluquer de Motes les publica a color sense fer-ne comentaris (MALUQUER 1979, 177), però és fàcil adonar-se aquí de la presència d'una base cremosa sota la pintura que, a La Paeria es data al s. I a.C. i que no és freqüent entre les ceràmiques dels poblats "ibèrics" dels s. III/II a.C. Proposem una data més d'acord amb el

context romanitzant de la ciutat, el s. I a.C.

2. Del grup format pels fragments de La Paeria, La Magdalena i la Fita, poca cosa podem dir, ressaltem la presència de vernissos acastanyats i ataronjats, propis del s. I a.C., i l'absència de pintura.

3. Cavallets en terra cuita els trobem ja a l'Horitzó de Roques de Sant Formatge (Seròs), i són freqüents en ambients plenament ibèrics del Llevant i de la Costa Catalana, per exemple al Puig Castellar de Sta. Coloma de Gramanet, Barcelona (BALIL 1956, fot. 3, lam. I).

6.5.6.C. ALTRES ANIMALS

Un porquet en un vas al Tossal de les Tenalles, de datació imprecisa entre la fi de l'horitzó ple i l'horitzó tardà antic (s. II a.C) (C.V.A. 1965, pl. 5 n. 11).

Un ocell de terra cuita sobre un vas al Tossal Rodó de Verdú que es guarda en l'esmentada localitat. Troballa casual i inèdita, pot ésser indistintament dels s. III-II a.C.

6.5.7. ESTATUÀRIA EN PEDRA

1. EL LLEO DE VALLFARTA (MONTSÓ)

El modelatge del lleó de Montsó, malgrat l'estat en que es troba guarda paral·lels amb el tractament dels cavalls en pedra d'El Palao (Alcanyis) (MARCO 1978, 407-411) i també al bòvid d'incerta procedència guardat al Museu de Tortosa. Quelcom atípica, no obstant això, cau dintre del grup 2 de T. Chapa sobre estatuària zoomorfa ibèrica (CHAPA 1986, n. 1068; MARCO - FLORIA 1988, 74), caracteritzada per un cap frontal no molt voluminós i faccions estilitzades.

Amb aquesta escultura el límit septentrional de l'estatuària ibèrica és desplaça més al nord de l'Ebre, esdevé actualment el limitrof i se soluciona la qüestió que es plantejava A. Beltran sobre l'absència de la gran plàstica a Aragó pel fet que quan aquesta es desenvolupa al sud de la Península, Aragó encara era sota la influència cultural hallstättica i quan ja s'iberitzava era allò romà el que influïa (BELTRAN MARTINEZ 1978, 201), aquesta estatua encaixa millor en la plàstica ibèrica, que en la romana, malgrat que tardanament.

Al sud-est de la Gàl·lia el lleons tenen un simbolisme protector del grup social viu i difunt (Pozo Moro, estela de Casp), pel caràcter de poder reial, solar i subterrani que se l'associa (MARCO - FLORIA 1988, 76)

2. RELLEUS DE LA VISPESA

Representen una notable mostra d'Art ibèric de

l'Horitzó Ibèric Tardà: les figures trenquen l'esquematisme que acostumen a tenir a l'altra banda de l'Ebre i apareixen en un registre força lliure.

Són figurades al monument n.1 armes, guerrers caiguts i "grifons" devorant difunts, al monument hi figura el vocable Neitin, assimilable a Neiton o déu de la guerra indígena. Al monument n. 2 són cavalls domèstics, subjectats a un pal central el motiu que es representa, amb luxe de detalls sobre les crins com és habitual en l'art ibèric (CHAPA 1986, 100).

3. LES ESTATUES HUMANES D'ALBELDA

Les dues estàtues sedents d'Albelda plantegen nombrosos dubtes, el primer dels quals és la seva procedència, per tot el que s'ha dit respecte a la forma de descobriment.

Les poques publicacions que s'han ocupat d'aquestes estàtues (G.E.A. 1987, Albelda) les consideren com a art romà provincial. Creiem que pertanyen més a una concepció ibèrica, però com esdevé amb el lleó de Vallfarta, respon a particularismes propis. En definitiva al nord de l'Ebre trobem poca estatuària i amb caràcters especials, que fan difícil els paral·lelismes.

En conjunt, la creativitat plàstica ibèrica al s. II-I a.C. -escultures, relleus i terra cuites- es manifesta ben original, conciliadora amb diverses

influències i única en resultat que, almenys a la nostra àrea, invalida l'opinió que, a partir del segle I a.C. En general, va aparèixer un art romà provincial totalment allunyat del veritable esperit ibèric (MALUQUER 1978, 182).

7. CONCLUSIONS

Al punt 6 ja ha quedat exposada la valoració sobre les dades que disposem del darrer Horitzó Ilerget, l'horitzó Tardà. No considerem que tingui sentit fer-ne ara un resum d'aspectes que es desglossen en apartats independents. En aquest capítol final tendirem a comentar globalment el procés de canvi cultural des d'una perspectiva històrica que interrelacioni les informacions disponibles.

La primera qüestió és l'enllaç amb l'Horitzó Ibèric Ple. Amb les deficiències d'un registre arqueològic mal documentat a les terres oscenses que porten a mantenir, per pura necessitat, cronologies tardanes sobre l'inici de tota la iberització en aquesta zona, diferentment del llarg període que es coneix a les terres de Lleida -per aquestes disposem de la síntesi:

JUNYENT 1986, 259-260-. Una desigualtat cronològica que xoca profundament amb la geografia, la qual no conté obstacles rellevants (vid. Introducció 2.3.2. i 2.3.3.). Sense caure en determinismes geogràfics, la prudència que imposa esperar una confirmació material, esdevé hipotèticament insostenible, a més a més, quan ja són presents importacions de vernís negre al Mig Cinca de almenys el s. IV a.C. Aquesta deficiència ha portat a veure l'inici de la iberització ja coincident amb la presència romana, presumptament recolçada en idees de velles arrels invasionistes i difusionistes presents des dels temps de P. Bosch Gimpera qui, d'acord amb el silenci o menció dels ilergets en una sèrie de periples costers com els d'Hecateu, sostenia que els ilergets es desplaçaven cap a l'occident, coincidint amb la conquesta romana. Fins i tot modernament, autors tan rigurosos com G. Fatás (FATAS 1987, 12) mantenen la substància d'aquesta teoria per explicar el pobre registre ibèric a l'altra banda del Cinca abans del s. III. a.C.

Insistim en el fet que, valorar la base on reposa l'Horitzó Ibèric Tardà és important per analitzar el seu desenvolupament posterior i, en general tot el procés de romanització. Acceptar que els ilergets porten una llarga tradició cultural oberta a la incorporació d'elements mediterranis malgrat el seu emplaçament continental, explica les facilitats que s'observen en el procés d'adaptació i també, la possessió d'un potencial per participar en un nou canvi cultural de major profunditat.

La trajectòria històrica dels ilergets és singular, la qual els portarà a l'amistat i a l'enemistat amb Cartago, el canvi de bàndol a favor de Roma, la seva primerenca lluita (205 a.C.) i la col.laboració amb la potència llatina en el moment de la gran sublevació ibèrica del (197-195 a.C.). Però com assenyala agudament A. Balil, un cop passat l'episodi d'Indibil, l'entrega de Mandoni als romans, deixa ben clara la situació final d'aquells anys (BALIL 1963, 174-175). Un breu període que es caracteritza pel manteniment d'unes estructures socials com ara els reis locals, això sí sotmesos a Roma. Cató aconsellarà a les aristocràcies indígenes que deixin la seva actitud bèl·lica vers a Roma perquè són les primeres beneficiades, segurament sabia que tenia atents oients.

El període 218-205 a.C., breu fase de conquesta i de moviments de tropes al país, es caracteritza per un contacte amb alts i baixos, de signe final violent, en els terrenys militar, polític i econòmic que trastocà el ritme propi d'evolució. Soldats, ostatges o legats ilergets -i fins i tot ilergetes- entren en contacte amb la nova cultura. Inicien, però no creiem siguin el motor del procés, sinó volem caure en visions externes i superficials per explicar la romanització amb simples contactes entre soldats, guarnicions, i ambaixades puntuals (SANCHEZ ALBORNOZ 1949, 5-11). Precisament quan les fonts literàries emmudeixen, es quan comença la tasca que afectà a la transformació d'una cultura.

Per a la fase de conquesta ha predominat molt la herència de Rodríguez Adrados (RODRIGUEZ ADRADOS 1950, 564) referida a uns ilergets endarrerits que cobegen la costa i que són font de velles i ancestrals rivalitats. Es basa en el fet que certs blocs de pobles sempre apareixen anomenats i actuant conjuntament a les fonts literàries i, que el registre arqueològic també mostra afinitats entre ells abans de la conquesta. Enfront d'això una valoració amb més rigurositat de les possibilitats econòmiques de cada zona, de les diferents personalitats culturals, i dels contactes que mantingueren entre si i amb els grecs d'una banda, pot ésser més beneficiosa, sense barrejar les polítiques concretes i canviants de finals del s. III a.C. a les quals tornem per explicar la formació de blocs militars.

Ha estat la sagacitat de G. Fatás la que ha col·locat al seu lloc la significació de l'any 205 a.C. Amb els cartaginesos ja expulsats de la Península, Roma mostra un clar canvi d'actitud vers els indígenes: d'apropar-los al servei de la política romana es passa a instrumentalitzar-los (FATAS 1973, 101-102 i 107-108; 1974, 119).

Si per la Bètica s'ha proposat que la romanització es va produir ràpidament degut al caràcter de l'estructura social dels indígenes (PRIETO 1980, 38), per les zones on el canvi fou més lent, però en definitiva, no comportà un elevat grau de pervivència a l'Imperi, com ara és la zona ilergeta, ha de ser degut a

la mateixa causa. En línies similars s'expressava recentment M.A. Marín quan afirmava que entenia el procés de romanització no com una simple aculturació civilitzadora, sinó com un procés de modificació de la realitat indígena que es produeix des dels inicis de la conquesta (MARIN 1988, 7). En efecte, la dominació s'inicia mantenint tothom al seu lloc en la mesura possible, deixant poques portes d'integració pels indígenes. Aquest fenomen és força conegut i causat per la pròpia estructura de l'aristocràcia romana que en definitiva controla l'Estat, així com per l'abast universal de les ràpides conquestes romanes al període Baix Republicà. Serà una feina dels indígenes trobar els camins per on podran adaptar-se. Això implica una actitud si bé no del tot nova, si històricament novedosa. A la fi del procés la municipalització no només serà acceptada pels indígenes, sinó també esperada i desitjada perquè la prèvia participació en les institucions administratives i religioses facilitava l'ulterior promoció personal (ESPINOSA 1984, 318).

S'entén que, en definitiva, gran part del s. II a.C. a la zona ilergeta manté una continuïtat cultural i una permanència física als jaciments. La gran transformació es desenvolupa al s. I a.C., però allò que considerem interessant a la nostra àrea és que en certs casos (un 12,55%) arriben a presentar materials importats, i per tant contrastables, fins i tot del s. I d.C. Avui dia ja abandonades les solucions de destruccions i incendis de poblats per les quals, un cop

repassada la documentació, no hi ha proves contrastables, es perfila la transformació de la societat indígena en bloc, en una adaptació a formes socials i econòmiques noves. Es aquí on radica la clau del trasllat de les relatives altures a la plana, més que en les incomoditats dels antics llocs, o en la llunyania de vies de comunicació i de mercat immediat.

En aquesta línia de canvi social ens fem ressò de l'afirmació sobre el bronze ascolità que afecta més els problemes polítics d'Itàlia que no pas d'Hispania, i que la "romanització" d'aquests cavallers probablement no tingué cap efecte en la seva regió d'origen, amb una promoció social dubtosa (ROLDAN 1986, 116-120; ARCE 1986, 105-106).

A la Vall de l'Ebre al s. I a.C. sense esdevenir habitual, el llatí a les classes socials dirigents no els era gens estrany com es desprèn del Bronze de Botorrita (FATAS 1981, 209). Paral·lelament l'epigrafia ibèrica a la nostra àrea es mostra en regressió durant el s. I a.C. coincidint amb l'impuls decidit de la romanització: sobre els vasos el traçat dels simples grafits substitueix l'ús de paraules senceres. Al s. I d.C. els noms indígenes són casos aïllats i poc freqüents. Alguns dels pretesos indigenismes que fins l'actualitat es sostenien, s'han vist invalidats.

Al s. I a.C. a grans trets s'inicia un procés

de forta acceleració de la romanització tant per la intensificació de l'acció romana, com pel notable grau de maduresa dels indígenes. Si Cató havia assenyalat la col.laboració com el camí a seguir, és Sertori que l'experimentà i Pompeu i Cèsar els que tancaren el procés. Una transformació que abastà tant el camp com la ciutat.

Una bona prova de les transformacions es detecten en els canvis en la producció ceràmica. En general, conserven característiques definitòries com ara la fidelitat als fangs depurats, pastes clares, pintures d'òxid fèrric i formes més o menys peculiarment ibèriques fins al final tot i alguns préstecs i substitucions.

Perquè en definitiva, parlar d'aquestes ceràmiques vol dir cobrir dos segles i mig, en tres fases ben diferenciades: una que correspon a la continuïtat en habitats tradicionals a llocs alts, bàsicament al s. II a.C. època de repertori variat i decoracions complexes, culminació d'una tradició secular, i al mateix temps amb adopcions de formes noves com els kalathoi; una segona etapa general centrada al segon quart del s. I a.C. on apareixen criteris d'industrialització, reducció de formes, estandarització i utilització de solucions de les ceràmiques comunes, correspon segurament a l'adopció de criteris romans similars als que s'empren en altres produccions de l'època, i un darrer període vers el canvi d'Era i s. I d.C. on ja no trobarem incorporacions de solucions o de formes i, on s'aguditzen les

característiques de la segona fase amb una estandarització completa.

La pervivència de la ceràmica ibèrica, possiblement estigui darrera de la pervivència de costums i usos que no són corrents, o se solucionen d'altra forma al món romà, on per exemple, un kalathos no té equivalència. Es simptomàtic que, formes que si tenen corresponència -oinochore, bol- desapareixen aviat en ceràmica pintada (iniciis s. I a.C.) i són substituïdes per ceràmiques comunes.

Darrera de les ceràmiques hi ha uns tallers que mostren una progressiva i decidida voluntat d'integració en recrear les formes tradicionals, similar, en esperit, a l'artesà que amb lletres ibèriques realitzà un paviment romà com l'opus signinum de la ciutat de La Caridad (Caminreal, Teruel) (VICENTE et al. 1986, 8-9). La incorporació d'animals com els dofins, absents a la fauna del país, són un bon reflex d'aculturació de l'artesanat inspirat en objectes de procedència romana -que hagin arribat a nosaltres: monedes o paviments amb motius similars-.

Afortunadament, es va superant un tòpic sobre la ceràmica ibèrica tardana, que és considera pròpia de medis rurals endarrerits oposats a ciutats "romanes". Ciutats com Ilerda, Osca o Iesso són des del s. I a.C. decidides ciutats en vies de romanització i, malgrat tot, amb notable presència de ceràmica ibèrica. I no són les

uniques, llocs com Empúries (AQUILUE et al 1984, 374), Tàrraco (AMO 1985, 13), Cartagena (ROS 1989) i les ciutats de la Celtibèria (ABASCAL 1986, 21) entre d'altres, hi passa quelcom de semblant. Precisament els jaciments rurals de les terres planes de Lleida i d'Osca, reben les mateixes importacions ceràmiques i vasos indígenes que les esmentades ciutats. Fins i tot, no ens sorprendria que els centres productors de les ceràmiques dels s. I a.C.-I d.C. haguessin estat centres urbans, de la manera com passà a La Celtibèria al s. I d.C. on és factible un artesanat urbà (ABASCAL 1986, 21). Les ceràmiques ilergetes de l'època d'August o posteriors són en propietat pervivències, al voltant de finals de segle, quan els trets característics indígenes són en franca regressió.

La recerca arqueològica a les ciutats del s. I a.C. esdevé clau per mostrar aspectes d'aculturació: l'epigrafia indígena, les terra cuites de lògica no romana, les ceràmiques que corresponen a usos i tradicions del país i que no tenen equivalències al món romà i molts d'altres aspectes delaten l'ascendència dels moradors.

En resum considerem que amb la documentació actualment disponible, tot i fragmentària, és possible considerar els ilergets com la porció més important del procés de transformació gradual que coneixem com romanització a les terres baixes de Lleida i Osca. Un procés que comença amb una etapa prèvia de contacte

cultural (218-205 a.C.) i es seguida després de la derrota militar per una altra d'aculturació, al seu torn dividida en tres fases: un període on encara prevaleixen les continuïtats culturals, socials i econòmiques, bàsicament s'exten fins a finals del s. II a.C. i potser primeres dècades del s. I a.C.; un segon període de canvi accelerat, amb reorientacions econòmico-socials profundes i una aculturació intensa que ocuparia des d'inicis del s. I a.C. a Cèsar; un darrer període on la societat i l'economia ja s'organitzen a l'estil romà, i amb tot i això, es detecten restes indígenes que es poden considerar simples pervivències amb matissos i, que són en vies de total desaparició vers una assimilació completa. Aquest període ocuparia el principat d'August i la primera meitat del s. I d.C., sense ser actualment possible fixar una data final definitiva. El conjunt de pobles que formen la cultura ibèrica arribaren a assimilar-se del tot a la civilització romana. La consideració dels indígenes com a element principal del canvi i les fases successives, tot i les possibles diferències cronològiques de cadascuna, creiem que són extrapolables dels ilergets a tota aquesta cultura.

8. BIBLIOGRAFIA

- ABADAL 1967. R. D'Abadal i Vinyals. **Els precedents antics a la història de Catalunya.** Ed. Selecta, Barcelona 1967. 314 p.p.
- ABASCAL 1986. J.M. Abascal Palazón. **La ceràmica pintada romana de tradició indígena en la Península Ibèrica.** (Centros de producció, comerç i tipologia). Madrid 1986. 617 p.p.
- ABASCAL 1988. J.M. Abascal Palazón. "Olpes pintados de la Epoca Imperial en la provincia de Alicante" a **Saguntum** n. 21, pàgs. 361-377. Valencia 1987-88.
- AGUAROD - MOSTALAC 1980. M. Aguarod i C. Mostalac. "Osca Ibero-romana" a **A.P.A.A.-I**, pàgs. 180-183. C.S.I.C., Zaragoza 1980.
- AGUILERA et al. 1987. I. Aguilera, C. Escò, C. Mazo, M.L. Montes, J. Murillo, J. Paz, J.M. Pesqué i M.L. De Sus Gimenez. **El Solar de la Diputació Provincial de Huesca: Estudio histórico-arqueològic.** Diputació Provincial. Huesca 1987. 136 p.p.
- ALASTRUE et al. 1957. E. Alastrue, A. Almela y J.M. Ríos. **Explicació al Mapa Geològic de la provincia de Huesca.** Escala 1/200.000. Instituto Geològic y Minero de España. Madrid 1957.
- ALBERTOS 1960. M.L. Albertos Firmat. "La antroponimia hispànica y 'La composició de nombres personales galos' segun K.H. Schmidt" a

- Emerita*, n. XXVIII, pàgs. 285-308. Madrid 1960.
- ALBERTOS 1966. M.L. Albertos Firmat. *La onomàstica personal primitiva de Hispania. Tarraconense y Bètica. Theses et studia philologica salmanticensia - XIII.* C.S.I.C. Salamanca 1966. 383 p.p.
- ALMAGRO 1951. M. Almagro Basch. "El estado actual de la clasificaci3n de la ceràmica ibèrica" a *VI C.A.S.E.*, Alcoy 1950, pàgs. 128-143. Cartagena 1951.
- ALMAGRO 1956. M. Almagro Basch. "Sobre las inscripciones rupestres del covacho con pinturas de Cogul (Lèrida). *Caesaraugusta* n. 7-8, pàgs. 67-75. Zaragoza 1956.
- ALONSO - CERRILLO pre-actes. A. Alonso i E. Cerrillo. "Complejidad social y conquista romana" a *J.I.A.R.*, Granollers, 5-8 de febrer de 1987, pàgs. 463-470, pre-actes.
- AMO 1985. D. Del Amo Guinovart. "Catàlogo y breves consideraciones sobre algunas ceràmicas ibèricas del Museo Arqueol3gico de Tarragona" a *B.A.R.S.A.T. Epoca V* any 1981, nùm. 3, pàgs. 13-46. Tarragona 1985.
- ANONIMO 1943. "Investigaciones y excavaciones arqueol3gicas" a *Dos años de labor MCMXL-MCMXLII*, pàgs. 107-109. Diputaci3n Provincial. Lèrida 1943.
- AQUILUE et al. 1984. J. Aquilué, R. Mar, J.M. Nolla, J. Ruiz de Arbulo i E. Sanmarti. *El Fòrum Romà d'Empuries (Excavacions de l'any 1982)*.

- Diputació Provincial. Barcelona 1984. 497 p.p.
- ARANEGUI 1974. C. Aranegui. "Las artes decorativas en la ceràmica ibèrica Valenciana", a *Saitabi* n. XXIV, pàgs. 31-53. Valencia 1974.
- ARANEGUI - PLA 1981. C. Aranegui Gascó i E. Pla Ballester. "La ceràmica ibèrica" a *La Baja època de la Cultura Ibèrica. Mesa Redonda celebrada en Conmemoración del X Aniversario de la A.E.A.A., marzo de 1979*, pàgs. 73-114. Ed. J. Esteban. Madrid 1981.
- ARANEGUI et al. 1985. C. Aranegui, E. Hernández, M. Lòpez Piñol, A. Mantillas i J. Pérez Igualada. "La data de construcció del teatre romà de Sagunt" a *Fonaments* n. 5, pàgs. 129-135. Ed. Curial. Valencia 1982. 95 p.p.
- ARCE 1986. J. Arce Martínez. "Hispania en la epigrafia de Italia" a *Actas de Epigrafia Hispànica de Epoca romano-republicana*, Zaragoza diciembre 1983, pàgs. 103-113. Zaragoza 1986.
- ARIAS 1968. G. Arias. "El triàngulo Tarraco-Osca-Cesar Augusta" a *El miliario extravagante* n. 14, pàgs. 410-420. Paris, enero de 1968.
- ARQUETA 1922. Revista *Arqueta* n.1 Tàrrega i el seu Museu. Tàrrega, abril 1922.
- ARRIBAS 1963. A. Arribas. "La arqueologia romana en Catalunya", a *II S.P.P.*, octubre 1962, pàgs. 187-208. Barcelona 1963.
- ARRIBAS 1978. A. Arribas i Palau. "L'economia i les estructures sòcio-polítiques dels ibers", a *Història de Catalunya*, vol. 1, pàgs. 197-206.

Ed. Salvat, Barcelona, 1978.

ATRIAN 1976. P. Atrián Jordán. El Yacimiento Ibérico del "Alto Chacón" (Teruel). Campañas en 1969-1970-1971 y 1972. E.A.E. n. 92. Madrid 1976. 83 p.p.

ATRIAN et al. 1980. P. Atrián, C. Escriche, J. Vicente i A.I. Herce. Carta Arqueológica de España. Teruel. Diputación de Teruel 1980. 353 p.p.

AYNSA 1619. F.D. Aynsa y de Iryarte. Fundación, excelencias, grandezas y otras cosas memorables de la Antiquísima Ciudad de Huesca, Imp. P. Cabarte, Huesca 1619.

BACH 1972. A. Bach i Riu. Bellpuig i la seva antiga baronia. Fundació Salvador Vives Casajoana. Bellpuig 1972.

BACH 1973. A. Bach i Riu. "Antics poblats i masies del Baix Urgell", separata d'Ilerda n. XXXIV. Lèrida 1973, 36 p.p.

BALDELLOU 1976. V. Baldellou. "La Prehistoria" a Alto Aragón, su Historia, Cultura y Arte, pàgs. 8-36. Sevilla 1976.

BALDELLOU 1980. V. Baldellou. "Consideraciones sobre el estado actual de la investigación prehistórica en el Alto Aragón" a II Jornada sobre el estado actual de los estudios sobre Aragón, pàgs. 147-152. Huesca 1980.

BALDELLOU 1981. V. Baldellou. "Consideraciones sobre el poblamiento prehistórico en el Alto Aragón" a

- Bajo Aragón, n. II, pàgs. 73-83. Zaragoza.
- BALDELLOU 1983. V. Baldellou. "Olriols (San Esteban de Litera)" a **Arqueologia-82**, pàg. 85. Ministerio de Cultura, Madrid 1983.
- BALDELLOU 1985. V. Baldellou. "Cata de prospección en el solar de Santa Rosa (Huesca)" a **Bolskan** n. 2, pàgs. 167-172. Huesca 1985.
- BALDELLOU - CALVO 1986. V. Baldellou i M.J. Calvo. "Excavación en el poblado de Olriols (Sant Esteban de Litera, Huesca) a **Arqueologia Aragonesa 1984**, pàgs. 77-78. Zaragoza 1986.
- BALIL 1953. A. Balil Illana. "La campaña de César ante Lèrida" a **A.E.A.** vol. XXVI, pàgs. 418-420. Madrid 1953.
- BALIL 1955. A. Balil Illana. "Dos ejemplares de la coroplastia del Tossal de les Tenalles (Sidamunt)" a **III C.A.N.**, Galicia 1953, pàgs. 136-147. Zaragoza 1955.
- BALIL 1956a. A. Balil Illana. "Algunos aspectos del proceso de la romanización en Cataluña" a **Ampurias** n. XVII-XVIII, pàgs. 39-57. Barcelona 1955-56.
- BALIL 1956b. A. Balil Illana. Tres ejemplares de la coroplastia ibèrica en el Museo Arqueológico de Barcelona" a **Ampurias** n. XVII-XVIII, pàgs. 255-265. Barcelona 1955-56.
- BALIL 1956c. A. Balil Illana. "Un factor difusor de la romanización: las tropas hispánicas al servicio de Roma (siglos III-I a de J.C.)" a **Emerita** n. XXIV, pàgs. 108-134. Madrid 1956.

- BALIL 1963. A. Balil Illana. "Fuentes literarias para el conocimiento de la Cataluña romana" a *II S.P.P.*, octubre 1962, pàgs. 173-185. Barcelona 1963.
- BALIL 1973. A. Balil Illana. "Indigenas y Colonizadores" a *Historia económica y social de España*, pàgs. 113-239, Vol. I: La Antigüedad. Confederación Española de Cajas de Ahorro. Madrid 1973.
- BALLESTER et al. 1954. I. Ballester, D. Fletcher, E. Pla, F. Jordà i J. Alcacer. *C.V.A.: Cerámica del Cerro de San Miguel de Liria*. C.S.I.C. - Diputación de Valencia. Madrid 1954. 132 p.p.
- BARBERA et al 1961. J. Barberà, R. Pascual, M. Caballé, i J. Rovira. "El poblado preromano del 'Turó de Can Olivé' de Cerdañola (Barcelona) a Ampurias n. XXII-XXIII, pàgs. 183-219. Barcelona 1960-61.
- BARBERA 1965. J. Barberà. "La cerámica barnizada de negro del poblado ilergeta del Tossal de les Tenalles, de Sidamunt (Lèrida)" a *Ampurias* n. XXVI-XXVII, pàgs. 135-163. Barcelona 1964-65.
- BARDAVIU 1922. V. Bardaviu. *Excavaciones en Sena*. M.J.S.E.A., n. 47,3. Madrid 1921-22.
- BARRIL - RUIZ ZAPATERO 1980. M. Barril i G. Ruiz Zapatero. "Las cerámicas con asas de apéndice de botón del N.E. de la Península Ibérica" a *Trabajos de Prehistoria* n. 37, pàgs. 181-219. Madrid 1980.
- BARRIL et al. 1982. M. Barril, G. Delibes i G. Ruiz Zapatero, G.: "Moldes de Fundición del Bronce

- Final procedentes de 'El Regal de Pídola' (Huesca)" a **Trabajos de Prehistoria** n. 39, pàgs. 369-383. Madrid 1982.
- BARROUL 1976. G. BARROUL. "La rèsistance des subtrats prèromains en Gaule mèridionale" a **Assimilation et rèsistance à la culture grèco-romaine dans le monde ancien. Travaux du VIè. Congrès International d'Etudes Classiques (Madrid 1974)**, pàgs. 389-405. Bucarest - Paris 1976.
- BARROUL 1980. G. BARROUL. (Direc.): **Ruscino. Château-Rousillon, Perpignan (Pyrénées-Orientales)-I.** R.A.N. Sup. 7, pàgs. 205-215, 1980.
- BASTIDE 1971. R. Bastide. **Antropologie appliquée.** Ed. Payot. Paris 1971. 244 p.p.
- BELTRAN LLORIS 1976a. M. Beltrán Lloris. **Arqueologia e Historia de las ciudades antiguas del Cabezo de Alcalá de Azaila (Teruel).** Monografias arqueológicas XIX. I.F.C. Zaragoza 1976. 527 p.p.
- BELTRAN LLORIS 1976b. M. Beltrán Lloris. "Un corte estratigráfico en la Zaragoza romana" a **Symposium de ciudades augusteas II**, pàgs. 87-98. Zaragoza 1986.
- BELTRAN LLORIS 1979. M. Beltrán Lloris. "El nivel augusteo de la casa-palacio de Los Pardo, en Zaragoza" a **XV C.N.A. Lugo 1977**, pàgs 943-966. Zaragoza 1979.
- BELTRAN LLORIS 1980a. M. Beltrán Lloris, M.: "Monumentos funerarios ibèricos" a **A.P.A.A.-I**, pàgs. 74-77. C.S.I.C. Zaragoza 1980.
- BELTRAN LLORIS 1980b. M. Beltrán Lloris. "Epigrafia

- Ibérica" a A.P.A.A.-I, pàgs. 86-91. C.S.I.C. Zaragoza 1980.
- BELTRAN LLORIS 1980c. M. Beltrán Lloris. "Ceràmica ibèrica: influències" a A.P.A.A.-I, pàgs. 112-115. C.S.I.C. Zaragoza 1980.
- BELTRAN LLORIS - BELTRAN LLORIS 1980. M. Beltrán Lloris, i F. Beltrán Lloris. "Numismàtica hispanoromana de la Tarraconense" a Numisma año XX, n. 162-164, pàgs. 9-98. Madrid enero-junio 1980.
- BELTRAN LLORIS 1985. M. Beltrán Lloris. Celsa, Colección Guías Arqueològiques de Aragón n. 2, Diputaci6n General de Aragón. Zaragoza 1985. 127 p.p.
- BELTRAN MARTINEZ 1948. A. Beltrán Martínez. "Breves notas sobre la ceràmica ibèrica pintada del Museo de Cartagena" a III C.A.SE., Murcia 1947, pàgs. 159-163. Cartagena 1948.
- BELTRAN MARTINEZ 1950. A. Beltrán Martínez. "Las antiguas monedas oscenses" a Argensola n. 4, pàgs. 305-326. Huesca 1950.
- BELTRAN MARTINEZ IIHAE. Hispania Antiqua Epigraphica. vol. II dir. A. Beltrán Martínez. C.S.I.C. Madrid 1952.
- BELTRAN MARTINEZ 1952. A. Beltrán Martínez. "El tramo de la via romana entre Ilerda y Celsa y otros datos para el conocimiento de los Monegros" a C.I.E.P., pàgs. 5-25. Zaragoza 1952.
- BELTRAN MARTINEZ 1957. A. Beltrán Martínez. "Excavaciones arqueològiques en Fuentes de Ebro (Zaragoza). I Campaña - Memoria" a Caesaraugusta 9-10, pàgs. 87-101. Zaragoza 1957.

- BELTRAN MARTINEZ 1958. A. Beltrán Martínez. "Los hallazgos ibéricos de "El Palomar", de Oliete (Teruel) y la colección Orensaz, de Zaragoza" a *Caesaraugusta* n. 11-12, pàgs. 25-32. Zaragoza 1958.
- BELTRAN MARTINEZ 1959. A. Beltrán Martínez. "El yacimiento del 'Cabezo de Monleón'" a *V C.N.A.*, Zaragoza 1957, pàgs. 134-137. Zaragoza 1959.
- BELTRAN MARTINEZ 1962. A. Beltrán Martínez. "Dos notas sobre el poblado hallstático de Cabezo de Monleón. I - La planta; II - Los 'Kernoi' a *Caesaraugusta* n. 19-20, pàg. 7. Zaragoza 1962.
- BELTRAN MARTINEZ 1970. A. Beltrán Martínez. "La inscripción ibérica de Binéfar en el Museo de Huesca" a *XI C.N.A.*, Mérida 1968, pàgs. 518-522. Zaragoza 1970.
- BELTRAN MARTINEZ 1974. A. Beltrán Martínez. *Aragón y los principios de su Historia. Síntesis de Arqueología Aragonesa. Lección inaugural del Curso Académico 1974-75. Universidad de Zaragoza* 1974.
- BELTRAN MARTINEZ 1978. A. Beltrán Martínez. "Problemática general de la iberización en el Valle del Ebro" a *Ampurias* n. 38-40, pàgs. 197-209. Barcelona, 1976-1978.
- BELTRAN MARTINEZ 1980. A. Beltrán Martínez. "Arqueología Aragonesa" a *II Jornadas sobre el estado actual de los estudios sobre Aragón. Huesca, 1979*, pàgs. 119-144. Zaragoza 1980.
- BELTRAN MARTINEZ 1987. A. Beltrán Martínez. "Los

asentamientos ibéricos ante la romanización en el Valle del Ebro: los casos de Celsa, Azaila y Botorrita" a **Coloquio los asentamientos ibéricos ante la romanización**, febrero 1986, pàgs. 101-109. Casa de Velàzquez - Ministerio de Cultura. Madrid 1987.

BELTRAN VILAGRASA 1945. P. Beltràn Vilagrassa. "Cronologia del poblado ibérico de Alcala (Azaila), segun las monedas alli aparecidas" a **Obra Completa I. Antigüedad**, pàgs. 159-209. Zaragoza 1945, reed. 1972.

BENABOU 1976. M. Bénabou. "Résistance et Romanisation en Afrique du Nord sous le Haut-Empire" a **Assimilation et résistance à la culture gréco-romaine dans le monde ancien. Travaux du VIè. Congrès Inter. d'Etudes Classiques (Madrid 1974)**, pàgs. 367-375. Bucarest-Paris 1976.

BENDALA 1981. M. Bendala Galán. "La etapa final de la Cultura Ibero-Turdetana y el impacto romanizador" a **La Baja Epoca de la Cultura Ibérica. Mesa Redonda celebrada en conmemoración del X Aniversario de la A.E.A.A., Madrid 23-25 de marzo de 1979**, pàgs. 33-48. Ed. J. Esteban. Madrid 1981.

BERGADA 1984. E. Bergadà i Murià. **Jaciment ibèric "Plaça de les Bruixes" Molins de Rei (Baix Llobregat)**. Museu Municipal de Molins de Rei 1984. 43 p.p.

BIARGE 1976. A. Biarge. "En el umbral de la Historia" a **Alto Aragón, su Historia, Cultura y Arte. I.,** pàgs. 38-51. Sevilla 1976.

- BLANCH 1868. E. Blanch. **Crónica de la provincia de Lérida**. Rubio, Grilo y Vitturi Eds. Madrid 1868.
- BLAJOT et al. 1984. M. Blajot, J.O. Granados, M. Julià, F. Puig, i J.M. Solias. "El poblamiento de la zona sur de la Layetania litoral en época ibérica y romana" a **Arqueologia Espacial** n. 2, pàgs. 93-110, Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos. Teruel 1984.
- BLAZQUEZ A. 1923. A. Blazquez. "Via romana de Huesca a Lérida" a **B.R.A.H.** n. LXXXII, pàgs. 359-364. Madrid 1923.
- BLAZQUEZ 1962. J.M. Blàzquez Martínez. "Estado de la romanización en Hispania bajo César y Augusto" a **Emèrita** n. XXX, pàgs. 71-129. Madrid 1962.
- BLAZQUEZ 1975. J.M. Blàzquez Martínez. **La romanización** (2 vols.). Colección Fundamentos ns. 42-43. Ed. Istmo. Madrid 1975. 258 i 437 p.p.
- BLAZQUEZ 1981. J.M. Blàzquez Martínez. "El Mundo Ibérico en los siglos inmediatos al cambio de Era" a **La Baja Epoca de la Cultura Ibérica**. Mesa Redonda celebrada en Conmemoración del X Aniversario de la A.E.A.A., Madrid 23-25 de marzo de 1979, pàgs. 17-29. Ed. J. Esteban. Madrid 1981.
- BLAZQUEZ 1985. J.M. Blàzquez Martínez. "Asimilación y resistencia a la romanización entre los pueblos del Norte de Hispania" a **Asimilación y resistencia a la romanización en el Norte de Hispania**, pàgs. 7-45. Euskal Herriko

Unibersitateea. Vitoria 1985.

- X
BLAZQUEZ 1988. J.M. Blázquez Martínez. "Los ilergetes en el cuadro de los restantes pueblos iberos durante la segunda guerra púnica" a 7è. C.I.A.P., 6-8 juny 1986, pàgs. 201-207. Puigcerdà 1988.
- BOLEDA 1976. R. Boleda Cases. Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió. Càtedra de Cultura Catalana "Samuel Gili i Gaya", n. XXI, I.E.I., Lleida 1976. 36 p.p.
- BOSCH GIMPERA 1915. P. Bosch Gimpera. El problema de la ceràmica ibèrica. Memoria n. 7 de la Comisión de Investigaciones Paleontológicas y Prehistóricas. Madrid 1915. 70 p.p.
- BOSCH GIMPERA 1920. P. Bosch Gimpera. "L'estat actual de la investigació de la cultura ibèrica" a A.I.E.C., vol. VI, pàgs. 671-694. Barcelona MCMXV-XX.
- BOSCH GIMPERA 1923a. P. Bosch Gimpera. Discursos llegits en la Real Academia de Buenas Letras. Barcelona 1923.
- BOSCH GIMPERA 1923b. P. Bosch Gimpera. "Notes de Preshistoria Aragonesa" a Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistoria n. I, pàgs. 15-68. Barcelona 1923.
- BOSCH GIMPERA 1929. P. Bosch Gimpera. El estado actual de la investigación de la cultura ibèrica. Madrid, Tipografía de Archivos 1929. 108 p.p.
- BOSCH GIMPERA 1932. P. Bosch Gimpera. Etnologia de la

- Península Ibèrica. Ed. Alpha. Barcelona 1932.
656 p.p.
- BOSCH GIMPERA 1958. P. Bosch Gimpera. **Todavía el problema de la ceràmica ibèrica.** Universidad Nacional Autònoma de Mèxico, 1958. 124 p.p.
- BOSCH GIMPERA 1965. P. Bosch Gimpera. "El pas del Pirineu per Anibal" a **Homenaje a Jaime Vicens Vives**, vol. I, pàgs. 135-141. Universidad de Barcelona 1965.
- BURES et al. 1989. L. Bures, J.M. Gurt, A. Marquès, i F. Tuset. "Cadastres d'època romana de les ciutats de Tarraco, Ilerda i Iesso" a **Tribuna d'Arqueologia 1988-1989**, pàgs. 113-120. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1989.
- BURILLO 1979. F. Burillo Mozota. "Modelos sobre la utilización del medio geogràfico en època ibèrica; en el Valle del Ebro" a **Memorias de Historia Antigua**, n. III, pàgs. 31-45. Universidad de Oviedo 1979.
- BURILLO 1980. F. Burillo Mozota. **El Valle Medio del Ebro en època ibèrica (Contribución a su estudio en los rios Huerva y Jiloca Medio)**. I.F.C., tesis doc. XXXVIII, 389 p.p. Zaragoza 1980.
- CABRE 1944. J. Cabré Aguiló. **C.V.A.: ceràmica de Azaila.** C.S.I.C. Madrid 1944. 101 p.p.
- CALVO 1985. M.J. Calvo Ciria. **El yacimiento de Olriols (San Esteban de Litera, Huesca).** Estudio de la cultura material. Memoria de Licenciatura

- inèdita. Universidad de Zaragoza, junio 1985.
224 p.p.
- CALVO 1986. M.J. Calvo Ciria. "Informe del yacimiento arqueològic de Olriols (Sant Esteban de Litera, Huesca)" a **Arqueologia Aragonesa 1985**, pàgs. 109-110. Zaragoza 1986.
- CAMPS CAVA 1961. E. Camps Cava. **La Plana de Guissona: Una comarca "Arqueològica"**. Separata de la Revista Ilerda, n. XXIV. Lèrida 1961. 17 p.p.
- CAMPS CAVA 1982. E. Camps Cava. **Guissona**. J. Santaularia Ed. Barcelona 1982.
- CAMPS - PITA 1966. M. Camps Clemente i R. Pita Mercè. "Piezas de ceràmica del poblado ibèric de Puig Pelegri, en Lèrida" a **IX C.N.A.**, Valladolid 1965, pàgs. 287-292. Zaragoza 1966.
- CAÑARDO 1908. J. Cañardo Alterachs. **Historia antigua de Huesca**. Ed. Viuda de Leandro Pérez. Huesca 1908.
- CAPDEVILA 1919. S. Capdevila. "El Castell de Maldà" a **Estudis Universitaris Catalans**, vol. IX, pàg. 26. 1919.
- CAPDEVILA 1925. S. Capdevila. "Primers pobladors del nostre país" a **Segarra**, n. 8, 10-X-1, pàg. 5.
- CARO 1946. J. Caro Baroja. **Los Pueblos de España**, (reed. 1976) Ed. Itsmo. Madrid. 231 p.p.
- CARO 1971. J. Caro Baroja. "La 'realeza' y los reyes en la España Antigua" a **Estudios sobre la España Antigua. Cuadernos de la Fundación Pastor** n. 17, pàgs. 51-159. Madrid 1971.
- CARRILLO 1951. P. Carrillo Murcia. "Via romana del Summo

- Pyreneo" a Caesaraugusta" a **Seminario de Arte Aragonès** III, pàgs. 31-45. F.E.C.-C.S.I.C. Zaragoza 1951.
- CAS I 1988. **Carta Arqueològica del Segrià-I**. Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya, Generalitat de Catalunya. Barcelona 1988.
- CAS II 1988. **Carta Arqueològica del Segrià-II**. Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya, Generalitat de Catalunya. Barcelona 1988.
- CASAS - NOLLA 1983. J. Casas i J. Nolla. **Carta arqueològica de les comarques de Girona. El poblament de Epoca romana al N.E. de Catalunya**. Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona. 1983. 223 p.p.
- CASAS TORRES 1960. "La naturaleza" a **Aragón**, pàgs. 15-123. Banco de Aragón. Zaragoza 1960.
- CASTILLO 1943. A. Castillo Yurrita. "La ceràmica ibèrica de Ampurias: Ceràmica del Sudeste" a **A.E.A.** n. 50, vol. XVI, pàgs. 1-48, C.S.I.C. Madrid 1943.
- CHAPA 1985. T. Chapa Brunet. **La escultura ibèrica zoomorfa**. Ministerio de Cultura. Direcció General de Bellas Artes y Archivos. Madrid 1985. 297 p.p.
- CIL II (=Aem. HUBNER) **Corpus Inscriptionum Latinarum**, vol. II i II supl. Berlin 1869 i 1892 (reimpr. Berlin 1974 i 1962 resp.).
- CLASTRES 1981. P. Clastres. "Sobre el etnocidio" a **Investigaciones en antropologia politica**, pàgs. 55-64. Ed. Gedisa. Barcelona 1981.
- COLOMINAS 1920. J. Colominas Roca. "El forn ibèric de

- Fontscaldes. L'excavació i les troballes" a A.I.E.C. vol. VI, pàgs. 602-604. Barcelona MCMXV-MCMXX.
- COLOMINES - DURAN 1920. J. Colomines i A. Duran. "Restes de poblats ibèrics al Pla d'Urgell i Segarra. El Tossal de les Tenalles de Sidamunt" a A.I.E.C. vol. VI, pàgs. 606-616. Barcelona MCMXV-MCMXX.
- COLOMINAS 1941. J. Colominas. "El poblado ibérico de Guissona (Lèrida)" a *Ampurias* n. III, pàgs. 35-38. Barcelona 1941.
- CONCA 1980. J. Conca Hernández. "Aportación histórico-cultural del poblado ibérico de Salvatierra (Villena)" a *R.I.E.A.* n. 29, II època, pàgs. 113-135, enero - abril 1980.
- CONDE 1987. M.J. Conde i Berdós. "Estudi sobre un recipient ibèric: vasos amb broc inferior" a *Fonaments* n. 6, pàgs. 27-60. Barcelona 1987.
- CONDE 1988. M.J. Conde i Berdós. "Els vasos amb broc inferior a la Conca del Segre" a *7è. C.I.A.P.*, 6-8 juny 1986, pàgs. 207-214. Puigcerdà 1988.
- CRINITI 1970. N. Criniti. *L'epigrafe di Ausculum di Gn. Pompeyo Strabone*. Ed. Vita e Pensiero. Milano 1970. 266 p.p.
- CURA 1971. M. Cura Morera. "Acerca de unas cerámicas grises con decoración estampillada en la Catalunya Prerromana" a *Pyrenae* n.7, pàgs. 47-60. Barcelona 1971.
- CURA 1972. M. Cura Morera. "El poblament prerromà en les comarques centrals de Catalunya" a

- B.A.R.S.A.T., Època IV, fasc. 113-120, pàgs. 55-67. Tarragona 1971-1972.
- C.V.A. 1958. J. de C. Serra Rafols i J. Colominas Roca. **Corpus Vassorum Antiquorum. Espagne Musée Archéologique de Barcelone. Fas II, I.E.C. Barcelona 19~~6~~58-65. 33 p.p.**
- DEL ARCO 1931. R. Del Arco Garay. **Aragón: Historia, Arte, Arqueologia.** Huesca 1931.
- DEL ARCO 1942. R. Del Arco Garay. **Catálogo Monumental de España.** Huesca, pàgs. 17-35. C.S.I.C.. Madrid, 1942.
- DEL ARCO 1950. R. Del Arco Garay. "Sertorio y Huesca" a **Argensola n. I, pàgs. 47-52.** Huesca 1950.
- DIAZ 1868. J. Diaz. "Discurso sobre el lugar que ocupaba junto a Lèrida el campamento de César cuando este vino a combatir a Petreyo y Afranio, Generales de Pompeyo" a **Memorias de la Academia de Buenas Letras de Barcelona vol. II, pàgs. 269-291.** Barcelona 1968.
- DIAZ pre-actes. M.A. Diaz. "Evolución estructural y funcional en el "Cabezo de las Minas" de Botorrita (Zaragoza): siglos III a.C. a I d.C." a J.I.A.R., Granollers 5-8 de febrer de 1987, pàgs. 230-235, pre-actes.
- DELGADO 1876. A. DELGADO. **Nuevo método de clasificación de las medallas autónomas de España, vol. III.** Ed. Circulo Numismático. Sevilla 1876.
- DIEZ-CORONEL 1965. L. Díez-Coronel. "La necrópolis de la 'Colomina' en Gerp (Lèrida)" a **Ampurias n. pàgina 833**

- XXVI-XXVII, pàgs. 71-104. Barcelona 1964-65.
- DIEZ-CORONEL - PITA 1966. L. Díez-Coronel i R. Pita. "Una villa romana con mosaicos en Albesa (Lèrida)" a IX C.N.A., Valladolid 1965, pàgs 348-357. Zaragoza 1966.
- DIEZ-CORONEL 1968. L. Díez-Coronel. "Notas de Arqueología de Cataluña y Baleares" a Ampurias n. XXX, pàgs. 334 i 347. Barcelona 1968.
- DOMINGUEZ 1975. A. Domínguez Arranz. "Nuevos hallazgos arqueológicos en Chalamera (Huesca)" a Miscelanea Arqueológica, dedicada al Profesor Antonio Beltrán, pàgs. 187-195. Zaragoza 1975.
- DOMINGUEZ 1979. A. Domínguez Arranz. Las cecas ibéricas del Valle del Ebro. I.F.C., tesis doc. XXVIII. Zaragoza 1979. 398 p.p.
- DOMINGUEZ et al. 1983. A. Domínguez, M.A. Magallón i P. Casado. Carta Arqueológica de España: Huesca. Diputación Provincial de Huesca 1983. 283 p.p.
- DOMINGUEZ 1985. A. Domínguez. "Notas sobre materiales arqueológicos procedentes de la zona de Grañen (Huesca)" a Caesaraugusta n. 61-62 pàgs. 131-163, Zaragoza 1985.
- DOMINGUEZ - MAGALLON 1985. A. Domínguez i M.A. Magallón. La arqueología de la provincia de Huesca. Col. Guías Arqueológicas de Aragón, 1. Zaragoza 1985. 47 p.p.
- DOMINGUEZ 1986. A. Domínguez. "Un estudio sobre la iberización de la provincia de Huesca" a Estudios en Homenaje al Dr. Antonio Beltrán Martínez, pàgs. 551-566. Universidad de

Zaragoza 1986.

- DUCH 1986a. J. Duch i Mas. "Dels temps prehistòrics als romans" a J. Vallverdu, J. Piquer, J. Duch, R. Boleda i D. Gelabert. **La vall del Corb**, pàgs. 45-75, I.E.I. Lleida 1986.
- DUCH 1986b. J. Duch i Mas. "Restes romanes a la vall del riu Corb (la Segarra, l'Urgell, la Conca de Barberà) a **Palestra Universitaria** n. 1, pàgs. 39-66. U.N.E.D. Cervera, 1986.
- DURAN inèdit. A. Duràn i Sanpere. **Diari Inventari de Sidamunt i altres llocs d'Urgell i Segarra**. Manuscrit inèdit, redactat l'any 1915, conservat al Museu Arqueològic de Barcelona.
- DURAN 1977. A. Duràn i Sanpere. **Llibre de Cervera**. Ed. Curial, 2^a ed. Barcelona 1977. 576 p.p.
- ESCO 1987. J.C. Escò Samperiz. "Excavaciones arqueològicas en el solar de la Diputación Provincial -Huesca-" a **Arqueologia Aragonesa** 1985, pàgs. 193-195. Diputación General de Aragón. Zaragoza 1987.
- E.S.E. 1955. "Adelante con el Museo" a **Nueva Tàrrega** n. 589. 10-9-1955.
- ESPINOSA 1984. U. Espinosa Ruiz. "Las ciudades de arevacos y pelendones en el Alto Imperio. Su integración jurídica" a **I Symposium de Arqueologia Soriana**, pàgs. 307-324. Soria 1984.
- ETIENNE et al. 1976. R. Etienne, G. Fabrè, P. Le Roux i A. Tranoy. "Les dimensions sociales de la

romanisation dans la Peninsule ibérique des origines à la fin de l'Empire" a Assimilation et résistance à la culture gréco-romaine dans le monde ancien. Travaux du VIè. Congrès International d'Etudes Classiques (Madrid 1974), pàgs. 95-107. Bucarest-Paris 1976.

- FABRA - BURGUETE 1986. M. Fabra i S. Burgete. "Introducció a l'estudi del jaciment ibèric de 'El Vilar'" a Quaderns de Vilaniu n. 9, pàgs. 55-78. I.E.V. Valls 1986.
- FABRE et al. 1985. G. Fabrè, M. Mayer i I. Rodà. Inscriptions romaines de Catalogne II. Lèrida. Centre Pierre Paris - U.A.B. Paris 1985. 178 P.P.
- FALOMIR - SALVADOR 1981. V. Falomir i J. Salvador. "I Campaña de excavaciones en el poblado ibèrico de les Forques (Borriol-Castellón)" a C.P.A.C. n. 8, pàgs. 257-277. Castellón de la Plana 1981.
- FATAS 1973. G. Fatàs Cabeza. La Sedetania (Las tierras zaragozanas hasta la fundación de Caesaraugusta). Ed. Caja de Ahorros de la Inmaculada. Zaragoza 1973. 290 p.p.
- FATAS 1975. G. Fatàs Cabeza. "Hispania entre Catón y Graco" a Hispania Antiqua n. V, pàgs. 269-313. Colegio Universitario de Alava. Vitoria 1975.
- FATAS 1976. G. Fatàs Cabeza. "Las tierras oscenses desde Sertorio hasta la invasión musulmana" a Alto

- Aragón. Su Historia, Cultura y Arte, vol. I, pàgs. 53-77. Sevilla 1976.
- FATAS 1978. G. Fatás Cabeza. "El nuevo bronce de Contrebia" a *Pyrenae* n. 13-14, pàgs. 193-209. Barcelona 1977-1978.
- FATAS 1981. G. Fatás Cabeza. "Romanos y celtiberos citeriores en el siglo I a. de C." a *Caesaraugusta* n. 53-54, pàgs. 195-234. Zaragoza 1981.
- FATAS 1987. G. Fatás Cabeza. "Apunt sobre els ilergetes i llurs terres occidentals" a *Fonaments* n. 6, pàgs. 11-22. Ed. Curial. Barcelona 1987.
- FERNANDEZ AVILES 1944. A. Fernández Avilés. "Rostros humanos, de frente, en la cerámica ibérica" a *Ampurias* n. VI, pàgs. 161-168. Barcelona 1944.
- FERRER 1953. A. Ferrer Soler. "Figurita de barro cocido procedente de Riudoms (Tarragona)" a *Zephyrus* n. IV, pàgs. 519-521. Salamanca 1953.
- FERRER 1982. M. Ferrer Morón. "Poblat del Coll del Moro, Gandesa" a *E. A. C. en els darrers anys*, n. 1 pàgs. 234-235. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1982.
- F.H.A. F.H.A. III Las guerras de 237 a 154, A. Schulten (ed.) 1935; IV Las guerras de 154 a 72, Sch. (ed.) 1937; V Las guerras de 72 a 19, 1940; VII Hispania Antigua según Pomponio Mela, Plinio el Viejo y Claudio Ptolomeo. V. Bejarano (ed.). VIII Grosse ed. 1959. Barcelona.
- FIGUERAS 1940. F. Figueras Pacheco. "Datos para la cronología de la cerámica ibérica" a *Atlantis*

- n. XV, 1936-1940, pàgs. 178-180. Madrid 1940.
- FITA 1894. F. Fita. "Fraga, inscripciones romanas e ibèricas" a B.R.A.H. n. XXV, pàgs. 257-304. Madrid 1894.
- FITA 1906. F. Fita. "Lápidas hebreas y romanas" a B.R.A.H. n. XLVIII, pàgs. 225-248. Madrid 1906.
- FLETCHER 1943. D. Fletcher Valls. "Sobre la cronologia de la ceràmica ibèrica" a A.E.A. n. XVI. Archivo Español de Arqueologia, pàgs. 109-115, C.S.I.C. Madrid 1943.
- FLETCHER 1954. D. Fletcher Valls. "La cueva y el poblado de La Torre del Mal Paso (Castellnovo-Castellón)" a A.P.L. n. V, pàgs. 187-223. Valencia 1954.
- FLOREZ 1769. H. Flórez. *España Sagrada*, vol. XXIV, pàgs. 353-354. Imp. A. Marin. Madrid 1769.
- FLORIA - SOLANS 1986. A. Floria Pons i J.A. Solans Torres. "Nuevos materiales cerámicos del yacimiento íbero-romano de La Alegria (Monzón-Huesca)" a Cuadernos C.E.HI.MO. n. 7, pàgs. 4-14. Monzón 1986.
- FOLCH 1912. J. Folch i Torres. "Descobriments arqueològics entre les comarques de la Segarra i l'Urgell" a A.I.E.C. MCMXI-XII, pàg. 682-683. Barcelona 1912.
- FUSTER 1985. V. Fuster Santaliestra. "Los pueblos prerromanos del Alto Aragón: Notas para su estudio" a XVII C.N.A., pàgs. 611-621. Logroño 1983. Zaragoza 1985.

- GALIAY 1945. J. Galiay Sarañana. **Prehistoria de Aragón.**
 Ins. Fernando El Católico. Zaragoza 1945.
- GALIAY 1946. J. Galiay Sarañana. **La dominación romana en Aragón.** C.S.I.C. Zaragoza 1946.
- GALLART 1982. J. Gallart i Fernández. **La necrópolis d'incineració de La Pena.** Torregrossa (Les Garrigues), tesi de llicenciatura inédita, Estudi General de Lleida 1982
- GALLART et al. 1985. J. Gallart, E. Junyent, A. Pérez i N. Rafel. **L'arqueologia a la ciutat de Lleida (1975-1985).** Col·lecció La Banqueta, n. 5. Ajuntament de Lleida 1985. 63 p.p.
- GALLART - JUNYENT 1989. J. Gallart i E. Junyent. **Un nou tall estratigràfic a la Pedrera, Vallfogona de Balaguer.** Termens. La Noguera, Lleida. Espai i Temps, n. 3, Estudi General de Lleida 1989. 124 p.p.
- GARCÉS 1984. I. Garcés Estallo. "Los moldes de fundición del poblado de Masada de Ratón (Fraga)" a **Ilerda** n. XLV, pàgs. 29-37. Lérida 1984.
- GARCÉS 1987 I. Garcés Estallo. "Los materiales arqueológicos del poblado de Masada de Ratón (Fraga, Huesca)" a **Bolskan** n. 3, pàgs. 65-131. Huesca 1987.
- GARCÉS - JUNYENT 1989a. I. Garcés Estallo i E. Junyent Sánchez. "Fortificación y defensa en la I Edad del Hierro. Piedras hincadas en Els Vilars" a **Revista de Arqueología** n. 93, pàgs. 38-49. Madrid 1989.
- GARCÉS - JUNYENT 1989b. I. Garcés Estallo i E. Junyent

- Sanchez. "El poblament dels camps d'urnes i ibèric de Vilars (Arbeca, les Garrigues)" a *Tribuna d'Arqueologia* 1987-1988, pàgs. 103-114. Barcelona 1989.
- GARCES et al. 1989. I. Garcès, N. Molist i J.M. Solias. "Les excavacions d'urgència a Iesso (Guissona, la Segarra)" a *E.A.C.*, n. 9, pàgs. 108-124. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1989.
- GARCES et al. pre-actes. I. Garcès, N. Molist i J.M. Solias. "Aportacions al coneixement de la topografia urbana de Iesso (Guissona, la Segarra)" a *J.I.A.R.*, Granollers 6-8 febrer 1987, pàgs. 244-254, pre-actes.
- GARCIA BELLIDO 1943. A. Garcia Bellido. "Algunos problemas de arte y cronologia ibèricos" a *A.E.A.* n. XVI, pàgs. 78-108. C.S.I.C. Madrid 1943.
- GARCIA BELLIDO 1944. A. Garcia Bellido. "Problemas de cronologia ibèrica" a *Saitabi* n. II, pàgs. 109-117. Valencia 1944.
- GARCIA BELLIDO 1963. A. Garcia Bellido. "Los auxiliares hispanos de los ejèrcitos romanos de ocupaci3n (200 al 30 a.C.)" a *Emèrita* n. 31, pàgs. 213-226. Madrid 1963.
- GENERA 1988. M. Genera i Monells. "Arts plàstiques d'època ibèrica a Catalunya: les terracottes" a *7è C.I.A.P.*, 6-8 juny 1986, pàgs. 215-226. Puigcerdà 1988.
- GIL FARRÉS 1966. O. Gil Farrès. *La moneda Hispànica en al Edad Antigua*. Ed. O. Gil Farrès. Madrid 1966.

583 p.p.

- GIRALT et al. 1983. J. Giralt, J.R. González i J.I. Rodríguez. "El Tossal de les Forques (L'Assentiu, La Noguera)" a **Arqueologia-82**, pàg. 171. Ministerio de Cultura, Madrid 1983.
- G.E.A. **Gran Enciclopedia Aragonesa**. Zaragoza 1987.
- G.G.C. **Gran Geografia Comarcal de Catalunya**, vols. 9 (1983), 10 (1983) i 12 (1984). Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- GOMEZ MORENO 1949. M. Gómez Moreno. **Misceláneas**. C.S.I.C. Madrid 1949. 423 p.p.
- GONZALEZ PEREZ 1979. J.R. González i Pérez. "Notes d'Arqueologia de Catalunya: Les Borges Blanques" a **Informació Arqueològica** n. 30, pàg. 168. Barcelona 1979.
- GONZALEZ et al. 1983. J.R. González, E. Junyent, J.L. Maya i J.I. Rodríguez. "Carretelà (Aitona, Segrià) a **Arqueologia-82**, pàg. 173. Ministerio de Cultura. Madrid 1983.
- GONZALEZ PEREZ 1985. J.R. González Pérez. "El yacimiento de Sant Joan de Maldanell (Maldà, Lèrida)" a **I C.A.M.E.** pàgs. 587-598. Huesca 1985.
- GONZALEZ PEREZ 1986. J.R. González i Pérez. "El poblament ibèric al nord de la ciutat de Lleida" a **6è. C.I.A.P.**, 7-9 desembre de 1984, pàgs. 275-279. Puigcerdà 1986.
- GONZALEZ SIMANCAS 1929. M. González Simancas. **Excavaciones en Cartagena. Memoria de los trabajos practicados en 1925 y 1927**. M.J.S.E.A., n. 102. Madrid 1929. 20 p.p.

- GORGES 1979. J.G. Gorges. Les villes hispano-romaines. Inventaire et problématique archéologiques. Publications du Centre Pierre Paris, n. 4, C.N.R.S. Paris 1979. 529 p.p.
- GRACIA 1986. F. Gracia Alonso. Las influencias mediterráneas y el momento de plena formación de la cultura ibérica en Cataluña (Las cerámicas áticas y de barniz negro del poblado ibérico del Moli d'Espigol-Tornabous, Urgell). Resum de tesi doctoral. U.B. 1986. 55 p.p.
- GRACIA 1988. F. Gracia Alonso. "Precisiones sobre la cronología del momento final del poblado ibérico del Moli d'Espigol (Tornabous)" a 7è. C.I.A.P., 6-8 juny 1986, pàgs. 179-184. Puigcerdà 1988.
- GRANT 1969. M. Grant. From Imperium to Auctoritas (a Historical study of Aes coinage in the Roman Empire 49 B.C.-A.D. 14). (reimp. 1969). Cambridge 1946. 512 p.p.
- GRUZINSKY - ROUVERET 1976. S. Gruzinsky i A. Rouveret. "Histoire et acculturation dans le Mexique colonial et l'Italie Meridionale avant la romanisation" a M.E.F.R.A., n. 88, pàgs. 161-219. Rome 1976.
- GUADAN 1969. A. Guadán. Numismática ibérica e ibero-romana. C.S.I.C. Madrid 1969. 288 p.p.
- GUALLAR 1956. M. Guallar Pérez. Indibil y Mandonio (historia de los caudillos ilergetes sacada de los textos clásicos). I.E.I. Lérida 1956. 137 p.p.

- GUERIN 1986. P. Guerin. "Le problème de la diffusion des céramiques ibériques peintes dans le sud de la Gaule au IIe et au Ier siècles avant J.C. L'exemple de Ruscino" a *R.A.N.* n. 19 pàgs. 31-55. Narbone 1986.
- GUITART 1970. J. Guitart Duran. "Excavación en la zona sudeste de la villa romana de Sentromà (Tiana)" a *Pyrenae* n. 6, pàgs. 111-165. Barcelona 1970.
- GUITART - PREVOSTI 1982. J. Guitart i M. Prevosti. "Guissona" a *A.E.C. en els darrers anys*, pàgs. 365-366, Generalitat de Catalunya. Barcelona 1982.
- GURT et al. pre-actes. J.M. Gurt, M. Miret i J. Xandri. "Algunes dades sobre la romanització al Solsonès (Lleida)" a *J.I.A.R.*, Granollers 5-8 de febrer de 1987, pàgs. 39-44, pre-actes.
- HEISS 1870. A. Heiss. *Description générale des monnaies antiques de l'Espagne*. 2 vols. Paris 1870.
- HILL 1931. G. Hill. *Notes on the ancient coinage of Hispania Citerior*. New York 1931.
- HÜBNER 1893. Ae. Hübner. *Monumenta Linguae Ibericae*. Georgii Reimeri, Berolini 1893.
- JULIA et al. 1989. M. Julia, P. Lázaro, C. Lorenzo, A. Lorient, A. Oliver, M. Plens i F. Puig. "Excavacions d'urgència a l'Antic Portal de Magdalena. Lleida (Segrià)" a *E.A.C.* n. 9,

pàgs. 203-226. Generalitat de Catalunya.
Barcelona 1989.

JUNYENT 1972a. E. Junyent Sánchez. "Los materiales del poblado ibérico de Margalef, en Torregrosa (Lèrida)" a *Pyrenae* n. 8, pàgs. 89-132. Barcelona 1972.

JUNYENT 1972b. E. Junyent Sánchez. "Sobre una vasija ibérica del poblado de Margalef, en Torregrosa (Lèrida)" a *B.A.R.S.A.T.* fasc. 113-120, pàgs. 69-72. Tarragona 1972.

JUNYENT 1973a. E. Junyent Sánchez. "El primer corte estratigráfico realizado en Roques de Sant Formatge (Seròs, Lèrida) y algunas cuestiones en torno a la formación de la cultura ilergete" a *N.A.H. Prehistoria-II*, pàgs. 289-386. Madrid 1973.

JUNYENT 1973b. E. Junyent Sánchez. "Noticia acerca del Primer Corte estratigráfico efectuado en el poblado de Roques de Sant Formatge (Seròs, Lèrida)" a *XII C.N.A.*, Jaén 1971, pàgs. 495-502. Zaragoza 1973.

JUNYENT 1974a. E. Junyent Sánchez. "Ceràmica barnizada de negro del poblado ibérico de Margalef, en Torregrosa, Lèrida" a *Misceànea Arqueològica del XXV Aniversario de los Cursos Internacionales de Ampurias* vol. I, pàgs. 379-396. Barcelona 1974.

JUNYENT 1974b. E. Junyent Sánchez. "Acerca de la ceràmica de barniz rojo aparecida en el àrea ilergeta" a *Pyrenae* n. 10, pàgs. 109-133. Barcelona 1974.

- JUNYENT 1978. E. Junyent Sánchez. "Problemàtica general de la iberització en la Catalunya interior" a **Ampurias** n. 38-40, pàgs. 177-185. Barcelona 1978.
- JUNYENT 1981. E. Junyent Sánchez. "Empòrion i la iberització de Catalunya" a **L'Avenç** n. 38, pàgs. 36-41. Barcelona 1981.
- JUNYENT 1982a. E. Junyent Sánchez. "Tossal del Molinet" a **A.E.C. en els darrers anys**. Generalitat de Catalunya, pàgs. 256-257. Barcelona 1982.
- JUNYENT 1982b. E. Junyent Sánchez. "Els Vilars (Seròs-Aitona)" a **A.E.C. en els darrers anys**. Generalitat de Catalunya, pàgs. 266-267. Barcelona 1982.
- JUNYENT 1982c. E. Junyent Sánchez. "Plaça de Sant Joan (Lleida)" a **A.E.C. en els darrers anys**. Generalitat de Catalunya, pàgs. 367-368. Barcelona 1982.
- JUNYENT - PEREZ 1982. E. Junyent Sánchez. i A. Pérez Almoguera. "El yacimiento romano de la Fonteta de Grealó (Lleida-Segrià)" a **Ilerda** n. XLIII, pàgs. 63-93. Lleida 1982.
- JUNYENT - PEREZ 1983a. E. Junyent Sánchez i A. Pérez Almoguera. **El Museu de la Paeria**. Ajuntament de Lleida 1983. 37 p.p.
- JUNYENT - PEREZ 1983b. E. Junyent Sánchez i A. Pérez Almoguera. "Noves dades sobre la ciutat romana d'Ilerda" a **Tribuna d'Arqueologia** 1982-1983, pàgs. 63-73. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1983.

- JUNYENT et al. 1985. E. Junyent, A. Pérez, A. i N. Rafel. "Lleida: Notes a l'arqueologia de la ciutat" a **Cota Zero** n. 1, pàgs. 23-28. Vic 1985.
- JUNYENT 1986. E. Junyent Sánchez. "El poblament ibèric a l'àrea ilergeta" a **6è. C.I.A.P.**, 7-9 desembre de 1984, pàgs. 257-263. Puigcerdà 1986.
- JUSTE - PALACIN 1987. N. Juste Arruga i V. Palacín Abizanda. "Avenida Martínez de Velasco (Huesca)" a **Arqueologia Aragonesa 1985**, pàgs. 185-187. D.G.A. Zaragoza 1987.
- KNAPP 1977. R.C. Knapp. "Aspects of the Roman experience in Iberia, 206-100 B.C." a **Anejos de Hispania Antiqua** n. IX. Universidad de Valladolid - Colegio Universitario de Alava. Valladolid 1977. 233 p.p.
- LACANAL 1836. J. Lacanal. **España Sagrada**, vol. XLVI. 1836.
- LAFUENTE - LOPEZ 1987. A. Lafuente i J.B. López, "Els Cortals (Cervera): Aproximació a l'estudi de dues sitges ibèriques" a **Miscel.lània Cerverina V**, pàgs. 11-31. Centre Comarcal de Cultura. Cervera 1987.
- LAMBOGLIA 1950. N. Lamboglia. **Gli Scavi di Albintimilium e la cronologia della ceramica romana**. I.S.L. (2 reed. 1979) Bordighera 1950. 200 p.p.

- LAMBOGLIA 1952. N. Lamboglia. "Per una classificazione preliminare della ceramica campana" a I Congresso Internazionale di Studi Liguri (1950), pàgs. 139-206. Bordighera 1952.
- LAMBOGLIA 1954. N. Lamboglia. "La ceràmica ibèrica negli Stratti di Albintimilium e nel territorio ligure e tirrenico" a R.S.L. n. XX 2, pàgs. 83-125. Bordighera 1954.
- LARA 1970. F. Lara Peinado. "La "Ilerda" Romana (Crítica històrica y relación de materiales romanos de Lèrida)" a XI C.N.A., Mérida 1968, pàgs. 627-662. Zaragoza 1970.
- LARA 1973. F. Lara Peinado. **Epigrafia romana de Lèrida.** I.E.I. Lèrida 1973. 361 p.p.
- LARA 1976. F. Lara Peinado, **La religión y el culto romanos en las tierras de Lèrida.** I.E.I. Lèrida 1976. 88 p.p.
- LILLO 1981. P. Lillo Carpio. **El poblamiento ibèrico en Murcia.** Universidad de Murcia, Academia Alfonso X el Sabio. Murcia 1981. 449 p.p.
- LLADONOSA 1972. J. Lladonosa Pujol. **Història de Lleida,** vol. I. Ed. E. Camps. Tàrrega 1972.
- LLADONOSA 1977. J. Lladonosa Pujol. **Informe històric sobre els topònims Lèrida-Lleida.** Episodis de la Història, n. 219. R. Dalmau Ed. Barcelona 1977. 62 p.p.
- LLANAS 1889. E. Llanas. "Excursió col·lectiva al plà comprès entre lo Segre y lo Cinca" a **Butlletí de la Associació d'Excursions Catalana** n. 124-126, pàgs. 2-30. Barcelona 1889.

- LLOBREGAT 1969. E. Llobregat Conesa. "Datos para el estudio de las cerámicas ibéricas en la época imperial romana" a X C.N.A. (Mahon 1967), pàgs. 366-378. Zaragoza 1969.
- LLOBREGAT 1972. E. Llobregat Conesa. **Contestania Ibérica**. I.E.A. Alicante 1972. 205 p.p.
- LOPEZ et al. 1983. A. López, J. Rovira i E. Sanmartí. **Excavaciones en el poblado layetano del Turó del Vent, Llinars del Vallès, Campañas 1980 y 1981**. Monografies Arqueològiques, n. 3. Diputació de Barcelona 1983. 114 p.p.
- LOPEZ - LAFUENTE 1988. J.B. López i A. Lafuente. "La Vall de l'Ondara (Segarra): Noves troballes i revisió dels jaciments ibèrics" a **Recerques Terres de Ponent** n. IX, pàgs. 97-106. Tàrrrega 1988.
- LORENCIO et al. pre-actes. C. Lorenzo, F. Puig i M. Julià. "Enterraments infantils a l'edifici imperial de La Magdalena (Lleida) a J.I.A.R. Granollers 5-8 febrer de 1987, pàgs. 274-283, pre-actes.
- LOSTAL 1980. J. Lostal. **Arqueologia del Aragón romano**. C.S.I.C. Zaragoza 1980.
- MADOZ 1845. P. Madoz. **Diccionario geográfico-estadístico de España y sus posesiones de ultramar**. Veu "Lèrida" vol. X, pàgs. 252-255. Veu "Huesca" vol. IX pàg. 311. Madrid 1847.
- MAESTRO 1980. E.M. Maestro Zaldivar. **Cerámica ibérica decorada** a A.P.A.A.-I., pàgs. 116-121.

C.S.I.C. Zaragoza 1980.

- MAESTRO 1985. E.M. Maestro Zaldívar. "Un fragmento de ceràmica ibèrica con decoraciòn antropomorfa, procedente de Tamarite de Litera (Huesca)" a **XVII C.N.A.**, Logroño 1983, pàgs. 557-560. Zaragoza 1985.
- MAESTRO - DOMINGUEZ 1987. E.M. Maestro Zaldívar i A. Domínguez Arranz, "Contribuciòn al estudio de la romanizaciòn de la Litera: El yacimiento de La Vispesa (Tamarite de Litera)" a **Bolskan** n. 3, pàgs. 135-167. Huesca 1986.
- MAGALLON 1987. M.A. Magallón Botaya. **La red viaria en Aragón**. Estudios y Monografias n. 3. D.G.A. Zaragoza 1987. 305 p.p.
- MALUQUER et al. 1960. J. Maluquer de Motes, A.M. Muñoz i F. Blasco. **Carta estratigràfica en el poblado de La Pedrera en Vallfogona de Balaguer Lèrida**. Sobretiro de Zephyrus X, Universidad de Barcelona 1960. 79 p.p.
- MALUQUER 1968. J. Maluquer de Motes Nicolau. **Epigrafia prelatina de la Península Ibèrica**. Publicaciones Eventuales n. 12. U.B. 1968. 186 P.P.
- MALUQUER et al. 1971. J. Maluquer de Motes, A. Llorens, V. Baldellou, E. Junyent i M. Cura "Colaboraciòn de la Universidad de Barcelona en las excavaciones del poblado ibèrico de Moli d'Espigol, en Tornabous" a **Pyrenae** n. 7, pàgs. 19-46. Barcelona 1971.
- MALUQUER 1973. J. Maluquer de Motes Nicolau. "La

- necròpolis de Almenara en Agramunt (Lérida)" a *Pyrenae* n. 9, pàgs. 185-193. Barcelona 1973.
- MALUQUER 1977. J. Maluquer de Motes Nicolau, J.: "Tornabous es Athanagia?" a *Historia* 16 n. 18, pàgs. 126-127. Madrid 1977.
- MALUQUER 1978. J. Maluquer de Motes i Nicolau. "Els ibers; art, arquitectura, llengua i escriptura" a *Història de Catalunya* vol. 1, pàgs. 176-196. Ed. Salvat. Barcelona 1978.
- MALUQUER 1979. J. Maluquer de Motes Nicolau. "Nuevos descubrimientos en Tornabous" a *Cuaderno de Cultura*, año II, n. 17, pàgs. 63-65. Madrid, octubre 1979.
- MALUQUER 1982a. "Joan Maluquer de Motes: El Món Ibèric". Entrevista a *L'Avenç* n. 49, pàgs. 66-67. Barcelona, maig 1982.
- MALUQUER 1982b. J. Maluquer de Motes i Nicolau. "Margalef (Torregrossa)" a *E.A.C en els darrers anys*. Generalitat de Catalunya, pàgs. 251-253. Barcelona 1982.
- MALUQUER 1982c. J. Maluquer de Motes i Nicolau. "Antona (Artesa de Segre)" a *E.A.C. en els darrers anys*. Generalitat de Catalunya, pàgs. 254-255. Barcelona 1982.
- MALUQUER 1982d. J. Maluquer de Motes i Nicolau. "Molí d'Espigol (Tornabous)" a *E.A.C. en els darrers anys*. Generalitat de Catalunya, pàgs. 272-277. Barcelona 1982.
- MALUQUER et al. 1986. J. Maluquer de Motes, E. Huntingford, R. Martín, A.M. Rauret, R.

- Pallarès i M. del V. Vilà. **Arquitectura i urbanisme ibèrics a Catalunya.** P.I.P. U.B. 1986. 102 p.p.
- MALUQUER 1986 J. Maluquer de Motes i Nicolau. **Molí d'Espigol, Tornabous, poblat ibèric.** Guies de jaciments arqueològics. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1986. 84 p.p.
- MANGAS 1970. J. Mangas Manjarres. "El papel de la diplomacia romana en la conquista de la Península Ibérica (226-19 a.C.)" a **Hispania** t. XXX, n. 116, pàgs. 485-513. Madrid 1970.
- MANGAS 1986. J. Mangas Manjarres. "Indibil y Mandonio" a **Historia** 16, n. 11, pàgs. 113 i s. Madrid 1986.
- MARCO - BALDELLOU 1976. F. Marco i V. Baldellou "El monumento ibérico de Binéfar (Huesca)" a **Pyrenae** n. 12, pàgs. 91-115. Barcelona 1976.
- MARCO 1977. F. Marco Simón. "Esclavitud y servidumbre en la conquista de Hispania I: 237-83 a.J.C." a **Estudios** n. III, pàgs. 87-103. Zaragoza 1977.
- MARCO 1978. F. Marco Simón. "Dos esculturas ibéricas zoomorfas de El Palao (Alcañiz, Teruel)" a **S.I.O.M.I. Barcelona-Empúries** 1977. **Ampurias** n. 38-40, pàgs. 407-414. Barcelona 1978.
- MARCO 1988. F. Marco Simón. "Tabula de bronce con inscripción procedente de Binaced (La Litera, Huesca)" a **1er. Congreso Peninsular de Historia Antigua**, vol. III, pàgs. 19-22. Ed. G. Pereira Menaut. Universidad de Santiago de Compostela 1988.
- MARCO - FLORIA 1988. F. Marco i A. Floria. "Sobre una

- escultura zoomorfa ibèrica y otros restos procedentes de la antigua Tolous" a Caesar Augusta n. 63, pàgs. 69-85. Zaragoza 1988.
- MARI et al. 1982. Ll. Mari, M.T. Mascort i J. Sanmartí. "La vil·la romana de Cantaperdius (Bellvis-La Noguera)" a Ilerda n. XLIII, pàgs. 95-117. Lèrida 1982.
- MARI - GARCÉS 1988. Ll. Mari i I. Garcés. "Una cisterna pre-ibèrica al Tossal de les Tenalles (Sidamon)" a Recerques Terres de Ponent n. IX, pàgs. 7-17. Tàrrrega 1988.
- MARIN 1988. A. Marin Díaz. Emigración, colonización y municipalización en la Hispania romana. Universidad de Granada 1988. 260 p.p.
- MARTIN BUENO 1977 M.A. Martín Bueno. Aragón arqueológico: sus rutas. Zaragoza 1977.
- MARTIN TOBIAS 1961. R. Martín Tobias. "Dos ejemplares de coroplastia ibèrica hallados en Guissona (Lèrida)" a Ampurias n. XXII-XXIII, pàgs. 294-296. Barcelona 1960-1961.
- MARTIN VALLS 1967. R. Martín Valls. La circulación monetaria ibèrica. Universidad de Valladolid 1967. 155 p.p.
- MARTINEZ GAZQUEZ 1974. J. Martínez Gázquez. La campaña de Catón en Hispania. Universidad de Barcelona - Ed. Ariel. Barcelona 1974. 206 p.p.
- MAS 1980. D. Mas i Canalis. Aportació a la carta arqueològica de la Vall del riu Set, tesi de llicenciatura inèdita, U.B. 1980.
- MASCORT et al. 1988. M.T. Mascort, J. Sanmartí i J.

Santacana. "L'establiment protohistòric d'Aldovesta (Benifallet, Baix Ebre). Un punt clau del comerç fenici a la Catalunya meridional" a *Tribuna d'Arqueologia* 1987-1988, pàgs. 69-76. Generalitat de Catalunya, Barcelona 1988.

MASDEU 1789. J.F. Masdeu. *Historia crítica de España y de la cultura española*. vols. IV (1787), V (1788), VI (1789) i XIX (1800). Madrid

MATA et al. 1980. C. Mata, A. Ribera, V. Lerma i J. Bernabeu. "Excavaciones en Valentia" a *Saguntum* n. 5, pàgs 137-190. Valencia 1980.

MATEU LLOPIS 1943. F. Mateu Llopis. "De Iltirda a Lèrida" a *Ilerda* n.I fasc. I, pàgs. 31-48. Lèrida 1943.

MATEU MONTAGUT 1961. F. Mateu Montagut. "La batalla del Pedròs segun la topografia descrita por Julio Cèsar" a *Ilerda* n. XXIV, pàgs. 55-66. Lèrida 1961.

MAYA et al. 1975. J.L. Maya, L. Díez-Coronel i A. Pujol. "La necròpolis tumular de incineraciòn de Pedròs, Seròs (Lèrida)" a *XIII C.N.A.*, Huelva 1973, pàgs. 611-622. Zaragoza 1975.

MAYA 1976. J.L. Maya González. "Las necròpolis tumulares ilerdenses" a *2on C.I.A.P.*, Puigcerdà 3-6 juny 1976, pàgs. 83-96. Puigcerdà 1978.

MAYA 1978. J.L. Maya González. *Lèrida prehistòrica*, Ed. Dilagro, Lèrida. 1978. 136 p.p.

MAYA 1979. J.L. Maya González. "Yacimientos de las Edades del Bronce y Hierro en la provincia de Lèrida y zonas limitrofes" Separata de la *Miscelànea en*

- Homenaje al Profesor Roca Lletjós, pàgs.
321-376. I.E.I. Lèrida 1979.
- MAYA 1981. J.L. Maya González. "La Edad del Bronce y la primera Edad del Hierro en Huesca" a I Reunión de Prehistoria Aragonesa, pàgs. 129-164. Ministerio de Cultura - Museo de Huesca 1981.
- MAYA 1982. J.L. Maya González. "Dos necrópolis de incineración en el Bajo Segre: Llardecans y La Femosa" a Ilerda n. XLIII, pàgs. 119-151. Lleida 1982.
- MAYER - RODA 1986. M. Mayer i I. Rodà. "La epigrafia republicana en Cataluña. Su reflejo en la red viaria" a Epigrafia Hispànica de Epoca romano-republicana. Zaragoza 1-3 diciembre 1983, pàgs. 157-170. Zaragoza 1986.
- MIRET et al. 1984. M. Miret, J. Sanmartí i J. Santacana. "Distribución espacial de núcleos ibéricos: un ejemplo en el litoral catalán" a Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos. Arqueología Espacial, n. 4, pàgs. 173-186. Teruel 1984.
- MIRET et al. 1987 M. Miret, J. Sanmartí i J. Santacana. "La evolución y el cambio del modelo de poblamiento ibérico ante la romanización: un ejemplo" a Los asentamientos ibéricos ante la romanización, 27-28 febrero 1986, pàgs. 79-88. Casa Velazquez. Ministerio de Cultura. Madrid 1987.
- MIRO et al 1988. J. Miró, J. Pujol i J. Garcia. "El dipòsit del Sector Occidental del Poblat Ibèric

- de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme). Una aportació al coneixement de l'època ibèrica tardana al Maresme" a *Laietania* n. 4, Museu Comarcal del Maresme. Mataró 1988. 185 p.p.
- MOLIST pre-actes. N. Molist. "El camí vell del Llor: procés de romanització d'un assentament ibèric al Pla" a *J.I.A.R.*, Granollers 5-8 de febrer de 1987, pàgs. 202-209, pre-actes.
- MONTANYA - PUIG 1979. R. Montanyà R. i M.R. Puig. "La ceràmica ibèrica pintada y sus perduraciones" a *R.S.L.* n. XLV, 1-4, pàgs. 221-230. Bordighera 1979.
- MONTSERRAT - PLEYAN 1889. S. Montserrat de Bondia i J. Pleyà de Porta. *Aragón histórico, pintoresco y monumental*. Imp. Aragón Histórico. Zaragoza 1889.
- MONTON 1984. F. Montón Broto. "Evolución de los asentamientos antiguos en el Bajo Cinca (Huesca)" a *Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos*. *Arqueología Espacial* n. 2, pàgs. 21-33. Teruel 1984.
- MUÑOZ 1987. A.M. Muñoz Amilibia. "Un ejemplo de continuidad del tipo de vivienda ibèrica en el Municipio de Iponoba. El cerro de Minguillar (Baena, Córdoba)" a *Los asentamientos ibèricos ante la romanización 27-28 febrero 1986*, pàgs. 63-68. Casa Velázquez. Ministerio de Cultura. Madrid 1987.
- MURPHY - STEWARD 1981. R.F. Murphy i J.H. Steward. "Caucheros y tramperos dos procesos paralelos

de aculturación" a Llobera (ed.) **Antropologia Econòmica**, pàgs. 201-229. Ed. Anagrama. Barcelona 1981.

NOLLA 1981. J.M. Nolla Brufau. "La ceràmica d'engalba blanca. Una nova aportació a l'estudi del període Baix-republicà (segles II-I a.C.) al Nord-Est del Principat" a **Estudi General** n. 1, vol. I, pàgs. 51-62. Girona 1981.

NOLLA pre-actes. J.M. Nolla i Brufau. "Empuries. Creixement, crisis i adaptació. Algunes consideracions" a **J.I.A.R.**, Granollers 5-8 de febrer de 1987, pre-actes pàgs. 291-297.

NÖRDSTROM 1969. S. Nördstrom. **La ceràmique peinte iberique de la province d'Alicante-I.** Acta Universitatis stokholmiensis. Almquist & Wiksell. Stockholm 1969. 95 p.p.

NÖRDSTROM 1973. S. Nördstrom. **La ceràmique peinte iberique de la province d'Alicante-II.** Acta Universitatis stokholmiensis. Almquist & Wiksell. Stockholm 1973. 295 p.p.

✓ OLAECHEA 1954. R. Olaechea. "El poblado rupestre de "Los Castellazos" (Huesca)" a **I Congreso Arqueológico del Marruecos Español.** Tetuán 22-26 junio 1953, pàgs. 537-539. Tetuán 1954.

OLIVER - GUSI 1986. A. Oliver Boix i F. Gusi Jener "La cultura ibèrica al sur de las bocas del Ebro" a

- 6e. C.I.A.P., desembre 1984, pàgs. 265-273.
Puigcerdà 1986.
- ORTEGO 1946. T. Ortego Frias. "El poblado ibérico del
Castelillo, Alloza (Teruel)" a **Ampurias** n.
VII-VIII, pàgs. 185-202. Barcelona 1946.
- ORTIZ 1644 F. Ortiz de Valdés. **Noticias históricas y
topographicas de la Insigne ciudad de Lèrida.**
Imp. O. Díaz de la Carrera. Madrid 1644 (red.
I.E.I. Lèrida 1976).
- PALLARES 1965. F. Pallarès Salvador. **El poblado ibérico
de San Antonio de Calaceite.** I.E.L.,
Bordighera-Barcelona 1965. 142 p.p.
- PALOMAR LAPESA 1960. A. Palomar Lapesa. "Antroponimia
prerromana" a **Enciclopedia Lingüística Hispana**
vol. I, pàgs. 347-387. Madrid 1960.
- PANO 1886. M. del Pano. "Noticia de excavaciones en
Tolous" a **B.R.A.H.** vol. IX, pàgs. 313-314.
Madrid 1886.
- PAZ PERALTA - AGUILERA 1982. J. Paz Peralta i I. Aguilera
Aragón. "Nuevos materiales procedentes del
Piquete de la Atalaya (Azuara), en el Museo
Provincial de Zaragoza" a **Juan Cabré Aguiló
(1882-1982). Encuentro de Homenaje,** pàgs.
183-198. I.F.C. - C.S.I.C. Zaragoza 1982.
- PEDRO - MERCADÉ 1970. X. Pedro Toldrà i X. Mercadé
Campabadal. **Guissona.** Barcelona 1970.
- PELLICER 1962. M. Pellicer Catalán. "La ceràmica ibèrica
del Valle del Ebro (síntesis de una tesis
doctoral)" a **Caesaraugusta** n. XIX-XX, pàgs.

- 37-78. Zaragoza 1962.
- PELLICER 1966. M. Pellicer Catalán. "El Tossal de les Tenalles de Sidamunt y sus cerámicas pintadas" a *A.E.A.* n. XXXIX, pàgs. 97-112. Madrid 1966.
- PEÑA 1988. J.L. Peña Monne. *Las acumulaciones cuaternarias de los llanos leridanos.* I.E.I. Lèrida 1988. 81 p.p.
- PEÑA et al. 1988. J.L. Peña, J.I. Rodríguez i J.R. González. "Estudi geoarqueològic del Tossal de Moradilla (Lleida)" a *Recerques Terres de Ponent* n. IX, pàgs. 31-41. Tàrrega 1988.
- PERALES et al 1984. M.P. Perales, J.V. Picazo i A. Sancho. "Tiro de Cañón (Alcañiz): Los materiales cerámicos I a *Kalathos* n. 3-4, pàgs. 203-258. Teruel 1983-1984.
- PEREZ ALMOGUERA 1984. A. Pérez Almoquera. *La ciutat romana d'Ilerda.* Ajuntament de Lleida 1984. 85 p.p.
- PEREZ ALMOGUERA 1985. A. Pérez Almoquera. "La via romana de Ilerda a Osca" a *Bolskan* n. 2, pàgs. 111-138. Huesca 1985.
- PEREZ ALMOGUERA 1986. A. Pérez Almoquera. "El yacimiento romano de "Els Vilans" (Aitona) y su cronologia" a *Ilerda* XLVII, pàgs. 101-120. Lleida 1986.
- PEREZ et al 1988. A. Pérez, M.T. Amaré, P. Camps, I. Garcès i M.T. Marco. *Els materials del jaciment romà de Raimat, Lleida.* Col. l'Esfinx interior n. 1. I.E.I. Lleida 1988. 179 p.p.
- PEREZ ALMOGUERA 1988. A. Pérez Almoquera. "El jaciment

romà del Mas de Melons (Castelldans)" a Recerques de Ponent n. IX, pàgs. 71-88. Tàrrega 1988.

PEREZ ALMOGUERA pre-actes. A. Pérez Almoquera. "La civitas de Iltirda - Ilerda (s. III a. C.-III d. C.)" a J.I.A.R., Granollers 5-8 de febrer de 1987, pàgs. 301-310, pre-actes.

PEREZ - DE SUS 1982. J.A. Pérez Casas i M.L. de sus Giménez. "Avance al estudio del poblado ibero-romano del Cabezo de la Bovina (Vinaceite, Teruel)" a Juan Cabré Aguiló (1882-1982). Encuentro de Homenaje, pàgs. 167-181. I.F.C. - C.S.I.C. Zaragoza 1982.

PEREZ CONILL premsa a. J. Pérez Conill. "El Pla de les Tenalles (Granyanella, Segarra) i la fi de l'hàbitat ibèric excavat a la Ilergècia Oriental" a VIIIe C.I.A.P. 1989, en premsa.

PEREZ CONILL premsa b. J. Pérez Conill. "El kálatos de la ave del Pla de les Tenalles. Granyanella (Lèrida)" a Homenaje a Emeterio Cuadrado, Murcia, en premsa.

PEREZ CONILL premsa c. J. Pérez Conill. "Represa de les excavacions al Pla de les Tenalles de Granyanella". a Ilerda, en premsa.

PEREZ CONILL premsa d. J. Pérez Conill. "Per què el Pla de les Tenalles de Granyanella, Segarra" a Palestra Universitaria, U.N.E.D. Cervera, en premsa.

PEREZ CONILL premsa e. J. Pérez Conill. "El pla de les Tenalles de La Mora. Granyanella (Segarra)

Avanç de l'estat general" a Urtx, Tàrrrega, en premsa.

- PHILIPON 1909 E. Philipon. **Les Ibères**. Librairie H. Champion, Ed. Paris 1909. 344 p.p.
- PICAZO 1978. M. Picazo. "Guerra púnica i conquesta romana" a **Història de Catalunya** vol. 1, pàgs. 208-215. Ed. Salvat. Barcelona 1978.
- PITA 1948. R. Pita Mercè. **Los ilergetes**. Ed. Montaña. Lèrida 1948. 134 p.p.
- PITA 1949. R. Pita Mercè. "Datos arqueològicos provinciales (II)" a **Ilerda** n. XII, pàgs. 85-88. Lèrida 1949.
- PITA 1951a. R. Pita Mercè. "Localizaciones arqueològicas del Bajo Segre (Datos I)" a **Ampurias** n. XIII, pàgs. 180-186. Barcelona 1951.
- PITA 1951b. R. Pita Mercè. "Datos arqueològicos provinciales (III)" a **Ilerda** n. XV, pàgs. 53-63. Lèrida 1951.
- PITA 1952. R. Pita Mercè. "Gentilidades y ciudades del pueblo ilergete" a **Argensola** n. 12, pàgs. 293-319. Huesca 1952.
- PITA 1953. R. Pita Mercè. "Datos arqueològicos ilerdenses (IV)" a **Ilerda** n. XVII, pàgs. 99-110. Lèrida 1953.
- PITA 1954a. R. Pita Mercè. "Datos arqueològicos ilerdenses (V)" a **Ilerda** n. XVIII, pàgs. 201-218. Lèrida 1954.
- PITA 1954b. R. Pita Mercè. "Fraga en la antigüedad" a **Argensola** t. V, pàgs. 17-31. Huesca 1954.
- PITA 1955. R. Pita Mercè. "Localizaciones en el Bajo

- Cinca" a **Argensola** n. 24, pàgs. 341-348. Huesca 1955.
- PITA 1956. R. Pita Mercè. "Notas" a **N.A.H.** III-IV. pàgs. 284-294. Madrid 1956.
- PITA 1958a. R. Pita Mercè. "Datos arqueològics provinciales (serie VI). Prospecciones en el Bajo Segre" a **Ilerda** n. XXII, pàgs. 33-75. Lèrida 1958.
- PITA 1958b. R. Pita Mercè. "Localizaciones Arqueològicas en el Bajo Cinca" a **Argensola** n. 35, pàgs. 215-226. Huesca 1958.
- PITA 1959a. R. Pita Mercè. "Localizaciones arqueològicas en el Bajo Cinca" a **Argensola** n. 39, pàgs. 229-248. Huesca 1959.
- PITA 1959b. R. Pita Mercè. "La evolución del sistema de poblamiento antiguo alrededor de Lèrida" a **Ilerda** n. XXIII, pàgs. 167-192. Lèrida 1959.
- X PITA 1961a. R. Pita Mercè. "Dos pesas de telar decoradas del poblado ilergete de "Els Vilans" en Aytona" a **Ampurias** n. XXII-XXIII, pàgs. 311-313. Barcelona 1960-1961.
- PITA 1961b. R. Pita Mercè. "El sistema de poblamiento antiguo en las tierras de la provincia de Huesca" a **Argensola** n. 45-46, pàgs. 105-130. Huesca 1961.
- PITA 1961c. R. Pita Mercè. "Notas de Arqueologia de Cataluña y Baleares" a **Ampurias** n. XXII-XXIII, pàgs. 355-361. Barcelona 1961.
- Q PITA 1962a. R. Pita Mercè. "Dos pesas de telar ibèricas con decoraci3n procedentes del Bajo Segre" a

- VII C.N.A., Barcelona 1960, pàgs. 278-283.
Zaragoza 1962.
- PITA 1962b. R. Pita Mercè. "Notas de Arqueologia de Catalunya y Baleares" a Ampurias n. XXIV, pàgs. 315-336. Barcelona 1962.
- PITA 1963. R. Pita Mercè. "La via romana desde Lèrida a Bujaraloz" a Ilerda n. XXVII, pàgs. 51-77. Lèrida 1963.
- PITA 1964. R. Pita Mercè. "Sobre el poblamiento antiguo en la confluencia de Segre y Cinca" a VIII C.N.A., Sevilla-Málaga 1963, pàgs. 365-377. Zaragoza 1964.
- PITA 1965. R. Pita Mercè. "Notas de Arqueologia de Catalunya y Baleares" a Ampurias n. XXVI-XXVII, pàgs. 285-321. Barcelona 1965.
- PITA - DIEZ-CORONEL 1968. R. Pita i L. Díez-Coronel. La necrópolis de "Roques de Sant Formatge" en Serbs (Lèrida). E.A.E. n. 59. Madrid 1968. 71 p.p.
- PITA 1968. R. Pita Mercè. "Notas de Arqueologia de Catalunya y Baleares" a Ampurias. XXX, pàgs. 332-347. Barcelona 1968.
- PITA 1969. R. Pita Mercè. "Mosaicos romanos tardios en las comarcas del Segre y Cinca" a B.A.S.A. n. XXXIV-XXXV, pàgs. 31-64. Valladolid 1969.
- PITA et al. 1969. R. Pita, J. Querre i H. Sarny. "El "oppidum" ilergete de Punta del Calvari en Granja d'Escarp (Lèrida)" a N.A.H. n. X-XI-XII, pàgs. 124-130. Madrid 1969.
- PITA 1970. R. Pita Mercè. "El pavimento con teselas de

- "Era Forcada" en Chalamera (Huesca)" a **XI C.N.A.**, Mèrida 1968, pàgs. 707-712. Zaragoza 1970.
- PITA DIEZ-CORONEL 1971. R. Pita i L. Diez-Coronel. "Informe sobre los restos de la villa rústica romana de Els Vilas, en Aytona, provincia de Lèrida" a **N.A.H.** n. XIII-XIV, pàgs. 50-60. Madrid 1971.
- PITA 1973. R. Pita Mercè. **Lèrida paleocristiana.** Ed. Dilagro. Lèrida 1973 143 p.p.
- PITA 1975. R. Pita Mercè. **Lèrida ilergete-I.** Ed. Dilagro. Lèrida 1975. 198 p.p.
- PITA 1981. R. Pita Mercè. "La fortificaciòn antiga de Castellascos en Tamarite de Litera (Huesca)" a **Ilerda** n. XLII, pàgs. 7-9. Lèrida 1981.
- PLENS 1986. M. Plens i Giralt. **La necròpolis de La Pedrera (Vallfogona de Balaguer - Termens),** tesi de llicenciatura inèdita, Estudi General de Lleida 1986.
- PLEYAN 1873. J. Pleyàn de Porta. **Apuntes de Història de Lèrida.** Imp. Carruez. Lèrida 1873.
- PLEYAN 1877. J. Pleyàn de Porta. **Guia cicerone de Lèrida.** Imp. J. Sol Torrens. Lèrida 1877
- PLEYAN - RENYE 1880. J. Pleyàn de Porta i F. Renyé Viladot. **Album històrich, pintoresch y monumental de Lleyda y sa provincia.** Imp. J. Sol Torrens. Lleida 1880.
- PREVOSTI 1981a. M. Prevosti i Monclús. **Cronologia i poblament de l'àrea rural de Baetulo.** Museu de Badalona 1981. 306 p.p.

- PREVOSTI 1981b. M. Prevosti i Monclús. **Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro.** Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró 1981. 563 p.p.
- PRIETO ARCINIEGA 1980. A. Prieto Arciniega. "La pervivència del element indígena en la Bètica" a **Faventia** n. 2/1, pàgs. 37-46. U.A.B. Bellaterra 1980.
- PUBILL 1931 S. Pubill. "El poblament prehistòric de Mor-Mur" a **Memòria del Centre Excursionista Balaguerí**, pàgs. 4-31. Balaguer 1931.
- PUBILL 1933. S. Pubill. "De prehistòria. Les noves estacions" a **Butlletí del Centre Excursionista Balaguerí** n. 5. pàgs. 19-22. Balaguer novembre 1933.
- PUCHE - SORRIBES premsa. "El poblament ibèric a la Vall del Llobregès (Lleida)" a **Congrés Internacional d'Història dels Pirineus**, Cervera 1988, en premsa.
- PUIADES 1609. H. Puiades. **Crònica Universal del Principat de Catalunya.** Imp. H. Margarit. Barcelona 1609
- PUIG CADAVALCH 1920. J. Puig i Cadafalch. "El forn ibèric de Fontscaldes. Comparacions i tècnica de la cuita" a **A.I.E.C.**, vol. VI, pàgs. 604-605. Barcelona 1915-1920.
- PUIG - LAZARO 1986. F. Puig i P. Lázaro, "Les excavacions a l'Antic Portal de Magadana: noves dades sobre l'urbanisme antic de la ciutat de Lleida" a **Tribuna d'Arqueologia 1985-1986**, pàgs. 83-88. Barcelona 1986.
- PUJOL 1883. C. Pujol y Camps. "Monedas inéditas de tipo

- ibérico" a B.R.A.H. n. III, pàgs. 67-77. Madrid 1883.
- PUJOL 1884. C. Pujol y Camps. "Monedas de la Ilergecia" a B.R.A.H. n. IV, pàgs. 159-166. Madrid 1884.
- PUJOL 1891. C. Pujol y Camps. "Numismática antigua de Aragón" a B.R.A.H. n. XIX, pàgs. 516-518. Madrid 1891.
- Y QUERRE et al 1971. J. Querre, R. Pita i H. Sarny. "Rapport sur le campagne de fouilles (juillet 1967) village iberique de "Pilaret de Santa Quiteria" a Ilerda n. XXXII, pàgs. 167-177. Lèrida 1971.
- RAMOS FERNANDEZ 1974. R. Ramos Fernández. De Heliké a Illici. Guías Artísticas Provinciales, n. 1. Diputación Provincial de Alicante 1974. 134 P.P.
- RAMOS FERNANDEZ 1982. R. Ramos Fernández. "Precisiones para la clasificación de la cerámica ibérica" a Lucentum n. I, pàgs. 117-133. Alicante 1982.
- RAMOS FOLQUES 1964. A. Ramos Folqués. "Los "peces" en la cerámica pintada de La Alcudia de Elche" a VIII C.N.A., Sevilla-Málaga 1963, pàgs. 357-359. Zaragoza 1964.
- RAMOS FOLQUES 1970. A. Ramos Folqués. Excavaciones en La Alcudia (Elche). Memorias y Trabajos varios del S.I.P., n. 39. Valencia 1970.

- RAMOS FOLQUES 1973. A. Ramos Folqués. "Cerámicas de la Alcudia de Elche" a XII C.N.A., Jaen 1971, pàgs. 527-530. Zaragoza 1973.
- RAURET 1962. A.M. Rauret Dalmau. "Consideraciones sobre hallazgos ibero-romanos en la "Font Major" (Espluga de Francolí)" a VII C.N.A., Barcelona 1960, pàgs. 251-254. Zaragoza 1962.
- RAZQUIN 1952a. F. Razquin. Segarra, n. 188, 15-III-1952. Cervera.
- RAZQUIN 1952b F. Razquin. Segarra, n. 189, 31-III-1952. Cervera.
- RIPOLL 1959. E. Ripoll Perelló. "Un nuevo poblado ibérico en las cercanías de Cervera" a Ampurias n. XXI, pàgs. 280-281. Barcelona 1959.
- RIPOLL et al. 1964. E. Ripoll, J. Barberà, i L. Monreal. Poblado preromano de San Miguel (Vallromanes-Montornès, Barcelona). E.A.E. n. 28. Madrid 1964. 31 p.p.
- ROCAFORT s.a. C. Rocafort. La provincia de Lleyda vol. IV de Geografia General de Catalunya, dir. F. Carreras Candí.
- RODA 1977. I. Rodà de Mayer. "La dispersión del poblamiento en el término de Barcelona en la época anterromana" a C.A.H.C., n. XVII, pàgs. 47-92. Barcelona 1977.
- RODRIGUEZ ADRADOS 1950. F. Rodríguez Adrados. "Las rivalidades de las tribus del N.E. español y la conquista romana" a Estudios dedicados a Ramón Menéndez Pidal, vol. I, pàgs. 563-587. C.S.I.C. Madrid 1950.

- RODRIGUEZ DUQUE 1980. J.I. Rodríguez Duque. **Aproximación a una carta arqueológica del Bajo Segre**. Tesis de Llicenciatura inèdita. U.A.B. 1980
- RODRIGUEZ DUQUE 1981 J. I. Rodríguez Duque. "El yacimiento del Lleonàs". Aitona. Lèrida" a "Datos Arqueològics Ilerdenses VII" a Ilerda n. XLII, pàgs. 17-19. Lèrida 1981.
- RODRIGUEZ DUQUE 1986. J.I. Rodríguez Duque. "La Serra del Calvari (La Granja d'Escarp, Segrià): Noves dades sobre l'Edat del Ferro al Baix Segre" a 6è C.I.A.P., Puigcerdà 7-9 des. 1984, pàgs. 127-134. Puigcerdà 1986.
- ROLDAN 1972. J.M. Roldán Hervás. "El elemento indígena en las guerras civiles en Hispania: Aspectos sociales" a **Hispania Antiqua** n. II, pàgs. 77-123. Colegio Universitario de Alava. Vitoria 1972.
- ROLDAN 1974. J.M. Roldán Hervás. **Hispania y el ejército romano**. Universidad de Salamanca 1974. 538 P.P.
- ROLDAN 1975. J.M. Roldán Hervás. **Itineraria Hispana**, Anejo de Hispania Antiqua. Valladolid - Granada 1975. 287 p.p.
- ROLDAN 1986. J.M. Roldán Hervás. "El bronce de Ascoli en su contexto histórico" a **Epigrafia Hispanica de Epoca romano-republicana**. Zaragoza 1-3 diciembre 1983, pàgs. 115-135. Zaragoza 1986.
- ROS 1989. M.M. Ros Sala. **La pervivencia del elemento indígena: la cerámica ibérica**. Universidad de Murcia 1989. 147 p.p.

- ROVIRA 1980. J. Rovira i Port. "Guixeres de Tallteüll" a **Informació Arqueològica**, n. 31, pàg. 219. Diputació de Barcelona 1980.
- ROVIRA - SANTACANA 1984. J. Rovira i J. Santacana. "El modelo de despoblación/concentración en la zona del Baix Segre (Depresión del Ebro)" a **Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos**, **Arqueologia Espacial** n. 2, pàgs. 75-92. Teruel 1984.
- ROYO 1980. J.I. Royo. "Iberos: orfebrería, metales y adornos" a **A.P.A.A.-I**, pàgs. 250-253. C.S.I.C. Zaragoza 1980.
- RUIZ 1987. A. Ruiz. "Cuidad y territorio en el poblamiento ibérico del Alto Guadalquivir" a **Los asentamientos ibéricos ante la romanización**, 27-28 febrero 1986, pàgs. 9-19. Casa Velazquez, Ministerio de Cultura. Madrid 1987.
- RUIZ ZAPATERO 1985. G. Ruiz Zapatero. **Los Campos de Urnas del N.E. de la Península Ibérica**. Universidad Complutense de Madrid 1985. 534 p.p.
- SAAVEDRA 1914. E. Saavedra. **Discursos leídos ante la Real Academia de la Historia en la recepción pública de D.E. Saavedra**. 28 diciembre de 1862. Impr. de la R.A.H. (red. 1914). Madrid. 109 p.p.
- SALVADOR 1981. J. Salvador. "El yacimiento ibérico de "El Palau" (Alcalá de Xivert). Estudio preliminar sobre materiales recogidos en superficie" a **C.P.A.C.** n. 8, pàgs. 319-327. Castellón de la

Plana 1981.

SANAHÜJA 1971. M.E. Sanahüja Yll. "Instrumental de hierro agrícola e industrial de la época ibero-romana en Cataluña" a *Pyrenae* n. 7, pàgs. 61-110. Barcelona 1971.

SANCHEZ ALBORNOZ 1949. C. Sánchez Albornoz. "Proceso de la romanización de España desde los Escipiones hasta Augusto" a *A.H.A.M.* vol. corres. a 1949, pàgs. 5-35. Universidad de Buenos Aires 1949.

SANCHEZ 1984. E. Sánchez Campoi. *El poblament pre-romà al Bages*. Caixa de Manresa 1984.

SANCHO 1981. L. Sancho Rocher. *El convento jurídico caesaraugustano*. I.F.C.. Zaragoza 1981. 163 p.p.

SANMARTI 1973. E. Sanmartí Gregò. "El taller de las pequeñas estampillas en la Península Ibérica" a *Ampurias* n. 35, pàgs. 135-176. Barcelona 1973.

SANMARTI - MAYA 1976. E. Sanmartí i J.L. Maya. "Nota sobre un vaso campaniense de imitación procedente del poblado ilergete de "El Castillo" en Chalamera (Huesca)" a *Zephyrus* n. XVI-XVII, pàgs. 369-371. Salamanca 1976.

SANMARTI 1978. E. Sanmartí Gregò. "L'atelier des patères à trois palmettes radiales et quelques productions connexes" a *Journées d'études de Montpellier sur la céramique campanienne*, pàgs. 21-36. Montpellier 1978.

SANMARTI - SANTACANA 1986a. J. Sanmartí i J. Santacana. "La jerarquia de nuclis en el poblament ibèric de la costa del Penedès" a *6è C.I.A.P.*, 7-9

- desembre 1984, pàgs. 227-243. Puigcerdà 1986.
- SANMARTI - SANTACANA 1986b. J. Sanmartí i J. Santacana. "Anàlisis funcional de los recintos domèsticos del poblado de Alorda Park (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)" a *Arqueologia Espacial* n. 9, pàgs. 257-269. Teruel 1986.
- SANMARTI VILAPLANA 1982a. M. Sanmartí Vilaplana. "Les arrels de la vil.la de Guissona" a E. Camps Cava et al. *Guissona*, pàgs. 451-481. Ed. J. Santaularia, Guissona 1982.
- SANMARTI VILAPLANA 1982b. M. Sanmartí Vilaplana. "La circulaci6 monetària en la Iesso ibèrica i romana" a *Urgellia* n. V, pàgs. 183-206.
- SANZ 1950. J. Sanz. "Ruinas de Almerge" a *Argensola* n. I. pàgs. 63-73. Huesca 1950.
- SAULA 1987. O. Saula Brians6. "El poblament prehist6ric i antic de Tàrrega" a *Evoluci6 Hist6rica de Tàrrega*, pàgs. 7-11. Museu Comarcal de Tàrrega 1987.
- SCHULTEN R.E. A. Schulten "Tolous." a A. Pauly, G. Wissova. *Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Stuttgart (des de 1893).
- SERRA RAFOLS 1943. J. de C. Serra Ràfols. "La villa Fortunatus de Fraga" a *Ampurias* n. V, pàgs. 5-35. Barcelona 1943.
- SERRA VILARO 1921. J. Serra Vilar6. *Poblado ibèrico de Anseresa, Olius*. M.J.S.E.A., n. 35. Madrid 1921
- SERRA VILARO 1922. J. Serra Vilar6. *Poblado ibèrico de San Miquel de Sorba*. M.J.S.E.A., n. 44. Madrid 1922.

- SERRA VILARO 1924. J. Serra Vilaró. **Estación ibérica, termas romanas y taller de "terra sigillata" en Solsona.** (Memoria de les excavaciones practicadas en 1923-1924). M.J.S.E.A, n. 63. Madrid 1924, 31 p.p.
- SERRA VILARO 1932. J. Serra Vilaró. **Excavaciones en Tarragona.** M.J.S.E.A, n. 116. Madrid 1932, 126 p.p.
- SILES 1981. J. Siles. "Iberismo y latinización: nombres latinos en epigrafes ibéricos" a **Faventia** n. 3/1, pàgs. 97-113. U.A.B. Bellaterra, 1981.
- SILES 1985. J. Siles. **Léxico de inscripciones ibéricas.** Epigrafia Hispànica n. 2. Ministerio de Cultura. Madrid 1985. 437 p.p.
- SOLANS - FLORIA 1987. J.A. Solans Torres. i A. Floria Pons. "La red viaria romana en la comarca de Monzón" a **C.E.HI.MO.** n. 9, pàgs. 18-24. Monzón 1987.
- SOLE SABARIS 1964. L. Solé Sabaris. **Geografia de Catalunya** vols. II 1964 (reed. 1975) i III 1968 (reed. 1974). Barcelona.
- SOLSONA 1965. C. Solsona. "Ceràmica campaniense del poblado de La Mora (Lèrida)" a **Pyrenae** n. 1, pàgs. 176-177. Barcelona 1965.
- SOPENA 1988. M.C. Sopena Vicien. **Exposición de materiales inéditos.** Casa de Cultura, triptic. Monzón 1988. 12 p.p.
- SPICER 1974. E.H. Spicer. "Aculturación" a **Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales**, dir. D. Sills, pàgs. 33-36. Ed. Aguilar. Madrid 1974.

- TARRADELL 1951. M. Tarradell. "Ceràmica de tipo ibèrico en Marruecos" a VI C.A.S.E., Alcoy 1950, pàgs. 185-189. Cartagena 1951.
- TARRADELL 1965. M. Tarradell. "Prehistòria i Antiguitat" a Història del País Valencià, vol. I. Ed. 62. Barcelona 1965. 375 p.p.
- TARRADELL 1978. M. Tarradell. "La romanització" a Història de Catalunya, vol. 1, pàgs. 216-238. Ed. Salvat. Barcelona 1978.
- TARRAGO 1943. J.A. Tarragó Pleyán. "Materiales de Arqueologia de la ciudad de Lèrida" a Ilerda n. II, fasc. II, pàgs. 391-435. Lèrida 1943.
- TARRAGO - DIEZ-CORONEL 1964. J.A. Tarragó Pleyán i L. Diez-Coronel. "Una excavación en la 'Paheria de Lèrida'" a VIII C.N.A., Sevilla-Màlaga 1963, pàgs. 478-484. Zaragoza 1964.
- TARRAGO - DIEZ-CORONEL 1981. J.A. Tarragó Pleyán i L. Diez-Coronel Montull. "La excavación arqueològica del Palacio de la Paheria de Lèrida y su Museo" a Miscel.lània Homenatge al Professor Salvador Roca i Lletjós, pàgs. 405-469. I.E.I. Lleida 1981
- TEN - MARI 1984. R. Ten Carné i Ll. Mari Sala. "Poblado ibèrico del Tossal de les Tenalles" a Arqueologia 83, pàg. 187. Ministerio de Cultura, Madrid 1984.
- TORRES 1980. J. Torres i Gros. Història de Bellpuig dins del Principat de Catalunya. pàg. 13. Bellpuig d'Urgell 1980.
- TORT 1986. J. Tort i Donada. Aproximació a la Segarra.

Unió Excursionista de Catalunya. Barcelona
1986. 130 p.p.

TOUS 1980a. J. Tous i Sanabra. "Excavacions al Pla de les
Tenalles de La Mora" a **Nova Tàrrrega** n. 1866.
Tàrrrega 5 de juliol de 1980.

TOUS 1980b. J. Tous i Sanabra. "Excavacions arqueològiques
al Pla de les Tenalles de La Mora" a **Nova
Tàrrrega** n. 1868. Tàrrrega 19 de juliol de 1980.

TOUS 1982. J. Tous i Sanabra. "Pla de les Tenalles" a
E.A.C. en els darrers anys, pàg. 256.
Generalitat de Catalunya. Barcelona 1982.

X TOVAR 1949. A. Tovar. "A proposito del vascuence "Mando"
i "Beltz" y los nombres de Indibil y Mandonio"
a **Estudios sobre las primitivas lenguas
hispanicas**, Universidad de Buenos Aires, Fac.
de F. y L., Sec. Fil. Clásica, sèrie B, vol IV,
pàgs. 154-167. Buenos Aires 1949.

TOVAR 1951 A. Tovar. "Lèxico de las inscripciones
ibéricas (celtibérico e ibérico)" a **Estudios
dedicados a Menéndez Pidal**, vol. II, pàgs.
273-323. Madrid 1951.

TRAGGIA 1791. J. Traggia. **Aparato a la història
eclesiàstica de Aragón**. Madrid 2 vols. 1791-92.

TRIAS 1967. G. Trias de Arribas. **Cerámicas griegas de la
Península Ibérica**. (2 vols.). W.L. Bryan
Foundation. Valencia 1967.

X TRIVIÑO 1955. J.M. Triviño. "Indibil un reyezuelo ibérico
en la encrucijada de dos imperialismos" a
Cuadernos de Historia de España, n. XXIII-XXIV,
pàgs. 268-306. Buenos Aires 1955.

- UNTERMANN 1975. J. Untermann. **Monumenta Linguarum Hispanicarum**. Wiesbaden 1975. 1 Text. 344 p.p.
2. Tafeln 285 p.p.
- UROZ 1983. J. Uroz Sáez. **La regio Edetania en la época ibérica**. Publicaciones del I.E.A. Alicante 1983. 190 p.p.
- UTRILLA 1978. P. Utrilla. "Fuentes escritas y arqueológicas para el conocimiento de la Osca ibero-romana" a **2on C.I.A.P.**, 3-6 juny de 1976, pàgs. 283-300. Puigcerdà 1978.
- UZTARROZ 1644. J.F.A. Uztarroz. **Monumento de los mártires Justo y Pastor en la ciudad de Huesca, con las antigüedades que se hallaron fabricando una capilla para trasladar sus santos cuerpos**. Huesca 1644.
- VALLEJO 1950. J. Vallejo. "Exploraciones Ibéricas III" a **Emèrita** n. 18. pàgs. 178-186. Madrid 1950.
- VICENT 1979. J. Vicent i Cavaller. "Excavacions al Santuari Hispano-romà de Santa Bàrbara (La Vilavella de Nules, Plana Baixa)" a **C.P.A.C.** n. 6, pàgs. 181-221. Castellón de la Plana 1979
- VICENTE 1980a. J. Vicente Redón. "Yacimientos ibéricos" a **A.P.A.A.-I** pàgs. 68-71. C.S.I.C. Zaragoza 1980.
- VICENTE 1980b. J. Vicente Redón. "Cerámicas varias: Escultura ibérica" a **A.P.A.A.-I**, C.S.I.C., pàgs. 134-137. Zaragoza 1980.
- VICENTE et al. 1986. J. Vicente, M.P. Punter, C. Escriche

- i A. Herce. La ciudad celtibérica de "La Caridad" (Caminreal, Teruel). Colegio Universitario de Teruel 1986.
- VILASECA et al 1949. S. Vilaseca, J. de C. Serra Ràfols i L. Brull. Excavaciones del Plan Nacional en el Castellet de Banyoles, de Tivisa (Tarragona). I.M.C.G.E., n. 20. Madrid 1949. 54 p.p.
- VILLALBA 1979. P. Villalba i Varneda. "Primera campanya arqueològica al Pla de les Tenalles" a Nova Tàrrrega n. 1817. Tàrrrega 7 de juliol de 1979.
- VILLALBA - TOUS 1982. P. Villalba i J. Tous. "Pla de les Tenalles (Granyanella)" a Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys, pàgs. 263-264. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1982.
- VILLALBA 1983. P. Villalba. "Pla de les Tenalles (Granyanella, Segarra)" a Arqueologia-82, pàgs. 172-173. Ministerio de Cultura. Madrid 1983.
- VILLANUEVA J. 1851. Viage literario a las iglesias de España. vol. XVI. Madrid 1851.
- VILLARONGA 1961. L. Villaronga Garriga. "El hallazgo de Balsareny" a Numario Hispánico vol. X, pàgs. 9-102.
- VILLARONGA 1967. L. Villaronga Garriga. "Las monedas de Celse bilingües posiblemente acuñadas por los pompeyanos" a Caesaraugusta n. 29-30, pàgs. 133-142. Zaragoza 1967.
- VILLARONGA 1969. L. Villaronga Garriga. "Las dos primeras emisiones monetarias de Celse" a X C.N.A., Mahon 1967, pàgs. 343-358. Zaragoza 1969.

- γ VILLARONGA 1970. L. Villaronga Garriga. "Las monedas de Ilerda con lobo en el reverso" a **Ampurias** n. 31-32, pàgs. 259-271. Barcelona 1970.
- γ VILLARONGA 1978. L. Villaronga Garriga. **Las monedas ibéricas de Ilerda**. A.N.E. - C.S.I.C. Barcelona 1978. 105 p.p.
- χ VILLARONGA 1979. L. Villaronga Garriga. **Numismática antigua de Hispania**. Ed. Cymys. Barcelona 1979. 350 p.p.
- VIVES 1924. A. Vives i Escudero. **La Moneda Hispánica**. Real Academia de la Historia. Madrid 1924. 422 p.p.
- VIVES 1971. J. Vives. **Inscripciones latinas de la España romana**. C.S.I.C. Barcelona 1971. 881 pàgs.
- V.V.A.A. 1986. **Arqueologia Urbana en Huesca 1984-1986**. Catálogo de la exposición.. Huesca diciembre 1986 - enero 1987. D.G.A. 46 p.p.
- WATCHTEL 1971. N. Watchtel. **La vision des vaincus. Les Indiens du Pérou devant la Conquête espagnole 1530-1570**. Ed. Gallimard. Paris 1971. 395 p.p.
- ZOBEL 1880. J. Zobel de Zangroniz. **Estudio histórico de la moneda antigua española**. Madrid 1880.

9.1. ÍNDEX D' ABREVIATURES

AEAA	Asociación Española de Amigos de la Arqueología.
AEA	Archivo Español de Arqueología.
AHAM	Anales de Historia Antigua y Medieval.
AIEC	Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans.
ANE	Asociación Numismática Española.
APAA-I	Atlas de Prehistoria y Arqueología Aragonesas-I.
APL	Archivo de Prehistoria Levantina.
BASA	Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense.
BRAH	Boletín de la Real Academia de la Historia.
CAME	Congreso de Arqueología Medieval Española.
CAN	(vid. CNA)
CASE	Congreso Arqueológico del Sudeste.
CEHIMO	Centro de Estudios Históricos de Monzón.
CIAP	Col.loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà.
CIEP	Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos.
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum.
CAHC	Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad.
CNA	Congreso Nacional de Arqueología.
CPAC	Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense.
CSIC	Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
CVA	Corpus Vasorum Antiquorum.
EAC	Excavacions Arqueològiques a Catalunya.
EAE	Excavaciones Arqueológicas en España.
FHA	Fontes Hispaniae Antiquae.
IAM	Institución Alfonso "El Magnánimo".

IEC Institut d'Estudis Catalans.
IEI Institut d'Estudis Ilerdencs.
IET Instituto de Estudios Turolenses.
IEV Institut d'Estudis Vallencs.
IFC Institución Fernando "El Católico".
IMCGE Informes y Memorias de la Comisaría General de
Excavaciones.
IPA Instituto de Prehistoria y Arqueología.
ISL Instituto Internazionale di Studi Liguri.
JIARG Jornades Internacionals d'Arqueologia Romana de
Granollers.
MJSEA Informes y Memorias de la Junta Superior de
Excavaciones y Antigüedades.
MLH Monumenta Linguarum Hispanicarum.
NAH Noticiario Arqueológico Hispánico.
PIP Programa de Investigaciones Protohistóricas.
PLAV Papeles del Laboratorio de Arqueología de
Valencia.
RAN Revue Archéologique de Narbonnaise.
RIEA Revista del Instituto de Estudios Alicantinos.
RSL Rivista di Studi Liguri.
SIP Servicio de Investigación Prehistórica.
SPP Symposium de Prehistoria Peninsular.

9.2. INDEX DE FONTS LITERÀRIES

Font	Pàgina	N. Catàleg
Apia Iber. 37	88	20
Caes. b.c. I, 40,1	100	40
Caes. b.c. I, 48,5-6	101	41
Caes. b.c. I, 49,2	101	42
Caes. b.c. I. 52,1	101	43
Caes. b.c. I, 60,1	101	44
Caes. b.c. I, 61,3	102	45
Caes. b.c. I, 61,5	102	46
Dion. Cass. Fr. 57,42	84	12
Diod. 26,22	97	32
Estr. III, 4-10	99	36
Flor. 2, 10,9	100	39
Pli. Nat. His. III, 4,24	103	48
Pli. Nat. His. III, 4,23	103	49
Plu. Sert. 14,3	100	37
Plu. Sert. 25,6	100	38
Pol. 3, 33,7	80	3
Pol. 3, 35,2	79	1
Pol. 3, 76,3	80	5
Pol. 9, 11,3-4	81	9
Pol. 10, 18, 7-15	82	10
Pol. 10, 35,6	85	14
Pol. 10, 37,7	85	15
Pol. 10, 38,1-5	87	17
Pol. 11, 31,1-5	90	23
Pol. 21, 11,3	97	33

Ps. Front. 4, 7,31	99	35
Tit. Liv. 21, 22	80	4
Tit. Liv. 21, 23	79	2
Tit. Liv. 21, 61	80	6
Tit. Liv. 22, 21	81	7
Tit. Liv. 25, 32	81	8
Tit. Liv. 26, 49	83	11
Tit. Liv. 27, 7	84	13
Tit. Liv. 27, 17	86	16
Tit. Liv. 27, 19	88	18
Tit. Liv. 28, 25	88,89	19,21
Tit. Liv. 28, 26	90	22
Tit. Liv. 28, 27	91	24 a-b
Tit. Liv. 28, 28	91	24 c
Tit. Liv. 28, 31	91	25
Tit. Liv. 28, 32	92	26
Tit. Liv. 28, 34	93,94	27,28
Tit. Liv. 29, 1	95	29
Tit. Liv. 29, 2	96	30
Tit. Liv. 29, 3	96	31
Tit. Liv. 34, 11	98	34 a-b
Tit. Liv. 34, 12	99	34 c
Var. red. rust. 1, 57,2	102	47

9.3. ÍNDEX DE FONTS EPIGRÀFIQUES

A. EPIGRAFIA IBÈRICA

a) Monumentals

Inscripció n. 1 de La Vispesa (T. de Llitera), 104

Inscripció n. 2 de La Vispesa (T. de Llitera), 106

b) Rupestres i signes en pedra

El Pilaret de Sta. Quitèria (Fraga), 109

La Roca dels Moros (Cogul), 111

Sant Salvador (Les Borges Blanques), 113

La Vispesa (T. de Llitera), 108

c) Sobre metalls

Binèfar, 115

Monteró (Camarasa), 114, 115

Pla de Tàrrega, 115

Soses, 116

d) Sobre ceràmiques

Cortals (Cervera), 126, 127

Guissona, 127

Olriols (S. Esteve de Llitera), 117, 118, 119, 120

Margalef (Torregrossa), 124

Molí d'Espigol (Tornabous), 125

Monteró (Camarasa), 124

La Paeria (Lleida), 122, 123

Sant Salvador (Almenar), 127

Soses, 121, 122

La Vispesa (T. de Llitera), 116

e) Sobre eines

Albelda, 129

L'Alegria (Montsó), 129

L'Era de Tigó (Soses), 129

Gebut (Soses), 128

Margalef (Torregrossa), 130

f) Sobre os

Cortals (Cervera), 131

g) Falsa et aliena

La Clua (indet.), 132

Mas de l'Hereu (Alcarràs), 131

B. EPIGRAFIA IBÈRICA AMB CARÀCTERS LLATINS

Roca de La Sènia (Almatret), 132

C. EPIGRAFIA LLATINA AMB ALGUNA PARAULA IBÈRICA

a) Comprovades

Bronze d'Ascoli, 137

Ivorra, 135

La Malesa (Florejacs), 134

Peñalen (Osca), 136

b) Falsa et aliena

Alcarràs, 139

Boria (Lleida), 138

Les Penelles, 138

9.4. ÍNDEX DE JACIMENTS ORDENATS PER MUNICIPIS

Agramunt

165. Els Corralets, 298

Aitona

90. El Lleonàs, 240

91. Torre Roca, 240

92. Els Vilans A, 241

93. Els Vilans B, 242

Albatàrrec

79. Puig Pedròs, 230

Albelda

42. Els Castellassos, 197

45. Les Corques, 200

44. Corbes del Canal, 199

43. Era Vella, 199

Albero Alto

4. Cabezo del Lobo, 159

Albesa

57. Cantaperdius, 210

61. El Romeral, 213

Alcampel

37. Torre d'en Florencià, 193

Alcarràs

83. Valmanyà B, 233

Algerri

103. Plana del Sot II i III, 250

Alguaire

67. La Pedrera, 217

59. Les Roques d'Avimpela, 211

- 62. Sant Ramon, 213
- 64. Serra del Quiles, 215
- 60. Tossal del Maso, 212
- 63. Zaragoza I, 214

Almacelles

- 48. Torre del Barbut, 202
- 49. Tossal de la Capirutxa, 203

Almatret

- 102. La Sènia B, 249

Almenar

- 66. Pont de Ferrando, 216
- 65. Serra dels Oms III, 216
- 69. Tossal del Metxut, 219
- 70. Tossal del Santamaria, 220
- 68. Tossal de Sant Salvador, 218

Alpicat

- 51. El Castell, 206

Anglesola

- 163. Masia Mingot, 296
- 162. Tossal de Sant Pere, 296

Arbeca

- 148. El Castell, 286
- 150. L'Espireguera II, 287
- 149. Els Masos, 286

Artesa de Lleida

- 116. Castelló, 262

Artesa de Segre

- 109. Antona, 256
- 110. Esplunyals, 258

La Sentiu de Sió

107. Tossal de les Forques, 253

Balaguer

106. Mor Mur, 252

105. Trona del Marino, 251

Ballobar

25. Barranco de Valdragas, 179

Barbens

167. Aguilèlla, 301

Belianes

153. La Pleta, 289

152. Els Vilars, 288

Bell Lloc d'Urgell

122. Pla de Vensilló, 267

Bellpuig d'Urgell

128. Torre d'en Semion, 272

129. Tossal del Poc, 273

Bellvis

124. Cantaperdius, 270

Benavent de Segrià

56. Tossal del Corberó, 210

Binaced

22. Pontón, 175

21. Ripoll, 174

Biosca

212. Les Guixeres de Taltaüll, 332

213. Puig Castellar, 333

Borges Blanques, Les

146. Bassa de La Torre, 284

144. La Font Vella II, 283

143. El Gatellar I, 282

- 142. El Puntarrò, 282
- 145. Sant Salvador III, 284
- 138. Torre Oller, 279
- 134. Tossal de l'Aliga, 276

Camarasa

- 108. Monterò, 255

Castelldans

- 130. Mas de Melons, 273
- 131. Serra dels Colomers III, 274

Castellserà

- 164. Tossal del Moro, 297

Castillonroi

- 71. Monderes, 221

Chalamera

- 23. Barranco de la Cruceta, 175
- 24. El Castillo, 176
- 25. Era Forcada, 178

Cervera

- 199. Els Cortals, 322
- 198. Sant Pere el Gros, 321

Ciutadilla

- 159. El Castell, 294
- 157. Les Deveses, 293
- 158. Sant Roc A, 293

Corbins

- 54. Tossal de les Cases, 208
- 55. Vil.la romana de Corbins, 209

Esplús

- 36. El Castellar, 192

Florejacs

208. La Malesa, 329

207. Teuladells, 329

Fonolleres

197. Torre Coloms, 321

Fraga

31. Concepció B, 184

32. Masada de Ratón, 184

28. Pilaret de Sta. Quitèria, 180

33. Punta Farisa, 185

30. Torre Chueca, 184

29. Vedat de Sant Simó, 182

Golmés

127. El Tossal II, 272

Granja d'Escarp, La

99. Punta del Calvari, 246

Grañen

5. Curbe, 162

Granyanella

195. Pla de les Tenalles, 319

196. Sant Pere de la Curullada, 320

Granyena de Segarra

194. Castell de Granyena, 318

Guimerà

160. La Cadena, 294

Guissona

205. Iesso-Guissona, 327

206. Vinya del Crispi, 329

Ilche

17. Ilche, 170

Juneda

- 139. L'Aranyó I, 280
- 137. La Fita, 278
- 132. Mimferri III, 275
- 136. La Plana, 278
- 133. Tossal de Les Forques, 275
- 135. Tossal del Joc, 277
- 140. Vaca Roja II, 281
- 141. Vall de l'Aranyó XXII, 281

Laluenga

- 7. El Almerge, 163
- 16. Filada Medio, 169

Lanaja

- 9. La Malena, 165

Lleida

- 77. Antic Portal de La Magdalena, 228
- 112. Bassots, 258
- 72. El Canyeret, 222
- 113. La Fonteta de Grealó, 260
- 78. Francesc Macià, 230
- 74. Jardins de Pompeu Fabra, 223
- 75. La Paeria. 224
- 76. Plaça de Sant Joan, 226
- 80. El Puig Pelegrí, 231
- 50. Raimat, 204
- 53. Les Roques del Sarró, 207
- 73. La Suda, 223
- 111. Tossal LLarg, 258
- 118. Tossal de La Moradilla, 263
- 115. Tossal del Pobre, 261
- 114. Tros del Barbutxo, 261

Malda

156. Sant Joan de Maldanell, 292

Massoteres

214. Les Pletes, 334

Miralcamp

126. Miralcamp, 271

Montsó

20. L'Alegria, 272

18. Monte Gil, 170

19. Pinzana, 171

Montoliu de Lleida

81. Els Tossalets II, 232

82. Els Tossalets III, 233

Montornès de Segarra

193. Castell de Montornès, 317

Ontimena

14. El Chermanillo, 168

15. El Puntal, 169

Osca

3. Avda. Martínez de Velasco, 158

1. Solar del Col·legi de Santa Rosa, 155

2. Solar de la Diputació Provincial, 156

Ossó de Sió

203. Tossal Miró, 325

Peralta de Alcofea

6. Peralta de Alcofea, 162

Plans de Sió

202. Moncortès de Segarra, 324

204. Vilagrasseta, 326

Poal, El

125. Tossal del Molinet, 271

Ponts

209. La Roca del Call, 330

Portella, La

58. Tossal del Colau, 211

Puiggròs

147. Puiggròs, 285

Puigverd de Lleida

117. Serra de Puigverd III, 263

Robres

8. El Castellazo, 164

Sanahüja

211. El Puig Julià, 332

Sant Esteve de Llitera

34. Orlíols, 186

Sant Guim de Freixenet

201. Eral, 324

Sant Martí de Riucorb

154. Fogonussa A, 290

155. Fogonussa B. 291

Sarífena

11. Presifena, 167

10. Tossal del Moro, 166

Sena

13. Las Atalayas, 168

12. El Escobizal, 167

Seròs

96. Ambiure, 244

100. Mas del Coc I i II, 247

98. Moli Roca, 245

- 101. Montmeneu, 248
- 94. Roques de Sant Formatge I, 243
- 95. Roques de Sant Formatge II, 243
- 97. Valldemora, 244

Sidamon

- 123. Tossal de Les Tenalles, 268

Soses

- 87. Era del Tigó, 236
- 88. Gebut A, 237
- 89. Gebut B, 239

Talavera

- 200. El Colomer de Pallerols, 323

Tamarit de Llitera

- 38. Ermita de Santa Anna, 194
- 41. La Roda, 196
- 39. Sant Sebastià, 194
- 40. Torre del Peri, 195
- 35. La Vispesa, 189

Tàrrega

- 178. Borniona, 308
- 184. La Canaleta, 312
- 168. Casilla 19, 301
- 177. Castell de l'Ofegat, 307
- 173. Els Clapers, 305
- 175. Lluçà sobre Altet, 306
- 183. Montfabò, 311
- 171. Pla d'en Perelló, 303
- 174. Pla de Tàrrega, 306
- 170. La Pleta de Queralt, 303
- 169. Els Tossalets, 302

172. Tossal del Mor, 304

176. Tossal Rodó de Sta. Maria de Montmagastrell, 307

182. Tossal Rodó de Vallmajor, 311

Torà

215. Carrer Nou de Torà, n. 15, 334

216. Ermita de l'Aguda, 335

Tornabous

166. Moli d'Espigol, 299

Torrefarrera

52. Clots, 206

Torregrossa

121. Maurena, 267

119. Margalef I, 265

120. Margalef Baix, 266

Torres de Segre

85. Carrasumada, 234

86. Mas del Notari, 236

84. Torre de La Negra, 234

Torricó, El

46. Torre Claret, 201

47. Tossal Gros, 201

Vallfogona de Balaguer

104. La Pedrera, 250

Vallfogona de Riucorb

161. Els Palaus, 295

Velilla de Cinca

27. Sant Valero, 179

Verdt

192. Coll de Reu, 317

188. Estinçlells A, 314

- 189. Estinçlells B, 315
- 186. Molàs A, 313
- 187. Molàs B, 313
- 185. Moli del Corretger, 313
- 191. Poblat de La Font, 316
- 190. Tossal Rodó, 315

Vilagrassa

- 180. El Mas, 310
- 179. Montalbà, 309
- 181. El Putxet, 310

Vilanova de l'Aguda

- 210. Tossal del Barcelonès, 331

Vinaixa

- 151. Vinaixa, 288

9.5. ÍNDEX DE PROCEDÈNCIA DELS MATERIALS ARQUEOLÒGICS
ORDENATS PER MUNICIPIS

Aitona

Els Vilans A, 645

Albelda

Els Castellassos, 376

Les Corques, 381

Corbes del Canal, 380

Era Vella, 380

Albesa

El Romeral, 645 6

Alguaire

Sant Ramon, 400

Almenar

Tossal del Santamaria, 401

Tossal de Sant Salvador, 401

Arbeca

Els Masos, 669

Artesa de Lleida

Castelló 653

Artesa de Segre

Antona, 651

Esplunyals, 652

La Sentiu de Sió

Tossal de les Forques, 649

Balaguer

Mor Mur, 646

Trona del Marino, 648

Barbens

Aguilella, 674

Bellvis

Cantaperdius, 655

Biosca

Les Guixeres de Taltaüll, 684

Puig Castellar, 684

Borges Blanques, Les

Bassa de La Torre, 664

El Gatellar I, 669

Camarasa

Monteró, 650

Castelldans

Mas de Melons, 655

Castillonroi

Monderes, 385

Chalamera

Barranco de la Cruceta, 345

El Castillo, 343

Cervera

Els Cortals, 678

Sant Pere el Gros, 678

Corbins

Tossal de les Cases, 400

Fraga

Masada de Ratón, 349

El Pilaret de Sta. Quitèria, 346

Vedat de Sant Simó, 346

Granja d'Escarp, La

Punta del Calvari, 644

Granyanella

Pla de les Tenalles, 678

Granyena de Segarra

Castell de Granyena, 680

Guimerà

La Cadena, 671

Guissona

Guissona, 681

Juneda

La Fita, 656

Tossal del Joc, 656

Lleida

Antic Portal de La Magdalena, 527

El Canyeret, 402

La Fonteta de Grealò, 652

Francesc Macià, 402

Jardins de Pompeu Fabra, 408

La Paeria, 415

Plaça de Sant Joan, 402

El Puig Pelegri, 643

Raimat, 383

Seu Vella, 401

La Suda, 408

Tossal de La Moradilla, 653

Montsó

L'Alegria, 339

Montornès de Segarra

Castell de Montornès, 680

Ozca

Solar del Col·legi de Santa Rosa, 336

Solar de la Diputació Provincial, 336

Sant Esteve de Llitera

Olriols, 350

Sant Martí de Riucorb

Fogonussa A, 670

Fogonussa B, 670

Sidamon

Tossal de les Tenalles, 655

Soses

Gebut A, 643

Talavera

El Colomer de Pallerols, 680

Tamarit de Llitera

Ermita de Santa Anna, 372

La Roda, 375

Sant Sebastià, 372

La Vispesa, 366

Tàrrega

Borniona, 676

Pla d'en Perelló, 674

Tossal del Mort, 672

Torà

Carrer Nou de Torà, n. 15, 685

Tornabous

Molí d'Espigol, 673

Torregrossa

Margalef I, 654

Margalef Baix, 654

Torres de Segre

Carrasumada, 644

El Torricó

Torre Claret, 382

Tossal Gros, 384

Vallfogona de Balaguer

La Pedrera, 648

Verdt

Estinçlells A, 677

Tossal Rodó, 677

9.6. ÍNDEX DE PERSONATGES ANTICS

Afrani: 101, 102.

Agidillo: 136, 705.

Agilio: 136.

Alexandre de Macedònia: 696.

Andobales: 80, 135.

Andobali: 13.

Antoninus Pius: 166.

Apià: 76, 88.

August: 46, 47, 142, 153, 154, 166, 188, 703, 706.

Barquides: 62, 72.

Belistages: 98, 99, 697.

Boria: 138.

Calígula: 143, 706.

Catò: 60, 98, 99, 692, 697, 809, 813.

Cèsar: 100, 101, 102, 693.

Claudi: 45, 205, 274.

Cornelius Nesille, Cn.: 137, 705.

Colcas: 97.

Darios III: 696.

Dio Casi: 76, 84, 110.

Diodor de Sicília: 76, 97.

Domici Calvi: 706.

Domitius Calvinus: 141.

Eabius Enasagin, P.: 137, 705.

Escipiò: 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93,
94, 95, 97, 690, 691, 694, 696, 697.

Escipions: 190.

Estrabó: 9, 47, 72, 76, 99.
Fabi (leg. Caes.): 47, 100, 693.
Fabi Labeó: 46, 47.
Florus: 76, 100.
Germánico: 143.
Gelli(us): 133.
Giscó: 82.
Hannibal: 4, 79, 80, 95, 688, 693.
Hannó: 80, 693.
Hasdrúbal: 80, 82, 84, 85, 696.
Hecateu: 808.
Iaurbeles: 135.
Indibil: 7, 70, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90,
91, 93, 94, 95, 96, 97, 110, 135, 232, 688, 691,
694, 696, 697, 698, 809.
Iunius Laurbeles, L.: 135, 705.
Imunica, T.: 136, 705.
Justi: 13, 14.
Mandoni: 7, 13, 70, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90,
91, 93, 94, 95, 97, 691, 694, 696, 697, 698, 809.
Marci: 95.
Massinissa: 97.
Nerbó: 46, 157.
Octavi: 153.
Otacilius Suisetarten, Q.: 137, 705.
Perpenna: 100.
Petrei: 102.
Pleurates: 97.
Plini: 10, 12, 76, 103, 327, 706.
Plutarc: 76, 100, 696.

Polibi, 44, 76, 79, 80, 81, 82, 85, 87, 97, 135, 688,
690, 691, 693, 696, 697.

Pompeu: 102, 813.

Pseudo Fronti: 76, 99.

Ptolomeu: 6, 7, 9, 10, 44, 76.

Sertori: 13, 99, 100, 102, 140, 141, 692, 693, 706, 813.

Sila: 692.

Silà (leg. Escip.): 95.

Tiberi: 142, 153, 706.

Titus Livi: 10, 76, 79, 80, 81, 83, 84, 86, 88, 89, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 300, 688, 690, 691,
693, 695, 696, 697, 698.

Valeri: 45.

Varró: 76, 102.

9.7. ÍNDEX D'AUTORS MODERNS CITATS

- Abadal, R.D.: 70, 71, 815.
- Abascal, J.M.: 769.
- Aguilera, I.: 754.
- Aguilera et al. 1987: 8, 21, 158, 336, 337, 338, 700.
- Alastrue et al. 1957: 40.
- Albertos, M.L.: 111, 116, 135, 136, 137, 139, 698, 705.
- Almagro Basch, M.: 18, 111, 112, 114.
- Alonso, A.: 65
- Amo, M.D.: 734, 738, 753, 763, 774, 782, 783, 784, 786.
- Anònim: 17, 237, 708.
- Aquiluè et al. 1984: 60, 767, 791, 815.
- Aranegui, C.: 62, 711, 775.
- Aranegui et al. 1985: 735.
- Arce, J.: 138, 812.
- Arias, G.: 45, 173.
- Arribas, A.: 691.
- Atrian, P.: 724, 754, 766.
- Atrian et al. 1980: 719, 755, 765, 769, 775, 776, 777.
- Aynsa, F.D.: 8.
- Bach, A.: 272, 294, 297, 309, 311.
- Baldellou, V.: 105, 106, 108, 117, 155, 156, 187, 189,
191, 192, 193, 195, 197, 199, 201, 336, 366, 367,
368, 369.
- Balil, A.: 70, 71, 72, 269, 270, 696, 800, 802, 803, 809.
- Ballester et al. 1954: 760, 761, 764, 766, 767, 768, 769,
770, 773, 776, 777, 780, 785.
- Barberà, J.: 19, 54, 58, 59, 269, 270, 305, 768, 774.

Barberà et al. 1961: 774, 780, 783.

Bardaviu, V.: 167.

Barril, M.: 49

Barril et al. 1982: 49, 52.

Barroul, G.: 60, 70.

Bastide, R.: 64, 67, 70.

Beltràn Lloris, F.: 143.

Beltràn Lloris, M.: 106, 111, 129, 141, 143, 145, 151,
152, 166, 168, 169, 173, 176, 178, 179, 182, 184,
189, 192, 194, 195, 199, 737, 738, 754, 755, 756,
757, 760, 761, 764, 766, 767, 769, 770, 771, 772,
774, 776, 777, 778, 780, 782, 783, 787, 788, 791.

Beltràn Martínez, A.: 46, 47, 52, 104, 106, 107, 108,
111, 135, 167, 168, 169, 174, 182, 189, 192, 199,
781, 785, 788.

Beltràn Vilagrassa, P.: 143.

Benabou, M.: 70, 71.

Bendala, M.: 72.

Bergadà, E.: 776, 782, 788.

Biarge, A.: 192.

Blanch, E.: 11.

Blajot et al. 1984: 719.

Blàzquez A.: 45.

Blàzquez Martínez, J.M.: 70, 71.

Boleda, R.: 18, 270, 271, 272, 286, 290, 291, 293, 294,
295, 296, 297, 298, 301, 302, 303, 304, 305, 306,
307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316,
317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 326, 328, 329,
330, 333, 334, 336.

Bosch Gimpera, P.: 16, 167, 169, 808.

Bures et al 1989: 716.

Burguete, S.: 747, 750, 786.

Burillo, F.: 61, 769, 776.

Cabrè, J.: 787.

Calvo, M.J.: 58, 118, 119, 120, 121, 187, 189, 350, 351,
352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360, 361, 362,
363, 364, 365.

Camps Cava, E.: 135, 326, 328, 329, 330, 332, 333, 334,
336.

Camps Clemente, M.: 18, 232, 708.

Cañardo, J.: 13.

Capdevila, S.: 289, 292, 293.

Caro Baroja, J.: 44, 692, 298.

Carrillo, P.: 45, 170, 173, 195.

Casas, J.: 60, 718.

Casas et al. 1983: 791.

Casas Torres, J.: 27.

Casado, P.: 137, 195.

Castillo, A.: 790, 796.

Cean, J.A.: 136, 173.

Cerrillo, E.: 65

Chapa, T.: 802, 804, 805

Colominas (Colomines), J.: 15, 16, 58, 269, 270, 291,
305, 328, 674, 709, 792, 801.

Conca, J.: 759.

Conde, M.J.: 643, 644, 654, 674, 678, 751, 752.

Criniti, N.: 137.

Cura, M.: 266, 301, 718.

Del Arco, R.: 8, 110, 116, 167, 169, 173, 176, 182.

Delgado, A.: 141, 143, 145, 151, 152, 154.

De Sus, J.A.: 738.

Diaz, J.: 719.

Diez-Coronel, L.: 49, 51, 56, 132, 208, 213, 226, 242,
288, 486, 487, 800.

Dominguez, A.: 22, 106, 108, 140, 141, 145, 162, 165,
166, 173, 175, 177, 178, 182, 183, 188, 189, 190,
191, 192, 197, 199, 343, 344, 370, 371, 379.

Dominguez et al. 1983: 48, 106, 111, 117, 118, 120, 129,
162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 176,
178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 189, 190,
192, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 201, 343, 351,
367, 368.

Duch, J.: 289, 291, 293, 294, 295, 315.

Durán, A.: 15, 58, 270, 291, 305, 320, 322, 324, 674,
709, 792.

Escó, C.: 158.

Espinosa, U.: 811.

Etienne et al. 1976, 70.

Fabra, M.: 747, 750, 786.

Fabrè et al. 1985: 47, 112, 133, 134, 135, 136, 138, 139,
289.

Falomir, V.: 768, 771.

Fatás, G.: 21, 24, 62, 163, 173, 199, 690, 695, 698, 707,
808, 810, 812.

Fernández Avilés, A.: 788.

Ferrer, A.: 801.

Ferrer, M.: 54.

Fita, F.: 109, 110, 111, 116, 136.

Fletcher, D.: 760, 768, 775.

Flórez, H.: 9.

Floria, A.: 58, 163, 169, 171, 172, 173, 174, 175, 189,
192, 339, 340, 341, 342, 804.

Folch, J.: 291, 293.

Galiay, J.: 167, 168, 169, 173, 178, 182.

Gallart, J.: 51, 53, 55.

Gallart et al. 1985: 226, 227, 230.

Garcés, I.: 49, 52, 53, 56, 58, 182, 185, 270.

Garcés et al. 1989: 328.

Garcés et al. pre-actes: 328.

García Bellido, A.: 796.

Genera, M.: 801, 802.

Gil Farrés, O.: 141, 145, 151, 152.

Giralt et al. 1983: 254

Gómez Moreno, M.: 109, 110, 112, 125, 151, 152.

González Pérez, J.R.: 23, 113, 114, 124, 127, 203, 204,
206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 216,
217, 218, 219, 220, 221, 222, 226, 231, 240, 242,
245, 272, 281, 285, 293, 484, 485, 486, 717.

González Pérez et al. 1983: 51.

González Simancas, M.: 785.

Gorges, J.G.: 21, 134, 180, 182, 211, 234, 236, 241, 242,
243, 246, 250, 253, 267, 289, 294, 303, 312.

Gracia, F.: 21, 59, 126, 301.

Grant, M.: 154.

Gruzinsky, S.: 64.

Guadán, A.: 141, 145, 151, 152.

Guallar, M.: 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 96, 97.

Guitart, J.: 61, 328.

Gurt et al. pre-actes: 718.

Gusi, F.: 62, 719.

Heiss, A.: 145, 151.

Hill, G.: 141, 145, 151, 152.

Hübner, Ae.: 110, 115, 136, 141, 145, 154.

Julià et al. 1989: 229, 230.

Junyent, E.: 22, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 72, 115,
125, 127, 130, 180, 182, 225, 226, 227, 234, 241,
242, 251, 261, 266, 269, 270, 271, 301, 305, 307,
421, 431, 445, 652, 653, 688, 689, 700, 703, 709,
741, 746, 747, 749, 754, 770, 779, 792, 793, 795,
797, 808.

Juste, M.: 159.

Knapp, R.C.: 153.

Lacanal, J.: 9, 10.

Lafuente, A.: 126, 127, 131, 319, 322, 323, 324, 678,
679, 680, 718.

Lamboglia, N.: 19, 734, 773, 774, 791.

Lara, F.: 110, 113, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 227,
325, 799.

Lazaro, P.: 230.

Lillo, P.: 62.

Lladonosa, J.: 113, 204, 209, 227, 265.

Llanas, P.: 14, 45, 173.

Llobregat, E.: 62.

Lòpez, J.B.: 126, 127, 131, 319, 322, 323, 678, 679, 680,
718.

Lòpez et al. 1983: 719.

Lorencio, et al pre-actes: 230.

Lostal J.: 163, 168, 169, 173, 178, 180, 184, 199.

Maestro, E.M.: 108, 165, 166, 168, 169, 173, 182, 184,

190, 191, 192, 195, 197, 199, 370, 371, 372, 788.

Madoz, P.: 11, 204.

Magallón, M.A.: 21, 44, 45, 47, 48, 58, 106, 137, 173,
174, 182, 183, 192, 199, 796.

Maigi, T.: 167.

Maluquer de Motes, J.: 21, 54, 58, 59, 72, 111, 113, 115,
125, 128, 129, 257, 266, 299, 300, 301, 328, 709,
710, 802, 806.

Maluquer et al. 1960: 19, 649, 792.

Maluquer et al. 1971: 21, 301.

Maluquer et al. 1986: 208, 219, 231, 232, 233, 235, 237,
242, 243, 246, 247, 249, 250, 251, 252, 253, 254,
256, 257, 263, 265, 268, 270, 271, 289, 290, 291,
293, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 304, 305,
306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 315, 316, 317,
318, 320, 321, 322, 324, 326, 330, 333, 335, 710,
716.

Mangas, J.: 692, 693.

Marco, F.: 105, 106, 108, 117, 174, 175, 189, 191, 192,
193, 195, 197, 199, 201, 341, 342, 366, 367, 369,
696, 804.

Mari, Ll.: 52, 182, 269, 270.

Mari et al. 1982: 270.

Marín, A.: 63, 811.

Mariner, S.: 135.

Martin Bueno, M.A.: 165, 169, 173, 194, 195.

Matín Tobias, R.: 128, 328.

Martin Valls, R.: 140, 141, 144, 145, 148, 151, 152, 154.

Martínez Gàzquez, J.: 98, 99.

Mas, D.: 233, 274.

Mascort et al. 1988: 54.

Masdeu, J.F.: 10, 139.

Mata et al. 1980: 736, 791, 792.

Mateu Llopis, F.: 151, 152.

Mateu Montagut, F.: 134.

Maya, J.L.: 49, 50, 51, 55, 56, 167, 168, 169, 171, 178,
186, 208.

Maya et al. 1975: 55.

Mayer M.: 47.

Mead, M.: 66.

Mercadé, X.: 135.

Miret et al. 1984: 61, 719.

Miró et al. 1988: 734, 766.

Molist, N.: 719.

Montón, F.: 176, 178, 179, 186.

Montserrat, S.: 13, 173.

Morel, J.P.: 78.

Muñoz, A.M.: 63.

Murphy, R.F.: 66, 67.

Noya, J.M.: 60, 718, 796.

Nörstrom, S.: 757, 760, 765, 766, 767, 768, 770, 771,
772, 776, 780, 783, 784.

Olaechea, R.: 199, 379.

Oliver, A.: 62, 719.

Ortego, T.: 776.

Ortiz, F.: 8, 139.

Palacin, V.: 159.

Pallarès, F.: 748, 768.

Palomar Lapesa, A.: 111, 121.

Panyella, A.: 167.

Pano, M.: 14, 173.

Paz, J.: 754.

Philipon, E.: 13, 14.

Pedro, X.: 135.

Pellicer, M.: 19, 52, 165, 169, 199, 269, 305, 315, 316,
320, 326, 329, 330, 333, 655, 741, 745, 746, 750,
773, 786, 792.

Peña, J.L.: 38.

Peña et al. 1988: 265.

Perales et al. 1984: 755, 758, 759, 767, 769, 774, 776,
780, 783.

Pérez, A.: 738.

Pérez Almoquera, A.: 23, 44, 45, 205, 225, 226, 227, 234,
242, 261, 274, 421, 431, 445, 645, 646, 652, 653,
656, 703, 707, 779.

Pérez Almoquera et al. 1988: 23, 205, 206, 400, 731, 733,
795.

Pérez Conill, J.: 269, 320.

Pita, R.: 17, 18, 47, 49, 51, 106, 113, 121, 128, 129,
131, 132, 133, 134, 135, 168, 169, 173, 178, 178,
180, 182, 183, 184, 193, 197, 198, 199, 205, 206,
208, 209, 211, 213, 217, 218, 219, 220, 231, 232,
234, 235, 236, 237, 241, 242, 243, 246, 247, 249,
250, 252, 253, 254, 256, 265, 266, 267, 271, 277,
288, 289, 290, 291, 293, 294, 300, 301, 302, 303,
304, 305, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 316,
317, 320, 329, 330, 332, 333, 335, 708, 709, 799,
800.

Pita et al. 1969: 645.

Picazo, M.: 689.

Pla, E.: 62.

Plens, M.: 40, 51, 55, 56.

Pleyan, J.: 10, 12, 13, 173, 204, 289.

Prevosti, M.: 61, 328, 719.

Prevosti et al. pre-actes: 719.

Prieto Arciniega, A.: 810.

Pubill, S.: 252, 253, 254, 256.

Puig, F.: 230.

Puche, J.M.: 269, 331, 332, 333, 334, 336.

Pujades, J.: 7.

Pujol, C.: 116, 145, 151.

Querre et al 1971: 18, 178, 180, 181, 182, 247, 347, 348,
349.

Ramos Fernández, R.: 769, 776.

Ramos Folqués, A.: 765, 769, 776.

Rauret, A.M.: 735.

Razquin, F.: 289, 291, 293, 294, 315, 319, 321, 322, 325.

Redfield: 64, 66.

Renyé J.: 12.

Ripoll, E.: 320.

Ripoll et al. 1964: 753.

Rocafort, C.: 136.

Rodà, I.: 47, 110.

Roldán J.M.: 44, 138, 173, 690, 812.

Rodríguez Adrados, F.: 688, 689, 810.

Rodríguez Duque, J.I.: 54, 55, 124, 130, 132, 226, 227,
231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 240, 241, 242,
243, 244, 245, 247, 248, 249, 484, 485, 486.

Rouveret, A.: 64.

Ros, M.M.: 62, 722, 732, 737, 757, 765, 766, 767, 769,

770, 771, 772, 773, 775, 790, 791, 815.

Rovira, J.: 265, 333, 717.

Ruiz, A.: 63, 720.

Ruiz Zapatero, G.: 49, 50.

Saavedra, E.: 19, 173.

Salarrullana, J.: 182.

Salvador, J.: 768, 771, 774.

Sánchez, E.: 753, 772.

Sánchez Albornoz, C.: 71, 809.

Sancho, L.: 21.

Sanhauja, M.E.: 40, 266.

Sanmartí, E.: 54, 58, 59, 178, 187, 269, 270.

Sanmartí, J.: 270, 719.

Sanmartí Vilaplana, M.: 154, 328.

Santacana, J.: 265, 717, 719.

Saula, O.: 305.

Sanz, J.: 163, 789.

Schulten, A.: 173.

Serra Rafols, J.C.; 182, 269, 270.

Serra Vilaró, J.: 136, 738, 759, 761, 765, 766, 774, 777,
778, 783.

Siles, J.: 105, 106, 107, 108, 109, 111, 113, 115, 116,
121, 122, 125, 129, 130, 133, 134, 135, 153, 700.

Solans, J.A.: 58, 163, 169, 171, 172, 173, 174, 175, 189,
192, 339, 340, 341.

Solé Sabaris, L.: 26, 29, 37.

Solsosna, C.: 315, 320.

Sopena, M.C.: 174, 342.

Sorribes, E.: 331, 332, 333, 334, 336.

Spicer, E.H.: 66.

Steward, J.H.: 60, 67.

Tarragó, J.A.: 9, 10, 16, 226, 227, 232, 237, 401, 402,
486, 487.

Tarradell, M.: 70, 71, 72, 790.

Ten, R.: 269, 270.

Torres, J.: 272, 273.

Tous, J.: 58, 304, 320, 710.

Tovar, A.: 110, 112, 116, 125, 698.

Traggia, J.: 9, 173.

Trias, G.: 58, 305.

Untermann, J.: 106, 111, 113, 121, 122, 125, 129, 135,
141, 145, 151, 153.

Uroz, J.: 62.

Utrilla, P.: 8, 44.

Uztarroz, J.F.: 8.

Vallejo, J.: 110.

Vicent, J.: 765.

Vicente, J.: 165, 168, 169, 176, 178, 179, 182, 184, 189,
192, 199.

Vicente et al. 1986: 814.

Vilaseca, S.: 801.

Vilaseca et al. 1949: 760, 770, 774, 776.

Villalba, P.: 58, 320, 710.

Villanueva, J.: 136

Villaronga, L.: 22, 143, 144, 145, 147, 149, 150, 151,
152, 153, 154.

Vives, J.: 135, 136, 137, 138, 141, 143, 145, 151, 152,
154.

Watchtel, N.: 67, 68.

Zobel, J.: 141, 145, 151, 152, 154.

9.8. INDEX TOPOGRÀFIC

Ad Novas: 45.

Africa: 97, 691.

Ager: 32.

Agramunt: 35, 36, 51, 297, 298.

Aitona: 51, 54, 58, 59, 235, 236, 237, 238, 240, 241,
242, 246, 267, 645, 708, 740, 742, 794.

Alacant: 766, 783.

Alamus, Els: 264.

Albagès: 34, 51.

Albalate de Cinca: 38, 179.

Albatarrec: 230.

Albelda: 128, 129, 197, 199, 200, 219, 376, 380, 381,
717, 726, 732, 736, 752, 764, 772, 793, 794, 795,
805.

Albero Alto: 28, 159, 161, 744.

Albesa: 33, 207, 210, 213, 252, 646, 789, 800.

Albi: 34.

Albintimilium: 734, 791.

Albufereta: 760.

Alcalà de Xivert: 768, 774.

Alcampell: 193, 196, 740, 744.

Alcanadre: 16, 25, 27, 28, 40, 46, 164, 168, 176, 177,
711.

Alcanyis: 804.

Alcarràs: 12, 47, 48, 131, 139, 233, 235, 799.

Alcoi: 783.

Alcorisa: 766, 776.

Alcubierre: 24, 25, 29, 164, 165.

Aldovesta: 54.

Alfarràs: 794.

Algaiò: 196, 798.

Algèria: 790.

Algèrri: 250.

Alguaire: 31, 208, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 400,
748, 793.

Alloza: 748, 749, 754, 755, 765, 766, 767, 776, 780.

Almacelles: 202, 203, 204, 219, 740, 744, 793.

Almatret: 132, 249.

Almenar: 18, 127, 216, 218, 219, 220, 222, 401, 740, 744,
746, 747, 793, 794.

Almenara: 30, 35, 298, 716.

Almenara Alta: 298.

Almudèvar del Campo: 46.

Alpicat: 31, 204, 206, 744.

Alt Aragó: 50.

Altet: 58, 305, 306.

Alto Chacón: 766, 780.

Amargant: 30

Andalusia: 794.

Anglesola: 296, 297.

Aquitània: 136.

Aragó: 57, 719.

Arbeca: 53, 54, 56, 58, 286, 287, 288, 669, 729, 750.

Artesa de Lleida: 125, 130, 258, 260, 261, 262, 263, 267,
274, 653, 739, 742, 791.

Artesa de Segre: 21, 33, 257, 258, 651, 652, 717.

Arxena: 62, 757, 776, 796.

Asia Menor: 13.

Ascoli: 121, 135, 137, 704.

Athanagrum: 80, 81, 300, 695.

Ausculum: 137.

Azaila: 144, 147, 149, 152, 722, 737, 748, 754, 755, 756,
759, 760, 767, 770, 772, 774, 776, 777, 780, 787,
788, 796.

Baldragas: 179.

Balsareny: 147, 149, 152.

Baetulo: 61.

Baix Aragó: 15, 50, 52, 165, 741, 745, 746.

Baix Cinca: 27, 29, 50, 51, 52, 55, 175, 248, 711, 714.

Baix Ebre: 54.

Baix Segre: 31, 32, 50, 55, 186, 230, 231, 235, 237, 242,
243, 701, 711, 714, 717.

Balaguer: 7, 9, 16, 20, 28, 32, 251, 252, 253, 254, 255,
256, 269, 647, 648, 746, 794, 795.

Balears: 148.

Ballovar: 179, 740.

Barbastro: 26, 794.

Barbens: 301, 674, 769.

Barcelona: 110, 268, 768, 780.

Barcino: 136.

Barluenga: 40.

Belianes: 35, 288, 289.

Bell-Lloc d'Urgell: 267.

Bellpuig d'Urgell: 35, 272, 273, 289, 297.

Bellvis: 270, 655, 728, 748.

Benavent de Segrià: 31, 210.

Benicarló: 751.

Berga: 7, 753, 771.

Binaced: 45, 174, 175, 793.

Binèfar: 30, 46, 115, 187, 189.

Biosca: 332, 333, 684.

Blancafort: 30.

Boixadors: 35.

Borges Blanques: 34, 113, 276, 279, 280, 281, 282, 283,
284, 285, 287, 664, 669, 726, 732, 736, 739, 740,
744, 794.

Borriol: 768, 771.

Botorrita: 105, 719, 812.

Bourtina: 46, 48.

Brufaganya 35.

Buriat: 29.

Cabrera de Mar: 766.

Cadolles: 31.

Caesaraugusta: 46, 47, 102, 166, 706.

Calaceit: 768.

Calagurris: 99.

Camarasa: 26, 38, 114, 115, 124, 255, 256, 650, 717, 740,
795.

Caminreal: 814.

Camp de Tarragona: 24.

Cana, La: 34.

Canal d'Urgell: 276, 297, 302, 303.

Canals, Les: 26.

Cap Pont: 31.

Capadòcia: 102.

Caparrella: 231.

Carbonera, Serra: 32.

Cardiel: 24, 25, 29, 47, 182.
Carrassumada: 31, 235, 238.
Carregò: 34.
Carrerada, La: 270.
Cartagena: 722, 732, 765, 767, 769, 770, 771, 772, 773,
776, 785, 790, 791, 792.
Cartago: 688, 689, 809.
Cartago Nova: 62, 696.
Casp: 804.
Castejón del Puente: 46.
Castelldans: 34, 273, 274, 275, 276, 280, 283, 656, 729,
732, 736.
Castellò: 62, 760.
Castellò de Farfanya: 33.
Castellòn: 788.
Castellserà: 297.
Castiglioncello: 773, 774, 783.
Castillonroi: 221, 385, 717, 793.
Catalunya: 61.
Caum: 46.
Cellas, Las: 172.
Celsa: 24, 25, 46, 47, 782.
Celtibèria: 815.
Cercavins: 316, 317.
Cerdanyola: 26.
Ceretània: 148.
Cervera: 35, 126, 127, 321, 322, 678, 718, 729, 732, 734,
737, 749, 759, 795.
Chalamera: 27, 29, 38, 175, 176, 178, 343, 345, 720, 722,
740, 748, 753, 763, 767, 770, 772, 779, 780, 782,

788, 793.

Cheste: 148.

Cinca: 18, 25, 26, 27, 29, 30, 38, 46, 47, 48, 50, 171,
172, 175, 176, 177, 180, 181, 182, 183, 186, 202,
245, 246, 701, 808.

Cinca Mig: 27, 29, 169, 173, 711, 808.

Cinga: 26.

Cisterò: 326.

Citerior: 720.

Ciudadilla: 293, 294.

Clamor, La: 163.

Clamor Salada: 27, 30, 38.

Cogul: 18, 34, 111, 113, 699, 701, 702.

Coma, La: 272, 286, 287.

Comaestreta: 31.

Comes, Les: 31.

Comiols, 32.

Conca de Barberà: 35, 793.

Conill: 325.

Contestania: 62.

Contrebia Belaisca: 61.

Corb: 26, 35, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 711.

Corbins: 26, 48, 208, 209, 227, 400, 731.

Corrodella: 30.

Coscollar: 29.

Costeàn: 794.

Creueta, coll de: 34.

Depressió de l'Ebre: 25, 36.

Ebre: 7, 8, 24, 26, 29, 34, 37, 47, 61, 79, 80, 99, 102,
132, 248, 747, 804.

Edetania: 62, 148.
Elne: 60.
Elx: 62, 757, 765, 769, 776, 784, 788, 796.
Egeu: 801
Empordà: 796.
Emporion: 4, 98, 689.
Empúries: 60, 145, 149, 718, 767, 790, 791, 792, 815.
Ensérune: 60.
Escorpi: 29.
Esplús: 192.
Essera: 26.
Farfanya: 26, 32.
Femosa, La: 26, 38, 45, 56, 275, 276, 277, 278, 279.
Fontscaldes: 16, 641, 683, 801.
Florejacs: 134, 329, 704.
Floresta, La: 286, 287.
Flumen: 27, 28, 40.
Fonolles: 321.
Fuentes de Ebro: 782.
Fuliola, La: 297.
Fraga: 9, 13, 14, 22, 29, 48, 51, 52, 58, 109, 110, 177,
180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 247, 346, 349,
699, 702, 740, 748, 764, 793.
Francof: 34, 45.
França: 741.
Gallego: 7, 8, 10, 24, 25, 46.
Gàl.lia: 804.
Gandesa: 54.
Garrigues, Les: 24, 26, 33, 34, 41, 43, 225, 273, 285,
711.

Gerb: 256.

Germania: 136.

Gessa: 30.

Gimenells: 31.

Golf de Lleb: 59.

Golmès: 272, 794.

Gralles: 31.

Granja d'Escarp, La: 38, 40, 54, 243, 246, 644, 740, 745,
746, 794.

Granyanella: 58, 319, 320, 678, 708, 740, 751.

Grañen: 28, 162.

Granyena de Segarra: 318, 680.

Gravet: 329.

Guadalquivir: 63.

Guara: 25.

Guatizalema: 27, 28, 40, 144, 161.

Guimerà: 18, 35, 56, 293, 294, 671, 734, 740, 743, 745.

Guissona: 58, 127, 135, 154, 205, 327, 329, 333, 334,
681, 716, 729, 738, 747, 753, 766, 767, 771, 782,
795, 802.

Hemeroskopeion: 99.

Herrera de los Navarros: 766, 769.

Hispania: 65, 71, 72, 80, 95, 102, 105, 691, 694, 698,
812.

Hostalric: 144.

Ibèria: 82, 89, 95, 96, 97.

Iesso: 154, 706, 814.

Ilche: 29, 45, 46, 170.

Ilerda: 23, 25, 31, 45, 47, 99, 101, 153, 154, 163, 178,
693, 706, 716, 814.

Ilergècia: 751, 756.

Iliria: 97.

Iltirda: 23, 113, 145, 146, 147, 148, 152, 178, 188, 282,
699, 705, 707.

Isàbena: 26.

Ischia: 783.

Isona: 110.

Isuela: 27, 28.

Itàlia: 5, 71, 95, 704, 767, 791.

Ivorra: 56, 704.

Juneda: 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 285, 656, 721,
723, 738, 740, 774, 794, 795, 802.

Labata: 40.

Laluenga: 163, 169, 793.

Lanaja: 29, 165, 788, 793.

Laperdiguera: 163.

Llanera: 36.

Llarga, Serra: 31, 716.

Lleida: 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 20, 21, 22, 23,
26, 31, 41, 44, 48, 57, 58, 74, 76, 101, 115, 122,
132, 138, 181, 196, 204, 205, 207, 208, 209, 217,
222, 223, 224, 226, 228, 230, 231, 235, 237, 238,
248, 253, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 266, 268,
269, 270, 283, 285, 287, 305, 401, 402, 408, 415,
527, 643, 652, 653, 701, 708, 711, 716, 720, 721,
723, 732, 736, 740, 744, 746, 751, 753, 754, 761,
764, 767, 769, 770, 771, 789, 793, 794, 795, 798,
799, 800, 802, 815.

Llena, La: 25, 33, 34.

Lliria: 62, 105, 761, 766, 769, 770, 772, 773, 776, 777,

780, 783, 785.

Llitera, La: 27, 29, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 42, 202,
701, 711, 752.

Llobregat: 10.

Llobregès: 26, 35, 36, 37, 324, 330, 331, 333, 334, 335,
711.

Lusitania: 148.

Maldà: 292.

Mallorca: 136.

Malpartit: 206.

Maresme, El: 61

Maskikan: 33.

Massalcorieg: 47.

Massoteres: 334.

Meià: 32.

Menarguens: 251.

Mendiculeia: 14, 46, 188, 193.

Menorques, Les: 29.

Mequinensa: 24, 26, 29, 40, 182, 248.

Merida: 136.

Migdia francès: 60, 148.

Mig Segre: 25, 26, 27, 28, 32, 33, 41, 42, 48, 250, 711.

Miralcamp: 271.

Mirasot de Arriba: 179.

Miravall: 34.

Molins de Rei: 776.

Mollerussa: 33, 289.

Monegres: 27, 38, 41, 47, 164, 711.

Monjos, Els: 749.

Monderes: 214, 215, 217, 220, 255.

Montagut: 232.
Montclar: 35.
Montclus: 32, 33.
Montcortès de Segarra: 324.
Montsó: 13, 26, 29, 46, 48, 58, 129, 170, 171, 172, 339,
759, 767, 793, 804.
Monteró: 32, 256.
Montfred: 31.
Montlaurès: 60.
Montllobè: 29, 31, 181, 186.
Montmagastre: 257.
Montmeneu: 32, 42, 181, 186, 235, 248, 256.
Montoliu de Lleida: 233.
Montornès de Segarra: 317, 680.
Montornès del Vallès: 753.
Mont-rebei: 30, 32.
Mont-roig: 32.
Montsec: 25, 32, 43, 253.
Montsià: 54.
Morlans: 305.
Noguera, La: 25, 28, 30, 32, 38, 42, 51.
Noguera Pallaresa: 26.
Noguera Ribagorçana: 26, 27, 33, 38, 48, 209, 221.
Noguerola: 31.
Novales: 159.
Numancia: 44, 144.
Oiarso: 47.
Oliete: 765, 769, 777, 788.
Olriols: 187.
Omellons: 287.

Ondara: 26, 35, 38, 296, 319, 321, 323, 711.
Ontinyena: 29, 168, 169.
Os: 32, 33.
Osca: 8, 9, 10, 11, 13, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 46,
47, 48, 74, 76, 99, 100, 115, 136, 141, 142, 143,
155, 156, 158, 161, 177, 185, 190, 196, 200, 236,
692, 711, 752, 754, 764, 767, 800, 814, 815.
Ossó de Sió: 325.
Otogesa: 102, 133.
Palamós: 60.
Palau: 334.
Pallargues, Les: 326.
Pallaruelo: 29.
Pallars: 32.
Panadella, La: 35
Passarell: 326.
Pedregosa: 29, 31.
Pedròs: 248.
Penelles, Les: 138.
Peñalen: 136, 704.
Peñalveta: 165.
Peralta de Alcofea: 48, 162.
Pertusa: 46, 163.
Picè: 137, 704.
Pidola: 189.
Pilar d'Almenara: 254, 299, 302, 308.
Pindós: 35.
Pinyana: 30.
Pinzana: 171.
Pirineu: 36, 38, 42.

Pirineus: 8, 9, 10, 25, 49, 79.

Pla de Bages: 152.

Pla de Lleida: 28, 31, 41.

Pla d'Urgell: 15, 24, 33, 35, 38, 52, 55, 258, 264, 711.

Plana, La: 296.

Poal, El: 22, 55, 56, 58, 271.

Pobla de Concabella: 326.

Pompaelon: 47, 48.

Ponts: 33, 36, 306, 330.

Porqueres: 60.

Portella, La: 31, 209, 211.

Prades: 12.

Prats de Rei: 34, 766, 782, 783, 788.

Preixana: 273.

Preixens: 35.

Pre-pirineu: 26, 33, 186, 214, 215, 269.

Presiñena: 167.

Pròxim Orient: 801.

Puebla de Castro: 796.

Puigcerdà: 253.

Puiggròs: 285.

Puigpelat: 281.

Puigverd de Lleida: 260, 263, 794.

Puntal de L'Aubet: 237.

Quadra, La: 268.

Raimat: 31, 203, 204, 205, 207, 210, 216, 274, 283, 292,
328, 385, 720, 722, 725, 728, 731, 732, 733, 734,
757, 778, 789, 795.

Riba-roja: 132.

Ribera d'Ebre: 54.

Riera Juncosa: 34.

Robres: 164, 744.

Roma: 4, 69, 72, 94, 98, 100, 137, 195, 688, 692, 718,
809, 810.

Romana, La: 767, 780, 782.

Rubi: 115.

Rupià: 791.

Ruscino: 60.

Saida, La: 31, 215.

Saidí: 29, 180.

Sagunt: 136, 689, 734.

Salat: 321.

Salduie: 47.

Salgar, El: 257.

Sallent: 331, 332.

Sanahüja: 332, 333.

San Caprasio: 29.

Sant Eloi: 304.

Sant Esteve de Llitera: 22, 58, 117, 186, 350, 717, 793,
795.

Sant Feliu de Guixols: 60.

Sant Guim de Freixenet: 324.

Sant Llorenç de Montgai: 32, 255.

Sant Mament: 32.

Sant Martí de Riucorb: 290, 291, 670, 732, 740, 794, 795.

Sant Miquel: 33.

Sant Quils: 30.

Sant Salvador: 32, 221.

Sant Sebastià: 218.

Santa Coloma de Gramanet: 803.

Santa Coloma de Queralt: 35.
Santa Eulàlia la Major: 40.
Saragossa: 776, 791.
Sardera: 30.
Sariñena: 13, 29, 166, 167.
Sarrià de Dalt: 791.
Savina, 30.
Sedetània: 695.
Segarra, La: 15, 24, 25, 26, 27, 34, 35, 36, 41, 43, 56,
132, 134, 135, 152, 153, 154, 319, 336, 701, 704.
Segrià, El; 24, 28, 30, 31, 202, 248, 711.
Segre: 7, 8, 9, 10, 12, 18, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31,
33, 34, 36, 38, 40, 44, 50, 54, 101, 103, 183, 186,
202, 209, 227, 229, 235, 236, 238, 241, 242, 244,
246, 247, 250, 256, 257, 330, 714, 752.
Segrianus: 31.
Segura: 689.
Selgua: 16, 29, 170.
Sena: 29, 167, 168.
Seniol: 294.
Seròs: 22, 51, 58, 116, 238, 241, 242, 243, 244, 245,
246, 247, 248, 267, 645, 708, 727, 740, 742, 745,
794, 795.
Serra Morena: 148.
Set: 26, 34, 273.
Sicoris: 26.
Sidamon: 15, 16, 17, 23, 52, 58, 264, 268, 276, 655, 708,
740, 745, 750, 782, 794.
Sigarrensis: 35.
Sigena, 29.

Sib: 26, 28, 35, 254, 256, 324, 326, 711.

Sipàn: 40.

Siscall: 34.

Solà: 30.

Solsona: 718, 759, 778.

Solsonès: 35, 36, 153, 335, 336, 717, 749, 765, 766.

Sorba: 125, 718, 746, 765, 766, 777, 783.

Sosa: 26.

Soses: 17, 54, 58, 116, 121, 122, 129, 232, 235, 236,
237, 239, 267, 643, 703, 708, 740, 745, 751, 794.

Sucro: 88, 690.

Suro, 35.

Talavera: 323, 678.

Tallat: 34

Tamarit de Llitera: 19, 30, 48, 52, 104, 117, 186, 189,
194, 195, 196, 197, 366, 372, 375, 740, 786, 788,
793, 795.

Tarraco: 47, 95, 99, 103, 136, 706, 738, 761, 815.

Tarragona: 61, 261, 262, 266, 270, 287, 734, 763, 765,
774, 782, 783, 784, 786, 801.

Tarrassa: 105, 106.

Tàrrega: 15, 18, 35, 41, 58, 115, 301, 302, 303, 304,
305, 306, 307, 308, 310, 311, 312, 313, 316, 319,
674, 675, 676, 716, 718, 726, 782, 794.

Tarrès: 30.

Termens: 51, 250.

Terra Alta: 54.

Terradets: 32.

Tíber: 153.

Tivissa: 54, 148, 746, 749, 751, 760, 770, 774, 776, 783.

Tolous: 13, 14, 46, 47, 48, 173.

Torà: 58, 334, 335, 685, 753, 767, 770.

Tornabous: 16, 21, 57, 58, 59, 125, 299, 300, 301, 673,
708, 746, 751, 794.

Torrefarrera: 206.

Torregrossa: 21, 51, 55, 58, 124, 130, 265, 266, 267,
654, 708, 739, 740, 751, 794.

Torrent de Cinca: 47.

Torres de Segre: 51, 234, 236, 644, 794.

Torricó, El: 201, 382, 384, 727, 728, 736, 740, 750.

Tortosa: 152, 153, 804.

Tràcia: 102.

Ullastret: 105, 106.

Ulldemolins: 34.

Urgell, L': 7, 9, 15, 24, 27, 30, 34, 35, 38, 41, 56, 57,
286, 289, 701.

Utxesa: 34, 235, 236, 240.

València: 736, 754, 791, 792.

Valanguera: 165.

Vallbona de Les Monges: 293

Vallcaient: 12.

Vall de Bovera: 34.

Vall de l'Ebre: 21, 137, 140, 144, 148, 149, 690, 692,
706, 741, 759, 796, 812.

Vall de l'Escanàs: 283, 286.

Vall de l'Estret: 284.

Valldemora: 244.

Vall de Teixers: 287.

Vallfarta: 805.

Vallfogona de Balaguer: 18, 51, 53, 55, 250, 740, 744,

751, 753, 794.

Vallfogona de Riucorb: 35, 294.

Vall Major: 26, 34.

Valls: 747, 750, 786.

Velilla de Cinca: 179.

Velilla de Ebro: 47.

Vensillb: 268.

Verdu: 18, 313, 314, 315, 317, 677, 718, 746, 771, 773,

794.

Vilagrassa: 309, 310, 311, 795.

Vilanova de l'Aguda: 331.

Vilanova de la Barca: 48.

Vilanova de Bellpuig: 272.

Vilanova de Segrià: 31.

Villena: 759.

Vinaixa: 34, 35, 287, 288.

Vincament: 184, 186.

Vinebre: 789, 801.

Violada, La: 25, 28.

Volteria: 30.

9.9. ÍNDEX TEMÀTIC

Aspectes de l'administració romana

- administració romana: 5, 73, 75, 705, 707.
- civitas 705.
- cònsol: 98.
- Convent jurídic caesaraugustà: 9, 21, 102.
- Lex Iulia: 137.
- magistratura: 100.
- municipalització: 811.
- municipium: 327.
- municipis: 63.
- praesidium: 718.
- provincia: 93.
- Senat: 691.

Camins

- Anònim de Ràvena: 44.
- Itinerari d'Antoni: 10, 14, 44, 45.
- via Ilerda-Celsa: 46.
- via Ilerda-Osca: 14, 44, 45, 163, 170, 171, 189, 205.
- vies de comunicació: 5.
- vies romanes: 43.

Canvi cultural

- canvi cultural: 1, 5, 6, 65, 69, 75, 807.
- contacte cultural: 49, 64, 66, 69.
- contactes fenicis: 4.
- contactes grecs: 4.

Ceràmiques d'importació representatives

- àmfora Dressel I: 156, 158, 126, 192, 202, 212, 214,

215, 261, 282, 291, 314, 323.

-àmfora itàlica: 171, 176, 178, 198, 200, 207, 216,
218, 219, 221, 222, 232, 235, 245, 249, 265, 275,
278, 280, 282, 287, 290, 295, 296, 298, 301, 302,
303, 312, 322, 323, 325, 333.

-àmfora republicana: 127.

-àmfora romana: 261, 281, 283, 284, 285, 291, 312.

-campaniana: 119, 120, 123, 159, 167, 170, 217, 222,
243, 245, 247, 249, 265, 275, 280, 285, 286, 293,
298, 313, 323, 331.

-campaniana A: 120, 127, 130, 155, 157, 161, 165, 166,
176, 177, 188, 193, 198, 200, 202, 203, 204, 207,
208, 209, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219,
220, 221, 227, 229, 233, 235, 237, 238, 241, 245,
256, 260, 261, 263, 272, 277, 279, 290, 291, 292,
295, 304, 305, 307, 312, 314, 317, 318, 320, 322,
325, 331, 333, 335.

-campaniana B: 108, 117, 118, 120, 124, 126, 127, 156,
157, 161, 166, 176, 177, 188, 191, 193, 197, 198,
202, 208, 213, 216, 227, 229, 233, 238, 239, 241,
256, 258, 260, 261, 263, 272, 277, 279, 282, 291,
304, 308, 310, 312, 314, 317, 323, 325, 328, 330,
331, 333.

-campaniana C: 212.

-llàntia romano-republicana: 191.

-parets fines: 158, 166, 188, 191, 207, 211, 218, 287,
291.

-sigillata: 122, 162, 163, 173, 174, 180, 188, 198,
202, 217, 229, 239, 243, 275, 282, 293, 292, 309,
316, 317, 321, 719.

- sigillata clara A (TSC): 207, 212, 215, 229, 233, 250, 251, 254, 272, 287, 302, 315, 325.
- sigillata gallica (TSG): 155, 181, 191, 207, 210, 211, 212, 214, 215, 218, 229, 233, 234, 274, 291, 305, 313, 314, 315, 325, 330.
- sigillata hispànica (TSH): 166, 177, 181, 185, 191, 207, 211, 214, 215, 218, 229, 234, 250, 254, 260, 262, 263, 267, 272, 274, 278, 280, 281, 285, 287, 290, 291, 302, 303, 304, 305, 313, 314, 315, 325, 330.
- sigillata itàlica (TSI): 178, 181, 212, 227, 234, 254, 263, 272, 279, 305, 325.
- vernís negre: 8, 19, 57, 78, 123, 157, 161, 171, 172, 174, 177, 181, 183, 186, 193, 200, 205, 215, 220, 223, 232, 241, 253, 257, 260, 266, 270, 276, 280, 281, 282, 283, 284, 287, 290, 300, 301, 305, 306, 328, 700, 703, 710, 722, 793, 808.

Coroplàstia

- figureta femenina acampanada: 213, 779.
- terra cuita: 159, 229, 314, 328, 803, 815.

Deïtats

- Hèrcules: 227.
- Iuppiter: 195.
- Mart: 105, 703.
- Neitin: 105, 703, 805.
- Neton: 105, 805.

Economia i recursos

- actus: 716.
- aigües termals: 339.
- coure: 40.

- ferro: 40, 55, 57.
- fussaiola: 128, 130, 132, 237, 700, 701.
- modi de blat: 101.
- monedes locals: 5.
- or: 40.
- orfebreria ibero-romana: 178.
- pondus: 129, 279.
- producció agrícola: 57.
- producció agropecuària: 691.
- producció ceràmica: 813.
- recursos minerals: 691.
- sal: 39.
- seca: 140.
- transformació productiva: 5.

Epigrafia

- alfabet indígena: 5.
- alfabets monetals: 116.
- bronze llatí: 61.
- epigrafia ibèrica: 2, 74, 76, 77, 104, 698, 703.
- epigrafia llatina: 63, 77.
- epigrafia romana: 74.
- estela ibèrica: 14.
- grafits ibèrics: 18, 123.
- grafits llatins: 123.
- inscripció ibèrica: 112, 131, 132.
- inscripció llatina: 112, 132, 134, 704.

Fonts

- documentació literària: 79.
- fonts clàssiques: 6, 74.
- fonts escrites: 63.

-fonts literàries: 2, 8, 76, 687, 707, 810.

-fonts numismàtiques: 2, 22, 77.

Gentilicis

-airenosis: 79.

-andosins: 79.

-arèvac: 148.

-ausetans: 10, 79, 96, 97, 103, 153, 688, 694.

-bargusis: 10, 79.

-bascons: 61, 99, 148.

-bilbilitans: 103.

-calagurritans: 102, 103.

-cartaginesos: 12, 62, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 90, 95,
688, 694, 810.

-celcenses: 103

-celtíbers: 61, 88, 97, 99, 110, 694, 695.

-cèltics: 133.

-ceretans: 103, 142.

-cossetans: 24.

-edetans: 103.

-fenicis: 12, 54, 55, 801.

-gerundenses: 103.

-grecs: 12, 810.

-hispanics: 98.

-ibers: 13, 61, 62, 71, 85, 90, 96, 100, 190.

-ilercavons: 13, 24, 152.

-ilerdenses: 10, 103, 137.

-ilergets: 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 17,
21, 22, 24, 30, 50, 52, 53, 61, 69, 76, 79, 80, 81,
82, 83, 84, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 103,
139, 144, 149, 153, 249, 256, 688, 690, 691, 693,

695, 697, 698, 704, 705, 707, 747, 808, 809, 810,
811, 815, 816,
-jacetans: 24, 99.
-lacetans: 9, 24, 25, 79, 88, 91, 93, 327, 688, 694,
706.
-laietans: 153.
-libi-fenicis: 80, 693.
-llatins: 13, 103.
-massaliota: 149.
-masilis: 80.
-númides: 80, 693.
-oscenses: 101, 102.
-púnics: 84, 246, 695, 801.
-romans: 9, 63, 81, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93,
94, 95, 96, 97, 98, 103, 690, 691, 692, 693, 695,
699, 716, 718, 719.
-saguntins: 99.
-salluitana: 137.
-sedetans: 10, 24, 92, 96, 694.
-surdaons: 10, 12, 103.

Guerra

-captius: 81.
-castella: 98, 197.
-cavalleria: 5, 193.
-conquesta: 5, 74.
-foedus: 94, 190.
-guarnicions: 94.
-guerres civils cesarianes: 60.
-guerres púniques: 299, 687, 689.
-guerres sertorianes: 149.

- legats: 85, 96, 98, 99, 102, 696, 809.
- legions: 96.
- mercenaris: 71.
- oppidum: 247.
- ostatges: 81, 83, 84, 87, 89, 94, 97, 100, 691, 692, 695, 696, 809.
- soldats romans: 71.
- stipendi: 95, 97.
- tribuns militars: 81.
- tropes auxiliars: 81.
- tropes romanes: 709.

Horitzonts culturals

- Bronce Final: 22, 40, 48, 57, 159, 161, 185, 232, 254, 221, 278, 285, 295, 297, 305, 314, 327, 331, 333.
- Camps d'Urnes: 4, 49, 53, 159, 169, 188.
- Edat del Ferro: 54, 159, 165, 179, 195, 243, 245, 246, 271, 297, 331, 802.
- Horitzò Ibèric Antic: 22, 56.
- Horitzò Ibèric Ple: 57, 295.
- Horitzò Ibèric Tardà: 25, 59, 62, 73, 75, 76, 77, 119, 128, 188, 699, 750, 805, 808.
- Horitzò Ilerget Ple: 54, 77, 760, 807.
- Horitzò Ilerget Tardà: 801, 807.
- Iberitzaciò: 57, 60, 717, 808.
- Ibero-romà: 73, 157, 195.
- Tardo-iberisme: 22.

Jaciments

- arqueologia urbana: 20, 22.
- destrucció dels jaciments: 707.

- estratigrafies: 225, 228.
- incendis de poblats: 811.
- jaciments: 2, 16, 20, 21, 28, 77, 155.
- registre arqueològic: 63.
- seqüència estratigràfica: 155, 156.
- vil·la romana: 178, 181, 213, 716, 731.
- vil·la rústica: 167, 249.

Parentiu

- Cognomina: 137, 705.
- Nomina: 137, 705.
- Praenomina: 137, 705.
- Tria nomina: 137.

Procès aculturador

- aculturació: 43, 60, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 692, 695, 696, 705, 811, 815, 816.
- aculturador: 1, 68, 69, 70.
- aculturat: 2.
- assimilació: 6, 23, 64, 65, 68, 71, 72, 74, 75.
- canvi social: 812.
- contraculturació: 70.
- desestructuració: 67, 68.
- difusió: 64, 65.
- dominadors: 5
- etnocidi cultural: 68.
- hibridació: 5.
- intrusió: 65.
- persistència: 69, 70.
- pervivència: 1, 69, 76, 258, 718, 810, 814.
- resistència: 69, 70.

Romanitzaciò

- colonitzaciò: 71, 75.
- conquesta: 71.
- hel.lenitzaciò: 72.
- indígenes: 2, 4, 5, 60, 61, 62, 63, 67, 69, 72, 73, 74, 75, 77, 91, 100, 101, 102, 136, 137, 138, 139, 142, 157, 202, 240, 242, 243, 330, 688, 692, 693, 694, 695, 696, 699, 704, 705, 707, 713, 810, 811, 812, 816.
- indigenisme: 70, 812.
- invasiò romana: 15.
- italitzaciò: 72.
- llatinitzaciò: 72.
- romanitzaciò: 1, 13, 60, 61, 63, 68, 70, 71, 72, 73, 157, 700, 752, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814.
- romanitzats: 137.

Societat

- aristocràcies indígenes: 809.
- aristocràcia local: 4.
- bandolers: 12, 92.
- ciutadania: 137.
- ciutadans romans: 5.
- diferències socials: 57.
- estructura social: 67.
- imperialisme ilerget: 10, 688.
- monarquia indígena: 4.
- règuls: 81, 83, 89, 98, 99, 697.
- reis: 87, 88, 98, 690, 697, 809.
- tirà: 80.

9.10. ÍNDEX DE FIGURES

- FIGURA 1. Exemple d'ubicació erudita dels ilergets:
Mapa de TRAGGIA 1792.
- FIGURA 2. La visió "traslacionista" dels ilergets a
BOSCH GIMPERA 1922: 1 s. V-IV a.C. 2 s. III
a.C.
- FIGURA 3. 1 Limit occidental dels ilergets segons
FATAS 1973, 112. 2 Excesos en la delimitació
a PITA 1975, 45.
- FIGURA 4. Zona d'estudi.
- FIGURA 5. Possible ubicació de pobles ibèrics.
- FIGURA 6. Xarxa fluvial principal.
- FIGURA 7. Principals unitats de relleu.
- FIGURA 8. Esquema geològic de la Depressió de l'Ebre,
segons Riba Reguant i Villena 1983 (de PEÑA,
1988, 4).
- FIGURA 9. Vies romanes a la zona: Itinerari d'Antoni
(línia continua), via Ilerda-Celsa (línia
discontinua), hipotètics camins naturals
principals (línies de punts).
- FIGURA 10. 1 Inscripció del Monument A de La Vispesa
(Tamarit de Llitera) segons MARCO- BALDELLOU
1976, 91-115. 2 Inscripció possible del
Monument B de La Vispesa. 3 i 4 grafits
ibèrics en murs de La Vispesa segons
DOMINGUEZ - CASADO 1987, 144 i 157n
- FIGURA 11. 1 Dubtosa inscripció de Bassa de La Torre
(Les Borges Blanques). 2 La làpida del

Pilaret de Sta. Quitèria (Fraga), segons FITA 1894, 274-277 . 3 Reconstrucció ideal del conjunt de la làpida anterior amb mesures aportades al text de F. Fita. 4 Semblança amb la també desapareguda làpida del Call de Barcelona, segons RODA 1977. 5 L'inscripció de La Roca dels Moros (Cogull) segons ALMAGRO 1956, 70. 6 L'anell de Soses segons HÜBNER 1893, 114.

FIGURA 12. 1 Inscripció de la fusaiola de Gebut (Soses), dibuix de L. Díez-Coronel segons MALUQUER 1968, . 2 El plom de Monteró (Camarasa), dibuix inèdit de J.R. Gonzàlez. 3 Grafit en fons de vas de La Paeria (Lleida). 4 fussaiola de Era del Tigó (Soses), segons RODRIGUEZ DUQUE 1980. 5 Fussaiola de Margalef (Torregrossa) segons JUNYENT 1972,

FIGURA 13. 1 Inscripció ibèrica (sic) de Pla de l'Hereu (Alcarràs) segons PITA 1975, 125. 2 La mateixa inscripció llatina segons dibuix inèdit de P. Camps. 3 L'inscripció de la Roca de La Sènia (Almatret) segons LARA 1976.

FIGURA 14. El bronze d'Asculum.

FIGURA 15. Ceques conegudes (en subratllat) o atribuïbles a la zona d'estudi.

FIGURA 16. Troballes a la ciutat d'Osca: 1 Santa Rosa, 2 Diputació Provincial, 3 Av. Martínez Velasco.

FIGURA 17. 1-2 Santa Rosa (Osca), segons BALDELLOU 1985, 169. 3 a 10 Diputació Provincial (Osca), segons AGUILERA et al. 1987, 49.

- FIGURA 18. Diputació Provincial, dibuix de J. M. Pesqué, segons AGUILERA et al. 1987, 54.
- FIGURA 19. L'Alegria (Montsó) (2-4 segons FLORIA-SOLANS 1986, 4-6).
- FIGURA 20. L'Alegria (3-4 i 6 segons FLORIA-SOLANS 1986, 4-6).
- FIGURA 21. L'Alegria, segons fotografies de MARCO - FLORIA 198
- FIGURA 22. El Castillo (Chalamera), segons DOMINGUEZ 1975.
- FIGURA 23. El Castillo.
- FIGURA 24. 1-3 Vedat de Sant Simó (Fraga). 4 Barranco de la Cruceta o Codera III (Chalamera).
- FIGURA 25. El Pilaret de Sta. Quitèria (Fraga), segons QUERRE et al. 1967, f. 4-8.
- FIGURA 26. El Pilaret de Sta. Quitèria, segons QUERRE et al. 1967, f. 12-13.
- FIGURA 27. El Pilaret de Sta. Quitèria, segons QUERRE et al. 1967, f. 14.
- FIGURA 28. 1-11 El Pilaret de Sta. Quitèria, (1-9 segons QUERRE et al. 1967). 12-13 Masada de Ratón (Fraga).
- FIGURA 29. Orlriols-Farrachuelo (Sant Esteve de Llitera), segons CALVO 1985.
- FIGURA 30. Orlriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 31. Orlriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 32. Orlriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 33. Orlriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 34. Orlriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 35. Orlriols, segons CALVO 1985.

- FIGURA 36. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 37. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 38. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 39. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 40. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 41. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 42. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 43. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 44. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 45. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 46. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 47. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 48. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 49. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 50. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 51. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 52. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 53. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 54. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 55. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 56. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 57. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 58. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 59. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 60. Olriols, segons CALVO 1985.
- FIGURA 61. Olriols, 1-2 segons CALVO 1985, 3 dibuix inèdit de M.J. Calvo.
- FIGURA 62. Monument A de La Vispesa (Tamarit de Llitera) segons MARCO - BALDELLOU 1976,
- FIGURA 63. Monument B de La Vispesa.

- FIGURA 64. La Vispesa, segons MARCO - BALDELLOU 1976, 94-95.
- FIGURA 65. La Vispesa, 1-3 segons MARCO - BALDELLOU 1976, 97; 4 segons MAESTRO - DOMINGUEZ 1987, 160.
- FIGURA 66. La Vispesa, segons MAESTRO - DOMINGUEZ 1987, 149-150 i 160.
- FIGURA 67. La Vispesa, materials del M. P. O.
- FIGURA 68. Sant Sebastià (Tamarit de Llitera).
- FIGURA 69. 1 Santa Anna (Tamarit de Llitera), segons CASADO 1985, 560. 2-3 Sant Sebastià. 4-8 Els Castellanos (Albelda).
- FIGURA 70. Els Castellanos.
- FIGURA 71. 1-3 Els Castellanos. 4-11 La Roda (Algaió - Tamarit de Llitera).
- FIGURA 72. 1-2 Era Vella (Albelda). 3-6 Corba del Canal (Albelda).
- FIGURA 73. 1 i 2 Les Corques (Albelda). 3 Monderes (Castillonroy).
- FIGURA 74. Torre Claret (Altorricó).
- FIGURA 75. 1-8 Tossal Gros (El Torricó), 9-12 Torre Claret.
- FIGURA 76. Raimat (Lleida).
- FIGURA 77. Raimat.
- FIGURA 78. Raimat.
- FIGURA 79. Raimat.
- FIGURA 80. Raimat.
- FIGURA 81. Raimat.
- FIGURA 82. Raimat.
- FIGURA 83. Raimat.

- FIGURA 84. Raimat.
- FIGURA 85. Raimat.
- FIGURA 86. Raimat.
- FIGURA 87. Raimat.
- FIGURA 88. Raimat.
- FIGURA 89. Raimat.
- FIGURA 90. Raimat.
- FIGURA 91. 1 Tossal de les Cases (Corbins). 2 Sant Ramon (Alguaire). 3 Tossal del Santamaria (Almenar). 4 Tossal de Sant Salvador (Almenar).
- FIGURA 92. Troballes a la ciutat de Lleida: 1 El Canyeret, 2 Plaça de Sant Joan, 3 La Suda, 4 Jardins de Pompeu Fabra, 5 La Paeria, 6 Portal de La Magdalena, 7 Francesc Macià.
- FIGURA 93. 1-2 Voltants de La Seu (Lleida), segons TARRAGO 1944. 3 El Canyeret (Lleida). 4 Francesc Macià (Lleida).
- FIGURA 94. Plaça de Sant Joan (Lleida), intervenció d'E. Junyent.
- FIGURA 95. Plaça de Sant Joan, intervenció d'E. Junyent.
- FIGURA 96. Plaça de Sant Joan, intervenció d'E. Junyent.
- FIGURA 97. Plaça de Sant Joan, intervenció d'E. Junyent.
- FIGURA 98. La Suda (Lleida).
- FIGURA 99. Jardins de Pompeu Fabra (Lleida).
- FIGURA 100. Jardins de Pompeu Fabra.
- FIGURA 101. Jardins de Pompeu Fabra.
- FIGURA 102. Jardins de Pompeu Fabra.
- FIGURA 103. Planta general de La Paeria (Lleida), segons JUNYENT - PEREZ 1983.

- FIGURA 104. Abstracte de l'estratigrafia a la Sala II (C de fig. 103) de La Paeria.
- FIGURA 105. La Paeria.
- FIGURA 106. La Paeria.
- FIGURA 107. La Paeria.
- FIGURA 108. La Paeria.
- FIGURA 109. La Paeria.
- FIGURA 110. La Paeria.
- FIGURA 111. La Paeria.
- FIGURA 112. La Paeria.
- FIGURA 113. La Paeria.
- FIGURA 114. La Paeria.
- FIGURA 115. La Paeria.
- FIGURA 116. La Paeria.
- FIGURA 117. La Paeria.
- FIGURA 118. La Paeria.
- FIGURA 119. La Paeria.
- FIGURA 120. La Paeria.
- FIGURA 121. La Paeria.
- FIGURA 122. La Paeria.
- FIGURA 123. La Paeria.
- FIGURA 124. La Paeria.
- FIGURA 125. La Paeria.
- FIGURA 126. La Paeria.
- FIGURA 127. La Paeria.
- FIGURA 128. La Paeria.
- FIGURA 129. La Paeria.
- FIGURA 130. La Paeria.
- FIGURA 131. La Paeria.
- FIGURA 132. La Paeria.

FIGURA 133. La Paeria.
FIGURA 134. La Paeria.
FIGURA 135. La Paeria.
FIGURA 136. La Paeria.
FIGURA 137. La Paeria.
FIGURA 138. La Paeria.
FIGURA 139. La Paeria.
FIGURA 140. La Paeria.
FIGURA 141. La Paeria.
FIGURA 142. La Paeria.
FIGURA 143. La Paeria.
FIGURA 144. La Paeria.
FIGURA 145. La Paeria.
FIGURA 146. La Paeria.
FIGURA 147. La Paeria.
FIGURA 148. La Paeria.
FIGURA 149. La Paeria.
FIGURA 150. La Paeria.
FIGURA 151. La Paeria.
FIGURA 152. La Paeria, segons RODRIGUEZ - GONZALEZ 1981.
FIGURA 153. La Paeria, segons RODRIGUEZ - GONZALEZ 1981.
FIGURA 154. La Paeria.
FIGURA 155. La Paeria.
FIGURA 156. La Paeria.
FIGURA 157. La Paeria.
FIGURA 158. La Paeria.
FIGURA 159. La Paeria.
FIGURA 160. La Paeria.
FIGURA 161. La Paeria.
FIGURA 162. La Paeria.

FIGURA 163. La Paeria.
FIGURA 164. La Paeria.
FIGURA 165. La Paeria.
FIGURA 166. La Paeria.
FIGURA 167. La Paeria.
FIGURA 168. La Paeria.
FIGURA 169. La Paeria.
FIGURA 170. La Paeria.
FIGURA 171. La Paeria.
FIGURA 172. La Paeria.
FIGURA 173. La Paeria.
FIGURA 174. La Paeria.
FIGURA 175. La Paeria.
FIGURA 176. Portal de La Magdalena (Lleida).
FIGURA 177. Portal de La Magdalena.
FIGURA 178. Portal de La Magdalena.
FIGURA 179. Portal de La Magdalena.
FIGURA 180. Portal de La Magdalena.
FIGURA 181. Portal de La Magdalena.
FIGURA 182. Portal de La Magdalena.
FIGURA 183. Portal de La Magdalena.
FIGURA 184. Portal de La Magdalena.
FIGURA 185. Portal de La Magdalena.
FIGURA 186. Portal de La Magdalena.
FIGURA 187. Portal de La Magdalena.
FIGURA 188. Portal de La Magdalena.
FIGURA 189. Portal de La Magdalena.
FIGURA 190. Portal de La Magdalena.
FIGURA 191. Portal de La Magdalena.
FIGURA 192. Portal de La Magdalena.

FIGURA 193. Portal de La Magdalena.
FIGURA 194. Portal de La Magdalena.
FIGURA 195. Portal de La Magdalena.
FIGURA 196. Portal de La Magdalena.
FIGURA 197. Portal de La Magdalena.
FIGURA 198. Portal de La Magdalena.
FIGURA 199. Portal de La Magdalena.
FIGURA 200. Portal de La Magdalena.
FIGURA 201. Portal de La Magdalena.
FIGURA 202. Portal de La Magdalena.
FIGURA 203. Portal de La Magdalena.
FIGURA 204. Portal de La Magdalena.
FIGURA 205. Portal de La Magdalena.
FIGURA 206. Portal de La Magdalena.
FIGURA 207. Portal de La Magdalena.
FIGURA 208. Portal de La Magdalena.
FIGURA 209. Portal de La Magdalena.
FIGURA 210. Portal de La Magdalena.
FIGURA 211. Portal de La Magdalena.
FIGURA 212. Portal de La Magdalena.
FIGURA 213. Portal de La Magdalena.
FIGURA 214. Portal de La Magdalena.
FIGURA 215. Portal de La Magdalena.
FIGURA 216. Portal de La Magdalena.
FIGURA 217. Portal de La Magdalena.
FIGURA 218. Portal de La Magdalena.
FIGURA 219. Portal de La Magdalena.
FIGURA 220. Portal de La Magdalena.
FIGURA 221. Portal de La Magdalena.
FIGURA 222. Portal de La Magdalena.

- FIGURA 223. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 224. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 225. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 226. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 227. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 228. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 229. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 230. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 231. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 232. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 233. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 234. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 235. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 236. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 237. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 238. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 239. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 240. Portal de La Magdalena.
- FIGURA 241. 1 Puig Pelegri (Lleida), segons CONDE 1988, 209. 2-3 Gebut (Soses) (2 segons CONDE 1988, 209).
- FIGURA 242. Gebut.
- FIGURA 243. 1 La Moradilla (Lleida). 2, 5 i 6 Punta del Calvari (La Granja d'Escarp). 3-4 Carrasumada (Torres de Segre).
- FIGURA 244. 1-2 Els Vilans (Aitona-Seròs), segons PEREZ 1986. 3-7 Punta del Calvari, segons PITA et al. 1969, 130.
- FIGURA 245. El Romeral (Albesa).
- FIGURA 246. Mor Mur (Balaguer).

- FIGURA 247. 1-2 Antona (Artesa de Segre). 3-5 Marino (Balaguer). 6 La Pedrera (Vallfogona de Balaguer), segons MALUQUER et al. 1960, 38 i fig. 1 E1.
- FIGURA 248. 1 Tossal de les Forques (La Sentiu de Sib). 2-5 Monterò (Camarasa), 6-7 Mas del Xeli (Monterò, Camarasa).
- FIGURA 249. 1-4 Tossal de les Forques. 5 Esplunyals (Artesa de Segre).
- FIGURA 250. Tossal de les Forques.
- FIGURA 251. La Fonteta de Grealò (Lleida), segons JUNYENT - PEREZ 1982, 78.
- FIGURA 252. La Fonteta de Grealò, segons JUNYENT - PEREZ 1982, 80.
- FIGURA 253. 1-4 Mas de Melons (Castelldans) (1-3 segons PEREZ 1988. 5-6 Castellò (Artesa de Lleida).
- FIGURA 254. La Fita (Juneda).
- FIGURA 255. La Fita.
- FIGURA 256. La Fita.
- FIGURA 257. La Fita.
- FIGURA 258. Bassa de la Torre (Borges Blanques).
- FIGURA 259. Bassa de la Torre.
- FIGURA 260. Bassa de la Torre.
- FIGURA 261. 1-4 El Gatellar (Les Borges Blanques). 5 Els Masos (Arbeca). 6 Tossal del Joc (Juneda). 7 Margalef baix (Torregrossa).
- FIGURA 262. Margalef (Torregrossa), segons JUNYENT 1972,
- FIGURA 263. Margalef. 1-7 segons JUNYENT 1972; 8 segons CONDE 1988, 208.
- FIGURA 264. Margalef, segons JUNYENT 1972.

- FIGURA 265. Margalef, segons JUNYENT 1972.
- FIGURA 266. Margalef, segons JUNYENT 1972.
- FIGURA 267. Margalef, segons JUNYENT 1972.
- FIGURA 268. Margalef, segons JUNYENT 1972.
- FIGURA 269. Margalef, segons JUNYENT 1972.
- FIGURA 270. Margalef, segons JUNYENT 1972.
- FIGURA 271. Tossal de les Tenalles (Sidamon), segons C.V.A. 1958.
- FIGURA 272. Tossal de les Tenalles, segons C.V.A. 1958.
- FIGURA 273. Tossal de les Tenalles, segons C.V.A. 1958.
- FIGURA 274. Tossal de les Tenalles, segons PELLICER 1966, 100.
- FIGURA 275. Tossal de les Tenalles, segons PELLICER 1966, 102.
- FIGURA 276. Tossal de les Tenalles, segons PELLICER 1966, 104.
- FIGURA 277. Tossal de les Tenalles, segons PELLICER 1966, 107.
- FIGURA 278. 1-8 La Fogonussa (Sant Martí de Riu Corb).
9-10 Cantaperdius (Bellvis) segons MARI et al. 1982, l. 5.
- FIGURA 279. Tossal del Mor (Tàrrega), d'una fotografia de COLOMINAS - DURAN 1920, 667.
- FIGURA 280. 1-8 Tossal del Mor. 9-11 Borniona (Tàrrega).
12-13 Estinglells (Verdú). 14 Tossal Rodó (Verdú), d'una fotografia de R. Boleda.
- FIGURA 281. 1-3 Molí d'Espigol (Tornabous), segons CONDE 1988, 210 i 212. 4 Pla de les Tenalles (La Mora), segons CONDE 1988, 210. 5 Aguilera (Barbens). 6-7 El Corcó (Tàrrega).

- FIGURA 282. Molí d'Espigol, segons MALUQUER et al. 1971,
39
- FIGURA 283. Molí d'Espigol, segons MALLUQUER et al. 1971,
25 i 43.
- FIGURA 284. Molí d'Espigol, segons CONDE 1988, 209-210.
- FIGURA 285. Molí d'Espigol, segons CONDE 1988, 209-210.
- FIGURA 286. Tossal Redó (Verdú).
- FIGURA 287. Els Cortals (Cervera), segons LAFUENTE -
LOPEZ 198
- FIGURA 288. Els Cortals, segons LAFUENTE - LOPEZ 198
- FIGURA 289. La Cadena (Guimerà).
- FIGURA 290. 1-2 La Cadena. 3 Castell de Montornès de
Segarra. 4 Sant Pere el Gros (Cervera) segons
LAFUENTE - LOPEZ. 5 El Colomar (Pallerols)
segons LAFUENTE - LOPEZ. 6-7 Guissona, d'una
fotografia de MALUQUER 1978, 177.
- FIGURA 291. Guissona
- FIGURA 292. Guissona
- FIGURA 293. Puig Castellà (Biosca).
- FIGURA 294. 1-2 i 4 Torà. 5 Castell de Montcortès de
Segarra. 3 i 6 Guixera de Tallteüll (Biosca).
- FIGURA 295. Torà.
- FIGURA 296. Taula de Formes de la Ceràmica Ibèrica
Tardana.
- FIGURA 297. Taula de Decoracions pintades a la Ceràmica
Ibèrica Tardana.
- FIGURA 298. Proposta cronològica de les formes de la
Ceràmica Ibèrica Tardana.
- FIGURA 299. Formes representades al conjunt d'Olríols.
- FIGURA 300. Formes representades als nivells romano -

republicans de La Paeria.

- FIGURA 301. Formes representades als nivells romano -
imperials de La Paeria.
- FIGURA 302. Formes representades sense context a La Paeria
- FIGURA 303. Formes representades al conjunt del Portal de
La Magdalena.
- FIGURA 304. Formes representades al conjunt de Raimat.
- FIGURA 305. Les subàrees d'estudi.
- FIGURA 306. Distribució cronològica dels jaciments.
- FIGURA 307. Distribució tipològica respecte a l'altura
dels jaciments.
- FIGURA 308. Intervisibilitat dels jaciments.
- FIGURA 309. Distribució espacial dels epígrafs ibèrics.
- FIGURA 310. Distribució de les formes ceràmiques 1-3.
- FIGURA 311. Distribució de les formes ceràmiques 4-5.
- FIGURA 312. Distribució de les formes ceràmiques 6-7.
- FIGURA 313. Distribució de les formes ceràmiques 8-9.
- FIGURA 314. Distribució de les formes ceràmiques 10-11.
- FIGURA 315. Distribució de les formes ceràmiques 12-14.
- FIGURA 316. Distribució de les formes ceràmiques 15-16.
- FIGURA 317. Distribució de les formes ceràmiques 17-19.
- FIGURA 318. Distribució de les formes ceràmiques 20-23.
- FIGURA 319. Distribució de les formes ceràmiques 24-26.
- FIGURA 320. Distribució de les formes ceràmiques 27-29.
- FIGURA 321. Distribució de les formes ceràmiques 30-32.
- FIGURA 322. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 2.
- FIGURA 323. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 3.
- FIGURA 324. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 4.
- FIGURA 325. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 5.
- FIGURA 326. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 6.

- FIGURA 327. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 7.
- FIGURA 328. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 8.
- FIGURA 329. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 9.
- FIGURA 330. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 10.
- FIGURA 331. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 11.
- FIGURA 332. Distribució de les decor. ceràmiques Grup 12.
- FIGURA 333. Distribució de la ceràmica roig ilergeta.
- FIGURA 334. Distribució de les ceràmiques ibèriques
bícromes per pintura blanca.
- FIGURA 335. Distribució de la plàstica ilergeta tardana.

9.11. ÍNDEX DE FOTOGRAFIES

1. Cabezo del Lobo (Albero Alto).
2. Ermita de L'Alegria (Montsó).
3. El Castillo (Chalamera).
4. El Pilaret de Sta. Quitèria (Fraga).
5. Vedat de Sant Simó (Fraga).
6. Punta Farisa (Fraga).
7. Olriols - Farrachuelo (Sant Esteve de Llitera).
8. La Vispesa (Tamarit de Llitera).
9. Sant Sebastià (Tamarit de Llitera).
10. La Roda (Algaió - Tamarit de Llitera).
11. Els Castellassos (Albelda).
12. Les Corques (Albelda).
13. Tossal de la Capiirutxa (Almacelles).
14. Tossal de les Cases (Corbins).
15. Sant Ramon (Alguaire), vista parcial.
16. Tossal del Metxut (Almenar).
17. Tossal de Sant Salvador (Almenar).
18. Monderes (Castillonroi).
19. Puig Pelegrí (Lleida).
20. Carrasumada (Torres de Segre).
21. Gebut A (Soses).
22. Gebut B (Soses), vista parcial.
23. Els Vilans A i B (Aitona - Seròs).
24. Valldemora (Seròs).
25. Punta del Calvari (La Granja d'Escarp).
26. Montmeneu (Seròs).
27. Mor Mur (Balaguer).
28. Tossal de les Forques (La Sentiu de Sib).
29. Monteró (Camarasa).

30. Antona (Artesa de Segre), vista parcial.
31. Tossal de la Moradilla A (Lleida).
32. Margalef (A) i Margalef baix (B) (Torregrossa).
33. Tossal de les Tenalles (Sidamon).
34. Tossal de l'Aliga (Juneda).
35. La Fita (Juneda).
36. El Gatellar I (Les Borges Blanques).
37. Bassa de la Torre (Les Borges Blanques).
38. La Pleta o Castellsalvà (Belianes).
39. La Fogonussa A (Sant Martí de Riu Corb).
40. La Cadena (Guimerà - Vallfogona de Riu Corb).
41. Molí d'Espigol (Tornabous).
42. Tossal del Mor (Tàrraga).
43. Pla de les Tenalles (La Granyanella).
44. Els Estinclells A (Verdú).
45. Tossal Rodó o Espina A (Verdú).
46. Castell de Montornès (Montornès de Segarra).
47. Castell de Granyena (Granyena de Segarra).
48. Sant Pere el Gros (Cervera).
49. El Colomer de Pallerols (Talavera).
50. La Malesa (Florejacs - Plans de Sió).
51. Tossal del Barcelonès (Vilanova de l'Aguda).
52. Puig Castellar (Biosca).
53. Les Guixeres de Taltaüll (Biosca).
54. El Monument A de La Vispesa, cara principal.
55. El Monument A de La Vispesa, cara lateral.
56. El Monument A de La Vispesa, detall.
57. El Monument B de La Vispesa.
58. El Monument B de La Vispesa, detall.
59. Escultures sedents d'Albelda, vista obliqua.
60. Escultures sedents d'Albelda, vista frontal.

10. APÈNDIX DE FIGURES I FOTOGRAFIES